

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İŞLETMECİLİK BİLİM DALI

**E-TİCARET ŞİRKETLERİNDE MUHASEBE
HESAP DÜZENİ VE UYGULAMALARI**

Yüksek Lisans Tezi

Erhan GÜRLEYEN

İstanbul 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İŞLETMECİLİK BİLİM DALI

**E-TİCARET ŞİRKETLERİNDE MUHASEBE
HESAP DÜZENİ VE UYGULAMALARI**

Yüksek Lisans Tezi

Erhan GÜRLEYEN

Danışman: Prof. Dr. Başak ATAMAN GÖKÇEN

İstanbul 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

İŞLETME Anabilim Dalı ULUSLARARASI İŞLETMECİLİK Bilim Dalı TEZLİ
YÜKSEK LİSANS öğrencisi ERHAN GÜRLEYEN'nin E - TİCARET ŞİRKETLERİNDE
MUHASEBE HESAP DÜZENİ VE UYGULAMALARI adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim
Kurulunun 4.07.2019 tarih ve 2019-20/25 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği
oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 31.07.2019

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Öğretim Üyesi Adı Soyadı	İmzası
1. Tez Danışmanı Prof. Dr. BAŞAK ATAMAN	
2. Jüri Üyesi Prof. Dr. FATMA PAMUKÇU	
3. Jüri Üyesi Doç. Dr. A. TAYLAN ALTINTAŞ	

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı : Erhan GÜRLEYEN
Anabilim Dalı : İşletme
Programı : Uluslararası İşletmecilik
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Başak ATAMAN
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Temmuz 2019
Anahtar Kelimeler : e-Ticaret, e-Ticaret Muhasebesi, Elektronik Ticaret Muhasebesi, Muhasebe, Tek Düzen Hesap Planı.

ÖZET

E-TİCARET ŞİRKETLERİNDE MUHASEBE HESAP DÜZENİ VE UYGULAMALARI

İçinde bulunduğumuz yüzyılda etkilerini çok yakından hissettiğimiz değişim sürecinin temelinde yatan en önemli faktörler bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerdir. Telefon, bilgisayar ve internetin yaygınlaşması ile birlikte bireysel olarak yaşam tarzımızın, toplumsal açıdan ise kültürümüzün teknolojinin etkisi altında olduğu görülmektedir. Kuşkusuz bu etkileşim süreci ticaret hayatında işletmelerin faaliyet süreçlerini ve ticaret yapış şekillerini de etkilemektedir. Yaşanan teknolojik gelişmelerin ve internetin yaygınlaşmasının paralelinde ortaya çıkan e-ticaret kavramının hayatımıza girmesi ile birlikte satın alma alışkanlıklarımız değişime uğramıştır.

Teknolojik gelişmeler ve e-ticaret olgusu ile birlikte işletmelerin birçok biriminde olduğu gibi muhasebe alanında da yürütülen faaliyetler değişim süreci içerisine girmiştir. Bu çalışmada; e-ticaret şirketlerinin muhasebe hesaplarında dikkate almaları gereken en güncel gelişmeler ve yasal mevzuatlara yer verilmiş olmakla birlikte muhasebe alanında gerçekleştirilen yasal düzenlemelerin teknolojik gelişmelerin sonrasında yürürlüğe girdiği görülmektedir. Çalışmada internet sitesi maliyetleri, tahsilat yöntemleri, satış ve iade işlemleri gibi e-ticaret şirketlerinin karşılaşılabilecekleri özellikli muhasebe işlemleri uygulama örnekleri ile birlikte açıklanmıştır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Erhan GÜRLEYEN
Field : Business Administration
Programme : International Business
Supervisor : Prof. Dr. Başak ATAMAN
Degree Awarded and Date : Master – July 2019
Keywords : Accounting, e-Commerce, e-Commerce Accounting, The Uniform Chart of Accounts.

ABSTRACT

ACCOUNTING SYSTEM IN E-COMMERCE COMPANIES AND APPLICATIONS

In the present century, the most important factors underlying the change process, which we feel very closely, are developments in information and communication technologies. With the spread of telephone, computer and internet, it is seen that our individual lifestyle and social culture are under the influence of technology. There is no doubt that this interaction process affects the business processes and the way of doing business in the trade life. With the introduction of the concept of e-commerce, which emerged in parallel with the technological developments and the spread of the internet, our purchasing habits have changed.

With the technological developments and e-commerce phenomenon, the activities carried out in the accounting field as well as in many departments of enterprises have entered into a change process. In this study; although the most recent developments and legal regulations that should be taken into consideration in the accounting accounts of e-commerce companies are included, it is seen that the legal regulations realized in the field of accounting came into force after technological developments. Also, specific accounting transactions that may be encountered by e-commerce companies such as website costs, collection methods, sales and return transactions are explained along with application examples in this study.

ÖNSÖZ

Bu eserin ortaya çıkış sürecinde her açıdan yardım ve desteklerini esirgemeyen tez danışmanım ve kıymetli Hocam Sayın Prof. Dr. Başak ATAMAN'a can-ı gönülden teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek Lisans tez izleme komitemde bulunarak katkılarını esirgemeyen Prof. Dr. Fatma PAMUKÇU ve Doç. Dr. A. Taylan ALTINTAŞ'a,

Her zaman her konuda beni destekleyen, bugün bu noktaya gelebilmemin en büyük mimarı olan ve benden maddi, manevi desteğini hiç bir zaman esirgemeyen kıymetli abim Aslan GÜRLEYEN'e,

Her daim yanımda duran ve maddi manevi varlıklarını hissettiğim değerli kız kardeşlerim Sevda DURSUN, Zekiye ÖZÇELİK ve Bircan GÜRLEYEN'e,

Ben ve kardeşlerimin her anında yanımda olan, iyisiyle kötüsüyle desteğini esirgemeyen, bizleri yetiştirerek sonsuz sevgi ve saygımızı kazanan değerli annem Rahime GÜRLEYEN ve babam Şeref GÜRLEYEN'e,

Eğitim hayatım boyunca varlığı ve destekleri ile inancımı ve gücümü artıran en değerli dostum Nusrettin AKILLI'ya,

Tez yazım sürecinde sağladıkları akademik ve manevi destekleri için kıymetli hocam Prof. Dr. Cem Cüneyt ERSANLI, ofis arkadaşım Osman DOĞANCILI, Arş. Gör. Hakan CAVLAK ve emeği geçen tüm dostlarıma,

Ve bu süreçte olduğu gibi hayatımın geri kalanında da en büyük destekçim olacak olan yol arkadaşım ve eşim Hülya GÜRLEYEN'e,

Sonsuz teşekkür ve şükranlarımı sunarım.

Erhan GÜRLEYEN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
TABLO LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
1. MUHASEBE VE ELEKTRONİK TİCARET KAVRAMLARI.....	4
1.1. MUHASEBE KAVRAMI.....	4
1.1.1. Muhasebenin Tanımı ve Önemi.....	5
1.1.2. Muhasebe Sisteminin Amacı ve Kapsamı	6
1.1.3. Muhasebenin Temel Kavramları	8
1.1.4. Muhasebede Kullanılan Mali Tablolar	12
1.1.4.1. Temel Mali Tablolar.....	13
1.1.4.1.1. Bilanço	13
1.1.4.1.2. Gelir Tablosu	14
1.1.4.2. Ek Mali Tablolar.....	14
1.1.4.2.1. Fon Akım Tablosu	14
1.1.4.2.2. Nakit Akım Tablosu.....	15
1.1.4.2.3. Satışların Maliyeti Tablosu	15
1.1.4.2.4. Kar Dağıtım Tablosu.....	16
1.1.4.2.5. Öz Kaynak Değişim Tablosu	16
1.1.5. Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne Göre Tekdüzen Hesap Planı 17	
1.1.5.1. Bilanço Hesapları	18
1.1.5.1.1. Aktif Hesaplar	18

1.1.5.1.2.	Pasif Hesaplar	19
1.1.5.2.	Gelir Tablosu Hesapları.....	21
1.1.5.3.	Maliyet Hesapları	22
1.1.5.3.1.	7/A Seçeneğine Göre Maliyet Hesapları.....	22
1.1.5.3.2.	7/B Seçeneğine Göre Maliyet Hesapları	23
1.2.	ELEKTRONİK TİCARET KAVRAMI	25
1.2.1.	Elektronik Ticaretin Tanımı.....	26
1.2.2.	Elektronik Ticaretin Önemi, Amacı ve Kapsamı.....	27
1.2.3.	Elektronik Ticaretin Tarihsel Gelişim Süreci ve Mevcut Durum.....	29
1.2.3.1.	E-Ticaretin Dünya'daki Gelişimi	30
1.2.3.2.	E-Ticaretin Türkiye'deki Gelişimi	33
1.2.3.3.	E-Ticaret ile Geleneksel Ticaret Arasındaki Farklar.....	35
1.2.3.4.	E-Ticaretin Avantajları	37
1.2.3.5.	E-Ticaretin Dezavantajları.....	39
1.2.4.	Elektronik Ticaretin Türleri	40
1.2.4.1.	İşletmeden Tüketicilere E-Ticaret - B2C (Business to Customer)	41
1.2.4.2.	İşletmeden İşletmeye E-Ticaret - B2B (Business to Business).....	42
1.2.4.3.	İşletmeden Devlete E-Ticaret - B2G (Business to Government)	43
1.2.4.4.	Tüketiciden Tüketicilere E-Ticaret - C2C (Customer to Customer) ...	44
1.2.4.5.	Tüketiciden İşletmeye E-Ticaret - C2B (Customer to Business)	44
1.2.4.6.	Tüketiciden Devlete E-Ticaret - C2G (Customer to Government) ...	45
1.2.4.7.	Devletten Devlete E-Ticaret - G2G (Government to Government) ..	46
1.2.4.8.	Devletten İşletmeye E-Ticaret - G2B (Government to Business).....	46
1.2.4.9.	Devletten Vatandaşa E-Ticaret - G2C (Government to Citizens).....	47
1.2.5.	Elektronik Ticaretin Araçları	48
1.2.5.1.	Geleneksel E-Ticaret Araçları	49

1.2.5.1.1.	Televizyon – Radyo	50
1.2.5.1.2.	Telefon – Fax	50
1.2.5.1.3.	Elektronik Ödeme ve Para Sistemleri	51
1.2.5.1.3.1.	Bankamatik Makineleri – ATM.....	52
1.2.5.1.3.2.	Kredi Kartları	53
1.2.5.1.3.3.	POS Cihazları.....	53
1.2.5.1.4.	İntranet & Extranet – EFT & EDI.....	54
1.2.5.2.	Yeni E-Ticaret Araçları	58
1.2.5.2.1.	İnternet	58
1.2.5.2.2.	Elektronik Posta (E-mail).....	61
1.2.5.2.3.	GSM Teknolojisi.....	62
1.2.5.2.4.	Konferans Sistemleri.....	63
1.2.5.2.5.	Dosya Taşıma Protokolü – FTP	64
1.2.5.2.6.	Kablosuz Uygulama Protokolü – WAP	64
1.2.6.	Elektronik Ticarete Ödeme Yöntemleri.....	65
1.2.6.1.	Kredi Kartı ve Sanal Kredi Kartı.....	65
1.2.6.2.	Havale & EFT.....	66
1.2.6.3.	Kapıda Ödeme	66
1.2.6.4.	Borç Kartları (Debit Cards).....	67
1.2.6.5.	Elektronik Çek.....	67
1.2.6.6.	Elektronik Para	68
1.2.6.7.	Akıllı (Smart) Kartlar	69
1.2.6.8.	Kripto Paralar	70
1.2.7.	Elektronik Ticarete Güvenlik	72
İKİNCİ BÖLÜM.....		76
2.	ELEKTRONİK TİCARET ŞİRKETLERİNDE BELGE VE KAYIT DÜZENİ....	76

2.1.	MUHASEBE SİSTEMİNDE TUTULMASI GEREKEN DEFTERLER.....	76
2.1.1.	Türk Ticaret Kanununa Göre Tutulması Gereken Defterler.....	77
2.1.2.	Vergi Usul Kanununa Göre Tutulması Gereken Defterler	79
2.1.2.1.	Bilanço Esasına Göre Tutulması Gereken Defterler	80
2.1.2.1.1.	Yevmiye Defteri (Günlük Defter).....	82
2.1.2.1.2.	Defter-i Kebir (Büyük Defter)	83
2.1.2.1.3.	Envanter Defteri.....	83
2.1.2.2.	İşletme Esasına Göre Tutulması Gereken Defterler	84
2.1.2.2.1.	İşletme Hesabı Defteri	84
2.2.	MUHASEBE SİSTEMİNDE KULLANILAN BELGE VE İMZALAR.....	85
2.2.1.	Fatura	86
2.2.2.	Sevk İrsaliyesi.....	88
2.2.3.	Perakende Satış Belgeleri	89
2.2.4.	Gider Pusulası	90
2.2.5.	Müstahsil Makbuzu.....	91
2.2.6.	Serbest Meslek Makbuzları	92
2.2.7.	Ücret Bordrosu ve Ücret Bordrosu Yerine Geçen Belgeler	93
2.2.8.	Diğer Evrak Ve Vesikalar	94
2.3.	MUHASEBE SİSTEMİNDE KULLANILAN ELEKTRONİK BELGELER	95
2.3.1.	Elektronik İmza ve Mali Mühür	97
2.3.2.	Elektronik Sözleşme	98
2.3.3.	e-Fatura ve e-Arşiv Faturası	100
2.3.4.	e-İrsaliye	104
2.3.5.	e-Bilet.....	105
2.3.6.	e-SMM	106
2.3.7.	e-Müstahsil Makbuzu	107

2.3.8.	e-Defter	108
2.3.9.	Elektronik Beyannameler	111
2.3.10.	Elektronik Devlet	112
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM		114
3.	E-TİCARET İŞLEMLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE UYGULAMALARI.....	114
3.1.	İŞLETME BİLİŞİM ALTYAPISININ KURULMASI İŞLEMLERİ.....	117
3.1.1.	Demirbaş/Donanım Satın Alınması	117
3.1.2.	Demirbaşlara Amortisman Ayrılması.....	121
3.1.3.	İşletim Sistemi Kurulması	123
3.1.4.	İnternet Ağı Altyapısının Oluşturulması.....	125
3.1.5.	İnternet Bağlantı Hizmeti Alınması.....	127
3.2.	WEB SİTESİ HAZIRLANMASI İŞLEMLERİ.....	129
3.2.1.	Web Sitesi Alan Adı Tescili	130
3.2.2.	Web Sitesi Kurulması Amacıyla Yazılım Hizmeti Alınması	132
3.2.3.	Güvenlik (Antivirüs) Programı Satın Alınması	134
3.2.4.	Web Sitesi Tasarım, Güncelleme ve İçerik Geliştirme Giderleri	136
3.2.5.	Elektronik Ödeme Altyapısının Oluşturulması.....	137
3.3.	MÜŞTERİ PORTFÖYÜ OLUŞTURMA VE SATIŞ İŞLEMLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ.....	139
3.3.1.	Reklam ve Pazarlama Giderleri	140
3.3.2.	Web Sitesi Üzerinden Sipariş Alınması.....	140
3.3.3.	Web Sitesi Üzerinden Aracısız Satış Yapılması.....	142
3.3.4.	Siparişlerin Teslim Sürecinde Kargo, Kurye, Nakliye Maliyetleri	143
3.3.5.	e-Çarşı Firmalarına Komisyon Ödenmesi	145
3.3.6.	Promosyonlu Satışlar, Numune Ürünler, İskontolar.....	148

3.3.7. Satıştan İadeler ve Değişimler	151
3.4. TAHSİLAT ÇEŞİTLERİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ.....	153
3.4.1. Havale, EFT & Posta Çeki ile Ödeme	154
3.4.2. Kapıda Ödeme	155
3.4.3. Banka Kartı ile Ödeme	158
3.4.4. Kredi Kartı ve Sanal Kredi Kartı ile Ödeme.....	159
3.4.5. Elektronik Para, Sanal Para, Akıllı Kart vb. ile Ödeme	163
3.4.6. Kripto Paralar ile Ödeme	165
3.4.7. Ödeme Platformu Şirketleri Üzerinden Tahsilat	168
SONUÇ.....	170
KAYNAKÇA.....	174

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Geleneksel Ticaret – E-ticaret Karşılaştırılması.....	36
Tablo 2: Haberleşme Araçlarının 50 Milyon Kullanıcıya Ulaşma Süreleri	37
Tablo 3 : Elektronik Ticaretin Tarafları ve Türleri.....	40
Tablo 4: Elektronik Ticaretin Araçları.....	49
Tablo 5 : Türkiye’de POS, ATM ve Kart Sayıları (2000-2018).....	52
Tablo 6 : Küresel İnternet Kullanım ve Nüfus İstatistikleri	60
Tablo 7 : E-Ticaret Firmalarında Yaygın Olarak Kullanılan Muhasebe Hesapları.....	115

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Muhasebenin Temel Kavramları.....	9
Şekil 2 : MSUGT'ye Göre Kullanılan Mali Tablolar.....	13
Şekil 3 : İnternet, Extranet ve İtranet Ağı Kullanıcı kapsam ve Alanı.....	56
Şekil 4: EFT Sisteminde İş Akış Süreci	57
Şekil 5 : Elektronik Ticarete Ödeme Yöntemleri.....	65
Şekil 6: Mükelleflerin Tutmakla Yükümlü Olduğu Yasal Defterler.....	77
Şekil 7: Muhasebede Kullanılan Belge, Elektronik Belge ve İmzalar	86
Şekil 8 : e-Fatura Uygulamasının Teknik Mimarisi	101
Şekil 9 : e-Faturanın Kullanıldığı Ülke ve Bölgeler.....	103
Şekil 10 : e-Defter Oluşturma ve Berat Yükleme Süreci	111

KISALTMALAR

ARPA	İleri Araştırma Proje Ajansı (Advanced Research Project Agency)
ATM	Bankamatik, ATM (Automated Teller Machine)
B2B	İşletmeden İşletmeye E-Ticaret (Business to Business)
B2C	İşletmeden Tüketicisy E-Ticaret (Business to Customer)
B2G	İşletmeden Devlete E-Ticaret (Business to Government)
BKM	Bankalararası Kart Merkezi
BSMV	Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi
BTYK	Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu
C2B	Tüketiciden İşletmeye E-Ticaret (Customer to Business)
C2C	Tüketiciden Tüketicisy E-Ticaret (Customer to Customer)
C2G	Tüketiciden Devlete E-Ticaret (Customer to Government)
EC	Avrupa Komisyonu (European Commission)
EDI	Elektronik Veri Değişimi (Electronic Data Interchange)
EFT	Elektronik Fon Transferi
E-mail	Elektronik Posta
ETKK	Elektronik Ticaret Koordinasyon Kurulu
EXTRANET	Şirketler Arası Ağ
FTP	Dosya Taşıma Protokolü (File Transfer Protocol)
G2B	Devletten İşletmeye E-Ticaret (Government to Business)
G2C	Devletten Vatandaşa E-Ticaret (Government to Citizens)
GİB	Gelir İdaresi Başkanlığı
GSM	Mobil İletişim İçin Küresel Sistem (Groupe Speciale Mobile)
GVK	Gelir Vergisi Kanunu
İGEME	İhracatı Geliştirme Merkezi
İNTRANET	Şirket İçi Ağ
KDV	Katma Değer Vergisi
KEP	Kayıtlı Elektronik Posta
M2M	Makineler Arası M2M (Machine to Machine)
MSUGT	Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği
NES	Nitelikli Elektronik Sertifika

OECD	İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
ÖİV	Özel İletişim Vergisi
RTGS	Gerçek Zamanlı Brüt Mutabakat (Real Time Gross Settlement)
SET	Güvenli Elektronik Transfer (Secure Electronic Transfer)
SSL	Güvenli Yuva Katmanı (Secure Socket Layer)
TDHP	Tek Düzen Hesap Planı
TDK	Türk Dil Kurumu
TMS	Türkiye Muhasebe Standartları
TTK	Türk Ticaret Kanunu
TUENA	Türkiye Ulusal Enformasyon Altyapı Merkezi
TÜBİSAD	Türkiye Bilişim Sanayicileri Derneği
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UBL	Evrensel İş Dili (Universal Business Language)
UMS	Uluslararası Muhasebe Standartları
UN-CEFACT	Birleşmiş Milletler Yönetim, Ticaret ve Ulaştırma Usullerini Kolaylaştırma Merkezi
UNCTAD	Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (United Nations Conference on Trade and Development)
UYAP	Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi Projesi
VUK	Vergi Usul Kanunu
W3C	Dünya İnternet Konsorsiyumu (World Wide Web Consortium)
WAP	Kablosuz Uygulama Protokolü (Wireless Application Protocol)
WTO	Dünya Ticaret Örgütü
WWW	Dünya Çapında Ağ (World Wide Web)
XBRL	Genişleyebilir İşletme Raporlama Dili (Extensible Business Reporting Language)
XML	Genişletilebilir İşaretleme Dili (Extensible Markup Language)

GİRİŞ

Değişim, herhangi bir sistemin, kişi ya da toplumun planlı veya plansız olarak zaman içerisinde bir durumdan başka bir duruma geçiş sürecidir. Sosyo-ekonomik devrim sürecinde insanoğlu; ilkel yaşamdan toprağa ve yerleşik düzene geçişi sağlayan tarım toplumuna, tarım toplumundan ise buharlı makinenin icadı ile sanayi toplumuna geçiş sağlamıştır. Geleneksel düşünceden mekanik düşünceye geçişin simgesi olan sanayi toplumu, Reform ve Rönesans süreçleriyle birlikte aydınlanma felsefesinin birikimi sonucu ortaya çıkmıştır.

İçinde bulunduğumuz çağda ise, insanoğlu yeni ve köklü bir değişim süreci içerisinde. Bu süreçle birlikte sanayi toplumunda değerli olan hammadde ve emeğin yerini mekanik düşünceden kuantum düşünceye geçişin göstergesi olan bilgi, bilim ve teknolojinin değer kazandığı yeni bir dönem almıştır. Verinin ve bilginin değer kazandığı bu dönem “Bilgi Çağı”, “Bilişim Çağı” ya da “Bilgi Toplumu” olarak adlandırılmaktadır. Bilgi toplumunun bir sonraki aşaması ise “Toplum 5.0” başka bir ifade ile “Süper Akıllı Toplum” olarak adlandırılmaktadır.

Toplumsal, siyasi ve ekonomik etkileri açısından sanayi devrimi ile eş tutulan “Bilgi Çağı”; iletişim, bilgisayar teknolojileri, entegre otomasyon yazılımları, öğrenen makine ve robotlar, büyük veri, sanal gerçeklik, yapay zeka gibi alanlarda yaşanan olağanüstü gelişmeler ile organizasyonların iş ve üretim süreçlerinde köklü değişimlere neden olmaktadır. Sanayi Devrimi’nin dördüncü jenerasyonu olarak adlandırılan Endüstri 4.0 devriminde emeğin yerini robotik teknolojilere bıraktığı yeni üretim süreçleri yer almaktadır. Bu sayede organizasyonların her aşamasında bütünlük ve otomasyona dayalı iş süreçleri geliştirilerek insana dayalı hataların minimuma indirilmesi amaçlanmaktadır.

İnternetin yaygınlaşması ile birlikte Bilgi Çağı’nın hayatımıza getirdiği kavramlardan biri de “Elektronik Ticaret”tir. Küreselleşen dünyada 4 (dört) milyardan fazla insanın internet erişimine sahip olması ile birlikte ekonomik alandaki sınırlar ortadan kalkmış ve işletmeler açısından tüm dünya erişilebilir bir pazar yerine dönüşmüştür. İnternet sayesinde, işletmeler geleneksel ticaret anlayışından uzaklaşarak,

değişen dünyada teknolojik gelişmelere ayak uydurmak, rekabet gücünü korumak ve geliştirmek amacıyla elektronik ticarete yönelmektedir.

Elektronik ticaretin hayatımıza girmesi ile birlikte gerçekleştirilen işlemlerin nasıl vergilendirileceği ve ne şekilde muhasebeleştirileceği sorunu gündeme gelmiştir. Bu kapsamda, e-ticaret işlemlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için mali ve hukuki açıdan yasal düzenlemelerin yapılması zorunlu hale gelmiş olup, ülke içerisinde ve dışarısında yapılan yasal düzenlemeler ve devletlerarası antlaşmalar ile e-ticaretin mali ve hukuki altyapısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Ancak sektörün her geçen gün büyüme ve gelişim süreci içerisinde olması sebebiyle, geçmişte yapılan düzenlemelerin revize edilmesi veyahut yeni yasal düzenlemeler yapma gereksinimi ortaya çıkmaktadır.

İletişim, bilişim, bilgisayar ve diğer teknolojik alanlardaki gelişmelerin paralelinde, organizasyonların tüm iş süreçlerinde olduğu gibi muhasebe süreçlerinde de yürütülen faaliyetler daha etkin ve hızlı bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Ülkemizde ve dünyada muhasebe alanında kullanılan belge, sözleşme, defter, beyanname vb. gibi birçok vesika ve süreçler e-Devlet projeleri kapsamında elektronik olarak yürütülmektedir. İlgili belge ve süreçlerin yasal düzenlemelerinin yapılması neticesinde muhasebe literatürüne “elektronik” kelimesi eklenmiştir. Elektronik süreçlerin paralelinde ortaya çıkan e-ticaret muhasebesinin iş yükü ve riskleri azaltması, zaman ve maliyet tasarrufu sağlama gibi avantajlardan faydalanabilmek için siber saldırı ya da donanım güvenliği sağlamanın zorluğu gibi çeşitli dezavantajların da kontrol altına alınması gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı, aktüel gelişme ve yasal düzenlemeler ışığında; elektronik ticaret muhasebesi ile ilgili kullanılan belge ve muhasebe işlemlerinin bir bütün halinde irdeleyerek meydana gelen güncel gelişmelerin muhasebe uygulamalarına etkilerini ortaya koymaktır.

Çalışmanın birinci bölümünde muhasebe ve elektronik ticaret kavramları ile ilgili teorik bilgilere kapsamlı bir şekilde yer verilirken ikinci bölümde e-ticaret şirketlerinin muhasebe süreçlerinde kullanılan belge ve defterler ile bunların elektronik olarak düzenlenebilen vesikaları açıklanmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise e-ticaret

şirketlerinde kullanılan 6zellikli muhasebe hesapları ile ilgili karşılaşılabilecek durumlar 6zerine 6rnek uygulamalara yer verilmiş olup, son kısım olan sonuç b6l6m6nde ise çalışmadan ortaya çıkan edilen bulgu ve tartışmalara yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MUHASEBE VE ELEKTRONİK TİCARET KAVRAMLARI

1.1. MUHASEBE KAVRAMI

M.Ö. 5000 yılından beri Mısır, Babil, Eski Avrupa, Eski Yunan ve Roma toplumlarında Orta Çağda muhasebe kayıtlarının izlerine rastlanmaktadır. Ancak bu kayıtlar belirli kurallar dahilinde ve sistemli bir şekilde değil de envanter listeleri, borç alacak listeleri gibi kayıtlardan oluşmaktaydı. İşletmeler 15. yüzyılın sonlarına kadar faaliyetleri ile ilgili muhasebe işlemlerini olayların akışına göre üretilen pratik çareler üreterek gidermeye çalışmışlardır.

1494 yılında geniş bir matematik bilgisine sahip olan Toskanalı İtalyan rahip Fra Luca Bartolomeo de Pacioli tarafından batılı kaynaklarca ilk muhasebe kitabı olarak kabul edilen "*Summa di Aritmetica*" adlı eser ile birlikte muhasebe tekniği dünyaya yayılmıştır.¹ Ancak batılı kaynakların aksine ilk muhasebe kitabı 1363 yılında yayınlanmış olan Abdullah İbn Muhammed İbn Kiya Al-Mazanderani'nin "*Resalâ-i Falakiyya der ilmi Siyagat*" adlı eserdir.

Muhasebenin Rönesans'ı olarak kabul edilen "*Summa di Aritmetica*" adlı eser ile 13. ve 14. yüzyıllarda şekillenen "*Çift Taraflı Kayıt Sistemi*" ticaret hayatında yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmış, teorik ve pratik açıdan hızlı bir gelişme sürecine girmiştir. Ancak muhasebe literatürünün teorik ve pratik açıdan zenginleşmesi ve yaygınlaşması 19. yüzyıl sonlarına doğru olmuştur. Günümüzde muhasebe bilimi, "*Çift Taraflı Kayıt Sistemi*" tekniği ile yürütülmekle birlikte artık sadece eski kayıtların tutulmasından ibaret bir işleyiş yapısına sahip olmayıp, faaliyetlerin önceden planlanarak ortaya çıkabilecek sonuçların analiz edilebildiği bir yönetim aracı haline gelmiştir.

¹ Alan SANGSTER ve Giovanna SCATAGLINIBELGHITAR, "**Luca Pacioli: The Father of Accounting Education**", *Accounting Education*, Cilt.19. Sayı.4 (2010), 423–38 (s. 425).

1.1.1. Muhasebenin Tanımı ve Önemi

Muhasebe kelimesi, kökeni Arapça olan “*muhasaba*” sözcüğünden alınmıştır. Kelime anlamı hesaplaşma, hesap ilmidir.²

Muhasebe, işletme faaliyetlerinin kontrolünü sağlamak, geleceğe ilişkin stratejiler planlanması, işletme içinde ve dışında yer alan kişi ve paydaşlarının işletmeye yönelik etkin kararları alabilmeleri için mali olgulara dayalı bilgilerin toplanması ve bu bilgilerin iletilmesi için oluşturulan yol ve yöntemler bütünü olarak tanımlanabilir.³

Muhasebe, işletmelerde ortaya çıkan ve parayla anlamlandırılan faaliyetleri sınıflandırarak kayıt altına almak ve parayla ifade edilen bu kayıtlar yardımıyla işletmenin faaliyetlerinin sonuçlarını belirlemek, kaydedilen bilgileri karşılaştırmak, bu karşılaştırma neticesinde yorumlamak yoluyla; yöneticilere ve gerekli görülen kişi ya da kurumlara verilmesi gereken bilgileri rapor halinde hazırlama ve sunma işlemlerinin bütünüdür.⁴

Bir diğer tanıma göre ise; işletmelerin mevcut varlıklarının ve kaynaklarının (sermayesi ve borçları) üzerinde değişime neden olan ve para ile ifade edilebilen mali olaylara ait olan verilerin kaydedilmesi, sınıflandırılması, özetlenmesi ve analiz edilerek yorumlanması ilgili kişilere ve kurumlara rapor olarak sunum yapılabilmesine imkân sağlayan bir bilgi sistemidir.⁵

İşletmeyi yapısal olarak bir insana benzetmemiz durumunda ise muhasebeyi “dolaşım sistemi” ve muhasebe ile ilgili işlemleri gerçekleştiren muhasebe personelinin de “doktor” olarak nitelendirmek mümkündür. İşleyiş olarak baktığımızda vücudumuzda yer alan gıdaların dolaşım sistemi yardımı ile organlarımıza iletilmesi ve organlarımızın gerekli ömürlerini sürdürmelerine yardımcı olması gibi muhasebe bilimi aracılığıyla da işletme içindeki çeşitli birimler ve bu birimler arasındaki bilgi akışı sağlanmaktadır.

² Baki YILMAZ ve Halenur YILMAZ, “**Muhasebede Kullanılan Kavramların Kelime Olarak Kökenleri ve Muhasebe Sürecindeki Anlam ve Yerleri**”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt.9. Sayı.45 (2016), 924–33 (s. 926).

³ Ümit ATAMAN, **Genel Muhasebe II** (İstanbul: *Türkmen Kitabevi*, 2005), s. 1.

⁴ ATAMAN, *Genel Muhasebe II*, s. 9.

⁵ Fevzi SÜRMEİLİ, **Genel Muhasebe** (Eskişehir: *Anadolu Üniversitesi Açıköğretim ve İşletme Fakülteleri Yayınları*, 2004), s. 12.

Birimlerde ya da birimler arasında bilgi akışının olmadığı veya bilgi akışının yetersiz kaldığı noktada işletme ile ilgili olan kişi ve kurumlara yeterli ve sağlıklı bir biçimde bilgi akışı sağlanamamaktadır. Bu durum ise finansal bilgi kullanıcılarının işletme hakkında eksik veya yanlış değerlendirme yapmasına ve işletmeler hakkında hatalı kararlar almalarına neden olacaktır. Muhasebeye dayalı verilerden yararlanmayan işletmeleri karanlıklar içerisinde yolunu kaybeden insanlara benzetmemiz mümkündür. Bu işletmeler, içinde bulunduğu durumu tam olarak bilemediklerinden ötürü, çevrelerini ve geleceklerini net bir biçimde görmeleri de mümkün değildir. Bir başka ifadeyle, okyanusun ortasında pusulası olmayan bir gemi misali hangi yöne gidileceğine karar verilemez. Muhasebe kaynaklı oluşturulan bilgiler, işletmelerin bugünkü vaziyetlerini değerlendirme fırsatı sağlarken gelecekte hangi noktada olunabileceği hususunda da işletmelere ve paydaşlara yol gösterici nitelik taşımaktadır.⁶

1.1.2. Muhasebe Sisteminin Amacı ve Kapsamı

Ülkemizde Tek Düzen Hesap Planı (TDHP), Maliye Bakanlığının 26.12.1992 tarih ve 21447 sayılı Resmi Gazetede yayınladığı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği(MSUGT) ile gündeme getirilmiş olup 01.01.1994 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde, Tekdüzen Muhasebe Sisteminin düzenlenmesinin amacı “Bilânço usulünde defter tutan gerçek ve tüzel kişilere ait işletmelerin faaliyet ve sonuçlarının düzenli ve güvenilir bir biçimde muhasebeleştirilmesi, mali tablolar aracılığı ile ilgililere sunulan bilgilerin tutarlılık ve mukayese edilebilme niteliklerini koruyarak sahici durumu yansıtmasının sağlanması ve işletmelerde denetimin kolaylaştırılmasıdır” şeklinde belirlenmiştir. Ayrıca yapılan düzenlemenin;⁷

⁶ Hüseyin ERGİN, **Muhasebeye Giriş**, 3. baskı (Kütahya: Üniversite Kitabevi, 1997), ss. 4–5.

⁷ Nalan AKDOĞAN ve Orhan SEVİLENGÜL, **Tekdüzen Muhasebe Sistemi**, 11. baskı (Ankara: Gazi Kitabevi, 2005), s. 4.

- Muhasebe bilgilerine dayanarak karar alması gereken durumda bulunan yöneticilere ve diğer ilgililere tatmin edici düzeyde doğru bilgilerin ulaştırılmasına,
- Farklı işletmeler ile ve işletme içi farklı dönemlerin karşılaştırılmasına,
- Mali tablolarda yer alan hesap isimlerinin tüm taraflar için aynı anlamı ifade etmesine,
- Muhasebe terim birliğinin sağlanması yoluyla anlaşılabilir olmasına,
- İşletmeler ile ilişki içerisinde olan kişi/kurumların arasında oluşturulacak güven unsurunun sağlanmasına yönelik olduğu belirtilmektedir.

Yapılan düzenlemenin kapsamına, bilânço esasına göre defter tutmakta olan gerçek ve tüzel kişiler girmektedir. Buna nazaran söz konusu girişim ve işletmeler ile ilgili tebliğde belirtilen muhasebe usul ve esaslarının uygulaması mecburiyet ihtiva eder. Ancak bilânço esasına göre defter tutmakla birlikte, faaliyet konuları itibariyle farklı türde muhasebe tekniklerini uygulamakta olan:

- Banka ve Sigorta Şirketleri,
- Özel Finans Kurumları,
- Finansal Kiralama Şirketleri (factoring vb. alanlarda faaliyet gösterenler dahil),
- Menkul Kıymet Yatırım Fonları, Aracı Kurumlar ve Yatırım Ortaklıkları.

Belirlenen Muhasebe Temel Kavramlarına, Muhasebe Politikalarının Açıklanmasına ve Mali Tablolar İlkelerine uymaları gerekirken, Mali Tabloların Düzenlenmesi ve Sunulması, Tekdüzen Muhasebe Hesap Çerçevesi, Hesap Planı ve İşleyişi hükümlerine ise uymak zorunda değildirler.⁸

Bankalar, Bankalar Birliğinin Hesap Planını; Aracı Kurumlar ise Ek Aracı Kurum Hesap Planını kullanmaktadır.

⁸ Duran YAĞMURLU, **Muhasebe Sistemi ve Tekdüzen Hesap Planı Açıklamaları** (İstanbul: Kurtiş Matbaacılık, 1997), s. 3.

Menkul Kıymet Yatırım Fonları, Yatırım Ortaklıkları ve Finansal Kiralama Şirketleri hesap planlarını ister kendileri hazırlar isterlerse mevcut bulunan hesap planlarından (Bankalar Birliği Hesap Planı, Sermaye Piyasası Kurulu Hesap Planı, Maliye Bakanlığı Hesap Planı, Ek Aracı Kurumlar Hesap Planı) birini kullanma imkânına sahiptirler.⁹

Defterlerini bilânço esasına göre tutan işletmeler bir önceki yıl bilanço aktif toplamı ve satış toplamı Maliye Bakanlığı tarafından yıllara göre belirlenen değerleri aşmadıkları sürece Mali Tabloların Düzenlenmesi ve Sunulmasına ilişkin bölümün Temel Mali Tablolarla ilgili kısmına uymak zorundadırlar. Bu işletmelerin sadece Temel Mali Tabloları ve bunların eklerini düzenlemeleri gerekirken diğer mali tabloların düzenlenmesi ve sunulmasına ilişkin usul ve esaslara uymaları ise ihtiyari olarak kendilerine bırakılmıştır.¹⁰

1.1.3. Muhasebenin Temel Kavramları

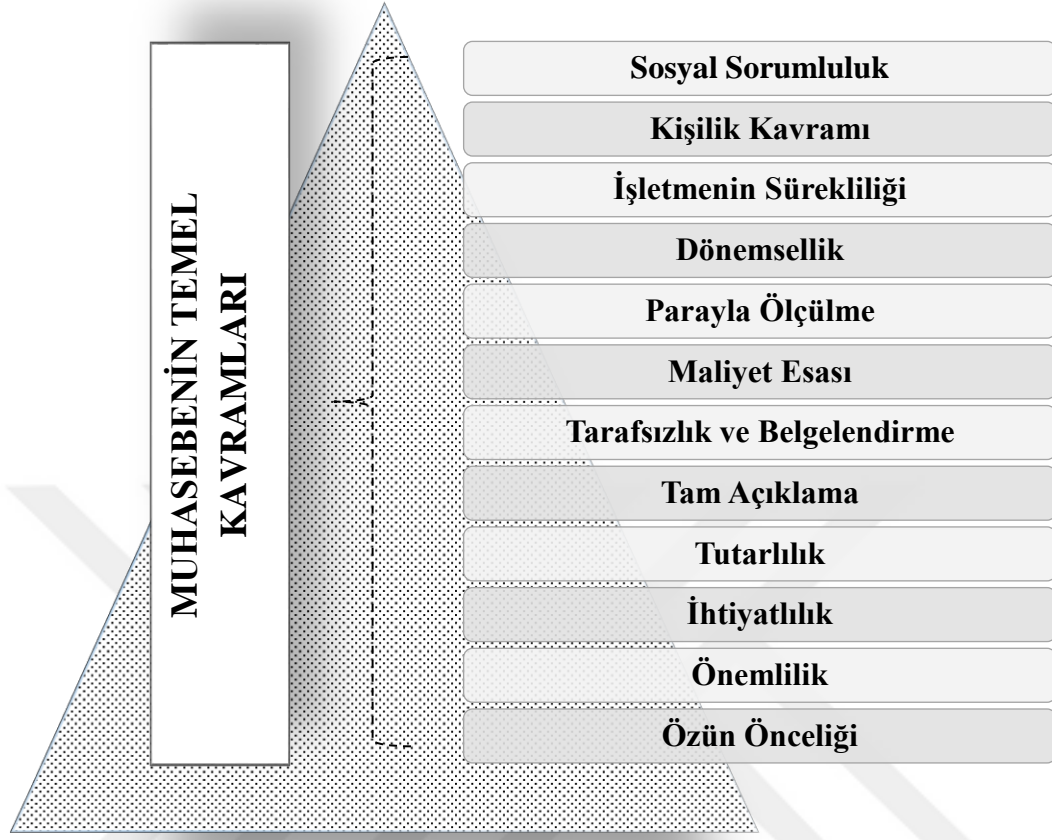
Muhasebe işlemleri yerine getirilirken evrensel olarak tayin edilmiş ve yaygın bir kullanım alanına sahip temel kavramlar referans alınmaktadır. Bu temel nosyonlar, muhasebe bilgisinin ortak bir esasa dayanmasını ve bilgi kullanıcılarına tutarlı ve mukayese edilebilir şekilde sunulmasını sağlamak üzere oluşturulmuştur. Ayrıca günümüz ekonomik koşulları dikkate alındığında da söz konusu nosyonlar muhasebeden elde edilen ortak bir yararlanma alanı yaratmaktadır.¹¹

Muhasebenin 12 temel kavramı söz konusudur. Bu temel kavramlar aşağıda kısaca özetlenmiştir.

⁹ Ümit ATAMAN, **Tekdüzen Hesap Planı ve Mali Tablolar** (İstanbul: *Türkmen Kitapevi*, 1997), s. 12.

¹⁰ ATAMAN, *Tekdüzen Hesap Planı ve Mali Tablolar*, s. 12.

¹¹ Emel BURAK ve Saadet ÖZTAŞ, “**Kurumsal Yönetim İlkelerinin Muhasebenin Temel Kavramları Açısından Değerlendirilmesi**”, *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt.4. Sayı.1 (2015), 1–17 (s. 6).

Şekil 1: Muhasebenin Temel Kavramları

Sosyal Sorumluluk Kavramı: Muhasebenin ahlaklı, adaletli ve tarafsız olması gerektiğini, işletmeyle ilgili çeşitli gruplara (çalışanlar, hissedarlar, satıcılar, müşteriler, tüketiciler, devlet) gerçek ve doğru bilgileri eksiksiz ve objektif bir şekilde sunması gerekliliğini ifade etmektedir.¹²

Kişilik Kavramı: İşletmenin, muhasebe süreçlerinin yürütülmesinde işletmenin malik ve müştereklerinden, işletme yöneticileri ile işletme içinden ve dışından diğer ilgili kişilerden bağımsız olarak kendi kişiliğine haiz olduğu görüşünü ifade etmektedir.¹³

¹² Ahmet KIZIL, **Genel Muhasebe Vergi Uygulamaları, Enflasyon Muhasebesi** (İstanbul: *Bahar Yayınevi*, 2006), s. 8.

¹³ Mehmet ERKAN, Cemal ELİTAŞ, ve Yunus CERAN, **Dönem Sonu Muhasebe İşlemleri**, 5. baskı (Bursa: *Ekim Yayınevi*, 2014), s. 7.

İşletmenin Sürekliliği Kavramı: İşletmelerin, sahip ve ortaklarının yaşam sürelerinden bağımsız bir şekilde belirli süre ve kısıtlamalara bağlı olmaksızın faaliyetlerine devam edeceği görüşünü ifade etmektedir.¹⁴

Dönemsellik Kavramı: İşletmenin faaliyetleri ile ilgili neticelerinin görülebilmesi amacıyla hesap dönemi belirlenmesi kabul edilmiştir. Böylelikle, genel olarak bir takvim yılını içeren muhasebe, ilgili dönem itibarıyla işletmelerin faaliyetlerini değerlendirerek kar veya zarar hesaplaması yapılmasına imkân sağlamaktadır. İlgili mali yıl ya da özel hesap dönemi başında bütün hesapların açılması ve mali yılsonunda ise tüm hesapların kapatılması işlemleri dönemsellik kavramı gereği yapılmaktadır.¹⁵

Parayla Ölçülme Kavramı: Bu kavram, muhasebenin işletme faaliyetlerinin kayıt altına alınması esnasında işlemlerin standart bir ölçü birimi ile açıklanması gerektiğini belirtmektedir. Bu ölçü birimi ise muhasebe işlemlerinin yürütüldüğü ülkenin para birimidir. Para ile ölçülebilme kavramı, para biriminin kıymetinde zaman içerisinde herhangi bir değişim yaşanmayacağını kabul etmektedir. Ancak muhasebenin bu kavramı ile öne sürülen paranın satın alma gücünde bir değişim yaşanmayacağı varsayımı günümüzde geçerliliğini yitirmiştir.¹⁶

Maliyet Esası Kavramı: İşletmeler tarafından üretimi sağlanan ya da tedarik edilen mal ve hizmetlerin muhasebe kayıtları yapılırken, söz konusu mal ve hizmetlerin alış fiyatları üzerinden işlem görmesinin yanlış olduğunu, maliyet hesaplaması yapılırken işletme tarafından katlanılan tüm maliyetlerin dikkate alınarak kayıt altına alınması gerektiğini ifade etmektedir. Maliyetinin belirlenmesi olası olmayan para tutarı, alacaklar ve bunlara benzeyen diğer kalemler maliyet esası olgusunun dışında tutulmaktadır.¹⁷

Tarafsızlık ve Belgelendirme Kavramı: İşletmelerin muhasebe kayıtları oluşturulurken, bu kayıtları kanunlar ile belirlenen şekil ve standartlara uygun olarak düzenlenmesi, gerçeği yansıtan belgelere dayandırılarak ve muhasebe kayıtlarında

¹⁴ Adem ELİKARA, **Genel Muhasebe**, 2. baskı (İstanbul: *Mart Yayınları*, 2006), s. 19.

¹⁵ KIZIL, s. 9.

¹⁶ KIZIL, s. 8.

¹⁷ Erdoğan AVDER ve İsmail ÖZÇELİK, **Genel Muhasebe ve Tekdüzen Hesap Planı Uygulama Örnekleri**, 1. baskı (Bursa: *Ekin Yayınevi*, 2013), s. 7.

uygulanacak yöntemleri belirlerken ise nesnel ve ön yargılardan uzak bir şekilde davranılması gerekliliğini ifade etmektedir.¹⁸

Tam Açıklama Kavramı: Muhasebe birimi aracılığıyla üretilen bilgilerle oluşturulan mali tabloların, bu tablolardan yararlanmak isteyen kişi ve kurumların doğru yönde karar verebilmelerine yardımcı olacak şekilde gerçek, açık ve anlaşılabilir nitelikte hazırlanarak ibraz edilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.¹⁹

Tutarlılık Kavramı: Muhasebe kayıt ve raporlama sisteminin yıllar boyunca insicamlı bir şekilde uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Bu kavramın tatbik edilmesi ile işletmelerin farklı dönemlerdeki mali tabloları ve benzer sektördeki firmaların mali tabloları arasında oluşabilecek farklılıklar giderilerek bu tablolar arasında bir tutarlılık oluşacaktır.²⁰

İhtiyatlılık Kavramı: İşletmenin karşılaşılabileceği olası riskler göz önünde bulundurularak, muhasebe işlemleri ve olaylarına ihtiyatlı bir şekilde yaklaşılması gerektiğini ifade etmektedir. İhtiyatlılık kavramı gereği ileride ortaya çıkabileceği öngörülen giderlerin ve zararların karşılanabilmesi amacıyla söz konusu riskler için önceden karşılık ayrılması gerekmektedir.²¹

Önemlilik Kavramı: Muhasebe işlemlerinde kullanılan bir hesabın ya da finansal bir olayın nispi ağırlık ve değerinin mali tablolara yönelik yapılacak değerlendirmeleri veya alınacak kararları etkileyebilecek düzeyde önemli olmasını ifade etmektedir. Önem derecesi yüksek bir hesap kalemi veya bir finansal hadisenin mali tablolar içerisinde yer edinmesi zorunludur.²²

¹⁸ ATAMAN, *Genel Muhasebe II*, s. 7.

¹⁹ Faruk DAYI, *Sağlık İşletmelerinde Uygulamalı Finansal Analiz*, 1. baskı (Bursa: Ekin Yayınevi, 2013), s. 13.

²⁰ KIZIL, s. 9.

²¹ ELİKARA, s. 19.

²² ATAMAN, *Genel Muhasebe II*, s. 9.

Özün Önceliği Kavramı: Muhasebe işlemlerinin kayıt altına alınması ve işlemlere yönelik değerlendirme yapılmasında işlem ve olayların şeklinden çok özünün dikkate alınması gerektiğini ifade eden kavramdır.²³

1.1.4. Muhasebede Kullanılan Mali Tablolar

Mali tablolar mevcut ve muhtemel yatırımcıların, alacaklıların ve diğer mali tablo kullanıcılarının, işletmenin nakit girişleri, çıkışları, alacakları, borçları, satış ve gelirleri gibi bazı hususlar hakkında bilgi sağlamalarına ve değerlendirme yapmalarına yardımcı olmaktadır.²⁴

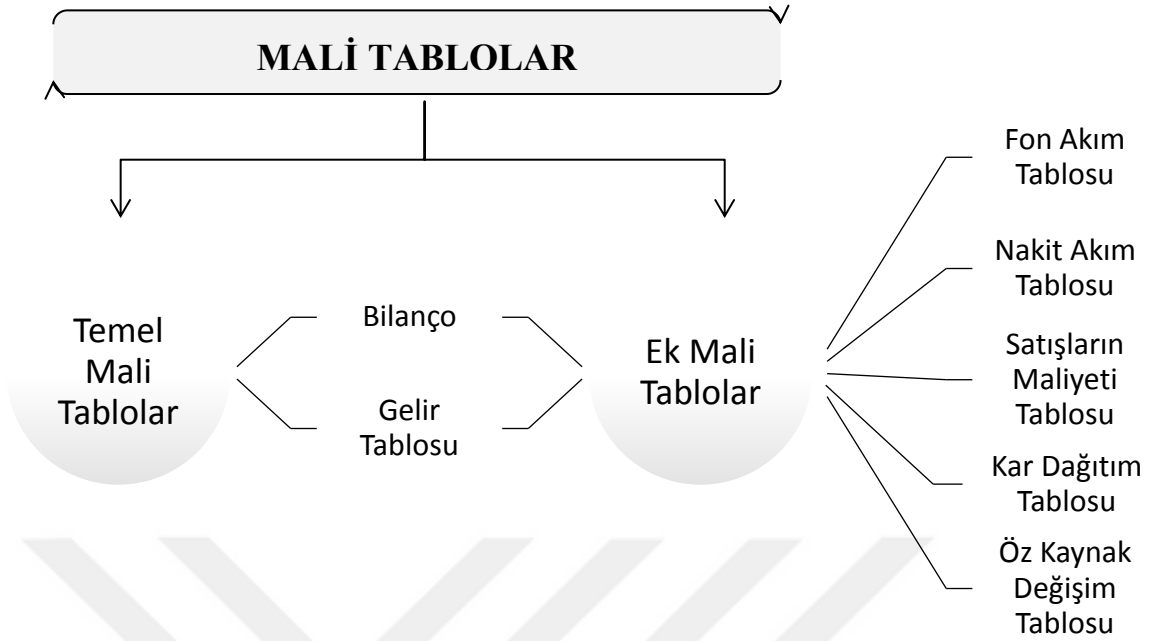
Mali tabloların kullanıldığı ülkelerde uygulanan vergi yasalarına, muhasebe politikalarına, muhasebe ilkelerine ve muhasebe standartlarına uygun olarak hazırlanması gerekmektedir. Uluslararası Muhasebe Standartları (UMS) ile çeşitli ülkelerde hazırlan mali tabloların karşılaştırılabilir nitelikte olması amaçlanmaktadır. Bu sayede farklı ülkelerde bulunan yatırımcılar, hissedarlar, bilgi kullanıcıları işletmelerin mali tabloları ile ilgili olarak yeterli, açık, anlaşılabilir ve mukayese edilebilir bir bilgiye sahip olarak değerlendirme yapabileceklerdir.²⁵

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne göre finansal tablolar temel mali tablolar ve ek mali tablolar olarak 2 grupta incelenmektedir.

²³ ERGİN, s. 35.

²⁴ Helen KWOK, "The Effect of Cash Flow Statement Format on Lenders Decisions", *The International Journal of Accounting*, Cilt.37. Sayı.2 (2002), 347-62 (s. 348).

²⁵ DAYI, s. 8.

Şekil 2 : MSUGT'ye Göre Kullanılan Mali Tablolar

1.1.4.1. Temel Mali Tablolar

Muhasebe bilgi sisteminin ürettiği bilgiler genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olarak finansal tablolar ile bilgi kullanıcılarına sunulmaktadır. Muhasebe de temel mali tablo olarak Bilanço ve Gelir Tablosu hazırlanmaktadır.²⁶

1.1.4.1.1. Bilanço

1 Sıra no.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne göre bilanço; “*bir işletmenin belirli bir tarihte sahip olduğu varlıklar ile bu varlıkların sağlandığı kaynakları gösteren bir mali tablodur*” şeklinde tanımlanmıştır.²⁷

Bilanço, bir işletmenin belirli bir tarihteki (düzenlenme tarihi) sahip olduğu varlıklar ile bu varlıkların sağlandığı kaynakları gösteren tablodur.²⁸

²⁶ DAYI, s. 17.

²⁷ Maliye Bakanlığı, GİB - 1 Sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (Turkey: Resmi Gazete No:21447 (M), 1992), URL: <<http://gib.gov.tr/node/88229>>.

²⁸ KIZIL, s. 17.

Bilanço aktif ve pasif olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Aktif bölümde işletmenin varlıkları olan dönen ve duran varlıklar yer alırken pasif bölümde işletmenin kaynakları olan kısa vadeli yabancı kaynaklar, uzun vadeli yabancı kaynaklar ve öz kaynaklar yer almaktadır.²⁹

1.1.4.1.2. Gelir Tablosu

1. sıra no.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne göre gelir tablosu; “işletmenin belirli bir dönemde elde ettiği tüm gelirler ile aynı dönemde katlandığı bütün maliyet ve giderleri ve bunların sonucunda işletmenin elde ettiği dönem net karını veya dönem net zararını kapsar” şeklinde tanımlanmıştır.³⁰

Bir diğer tanıma göre ise gelir tablosu, işletmenin belli bir hesap döneminde elde ettiği tüm gelirler ile aynı dönemde katlanmış olduğu bütün maliyet ve giderler sonucunda elde ettiği dönem net karı veya zararını gösteren bir tablodur.³¹

Gelir Tablosu, giderler borç tarafında, gelirler alacak tarafında yer alacak şekilde kar/zarar tablosunun geliştirilmiş biçimi ile düzenlenebilir. Günümüzde düzenlendiği hali ile gelir tablosu, dikey gelir tablosudur ve toplamı oluşturan tutarlar bir öncekinden bir sonraki çıkarılmak suretiyle aşağı doğru sıralanmaktadır.³²

1.1.4.2. Ek Mali Tablolar

Muhasebe bilgi sisteminin ürettiği bilgiler ışığında hazırlanan ek mali tablolar; fon akım tablosu, nakit akım tablosu, satışların maliyeti tablosu, kar dağıtım tablosu ve öz kaynak değişim tablolarından oluşmaktadır.

1.1.4.2.1. Fon Akım Tablosu

Fon akım tablosu, Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde (MSUGT); “bir işletmenin belirli bir zaman aralığında faaliyetine devam edebilmek için sağladığı

²⁹ Sinan ASLAN, **Envanter Değerleme Uygulamaları**, 1. baskı (İstanbul: Beta Basım Yayım, 2010), s. 12.

³⁰ Maliye Bakanlığı, **GİB - 1 Sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği**.

³¹ KIZIL, s. 19.

³² Oktay GÜVENLİ, “**Dikey Gelir Tablosunun Öyküsü**”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı.32 (2006), 1–10 (s. 1).

kaynakları ve bu kaynakların kullanıldığı yerleri özetleyen, mali durumdaki değişiklikleri açıklayan tablodur” şeklinde tanımlanmıştır.³³

Fon akım tablosunun işletme bilgi kullanıcılarına, işletmenin yatırım ve finansman faaliyetleri ile ilgili dönem içindeki mali durumunda meydana gelen değişiklikleri içeren bilgilerin sunulması amacıyla hazırlanmaktadır.³⁴

1.1.4.2.2. Nakit Akım Tablosu

Nakit akım tablosu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği’ne göre; *“işletmenin belirli bir hesap dönemi içinde ortaya çıkan nakit akışlarını, kaynakları ve kullanım yerleri bakımından gösteren tablodur”* şeklinde tanımlanmıştır.³⁵

Nakit akım tablosu, işletmenin nakit yönetimini ve politikasını açıklamak üzere hazırlanmaktadır. Bu tabloda sadece nakit giriş ve çıkışları yer almaktadır. Dolayısıyla Fon Akım Tablosundan daha dar kapsamlı bir mali tablodur. Nakit giriş ve çıkışına neden olmayan gelir ve giderler ya da iktisadi olaylar bu tabloda yer almamaktadır.³⁶

1.1.4.2.3. Satışların Maliyeti Tablosu

Satışların maliyeti tablosu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği’ne göre; *“gelir tablosundaki satışların maliyeti kısmı işletmenin dönem içindeki stok hareketleri ile satılan mamul, ilk madde ve malzeme ile ticari mal gibi maddelerin ve satılan hizmetlerin maliyetini göstermek üzere ayrı bir tablo halinde düzenlenir”* şeklinde tanımlanmıştır.³⁷

Bu tablo, gelir tablosu içerisinde yer alan satışların maliyeti alt grubunun ayrıntılı bir biçimde hazırlanarak, kullanıcıların satışların maliyetine ilişkin ihtiyaç duyduğu önemli bilgileri içermektedir. Özellikle endüstri işletmelerinde satış maliyetlerinin detaylı olarak incelenmesi maliyet unsurlarının çeşitliliği açısından ayrı bir öneme sahiptir.³⁸

³³ Maliye Bakanlığı, *GİB - 1 Sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği*.

³⁴ DAYI, s. 76.

³⁵ Maliye Bakanlığı, *GİB - 1 Sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği*.

³⁶ KIZIL, s. 25.

³⁷ Maliye Bakanlığı, *GİB - 1 Sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği*.

³⁸ Osman ALTUĞ, **Maliyet Muhasebesi**, 14. baskı (İstanbul: *Türkmen Kitapevi*, 2006), s. 77.

1.1.4.2.4. Kar Dağıtım Tablosu

Kar dağıtım tablosu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne göre; *“işletmenin dönem karının dağıtım biçimini gösteren tablodur. Düzenlenme amacı, özellikle sermaye şirketlerinde dönem karından, ödenecek vergilerin, ayrılan yedeklerin ve ortaklara dağıtılacak kar paylarının açıkça gösterilmesi ve şirketlerin hisse başına kar ile hisse başına temettü tutarının hesaplanmasıdır”* şeklinde tanımlanmıştır.³⁹

Bu tablo bilhassa sermaye şirketlerinin dönem karı içerisinde ödenecek olan vergilerin, ayrılacak yedeklerin ve ortaklara dağıtılacak kar paylarının açıkça görülebilmesi amacıyla düzenlenmektedir.⁴⁰

Dönem karı bilanço ve gelir tablosunda yer almasına rağmen dönem karından ayrılan yedekler ve temettülerin ne şekilde belirlendiği bu tablolarda yer almamaktadır. İlgili dönemde elde edilen kar rakamının nasıl ve nerelere dağıtıldığı ayrıntılı olarak kar dağıtım tablosunda görülmektedir.⁴¹ Aynı zamanda bu tablo yardımı ile şirketlerin pay başına düşen karları ve temettü miktarları hesaplanmış olmaktadır.⁴²

1.1.4.2.5. Öz Kaynak Değişim Tablosu

Öz kaynak değişim tablosu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne göre; *“ilgili dönemde öz kaynak kalemlerinde meydana gelen artış veya azalışları bir bütün olarak gösteren tablodur”* şeklinde tanımlanmıştır.⁴³

Bu tablo özellikle sermaye işletmelerinde öz kaynak kalemlerinde meydana gelen değişimleri toplu olarak görülebilmesi amacıyla düzenlenmektedir.⁴⁴

³⁹ Maliye Bakanlığı, GİB - 1 Sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği.

⁴⁰ KIZIL, s. 29.

⁴¹ Veli ÖZTÜRK, **Şirketler Muhasebesi** (Ankara: Tutibay Yayıncılık, 2005), s. 97.

⁴² KIZIL, s. 29.

⁴³ Maliye Bakanlığı, GİB - 1 Sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği.

⁴⁴ KIZIL, s. 30.

1.1.5. Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne Göre Tekdüzen Hesap Planı

Maliye Bakanlığı'nın 26.12.1992 tarih ve 21447 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 1 Sıra No'lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ile Tekdüzen Hesap Planı Uygulaması zorunlu hale getirilmiş ve Ocak 1994'ten itibaren yürürlüğe girmesi ile uygulamaya konulmuştur.

Tek düzen hesap planı çerçevesindeki *hesap sınıfları*, bilanço ve gelir tablosundaki gruplama ve sıralama paralelinde aşağıdaki gibi 9 sınıf halinde düzenlenmiştir.⁴⁵

1. Dönen Varlıklar
2. Duran Varlıklar
3. Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar
4. Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar
5. Özkaynaklar
6. Gelir Tablosu Hesapları
7. Maliyet Hesapları
8. (*)⁴⁶
9. Nazım Hesaplar

Tebliğ ile tekdüzen hesap çerçevesinin yapısı, bilanço ve gelir tablosundaki gruplama ve sıralama paralelinde;⁴⁷

1-9	Hesap Sınıfları
10-99	Hesap Grupları
100-999	Defter-i Kebir Hesapları

şeklinde belirlenmiştir.

⁴⁵ ALTUĞ, s. 36.

⁴⁶ *Boş olarak belirlenen 8 numaralı hesap sınıfının "muhasebe ilkelerine ve eş zamanlı maliyet tespit etme yöntemine uygun olmak şartıyla yönetim muhasebesi amaçları için kullanılabilceği" 2 sıra no.lu MSUG tebliği ile düzenlenmiştir.

⁴⁷ ALTUĞ, s. 37.

1.1.5.1. Bilanço Hesapları

Bilanço kapsamındaki hesap kalemleri Tek Düzen Hesap Planı çerçevesinde sıralama ve açıklamalar halinde yer almaktadır. Bilanço hesapları, Aktif ve Pasif hesaplar olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır.⁴⁸

BİLANÇO HESAPLARI	
AKTİF HESAPLAR	PASİF HESAPLAR
1 • DÖNEN VARLIKLAR	3 • KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR
2 • DURAN VARLIKLAR	4 • UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR
-	5 • ÖZKAYNAKLAR

1.1.5.1.1. Aktif Hesaplar

Aktif hesaplar, Dönen varlık ve Duran varlık ana hesap grupları olmak üzere iki gruptan oluşmaktadır.

Dönen Varlıklar: İşletmelerin nakit olarak kasa ve banka hesaplarında tutulan varlıklar ile mevcut koşullar altında en fazla bir yıl veya işletmenin normal faaliyet dönemi içinde paraya çevrilebilen ya da tüketilmesi öngörülen varlıklarını kapsayan ana hesap grubudur.⁴⁹

100-199 Defter-i Kebir hesaplarından oluşan Dönen Varlıklar ana hesap grubu, aşağıda belirtilen alt hesap gruplarından oluşmaktadır;

- 10. Hazır Değerler
- 11. Menkul Kıymetler
- 12. Ticari Alacaklar
- 13. Diğer Alacaklar
- 15. Stoklar
- 17. Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Maliyetleri

⁴⁸ KIZIL, s. 17.

⁴⁹ Maliye Bakanlığı, GİB - 1 Sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği.

18. Gelecek Aylara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları

19. Diğer Dönen Varlıklar şeklinde bölümlenir.

Duran Varlıklar: Bir yıldan veya bir faaliyet döneminden daha uzun sürelerle elde tutulan ve elde tutulması öngörülen işletme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için kullanılan ve ilke olarak bir yılda veya normal faaliyet dönemi içinde paraya çevrilmesi ya da tüketilmesi öngörülmeleyen varlıkları kapsayan ana hesap grubudur.⁵⁰

200-299 Defter-i Kebir hesaplarından oluşan Duran Varlıklar ana hesap grubu, aşağıda belirtilen alt hesap gruplarından oluşmaktadır;

22. Ticari Alacaklar

23. Diğer Alacaklar

24. Mali Duran Varlıklar

25. Maddi Duran Varlıklar

26. Maddi Olmayan Duran Varlıklar

27. Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar

28. Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları

29. Diğer Duran Varlıklar şeklinde bölümlenir.

1.1.5.1.2. Pasif Hesaplar

Pasif hesaplar, işletmenin sahip olduğu varlıkların elde edilmesi için katlanılan borçlar ile sermayenin izlendiği hesaplardır. Pasif hesaplar, Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar, Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar ve Özkaynaklar ana hesap grupları olmak üzere üç gruptan oluşmaktadır.

Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar: Bu hesap grubu bilanço tarihi itibarıyla işletmenin faaliyet dönemi içerisinde, diğer bir ifadeyle en fazla bir sene içinde ödeyeceği veya ödenmesi öngörülen borçları kapsamaktadır.⁵¹

⁵⁰ Maliye Bakanlığı, GİB - 1 Sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği.

⁵¹ Maliye Bakanlığı, GİB - 1 Sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği.

300-399 Defter-i Kebir hesaplarından oluşan Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar ana hesap grubu, aşağıda belirtilen alt hesap gruplarından oluşmaktadır;

- 30. Mali Borçlar
- 32. Ticari Borçlar
- 33. Diğer Borçlar
- 34. Alınan Avanslar
- 36. Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler
- 37. Borç ve Gider Karşılıkları
- 38. Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları
- 39. Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar şeklinde bölümlenir.

Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar: Kredi kurumlarından, sermaye piyasasından ve işletmenin ilişkide bulunduğu üçüncü kişilerden sağlanan ve vadesi bir yıldan uzun süreli olan borçları ifade etmektedir.⁵²

400-499 Defter-i Kebir hesaplarından oluşan Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar ana hesap grubu, aşağıda belirtilen alt hesap gruplarından oluşmaktadır;

- 40. Mali Borçlar
- 42. Ticari Borçlar
- 43. Diğer Borçlar
- 44. Alınan Avanslar
- 47. Borç ve Gider Karşılıkları
- 48. Gelecek Yıllara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları
- 49. Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar şeklinde bölümlenir.

Özkaynaklar: İşletme sahipleri ya da ortaklarının, işletmenin bilanço tarihinde işletme için ödemiş oldukları sermaye yatırımlarının tutarlarını gösteren ödenmiş sermayeleri ve faaliyetleri neticesinde sağlanan ayrıca işletme üzerinden çekilmemiş olan karlardan oluşan unsurların yer aldığı ana hesap grubudur.⁵³

⁵² Maliye Bakanlığı, GİB - 1 Sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği.

⁵³ Maliye Bakanlığı, GİB - 1 Sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği.

500-599 Defter-i Kebir hesaplarından oluşan Özkaynaklar ana hesap grubu, aşağıda belirtilen alt hesap gruplarından oluşmaktadır;

- 50.** Ödenmiş Sermaye
- 52.** Sermaye Yedekleri
- 54.** Kâr Yedekleri
- 57.** Geçmiş Yıllar Kârları
- 58.** Geçmiş Yıllar Zararları
- 59.** Dönemin Net Kârı (Zararı) şeklinde bölümlenir.

1.1.5.2. Gelir Tablosu Hesapları

Gelir tablosu hesapları, işletmelerin belirli bir dönem içerisinde elde ettiği tüm gelirleri ile aynı dönemde katlandığı bütün maliyet ve giderlerin izlendiği ve işletmelerin bu gelir-gider faaliyetleri sonucunda elde ettiği dönem net kârı veya zararını gösteren hesaplardır.⁵⁴

600-699 Gelir Tablosu hesaplarından oluşan Gelir Tablosu ana hesap grubu, aşağıda belirtilen alt hesap gruplarından oluşmaktadır;

- 60.** Brüt Satışlar
- 61.** Satış İndirimleri (-)
- 62.** Satışların Maliyeti (-)
- 63.** Faaliyet Giderleri (-)
- 64.** Diğer Faaliyetlerden Gelir ve Kârlar
- 65.** Diğer Faaliyetlerden Gider ve Zararlar (-)
- 66.** Finansman Giderleri (-)
- 67.** Olağandışı Gelir ve Kârlar
- 68.** Olağandışı Gider ve Zararlar (-)
- 69.** Dönem Net Karı (Zararı) şeklinde bölümlenir.

Gelir Tablosu hesapları içerisinde yer alan 62-Satışların maliyeti alt hesap grubu, ayrı bir tabloda hesaplanarak gelir tablosuna dâhil edilmektedir. Satışların Maliyeti

⁵⁴ Maliye Bakanlığı, GİB - 1 Sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği.

Tablosu, işletmenin dönem içindeki stok hareketlerini, üretim maliyetini, satılan mamul maliyetini, satılan hizmet maliyetini göstermektedir. Aynı zamanda bu tablo gelir tablosunun ekini oluşturmaktadır.⁵⁵

1.1.5.3. Maliyet Hesapları

1 no.lu MSUG tebliğinde maliyet hesapları “*mal ve hizmetlerin planlanan biçim ve niteliğe getirilmesi için yapılan giderlerin toplandığı ve maliyet unsurlarına dönüştürülerek izlendiği hesaplardır*” şeklinde tanımlanmıştır.⁵⁶

Maliyet hesapları işleyişinde; muhasebe kayıt sistemi açısından (birinci ya da ikinci), maliyetlerin kayıtlanma zamanı ve kontrolü açısından (fiili ya da standart) olmak üzere farklı seçeneklere uygun hesap planı belirlendiği gibi, ayrıca işletmelerin büyüklüklerine göre de “7/A” ve “7/B” olmak üzere iki farklı seçenektan birine göre kayıt akışını izlemek mümkündür.⁵⁷

1.1.5.3.1. 7/A Seçeneğine Göre Maliyet Hesapları

7/A seçeneğinde, gider kayıtlarının *fonksiyon esasına* göre tebliğ ile belirlenmiş defter-i kebir hesapları ile birlikte, yine tebliğ ile belirlenmiş *gider çeşitleri ve gider yerlerini* izlemeye imkân sağlayacak yardımcı hesaplar altında eş zamanlı kayıt esasına göre izlenmesi mecburi kılınmıştır.⁵⁸

“7 Maliyet Hesapları” hesap grubu altında “70-78” numaralı hesap grupları “7/A” seçeneği için belirlenmiş hesaplardır. Bunlar;

- **700** Maliyet Muhasebesi Bağlantı Hesapları
- **710** Direkt İlk Madde ve Malzeme Giderleri
- **720** Direkt İşçilik Giderleri
- **730** Genel Üretim Giderleri
- **740** Hizmet Üretim Maliyeti

⁵⁵ KIZIL, s. 20.

⁵⁶ Maliye Bakanlığı, *GİB - 1 Sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği*.

⁵⁷ ALTUĞ, s. 39.

⁵⁸ ALTUĞ, s. 44.

- **750** Araştırma ve Geliştirme Giderleri
- **760** Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri
- **770** Genel Yönetim Giderleri
- **780** Finansman Giderleri

Gider Hesapları; Bu hesaplar; dönem içinde gerçekleşen ve tahakkuk ettirilen giderlerin izlendiği ve borç kaydı yapılan hesaplardır. Gider hesaplarına yapılan muhasebe kayıtları ile ilgili olarak düzenlenecek muhasebe fişlerinde, gider yerleri ve gider çeşitlerine ilişkin muhasebe hesaplarına ait numaralar birlikte yazılmaktadır.

Gider Yansıtma Hesapları; Bu hesaplar, fiili maliyetlerin uygulandığı durumlarda, gider hesaplarında toplanan giderlerin tamamının; daha önceden belirlenmiş olan maliyet yöntemlerinin uygulanması halinde ise, bu yöntemlere göre belirlenen giderlerin ilgili muhasebe hesaplarına yansıtılmasını sağlamak amacıyla kullanılmaktadır.

Fark Hesapları; Bu hesaplar, önceden belirlenmiş maliyet yöntemlerinin uygulanması durumunda fiili giderler ile önceden belirlenmiş giderler arasındaki farkların kayıt altına alındığı hesaplardır. Fark hesapları eksiklik ya da fazlalık durumuna göre borç ve alacak bakiyesi verebilmektedir. Fiili maliyet sisteminin uygulanması halinde ise bakiye vermemektedir çünkü yansıtma hesaplarının tutarı fiili giderlerin tutarına eşit olacağından fark hesapları söz konusu olmamaktadır.

MSUG tebliğinde yer alan düzenlemelere göre, “dönem sonunda 710-780 fonksiyonel Gider Hesapları ile 711-781 Fonksiyonel Gider Yansıtma Hesapları karşılaştırılarak kapanış kayıt işlemleri gerçekleştirilmektedir.⁵⁹

1.1.5.3.2. 7/B Seçeneğine Göre Maliyet Hesapları

7/B seçeneğinde giderler, defter-i kebirde “*gider çeşitlerine*” göre izlenmektedir. Maliyet saptama dönemlerinde söz konusu giderler gider dağıtım tablosu aracılığı ile

⁵⁹ ALTUĞ, s. 59.

fonksiyonlarına dönüştürülerek ilgili gider yerlerine ve hizmet ya da mamul maliyetlerine veya sonuç hesaplarına aktarılmaktadır.⁶⁰

“7 Maliyet Hesapları” hesap grubu altındaki “79” numaralı hesap grupları “7/B” seçeneği için belirlenmiştir. Bunlar;

- **790** İlk Madde ve Malzeme Giderleri
- **791** İşçi Ücret ve Giderleri
- **792** Memur Ücret ve Giderleri
- **793** Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler
- **794** Çeşitli Giderler
- **795** Vergi, Resim ve Harçlar
- **796** Amortismanlar ve Tükenme Payları
- **797** Finansman Giderleri
- **798** Gider Çeşitleri Yansıtma Hesabı
- **799** Üretim Maliyet Hesabı

Dönem sonunda 790-797 Gider Hesapları ile 798 Gider Çeşitleri Yansıtma Hesabı karşılaştırılarak kapanış kayıt işlemleri gerçekleştirilir.

7/B seçeneğine göre gider kayıtlarının izlenmesi iki farklı şekilde olmaktadır. Bunlardan ilki; giderlerin defter-i kebirde maliyet dönemi süresince 79 numaralı hesaplarda gider çeşitlerine göre izlenmesi ve maliyet çıkarma dönemlerinde gider dağıtım tablosu yardımıyla fonksiyonlarına dönüştürülmesi suretiyle ilgili masraf yerleri ile hizmet, mamul maliyetlerine aktarılması şeklinde olmaktadır. İkincisi ise; gider çeşitlerinin fonksiyonlarına dönüştürülmesinde ve ilgili masraf yerlerine aktarılmasında eş zamanlı kayıt yöntemi kullanılarak yardımcı defterlerde fonksiyonel gider hesaplarında ve gider yerlerinde izlenmesi şeklindedir.⁶¹

⁶⁰ ALTUĞ, s. 60.

⁶¹ Münir ŞAKRAK, “Maliyet Hesaplarının İzlenmesinde Uygulanacak Seçeneğin Belirlenmesi ve Yasal Düzenleme İle İlgili Öneri”, *Öneri Dergisi*, Cilt.1. Sayı.4 (1996), 31–34 (s. 31).

1.2. ELEKTRONİK TİCARET KAVRAMI

Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş yüzyıllar boyunca sürmesine karşılık, sanayi toplumundan bilgi toplumuna çok daha hızlı bir şekilde geçiş sağlanmıştır. 18. yüzyılda yaşanan endüstri devrimi dünyayı nasıl değiştirdiyse, 20. yüzyılın sonundaki devrim de aynı şekilde tüm dünyayı değiştirmiştir. Endüstri devrimi nasıl ki kendisini kitlesel-seri üretim ve makineleşme gibi somut süreçlerle ortaya koyduysa, teknoloji devrimi veyahut bilgi çağı dediğimiz günümüzdeki bu oluşum da kendisini yeni ekonomi, elektronik ticaret, elektronik iş, çevrimiçi yaşam vb. yeni ve somut süreçlerle ortaya koymaktadır.⁶²

Bilgisayar, telefon gibi çeşitli elektronik cihazların hayatımızın birçok alanında yaygın olarak kullanılıyor olması, özellikle iş dünyasının reklam faaliyetleri için potansiyel pazarlama ve tanıtım kanallarına dönüştürmüştür. İnternetin yaygınlaşması ile birlikte, işletmelerin bu kanala yönelmesi “Elektronik Ticaret” kavramının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. İşletmelerin hedef kitleye ulaşabilmesi için bireylerin sahip olduğu elektronik cihazların internet dünyasına olmasını gerektirmesi, interneti e-ticaret kavramı içerisinde önemli bir yere koymuştur.⁶³

Elektronik ticaret kavramı, önemini arttırarak adeta günümüz işletmeciliğinin yükselen bir yıldızı haline getirmiştir. Oldukça hızlı yükselen elektronik ticaret teknolojisi sunduğu avantajlar sayesinde klasik yöntemlerle alım satım yapan kişi ve kuruluşların dikkatini çekmeyi başarmıştır.⁶⁴ Bu çerçevede internet, işletmeler açısından bir başka satış platformu haline gelmiştir. İşletmeler internet ortamında da satış yapabilmek amacıyla ürün yelpazelerini gösteren, alışveriş şartlarını içeren ve çeşitli güvenlik önlemleri ile donatılan internet sayfalarından faydalanmaya başlamışlardır. Bu

⁶² Melek YARDIMCIOĞLU ve Mustafa UÇAR, “Küresel E-Ticaret Şirketlerinin Faaliyet Gösterdikleri Ülkelerde Elde Ettikleri Kazançların Muhasebe Süreci ve Vergilendirilmesi:Google, Facebook, Twitter İçin Türkiye Örneği”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt.5. Sayı.2 (2015), 169–90 (s. 171).

⁶³ Akram Muhannad MOQBEL, “The Impact Of Accounting Information Systems (AIS) On e-Commerce Analytical Study-Service Sector-Jordan ASE”, *International Journal of Scientific & Technology Research*, Cilt.3. Sayı.1 (2014), 211–15 (s. 212).

⁶⁴ Süleyman YÜKÇÜ ve Seçkin GÖNEN, “Türkiye’de Elektronik Ticaretin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Uygulama Önerileri”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt.23. Sayı.2 (2009), 1–13 (s. 1).

sayede işletmeler hem daha çok sayıda farklı müşteri kitlesine ulaşmakta hem de faaliyet gösterdikleri ülke sınırları dışına çıkarak satış yapma ve uluslararası pazarlarda yer edinme fırsatı yakalamaktadırlar.⁶⁵

1.2.1. Elektronik Ticaretin Tanımı

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde günümüzde meydana gelen baş döndürücü hızdaki gelişmeler, ticari faaliyette bulunan firmalar için zaruri olan bilgi ve dokümantasyon süreçlerinin elektronik ortama taşınarak ihtiyaç duyulan işlemlerin bu ortamda yürütülebilmesine imkân sağlamıştır. Geleneksel ticaret kavramına önemli bir ölçüde alternatif oluşturan elektronik ticaret kavramının tanımlanması da çeşitli alanlar için farklı şekilde yapılmıştır.⁶⁶ Söz konusu tanımlardan bazıları şunlardır:

WTO (Dünya Ticaret Örgütü)'nün yaptığı tanıma göre “*elektronik ticaret; mal ve hizmetlerin üretim, reklam, satış ve dağıtımlarının telekomünikasyon ağları üzerinden yapılmasıdır.*”⁶⁷

OECD (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı)'nin 1997 yılında yaptığı tanıma göre ise “*elektronik ticaret kurumların ve bireylerin katıldığı ve metin, ses, görsel imaj gibi sayısallaştırılmış verinin işlenerek, açık veya kapalı ağlar üzerinden iletilmesine dayanan ticaret ile ilgili işlemler*” olarak tanımlanmaktadır.⁶⁸

UN-CEFACT (Birleşmiş Milletler Yönetim, Ticaret ve Ulaştırma Usullerini Kolaylaştırma Merkezi) e-ticareti, “*elektronik yoldan iş yapılması olarak tanımlamıştır. Diğer bir ifadeyle, yönetim ve tüketim etkinliklerinin yürütülmesinde kullanılan tüm iş bilgilerinin, üreticiler, tüketiciler ve kamu kuruluşları ve diğer organizasyonlar arasındaki değişimin elektronik araçlarla yapılmasıdır*” şeklinde tanımlamıştır.⁶⁹

⁶⁵ Cemal ELİTAŞ, Oğuzhan AYDEMİR, ve Bilge Leyli DEMİREL, “**Elektronik Ticaret ve Muhasebe Sistematiği**”, *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt.7. Sayı.13 (2007), 194–210 (s. 195).

⁶⁶ YÜKÇÜ ve GÖNEN, s. 2.

⁶⁷ MOQBEL, s. 212.

⁶⁸ **Measuring Electronic Commerce**, *Committee for Information, Computer and Communications Policy of OECD*, 1997, s. 6.

⁶⁹ ELİTAŞ, AYDEMİR, ve DEMİREL, s. 197.

Avrupa Komisyonu'nun (EC - European Commission) tanımına göre ise elektronik ticaret; *“işletmelerdeki ticari faaliyetleri elektronik olarak yapmaktır. Bu faaliyetler ses, metin ve video verilerinin elektronik olarak işlenmesi ve aktarılmasına dayanır. Elektronik ticaretin kapsamı mal ve hizmet alımı ve ödemelerinin sayısal olarak yapılmasıdır. Hem mal ve hizmetleri hem de geleneksel faaliyetlerin ticaretini kapsayan faaliyetlerdir”*.⁷⁰

ETKK (Elektronik Ticaret Koordinasyon Kurulu) 1998'in Mayıs ayında yapılan Hukuk Çalışma Grubu raporunda elektronik ticaret; *“bireyler ve kurumların açık ağ (internet) ya da sınırlı sayıda kullanıcı tarafından ulaşılabilen kapalı ağ ortamlarında yazı, ses ve görüntü biçimindeki sayısal bilgilerin işlenmesi, iletilmesi ve saklanması temeline dayanan ve bir değer yaratmayı amaçlayan ticari işlemlerin tümünü ifade etmektedir”* şeklinde tanımlanmıştır.⁷¹

Yapılan tanımlara bakılarak elektronik ticareti, kişilerin ya da özel ve kamu kurumlarının birbirleri arasında ve kendi bünyelerinde yürütülen üretim, tüketim, iş ve yönetim gibi birtakım faaliyetlerinin elektronik araçlar kullanılarak açık ve kapalı ağlar üzerinden; ses, görüntü ve metinlerin elektronik ortamda işlenmesi, iletilmesi ve saklanmasını kapsayan ticari süreçler olarak ifade etmek mümkün hale gelmektedir.⁷²

1.2.2. Elektronik Ticaretin Önemi, Amacı ve Kapsamı

Ticari faaliyette bulunan şirketlerin en önemli iki işlevi üretim ve tedariktir. Artan rekabet ortamında şirketlerin varlığını sürdürmesi her geçen gün daha da zorlaşmaktadır. Yeni eko-sosyal sistem içerisinde faaliyet gösteren şirketler bu acımasız rekabet ortamında sürekli kendilerini geliştirmek ve değişmek zorunda kalmaktadırlar. Değişime ve yeni koşullara ayak uyduramayan şirketler ise pazar kaybetmeye mahkûm olmaktadır. Bu bağlamda şirketlerin tüm faaliyetlerinde, teknolojiyi iş süreçlerinde kendilerine kazanç sağlayacak şekilde kullanmaya başlamaları gerekmektedir. Elektronik iş ve elektronik ticaret sistemlerini benimseyen ve bu sistemleri verimli olarak

⁷⁰ Caner ALTUNTAŞ, **“Elektronik Ticaretin Muhasebeleştirilmesi ve Vergilendirilmesi Sorunları, Bir Uygulama”** (İstanbul Üniversitesi, 2011), s. 5.

⁷¹ Raif PARLAKKAYA, **“Elektronik Ticaret ve Muhasebe Uygulamalarının Etkileri”**, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt.5. Sayı.2 (2005), 168–75 (s. 169).

⁷² Ahmet YEŞİL, **E-Ticaret, İnternet Ortamında Ticaret** (İstanbul: Kum Saati Yayınları, 2008), s. 19.

kullanmaya başlayan şirketlerin pazardaki şansları, bu uygulamaları reddeden şirketlere oranla daha yüksektir.⁷³

Tüketiciler için e-ticaretin önemi, şeffaf fiyat yapısı, kıyaslanabilir ürün seçenekleri ve yedi gün yirmi dört saat alışveriş yapma olanağı sağlamasından kaynaklanmaktadır. Tüketiciler, internet üzerinden satın alma kararı verirken daha fazla enformasyona ulaşabilmektedirler. Tüketiciler bu sayede, hem zaman kazanmakta hem de istediklerini ve ihtiyaçlarını tam karşılayan ürün ve satıcıları bulabilmektedirler.⁷⁴

E-ticaret, doğası gereği disiplinler arası yürütülen bir faaliyettir. E-ticaret ile ilgili disiplinler arasında muhasebe, bilgi sistemleri, pazarlama, yönetim, operasyon yönetimi ve robotik alanlar sayılabilir. Bunlara ilaveten e-ticaret, özellikle kamu yönetimi, bilgisayar bilimi, sosyoloji, mühendislik, psikoloji, siyaset bilimi ve hukuk gibi bazı işletme dışı disiplinler ile de etkileşim içerisindedir. Ekonomi, e-ticaret anlayışında da önemli bir rol oynamaktadır.⁷⁵

Elektronik ticaretin içeriği, bilgisayar ağları yardımı ile ürünlerin üretim, tanıtım, satış, ödeme ve dağıtımının yürütüldüğü bir iş aktivitesi olup; bu faaliyetlerin yazılı metin, görüntü, ses vb. araçlarla sayısal formlara dönüştürülerek işlenmesi ve hedef kitleye ulaştırılması sürecini kapsamaktadır. Elektronik ortamda ticari faaliyetleri teşvik edici nitelikte yapılan ve kamuoyunu bilgilendirme amacı taşıyan eğitim, reklam gibi tanıtım faaliyetleri de elektronik ticaretin kapsamına girmektedir.⁷⁶ Nitekim e-ticaret alışlagelmiş mal ve hizmetler ile birlikte film, program, müzik, oyun, uygulama, yazılım vb. gibi elektronik olarak alışverişini yapabileceğimiz yeni ürün ve hizmetleri de hayatımıza dâhil etmiştir.

Bilgisayar ağları yardımıyla yürütülebilecek ticari faaliyetler yani elektronik ticaretin kapsamını aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:⁷⁷

⁷³ Charles C. POIRIER ve Michael J. BAUER, **e-Supply Chain: Using the Internet to Revolutionize your Business** (San Francisco: *Berrett-Koehler Publishers Inc.*, 2001), s. 14.

⁷⁴ İsmet BARUTÇUGİL, **Bilgi Yönetimi**, 1. baskı (İstanbul: *Kariyer Yayıncılık*, 2002), s. 33.

⁷⁵ Efraim TURBAN vd., **Electronic Commerce**, 8. baskı (*Springer International Publishing*, 2015), s. 10.

⁷⁶ YÜKÇÜ ve GÖNEN, s. 1.

⁷⁷ Selvi TARAKCI, “E-Ticaretin Vergilendirilmesi ve Getirdiği Sorunlar” (Marmara Üniversitesi, 2006), s. 4.

- Çeşitli hizmetlerin ve mamullerin alışverişi,
- Ürünün bilgilerini araştırma, üretiminin planlanması,
- Ürünleri tanıtmaya, reklamını yapma, bilgilendirme ve pazarlamasının yapılması,
- Elektronik olarak açık artırma yapılması ya da düşürülmesi,
- Sanal araçlar ve elektronik olarak doğrudan pazarlama,
- Tedarik zincirinin yönetilmesi ve envanter dağıtımı,
- Elektronik ortamda anlaşmanın sağlanması, fiyat üzerinde görüşme yapma ve elektronik satış,
- Sipariş alma ve sipariş verme,
- Hizmet ve mamullerin dağıtımını yapıp, sevkiyatını izleme,
- Siparişlerin elektronik ortamda izlenmesi,
- Elektronik gümrük ve sigorta işlemleri,
- Elektronik konşimento gönderme,
- İşletme içinde ve dışında iletişim kurma, talimat iletme, raporlama yapabilme,
- Kıymetli elektronik evraklar ve dosyaların paylaşılması,
- İşletmelerin personel ve finans sisteminin yönetilmesi,
- Elektronik ortamda kamu kurumları tarafından gerçekleştirilen alımlar,
- Elektronik para ve para ile ilgili işlemler,
- Borsa ve elektronik pay senedi alışverişi,
- Elektronik ödeme,
- Üretimin elektronik ortamda izlenmesi,
- Ticari kayıtların elektronik ortamda tutulması,
- Aracısız tüketiciye pazarlama,
- Elektronik noter, sayısal imza vb. güvenilir üçüncü taraflar ve işlemleri,
- Elektronik ortamda vergi işlemleri,
- Fikri mülkiyet haklarının transferi vb.

1.2.3. Elektronik Ticaretin Tarihsel Gelişim Süreci ve Mevcut Durum

20. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan e-ticaretle ilgili çalışmalara ABD öncülük yapmıştır. E-ticaretin tarihsel sürecinin 1995 yılında profesyonel olarak başladığı

görülmektedir. E-ticaretin son dönemde popülerlik kazanması ise herkesin kullanımına açık olan internet teknolojisindeki hızlı gelişmelerden kaynaklanmaktadır.⁷⁸

1.2.3.1. E-Ticaretin Dünya'daki Gelişimi

İnternetin çıkış noktasını Amerika Birleşik Devletleri oluşturmaktadır. 1957 yılında Sputnik uydusunun Sovyetler Birliği tarafından uzaya gönderilmesinin ardından ABD Hükümeti savaş öncesinde ya da savaş esnasında klasik iletişim araçlarının kullanılmayacak şekilde tahrip edilmesi durumunda, haberleşmeyi sürdürebilmek amacıyla bir noktadan yönetilmeyen veya bir başka ifadeyle tek bir bilgisayar ünitesine bağlı olmaksızın çalışabilen bir ağ kurulabilmesi için harekete geçmiştir. Bu amaçla İleri Araştırma Proje Ajansı (Advanced Research Project Agency - ARPA) adında bir birim kurularak savaş esnasında sevk ve idarenin kesintisiz bir şekilde sağlanması amaçlanmıştır. Bu birim uzak noktalarda eşdeğerinden bağımsız bir şekilde çalışan bilgisayarların kesintisiz olarak birbirine bağlanması amacıyla çalışmalar yürütmüştür. 1969 yılında yürütülen proje kapsamında ilk bilgi aktarımı California'da bulunan üç farklı merkez ile Utah'taki bir başka merkezde bulunan dört bilgisayar arasında gerçekleştirilmiştir. Bu bilgisayarlar arasındaki sistem ilerleyen süreçte geliştirilerek ARPANET adında bir bilgisayar ağı oluşturulmuştur. Buna bağlı olarak geliştirilmiş olan TCP/IP adı verilen ortak bir iletişim dili ARPANET'e bağlı olan bilgisayarlar arasında kullanılmaya başlanmıştır. Askeri amaçlı kullanılan ARPANET, TCP/IP protokollerinin 1980 yılında bu kimliği ortadan kaldırılarak sivil kullanıma açılmıştır. 1989 yılında ise Cenevre'de Dünya Çapında Ağ anlamına gelen WWW (World Wide Web) geliştirilerek interneti kullanan tüm kullanıcıların hizmetine sunulmuştur. Buna bağlı olarak ARPANET 1990 yılında tamamıyla kaldırılmıştır. 1994 yılından itibaren internet, yeni kurulan ağlar ile yaygınlaşarak bugünkü haline ulaşmış ve sadece askeri amaçlı ya da üniversitelerde kullanılmak yerine her alanda kullanılmaya başlanmıştır.⁷⁹

Askeri merkezlerin verilerini birbirleriyle paylaşma ihtiyacından doğan bu ağın kapsamı sivil araştırma örgütleri ve üniversitelerin de katılımıyla genişletilmiştir. Ticari

⁷⁸ Esra Nur AKPINAR, "Türkiye'de Elektronik Dış Ticaretin Gelişimi ve İstihdam İlişkisi", *Harran Maarif Dergisi*, Cilt.2. Sayı.2 (2017), 18–32 (s. 22).

⁷⁹ Mehmet Kenan EKİCİ, **E-Ticaret** (Ankara: Savaş Kitap ve Yayınevi, 2013), s. 10.

kuruluşlar zamanla bu ağı kendi ticari faaliyetleri içinde kullanabileceklerinin farkına varmışlardır. İnternet çok kısa zaman içerisinde tüm dünyayı saran bir ağ olmuş ve adı IN-TERNET (ağların ağı) olarak bilinmeye başlanmıştır.⁸⁰

Elektronik ticaretin gelişimindeki ilk uygulama 1970’lerde, bankalar kendi arasındaki özel-güvenli ağda (İntranet) yapılan EFT (Elektronik Fon Transferi)’dir. EFT ile elektronik havaleler ve elektronik ödemeler yapılmıştır.⁸¹

İşletmeler, 1980’li yıllarda kendi aralarındaki iletişimde kullanılan kâğıt gönderimi yerine Elektronik Veri Değişimi (EDI) ile Elektronik Posta (E-mail) teknolojisini kullanarak otomasyon sağlamışlardır. EDI sipariş evrakları gibi iş dokümanlarını gönderme ve alma işlemlerinde işletmelere yeni imkânlar oluşturmuşlardır. Böylelikle insan müdahalesinin asgari düzeye indirildiği standart bir formatla işle ilgili dokümanların iletimi sağlanmıştır.⁸²

1994 yılında statik bir ana bilgi sayfasından öteye geçemeyen ilk web siteleri ortaya çıkmıştır. Şirketlerin Web’e olan talebi 1995 yılında artmaya başlamıştır. İlerleyen yıllarda ise herkesin internette yer almasının bir zorunluluk olduğunu düşünölmeye başlanmıştır. Akla gelen her ürünün dünyanın her yerinden siteler kurularak son kullanıcıya satışı amaçlanmıştır. İnternet teknolojisindeki gelişmelerle orantılı olarak elektronik ticaret, 1998 yılından itibaren önemli düzeyde artmıştır.⁸³

İnternetin tarihçesini kısaca şu şekilde sıralamak mümkündür.⁸⁴

- **(1858-1866)** Atlantik ötesine döşenen kablolar sayesinde Atlas Okyanusu’nun bir noktasından diğeri bir noktasına iletişim sağlanmıştır. Günümüzde de bu kablolar iletişimin ana merkezindedir ve tüm kıtalar bu sayede birbirine bağlanmıştır.

⁸⁰ Selda ENE, **Elektronik Ticarete Tüketicinin Korunması ve Bir Uygulama** (İstanbul: *Pusula Yayıncılık*, 2002), s. 16.

⁸¹ ENE, s. 15.

⁸² ENE, s. 16.

⁸³ Murat ASLANDERE, “**Elektronik Ticaret ve Karaman’daki Kobiler Üzerine Bir Araştırma**” (Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, 2010), s. 4.

⁸⁴ Erkan AKAR ve Cantürk KAYAHAN, **Elektronik Ticaret ve Elektronik İş** (Ankara: *Nobel Yayın Dağıtım*, 2010), ss. 5–6.

- **(1876)** Alexander Graham Bell tarafından Telefon icat edildi. Telefon ağları internet ağ sisteminin günümüzdeki omurgasını oluşturmaktadır.
- **(1957)** Küresel iletişimin başlangıç noktasını oluşturan Sputnik ismini ilk yapay uydu Sovyetler Birliği tarafından fırlatıldı. Buna karşılık olarak ABD, Savunma Bakanlığı bünyesinde ABD'nin bilimde de önde olduğunu göstermek ve ordu bünyesinde teknolojinin uygulanabilirliğini ortaya koymak amacıyla İleri Araştırma Proje Ajansını (ARPA) kurdu.
- **(1969)** ARPANET ağı üzerinden ilk bilgi aktarımı gerçekleştirildi.
- **(1971)** E-mail geliştirilerek e-mail adres bileşeni olan @ karakteriyle tanımlandı.
- **(1982)** TCP/IP ve ARPANET iletişim protokolü olarak belirlendi.
- **(1989)** Tom Berners-Lee HTML kodlama dili ile ilk web sayfasını yazarak Dünya Çapında Ağ anlamına gelen WWW (World Wide Web)'i icat etti.
- **(1990)** ARPANET işlemlerini sonlandırarak internet ile birleşti.
- **(1993)** Tim O'Reilly tarafından ilk ticari amaçlı web sitesi ve portalı olan Global Network Navigatör faaliyete başladı.
- **(1994)** Netscape, ilk ticari amaçlı Web Browser olarak faaliyete başladı.
- **(1997)** Dünya İnternet Konsorsiyumu (World Wide Web Consortium - W3C) kuruldu. Web sitelerinin sayısı 1 milyona ulaştı.
- **(1998)** Mart 1998'de "MPMan" isimli ilk taşınabilir MP3 oynatıcı, Güney Koreli firma SaeHan Information Systems tarafından piyasaya tanıtıldı. 4 Eylül 1998'de ise özel bir şirket olarak Larry Page ve Sergey Brin tarafından arama motoru Google kuruldu. İnternet üzerinden çalışan online ödeme sistemi PayPal kuruldu.
- **(2000)** Medya alanında dünyanın en büyük şirket evliliği olarak kabul edilen ABD'nin en büyük internet sağlayıcısı America Online (AOL) ve Time Warner birleşti.
- **(2001)** Ücretsiz internet ansiklopedisi Wikipedia kuruldu. Apple tarafından MP3 ve medya oynatıcısı olarak üretilen IPOD piyasaya sürüldü.
- **(2003)** Sosyal iletişim sitesi MySpace kuruldu.
- **(2004)** Sosyal iletişim sitesi Facebook ile resim barındırma ve video hosting sitesi Flickr faaliyete geçti. İlk Web 2.0 konferansı San Francisco'da yapıldı.
- **(2005)** 15 Şubat'ta üç eski PayPal çalışanı tarafından Youtube kuruldu.

- (2006) 21 Mart'ta sosyal paylaşım sitesi Twitter açıldı. Web sitelerinin sayısı 100 milyon adedin üzerine çıktı.

2000'li yıllarda internet dünyasında Web 2.0 devrimi başladı. Web 1.0'da insanlar interneti statik bir şekilde kullanılabilirken yani sadece bilgiye ulaşabiliyorken; Web 2.0 sayesinde sosyal web uygulamaları oluştu ve bilgi saklama, bilgi alışverişi, paylaşım, etkileşim gibi fonksiyonlarda kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde yeni standartlar olarak sunulan Web 3.0 teknolojisi ile verinin yeniden tanımlaması yapılarak, internetin hayatımızda olan etkinliği artırılmaya çalışılmaktadır.

Peter Drucker'ın 'Geleceğin Toplumunda Yönetim' adlı kitabında elektronik ticaretin gelişim sürecine yaklaşımı şöyledir.⁸⁵ *“Demiryolu, sanayi devrimi için ne idiyse, e-ticaret de bilgi devrimi için odur, tamamen yeni, benzersiz ve beklenmedik bir gelişmedir. 170 yıl önceki demiryolu gibi, e-ticaret de yeni ve farklı bir patlama yaratmakta ekonomiyi, toplumu ve siyaseti değiştirmektedir.”*

1.2.3.2. E-Ticaretin Türkiye'deki Gelişimi

Türkiye'de ilk internet bağlantısı Nisan 1993'te Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde gerçekleşmiştir. İlerleyen yıllarda, sırasıyla Ege, Bilkent, Boğaziçi, İstanbul Teknik Üniversitesi gibi üniversiteler İnternet'e erişim sahibi olmuşlardır. 1996'da İnternet'e erişim hizmeti sunan Turnet kurulmuş, 1999'da bunun yerini TTNET almıştır.⁸⁶

Türkiye'de elektronik ticaret ilk olarak Merkez Bankası ve bankalar arasında 1992 yılında başlatılan Elektronik Fon Transferi (EFT) uygulaması ile gerçekleşmiştir. 1995 yılında İhracatı Geliştirme Merkezi'nin (İGEME), Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (United Nations Conference on Trade and Development - UNCTAD) tarafından Ankara'nın ticaret noktası seçilmesi ise ikinci adımı oluşturmuştur. Ağustos 1997'de toplanan Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu (BTYK) 25.8.1997 tarih ve 97/3 sayılı BTYK Kararı ile elektronik ticaret ağının kurulmasına karar vermiştir. Bu karar bağlamında Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) aynı

⁸⁵ Peter Ferdinand DRUCKER, **Geleceğin Toplumunda Yönetim** (İstanbul: Hayat Yayınları, 2003), s. 21.

⁸⁶ Satılmış Ertuğrul AKÇAOĞLU, **“Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi”** (Ankara Üniversitesi, 2011), s. 16.

yıl içerisinde Türkiye Ulusal Enformasyon Altyapı Merkezi'ni (TUENA) oluşturmuştur. Bu tasarı Türkiye'nin enformasyon altyapısına ait durumu resmetmekte ve aynı zamanda kamunun bu hususa bakışının başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Daha sonra BTYK Kararı kapsamında Rekabet Kurumu'ndan da temsilcinin bulunduğu kamu, özel sektör ve üniversitelerden katılımcılar ile Elektronik Ticaret Koordinasyon Kurulu (ETKK) oluşturulmuştur.⁸⁷ 1998 yılında ise Ulaştırma Bakanlığı bünyesinde İnternet Üst Kurulu ile Başbakanlık bünyesinde Kamu-Net Üst Kurulu faaliyete başlamıştır. Ayrıca, BİLGE (Gümrük Müsteşarlığı), TTNET (Türk Telekom A.S.), KOBİ-NET (KOSGEB), TUENA (TÜBİTAK) gibi projeler 1990'ların sonlarında başlatılmıştır.⁸⁸

Başbakanlık aracılığıyla 2002 yılından itibaren 2003/48 sayılı Başbakanlık Genelgesiyle “e-Türkiye Girişimi Eylem Planı” taslağı hayata geçirilmiştir. Taslak çerçevesinde 56 alt başlık ele alınmış ve projelendirilmiştir. Projeler bağlamında tüm okullara eğitimden internete ucuz ve kolay erişim sunulması, e-Sağlık, e-Çevre vb. birçok alanda e-Türkiye uygulamaları oluşturulması amaçlanmıştır. Projelerin kapsamının genişliği, içeriğinin bilimsel ve teknik araştırma yapmayı gerektirmesinden ötürü Başbakanlık koordinasyonlu bünyesinde 13 adet alt çalışma grubu oluşturulmuştur. Bu komisyonların bünyesinde çeşitli devlet kurumları, sivil toplum örgütleri, üniversite ve özel sektörden 360 temsilci e-Türkiye Girişimi Eylem Planı'nda görev almıştır.⁸⁹

Elektronik Ticaret alanında çıkarılan ilk yasa “Mesafeli Sözleşmeler” alanındadır. 6.3.2003 tarih ve 4822 sayılı Kanun'un 14. maddesi ile değişik 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 9. maddesinden sonra 9/A maddesinin getirilmesi suretiyle Mesafeli Sözleşmeler yasal düzenlemeye kavuşturulmuştur.⁹⁰ 2010 yılında ise Adalet Bakanlığı tarafından TBMM'ne sunulan “Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Tasarı Taslağı” iki yıla aşkın bir süre boyunca alt komisyonlarda görüşülmesinin ardından kadük (eskimiş) olmuştur. Söz konusu yasa tasarısı Adalet Bakanlığınca gerekli düzeltmelerin yapılmasının ardından TBMM'ne yeniden

⁸⁷ İbrahim AYDEMİR, *Elektronik Ticaret Alanındaki Rekabet Sorunları* (Ankara: *Rekabet Kurumu*, 2004), s. 27.

⁸⁸ Orçun AKTAŞ, “E-Ticaret Firmalarında Muhasebenin Örgütlenmesi ve Kuramsal Bir Uygulama” (Dokuz Eylül Üniversitesi, 2008), s. 22.

⁸⁹ AKTAŞ, s. 23.

⁹⁰ ALTUNTAŞ, s. 17.

sunulmuştur. 23 Ekim 2014 tarihinde kabul edilen “Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Tasarı Taslağı” 05.11.2014 tarih ve 29166 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanmasının ardından 2015 yılında yürürlüğe girmiştir.⁹¹

2017 yılı itibariyle Türkiye Bilişim Sanayicileri Derneği (TÜBİSAD) tarafından hazırlanan rapora göre; e-ticaret pazar büyüklüğü 2013 yılında 7,4 milyar USD iken bu rakam 2017 yılında 11,6 milyar USD olarak gerçekleşerek bu tarihler arasında yıllık ortalama % 12 oranında artış göstermiştir. 2013 yılında online perakendenin toplam perakende içindeki payı gelişmiş ülkelerde % 6,3, gelişmekte olan ülkelerde % 2,5 iken bu oran 2017 yılında gelişmiş ülkelerde % 9,8, gelişmekte olan ülkelerde % 4,8’e ulaşmıştır. Türkiye’de online perakendenin toplam perakende içindeki payı % 1,9 iken bu oran 2017 yılında % 4,1 olarak gerçekleşmiştir.⁹²

1.2.3.3. E-Ticaret ile Geleneksel Ticaret Arasındaki Farklar

Günümüzde baş döndürücü bir hızla meydana gelen teknolojik gelişmeler alışlagelmiş klasik ticaret hayatında da ciddi değişikliklere sebep olmaktadır. Toplumun genelini düşündüğümüzde hayatımıza ilk etki eden teknoloji, bankaların ödeme sistemlerinde meydana gelen değişiklikler ile gerçekleşmiştir. Kredi kartlarının kullanımı artmış ve şirketlerin bu sistemi aktif olarak kullanmaya başlamasıyla birlikte de ticarete ödeme işlemleri klasik yöntemlerden çok internet ortamında yapılmaya başlanmıştır.⁹³

Geleneksel ticaretteki satış ve ödeme yöntemleri elektronik ticarete göre daha ağır ve sınırlı kalmaktadır. Elektronik ticarete kullanılan data aktarımı ve elektronik posta klasik ticaret araçlarına göre oldukça hızlı iken ödeme seçeneklerinin fazlalığı ile de geleneksel ticaretten farklılaşmaktadır.⁹⁴

Tüketiciler e-ticareti kullanmaya başlamadan önce firmalar ve ürünleri hakkında bilgi toplayıp kıyaslama yapmak amacıyla oldukça uzun bir zaman harcamaktayken

⁹¹ Mehmet DEMİRDÖĞMEZ, Nihat GÜLTEKİN, ve Yunus Hacı TAŞ, “Türkiye’de E-Ticaret Sektörünün Yıllara Göre Gelişimi”, *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, Cilt.8. Sayı.15 (2018), 2216–36 (s. 2223).

⁹² TÜBİSAD - E-Ticaret-2016 Pazar Büyüklüğü Raporu, 2017, URL: <<http://www.tubisad.org.tr/duyuru/e-bulten/2017/temmuz17/TUBISAD-E-Ticaret-2016-Pazar-Buyuklugu-Raporu.pdf>>.

⁹³ Umut MÜLKÜT, “Elektronik Ticarete Mobil Uygulamaların Denetim ve Vergisel Boyutu” (İstanbul Ticaret Üniversitesi, 2017), s. 3.

⁹⁴ YEŞİL, s. 42.

günümüzde e-ticaret sayesinde diledikleri firma ve ürün/hizmet hakkında oldukça kısa bir zaman dilimi içerisinde istedikleri bilgilere 7 gün 24 saat boyunca ulaşabilmektedir. Firmalar ise e-ticaret sayesinde pazarlama faaliyetleri gerçekleştirme olanağının ortaya çıkmasıyla pazarlama maliyetlerinde önemli düşüşler yaşanırken, özellikle sosyal medya aracılığıyla firmalar günümüzde ücretsiz tutundurma faaliyetleri gerçekleştirme fırsatı yakalamışlardır.⁹⁵

E-ticaret ile klasik ticaret arasındaki farklar aşağıdaki tabloda özet halinde gösterilmiştir.

Tablo 1: Geleneksel Ticaret – E-ticaret Karşılaştırılması

SATIN ALMAYI YAPAN FİRMA AÇISINDAN FARKLAR		
	GELENKSEL TİCARET	ELEKTRONİK TİCARET
Bilgi Edinme Yöntemleri	Görüşmeler, dergiler, katalog, reklamlar	Web sayfaları
Talep Belirtme Yöntemi	Yazılı form	Elektronik posta
Talep Onayı	Yazılı form	Elektronik posta
Fiyat Araştırması	Kataloglar, görüşmeler	Web sayfaları
Sipariş verme	Yazılı form, faks	Elektronik posta, EDI
TEDARİKÇİ FİRMA AÇISINDAN FARKLAR		
Stok Kontrolü	Yazılı form, faks, telefon	Online veri tabanı, EDI
Sevkiyat Hazırlığı	Yazılı form, faks, telefon	Elektronik veri tabanı, EDI
İrsaliye Kesimi	Yazılı form	Online veri tabanı, EDI
Fatura Kesimi	Yazılı form	Elektronik posta, EDI
SİPARİŞİ YAPAN FİRMA AÇISINDAN FARKLAR		
Teslimat Onayı	Yazılı form	Elektronik posta, EDI
Ödeme Programı	Yazılı form	Online veri tabanı, EDI
Ödeme	Banka havalesi, posta, tahsildar	İnternet bankacılığı, EDI, EFT

Kaynak: ERBAŞLAR, Gazanfer ve DOKUR, Şükrü, Elektronik Ticaret (Ankara: Nobel Yayınevi, 2012), s. 53.

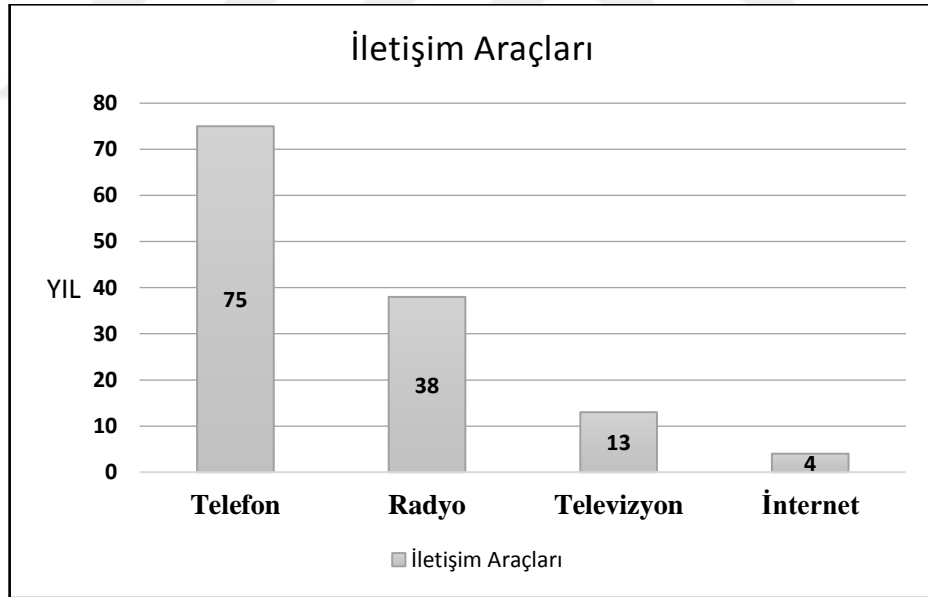
⁹⁵ ALTUNTAŞ, ss. 9–10.

E-ticaretin bu kadar hızlı yayılmasının en önemli sebeplerinden biri de ileri teknolojinin bütün iş kollarına girmiş ve bu teknolojinin iş geliştirme aşamasında etkin kullanılıyor olmasıdır. İnternet üzerinden verilen siparişlerin son kullanıcıya ulaşmasının hızlanmasıyla internet ve e-ticaret kullanımının her geçen gün artacağı düşünülmektedir.⁹⁶

1.2.3.4. E-Ticaretin Avantajları

Toplumda internetin kullanımı 20. yüzyılın son on yıllık dönemi içerisinde artarak ve farklı yönlerde ilerleyerek yayılmış ve üzerindeki bilgi kaynakları giderek çoğalmıştır. Bu dönemlerde eğitim kurumlarında “.edu” ve kamu kurumlarında “.gov” domain uzantılarına göre ticari kurumlara ait olan “.com” uzantıları daha fazla artmıştır. Telefon kullanımı 70 yıl, televizyon kullanımı ise 13 yıl sonra 50 milyon kullanıcıya ulaşabilmiş iken internet kullanımında bu rakam sadece 4 yıl gibi kısa bir sürede gerçekleşmiştir.

Tablo 2: Haberleşme Araçlarının 50 Milyon Kullanıcıya Ulaşma Süreleri

Kaynak: Kaynak: “The Future of Knowledge Work”, Intel Corporation, October 2012, URL: <<https://www.intel.com/content/www/us/en/it-leadership/future-of-knowledge-work-place-transformation-paper.html>> [Erişim 10 Şubat 2019].

⁹⁶ ASLANDERE, s. 14.

İnternet kullanımının artmasıyla beraber birçok iş modeli de değişime uğramıştır. İnternetle birlikte ortaya çıkan yeni şirket yapısı ve pazarlama anlayışı, şirketler arası ticaret hacminin artmasıyla tüketiciye yönelik satışlara farklı bir boyut kazandırmıştır.⁹⁷

Bilhassa teknoloji alanında yaşanan gelişmeler başta olmak üzere Dünya'da meydana gelen hızlı gelişmeler sayesinde uluslararası ticaretin hacmi artmış ve ticaretin önünde engel olarak görünen uzun mesafeler dahi mani ticaret yapaya olmaktan çıkmıştır.

Zira elektronik veri transfer teknolojileri ve internet sayesinde girilemeyen ya da gidilmeyen bir pazar görebilmek oldukça güçtür. Bu erişilebilirliği sağlayan olgu da elektronik ticarettir.⁹⁸

İşletmeler günümüzde klasik ticaret yöntemlerinin yanı sıra elektronik ticaret yöntemlerini uygulayarak birçok kazanım elde edebilmektedirler. E-ticaret sayesinde coğrafi sınır ve zaman kısıtlaması olmadan tüm dünyayı kapsayan e-pazarın potansiyelinden faydalanmak mümkün olmaktadır.⁹⁹

E-ticaretin avantajlarını şu şekilde sıralayabiliriz;¹⁰⁰

- Bireysel ya da ticari olarak uluslararası pazarlara ulaşma imkânı sağlar,
- Müşterilere daha ucuz ve kaliteli ürünleri alma fırsatı sağlar,
- Ürün ve hizmet tesliminde zamandan tasarruf sağlar,
- İşletmeler açısından sanal mağazacılık yoluyla satış yapma olanağı sağlar,
- Tüketicilere ulaşmak daha kolay olduğundan, yüksek satış potansiyeli sağlar,
- Reklam ve tanıtım açısından diğer mecralara göre maliyeti oldukça düşüktür,
- Yer ve zaman kısıtlaması bulunmadığından 7/24 satış gerçekleştirilebilir,
- Ürün stok zorunluluğu bulunmamakla birlikte ürün, siparişten sonra da temin edilebilir.
- Müşteri takibi kolayca yapılabilir, tüketici davranışları izlenebilir ve tüketici beklentileri karşılanabilir.

⁹⁷ ASLANDERE, s. 4.

⁹⁸ ELİTAŞ, AYDEMİR, ve DEMİREL, s. 196.

⁹⁹ PARLAKKAYA, s. 174.

¹⁰⁰ İbrahim Halil SUGÖZÜ, **İnternet Teknolojisi ve Elektronik Ticaret** (Ankara: Nobel Yayınevi, 2011), s. 109.

- İhracat ve ithalat yapma olanaklarını artırmaktadır.

1.2.3.5. E-Ticaretin Dezavantajları

Elektronik ticaretin yukarıda ifade edilen avantajlarının yanında bazı dezavantajları da mevcuttur. Kimi yazarların görüşlerine göre yasal, kurumsal ve teknolojik kısıtlamalar sebebiyle e-ticaretten beklenen faydaların gerçekleşmesi mümkün değildir. Kültürel açıdan internetin olumsuz yönlerinin olduğunu savunan bir diğer görüşe göre ise, internet bir bilgi çöplüğünden oluşmakta ve aynı zamanda insanları yönlendirmektedir. 20. yüzyılın son çeyrek dönemi bilgi çağı, 21. yüzyıl ise bu bilgiyi yönetme çağı olarak nitelendirildiğinden bilgiyi üretme ve yönetmede başarısız olanlar için internetin bir bilgi çöplüğüne dönüşmesi mümkündür. Diğer yandan internet, olumsuzluklar ve yasal sınırlamaların ihtiyaç duyulan asgari seviyeye düşürülmesiyle birlikte bir ayrıcalık ve üstünlük aracı olabilir.¹⁰¹

E-ticaretin avantajları yanında bazı dezavantajları da bulunmaktadır. Bu dezavantajlar şu şekilde ifade edilebilir;¹⁰²

- Statik bir web sitesi tasarımı ve çevrimiçi ödemeye ilişkin güvenlik sorunları,
- E-ticaretin gereklerine uygun olmayan kalitesiz site içeriği ve görünüşü,
- Ücretsiz olarak elde edilebilen bilgilerin satılmaya çalışılması,
- Arama motorları haricinde çevrimiçi veya geleneksel herhangi bir pazarlama faaliyetinin yürütülmemesi,
- Satıcının kimliğinin ve çevrimiçi satış şartlarının web sitesinde net bir şekilde belirtilmemesi,
- Satışa sunulan ürün ya da hizmetin hedef müşteri kitlesinin internet kullanım oranının düşük olması,
- E-ticaretin internet erişimi olmayan ya da internet kullanmasını bilmeyen kişilere hitap edememesi,
- Müşterilerin ürüne fiziksel olarak dokunamadan yalnızca görsel olarak satın almaları,

¹⁰¹ Önder CANPOLAT, **E-Ticaret ve Türkiye'deki Gelişmeler** (Ankara: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Hukuk Müşavirliği, 2001), s. 22.

¹⁰² Mehmet Akif ÇAKIRER, **Elektronik Ticaret** (Bursa: Ekin Yayınları, 2013), s. 46.

- Müşterilerin yaptıkları satın alma işlemlerinde kart bilgilerinin çalınma olasılığı,
- Ürünlerin tedarik süresinin uzaması sebebiyle ürünün müşteriye geç ulaşması,
- Satın alınan ürün ile teslim edilen ürünün farklı olması,
- Sipariş edilen ürünün tüketiciye ulaşmadan önce ödemenin yapılmış olması.

1.2.4. Elektronik Ticaretin Türleri

Elektronik ticareti klasik ticarete olduğu gibi farklı şekillerde sınıflandırmak mümkündür. Satılan ürünlerin tipine veya kullanılan ortama göre sınıflandırmalar yapılabilir. Ancak genel olarak dünyada kabul gören ve en sık karşılaşılan sınıflandırma elektronik ticaretin tarafları olan alıcı ve satıcının niteliği üzerinden yapılabilmektedir.¹⁰³

Elektronik ticaretin tarafları ana başlık olarak üçe ayrılmaktadır. Bunlar, işletmeler (firmalar), devlet (kamu) ve tüketicilerdir. Bu üç taraf arasında elektronik ortamda gerçekleşen işlemler şu şekilde özetlenebilir.¹⁰⁴

Tablo 3 : Elektronik Ticaretin Tarafları ve Türleri

E-Ticaret Türleri		TALEP EDEN		
		Devlet	Firmalar	Tüketiciler
ARZ EDEN	Devlet	G2G (Koordinasyon)	G2B (Enformasyon)	G2C (Enformasyon)
	Firmalar	B2G (Satın alma)	B2B (E-ticaret)	B2C (E-ticaret)
	Tüketiciler	C2G (Vergi ödeme)	C2B (Fiyat karşılaştırma)	C2C (Müzayede)

Kaynak: Tayfun ŞAHİN, “Elektronik Ticaretin Yeni Yüzü E-Çarşı ve Vergi Denetimi” (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2010), s. 12

Tabloda belirtilen taraflar arasındaki işlemlerin tümü henüz yaygınlaşmamış ve işleyişi açıklığa kavuşmamıştır. Ancak, bunlar arasından firmalar arası elektronik ticaret

¹⁰³ Cemil ŞETVAN, “Kobilerin Elektronik Ticarete Geçişleri ve Yaşadıkları Problemler” (Kadir Has Üniversitesi, 2007), s. 28.

¹⁰⁴ AYDEMİR, s. 14.

(B2B) ve firmalarla tüketiciler arasındaki elektronik ticaret (B2C) artarak yaygınlaşmaktadır ve elektronik ticaret tanımı asıl olarak bu işlemleri tanımlamaktadır.¹⁰⁵

Tabloda yer almayan, İşletmeden-Çalışanına - B2E (Business to Employee) e-ticaret türünde ise bazı firmaların çalışanlarına hususi olarak sunduğu özel imkânlardan faydalanmaları için çalışanların bilgisayar ağları üzerinden uzaktan erişim sağlayarak kullanıcı adı ve şifreleriyle ilgili web sayfasına giriş yaparak kendilerine sunulan imkânlardan faydalanmaları amaçlanmaktadır. Firmalar, bu sayede ürettikleri ürün ve hizmetleri çalışanlarına indirimli fiyattan satabilmektedir.¹⁰⁶ Yukarıdaki tabloda yine yer almayan fakat geleceğin önemli bir ticaret modeli olacağına inanılan Makineler Arası - M2M (Machine to Machine) ticaret şekli ise makinelerin insan yardım olmaksızın bilgi alışverişinde ve eylemde bulunmasını sağlayan herhangi bir teknolojiyi tanımlamak için kullanılabilir geniş bir etikettir. Örneğin; stoklarda bir azalış meydana geldiğinde makineler aracılığı ile tedarikçilere doğrudan sipariş verilebilir. Endüstri 4.0 devrimi, robotik teknoloji ve yapay zeka alanında yaşanan gelişmeler birlikte makineler arası iletişimin hızla artacağı öngörülmektedir.

1.2.4.1. İşletmeden Tüketicie E-Ticaret - B2C (Business to Customer)

Bireysel tüketiciler ile internet ortamında web sitesi bulunan satıcılar ya da aracı siteler arasında gerçekleştirilen elektronik ticaret modelidir.¹⁰⁷

İşletmelerin web sitesi üzerinden ya da aracı siteler üzerinden nihai tüketicilere doğrudan satış yapılmaktadır. Son yıllardaki web ve wap teknolojilerindeki gelişmelerle ortaya çıkmış olan bu model, yeni bir alışveriş tarzı ve e-ticaretin en yaygın bilinen türüdür.¹⁰⁸ B2C ticareti, çoğu tüketicinin karşılaşılabileceği bir e-ticaret türü olup 1995 yılından beri katlanarak büyümektedir.¹⁰⁹

¹⁰⁵ Tayfun ŞAHİN, “Elektronik Ticaretin Yeni Yüzü e-Çarşı ve Vergi Denetimi” (İstanbul Üniversitesi, 2010), s. 13.

¹⁰⁶ Gazanfer ERBAŞLAR ve Şükrü DOKUR, **Elektronik Ticaret** (Ankara: Nobel Yayınevi, 2012), s. 64.

¹⁰⁷ PARLAKKAYA, s. 171.

¹⁰⁸ Mehmet MARANGOZ, **İnternette Pazarlama** (İstanbul: Beta Yayınevi, 2014), s. 71.

¹⁰⁹ Kenneth C. LAUDON ve Carol G. TRAVER, **e-Commerce 2016: Business, Technology, Society**, 12. baskı (Pearson Education Limited, 2016), s. 57.

İnternet ağları üzerinden web siteleri aracılığı ile ulaşılan sanal show room ve sanal mağaza uygulamaları sayesinde işletmeler tarafından bilgisayardan, otomobillerden, cep telefonuna kadar akla gelebilecek birçok farklı ürünün doğrudan pazarlanması mümkün hale gelmiştir. Seyahat rezervasyonları, e-gazete ve e-dergi, ücretli haber ve bilgi siteleri, borsa ve finans işlemleri, telefonla satış, internet üzerinden kumar ve oyun gibi eğlence hizmetleri de son dönemde yaygınlaşan e-ticaret işletmeleridir. Tüketicilerin internet sitelerine ulaşabilecekleri her ortam ve zamanda sürekli açık olan olağanüstü çeşit ve içeriğe sahip sanal mağazalar hem tüketici açısından alışverişi kolaylaştırmış hem de küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin bu mağazaların kurulum ve işletme maliyetlerini kolaylıkla karşılayabileceği seviyelere indirmiştir.¹¹⁰

Yapılan araştırmalar, tüketicilerin online alışveriş yapma istek ve arzularını etkileyen önemli faktörlerden birinin de kültür olgusu olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, B2C e-ticaret modelinin yaygınlaşmasını arttıran veya engelleyen faktörlerin, e-pazarlamacılar ve reklam verenler tarafından anlaşılması ve farklı kültürlerle özgü satış tekniklerinin geliştirilmesi oldukça önemlidir.¹¹¹

1.2.4.2. İşletmeden İşletmeye E-Ticaret - B2B (Business to Business)

B2B'nin temeli işletmelerin internet üzerinden birbirlerine mal ve hizmet alım satımını yapmalarına dayanmaktadır. Aynı zamanda B2B, işletmelerin birbirleri arasındaki bilgi alışverişini ve finansal işlemlerini de kapsamaktadır.¹¹²

Bu e-ticaret modeli bünyesinde e-distribütörleri, e-tedarik şirketlerini, borsaları ve endüstri konsorsiyumlarını içeren online pazar yeri ve özel endüstriyel ağları barındırmaktadır.¹¹³ Ayrıca ortak AR-GE projelendirme, ürün tasarımı, mühendislik hizmetleri ile dağıtım ve teslimat işlemleri de bu kapsamda yer almaktadır. İşletmeler

¹¹⁰ Mustafa GÖKGÜL, “Türkiye’ de Elektronik Ticaret ve İşletmelere, Tüketicilere Sağladığı Avantajlar, Dezavantajlar” (İstanbul Kültür Üniversitesi, 2014), s. 46.

¹¹¹ Wen GONG, “National Culture and Global Diffusion of Business-to-Consumer e-Commerce”, *Cross Cultural Management: An International Journal*, Cilt.16. Sayı.1 (2009), 83–101 (s. 92).

¹¹² MARANGOZ, s. 70.

¹¹³ LAUDON ve TRAVER, s. 58.

arası ilişkiler farklı firmalar arası yatay ilişkiler olabileceği gibi bayilik sistemi gibi dikey ilişkiler de olabilir.¹¹⁴

Ürün ya da hizmet alımı gerçekleştiren firmalar, tedarikçi web sayfasından ya da sektörel portallar üzerinden sipariş verebilmekte, fatura temin edebilmekte ve ödeme gerçekleştirebilmektedirler. İşletmeden işletmeye e-ticaret, kurumların sektörde daha güçlü olmalarını sağlarken özellikle kriz ortamlarında yeni ihracat pazarları ve iç pazarda yeni müşteriler elde etme imkânı oluşturmaktadır.¹¹⁵ Bu ticaret modeli işletmelerin alacakları mal ve hizmetleri kıyaslayabilmek adına daha fazla seçeneğe daha kısa zamanda erişebilme fırsatı sunmakta iken satış yapmak isteyen firmalara da daha az maliyet ile daha çok müşteriye ulaşma imkânı sağlamaktadır.¹¹⁶

İşletmeden işletmeye e-ticaretin yaygınlaşmasındaki en önemli etkenler, işlem maliyetlerinin azalması, ürün ve hizmet kalitesinin, müşteri hizmetlerine verilen önemin, açıklık ve verimliliğin artmış olmasıdır.

1.2.4.3. İşletmeden Devlete E-Ticaret - B2G (Business to Government)

B2A (Business to Administration - İşletmeden Yönetime) olarak da bilinen bu e-ticaret modeli¹¹⁷ firmaların kamu kurumları arasındaki ticari işlemler, vergiler, gümrük işlemleri, sosyal güvenlik, istatistik ve izinlerin elektronik yoldan izlenmesi ve düzenlenmesi, kamu ihalelerinin elektronik ortamda duyurulması işletme ile devlet arasındaki ticaretin ilk örneklerini oluşturmaktadır.¹¹⁸

Elektronik ortamda vergilendirme, istatistiki bilgiler ve çeşitli izinlerin elektronik ortamda verilmesi, izlenmesi, denetlenmesi ve düzenlenmesi, sosyal güvenlik hizmetleri, elektronik imza, şifreleme, elektronik noter, onay kurumu, elektronik ticarete kullanılacak standartlar, elektronik gümrükleme, sigortacılık, kamu ihalelerinin

¹¹⁴ CANPOLAT, s. 24.

¹¹⁵ Mustafa Nusret SARISAKAL ve Mehmet Ali AYDIN, “E-Ticaretin Yeni Yüzü Mobil Ticaret”, *Havacılık Ve Uzay Teknolojileri Dergisi*, Cilt.1. Sayı.2 (2003), 83–90 (s. 84).

¹¹⁶ ALTUNTAŞ, s. 25.

¹¹⁷ ERBAŞLAR ve DOKUR, s. 64.

¹¹⁸ MARANGOZ, s. 72.

elektronik ortamda duyurulması, elektronik ortamda hukuki ve cezai sorumluluğun düzenlenmesi gibi birçok konu bu kapsamdadır.¹¹⁹

1.2.4.4. Tüketiciden Tüketicie E-Ticaret - C2C (Customer to Customer)

C2C, bireysel kullanıcıların eBay, Airbnb, Uer, Sahibinden.con gibi isteğe bağlı hizmet sunan siteler üzerinden satacakları ürünleri girerek, tüketiciler arasında alışveriş yapılmasına imkan sağlayan bir e-ticaret modelidir.¹²⁰

Bu e-ticaret modelinde, öncelikli olarak ürünü satacak olan tüketici aracı siteye ürün bilgilerini, kargo ile ilgili şartlarını girmektedir. Alıcı olan tüketici ise ürünü aracı site üzerinden sepetine ekleyerek ödeme işlemini gerçekleştirmektedir. Ürünün bedeli aracı site tarafından tahsil edilerek komisyon bedeli düşüldükten sonra satıcının hesabına transfer edilmektedir.¹²¹

Tüketiciden tüketiciye e-ticarette tarafları satıcı birey, alıcı birey ve bir aracı oluşturmaktadır. Burada aracı taraf satıcı ya da alıcı olabilmektedir. Bu durumda taraflar alıcı ve satıcı olarak ikiye inmiş olmaktadır. Tüketiciden tüketiciye e-ticaret, daha çok bireylerin kullanmadıkları eşyalarını ya da satmak istedikleri eşyaları alışverişe konu ettikleri, ikinci el ürünlerin alışverişinin yapıldığı e-ticaret türüdür.¹²²

1.2.4.5. Tüketiciden İşletmeye E-Ticaret - C2B (Customer to Business)

C2B, bireysel becerileri ile ürün tasarlayan kişilerin aracı bir siteye satacakları ürünleri tanıtarak işletmelere ürün satması üzerine kurulu olan e-ticaret modelidir. Bir kişinin bir firmaya ürettiği projesini satması, bireylerin el emeği ile ürettiği ürünlerin satışı bu modelin uygulamalarından bazılarıdır.¹²³

Bu e-ticaret modeli daha çok serbest çalışanlar tarafından kullanılmaktadır. Tüketiciler işletmeler için ürün ya da hizmet ürettiği noktada işletmeler açısından tedarikçi konumundadır. Tüketiciler, işletmelerin ihtiyaç duydukları ürün ya da

¹¹⁹ CANPOLAT, s. 25.

¹²⁰ LAUDON ve TRAVER, s. 58.

¹²¹ ERBAŞLAR ve DOKUR, s. 63.

¹²² ALTUNTAŞ, s. 29.

¹²³ ERBAŞLAR ve DOKUR, s. 62.

hizmetleri freelancer.com, taskrabbit.com gibi aracı e-ticaret siteleri üzerinden satabilmektedirler. Firmalar iş gücü temini dışında ürünlerini daha fazla müşteriye ulaştırmak amacıyla, pazarlama faaliyetleri kapsamında instagram, twitter, youtube, blogger gibi sosyal mecralarda takipçi sayısı yüksek kişilere ücret ödeyerek tanıtım faaliyetleri gerçekleştirmektedirler.

1.2.4.6. Tüketiciden Devlete E-Ticaret - C2G (Customer to Government)

C2A (Citizen to Administration) olarak da bilinen bu e-ticaret modeli, vatandaşın devlet kurumları ile yapmış olduğu işlemleri kapsamaktadır.¹²⁴ Bu modele vergi ce sosyal güvenlik prim ödemeleri ile pasaport ve ehliyet başvuruları örnek olarak gösterilmektedir.¹²⁵

Elektronik ticaretin gelişmeye en açık türlerinden birisi olan C2A'in gelişme derecesini belirleyecek olan temel etken kamu sektörünün online sisteme ne derece entegre olabileceğidir. Devlet kurum ve kuruluşları kısaca e-Devlet denilen online sistemlerini kurup internete entegre olabildikleri ölçüde vatandaşlar da devletle olan resmi işlemleri ve yükümlülüklerini de o oranda elektronik ortamda gerçekleştirebileceklerdir. Kişisel yükümlülük kapsamında yer alan bazı vergilerin elektronik ortamda takibi ve ödenmesini, pasaport başvurularının internet ortamında yapılmasını buna örnek olarak verebiliriz.¹²⁶

Bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmeler sayesinde devlet ve vatandaş arasındaki ilişki tüm dünyada e-Devlet anlayışı ile farklı bir boyut kazanmıştır. Ülkemizde de bu anlayışa paralel olarak 2008 yılında www.turkiye.gov.tr kurularak dağınık halde hizmet veren kamu kurumlarına ait web siteleri tek çatı altında toplanmıştır. Geçen süre zarfında birçok kamu hizmeti elektronik ortama aktarılmış ve aktarılmaya devam etmektedir. e-Devlet sayesinde kamu kurumlarının ağır ve hantal işleyişi hızlanmış, şeffaflık sağlanmış, yolsuzluk, personel ve kırtasiye maliyetleri azalmıştır. Vatandaşlar da devlet hizmetlerine

¹²⁴ ERBAŞLAR ve DOKUR, s. 65.

¹²⁵ Erdal KILIÇ, “E-iş’in Neresindeyiz?”, *Çerçeve Dergisi*, Sayı.27 (2001), s. 120.

¹²⁶ İhsan TOPÇU, “Elektronik Ticaret ve Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi” (Dumlupınar Üniversitesi, 2008), s. 60.

daha hızlı erişim sağlayarak işlemlerini geleneksel bürokrasiye takılmadan daha hızlı bir şekilde gerçekleştirme imkânına kavuşmuşlardır.

1.2.4.7. Devletten Devlete E-Ticaret - G2G (Government to Government)

G’G, devletlerarası yapılan ithalat ihracat işlemleriyle, kamu kurumlarının kendi aralarında yaptıkları enformasyon ve ürün alışverişinin elektronik ortamda gerçekleştirildiği e-ticaret modelidir.¹²⁷

Bu sistemde, devletin farklı kuruluşlarının vatandaşa bütün bir devlet görüntüsü vermek amacıyla B2B e-ticaret modeline benzer bir şekilde fonksiyonlarını birleştirmesidir. Ancak G2G etkileşiminde vatandaşların herhangi bir yeri bulunmamaktadır.¹²⁸

G2G, devletlerarası ve kamu kurumları arasında veri değişimi ve entegrasyonu sağlanarak, bu kurumlar arasında daha hızlı etkin ve koordineli bir devlet işleyişi oluşturmaya yardımcı olur. Bu sayede ülkenin hem uluslararası alanda hem de vatandaşları nezdinde saygınlığı ve güvenilirliği artmaktadır.

1.2.4.8. Devletten İşletmeye E-Ticaret - G2B (Government to Business)

G2B, devlet kurumları ile işletmeler arasında gerçekleştirilen bilgi, mal ve hizmetlerin alım satım işlemlerinin yürütüldüğü e-ticaret modelidir.¹²⁹

G2B e-ticaret modeli, devlet literatüründe çok fazla yer bulamamaktadır. Hükümetler, e-Devlet bütçelerinin büyük bir kısmını vatandaşlık hizmetlerine harcamaktadır. Ekonomik hayatı yönlendiren işletmeler ise günlük olarak çeşitli devlet kurumları ile etkileşim içerisinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu bağlamda G2B e-

¹²⁷ Muammer ZERENLER, *Dijital İş Yaşamı: Tüm Boyutlarıyla Elektronik Ticaret*, 1. baskı (Ankara: Gazi Kitapevi, 2007), s. 96.

¹²⁸ Kamlesh K. BAJAJ ve Debhani NAG, *E-Commerce*, 2. baskı (New Delhi: Tata Mcgraw-hill Publishing Company Limited, 2005), s. 21.

¹²⁹ Rana TASSABEHJİ, *Applying E-Commerce In Business*, 1. baskı (London: Sage Publications, 2003), s. 22.

ticaret modeli, devlet ve işletmeler arasındaki iletişim ve koordinasyonu kolaylaştırarak adeta bir katalizör görevi görmektedir.¹³⁰

Kamu ihalelerinin internet kanalıyla ilan edilmesi ve firmaların başvurularının online alınması, her türlü vergi, resim, harç gibi işlemler ve gümrük işlemleri gibi faaliyetler sanal olarak yapılmaktadır. İşletmeler son yıllarda elektronik olarak yürütülmeye başlanılan e-Arşiv, e-Fatura, e-Defter uygulamaları ile mükellefler defterlerin tasdik ve onay külfetinden kurtulmuşlardır.

Kamu kurumlarının ihtiyacı olan enformasyon, mal ve hizmetin elektronik ortamda ilan edilmesi devlet açısından şeffaflık ve maliyet avantajı sağlarken, firmalar açısından da zaman ve maliyet avantajı sağlaması işletme süreçlerinin etkin bir şekilde yürütülmesine imkân tanımaktadır.

1.2.4.9. Devletten Vatandaşa E-Ticaret - G2C (Government to Citizens)

G2C, devlet ile vatandaşlar arasında gerçekleşen işlemlerin elektronik ortamda yürütüldüğü e-ticaret modelidir.¹³¹ Bu işlemlerin elektronik ortamda gerçekleştirilmesiyle vatandaşlara kaliteli, verimli ve daha standart bir hizmet sunulması ve toplumun refah düzeyinin artırılması amaçlanmaktadır.

Bu sistem içerisinde devletten tüketiciye/vatandaşa e-ticareti kapsayan e-Devlet uygulamaları ön plana çıkmaktadır. e-Devlet sistemi; vatandaşın hayat standardını yükselten daha kaliteli, daha verimli ve daha etkin hizmet sunma anlayışına dayanmaktadır.¹³² Elektronik ticaretten farklı olarak e-Devlet, teknolojik fırsatları genellikle vatandaşlara bilgi paylaşımı sağlamak, daha verimli hizmet sunmak, devlet hizmetlerine erişimi kolaylaştırmak, toplumsal katılım sağlayarak daha etkin bir devlet yönetimi geliştirilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Bu sayede yolsuzlukların azalması,

¹³⁰ Rhoda C. JOSEPH, “**Government-to-Business (G2B) Perspectives in e-Government**”, *Proceedings for the Northeast Region Decision Sciences Institute (NEDSI)*, 2009, 191–96 (s. 195).

¹³¹ ERBAŞLAR ve DOKUR, s. 65.

¹³² İge PIRNAR, “**Turizm Endüstrisinde E-Ticaret**”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt.8, Sayı.9 (2005), 28–55 (s. 33).

şeffaflığın artması, maliyetlerin azaltılması ve gelir artışı sağlanması gibi faydalar elde edilmesi mümkün olmaktadır.¹³³

e-Devlet sistemi dışında kalan yerel ve bölgesel hizmetlerin online olarak sunulması, vatandaşların görüş bildirme ve karar alma süreçlerine oy verme, anket gibi yöntemlerle internet üzerinden katılım sağlaması vb. işlemlerde aynı anlayış ile gerçekleştirilmektedir.

Küreselleşme, bilginin sürekli güç kazanması, yoğun teknolojik gelişmeler ve internet ağlarının gelişimi gibi çeşitli sebeplerle günümüzde birçok ülkenin e-Devlet uygulaması yoğun ilgi görmektedir. Ayrıca maliyetlerdeki azalma, şeffaflık, bürokrasinin azalması, vatandaşların demokratik süreçlere katılımlarının artması vb. etmenler e-Devletin benimsenmesine katkı sağlamaktadırlar.¹³⁴

1.2.5. Elektronik Ticaretin Araçları

Elektronik ticaretin araçları karşılıklı olarak ticari işlem gerçekleştiren tarafların işlemlerinde kolaylık sağlayan bütün teknolojik ürünler olarak düşünülebilir. Genel anlamda e-ticaret tanımı içerisinde altı adet temel e-ticaret aracı bulunmaktadır. E-ticaret araçları birçok kaynakta telefon, faks, televizyon, elektronik ödeme ve para transfer sistemleri, elektronik veri değişimi (Electronic Data Interchange - EDI), intranet ve WAP şeklinde sıralanmaktadır. Fakat gelişen teknolojilerle birlikte bahsi geçen araçların gelişerek sayılarının artacağı beklenmektedir.¹³⁵

Elektronik ticaretin geniş yelpazeye yayılmış araçları vardır. Bu araçların büyük bir bölümünün günlük yaşantımızda uzun süredir yer bulduğu ve kullanıldığı söylenebilir. Bankaya gitmeden kişisel bankacılık işlemleri, ödeme, havale, para çekme ve yatırma, hatta yatırım hesaplarımızı kontrol etme ve hisse senedi tahvil gibi menkul kıymetlerin alınıp satılmasına olanak veren ATM makineleri, telefon hatları yardımıyla kredi kartı

¹³³ Zhiyuan FANG, “e-Government in Digital Era: Concept, Practice, and Development”, *International Journal of The Computer, The Internet and Management*, Cilt.10. Sayı.2 (2002), 1–22 (s. 5).

¹³⁴ Halim Emre ZEREN, Özel SEBETCİ, ve Yüksel KOÇAK, “E-Devlet ve E-Belediye Hizmetleri Çerçevesinde Aydın Halkının Katılma Duyarlılığının Ölçülmesi”, *Kafkas Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt.6. Sayı.9 (2015), 249–68 (s. 251).

¹³⁵ Aysun KÜÇÜKYILMAZLAR, *Elektronik Ticaret Rehberi* (İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2006), s. 6.

bilgilerini bankaya ileten POS makineleri ve kuşkusuz kredi kartları artık yaşamın ayrılmaz parçaları durumundadır.¹³⁶

Tablo 4: Elektronik Ticaretin Araçları

GELENEKSEL ARAÇLAR	ÇAĞDAŞ ARAÇLAR
Televizyon	İnternet (World Wide Web)
Radyo	Elektronik Posta (E-mail)
Telefon	FTP (Dosya Taşıma Protokolü)
Fax	Sesli Mesaj (Voice Mail)
Elektronik Ödeme ve Para Sistemleri <ul style="list-style-type: none">• Bankamatik Makineleri (ATM)• Kredi Kartları• POS Cihazları	Konferans Sistemleri <ul style="list-style-type: none">• Video Konferans• Tele Konferans• Data Konferans
Kapalı Bilgisayar Ağları <ul style="list-style-type: none">• İnternet (Şirket İçi Ağ)• Extranet (Şirketler Arası Ağ)• EFT (Elektronik Fon Transferi)• EDI (Elektronik Veri Değişimi)	GSM (Mobil İletişim İçin Küresel Sistem Teknolojisi) <ul style="list-style-type: none">• WAP (Kablosuz Uygulama Protokolü)• SMS (Kısa Mesaj Servisi)

Kaynak : ERBAŞLAR, Gazanfer ve DOKUR, Şükrü, Elektronik Ticaret (Ankara: Nobel Yayınevi, 2012), s. 54.

Günümüzde e-ticaret kavramı, daha çok internet üzerinden yapılan ticaret işlemlerinde kullanıldığı için bu araçları geleneksel ve çağdaş e-ticaret araçları olarak iki gruba ayırabiliriz.¹³⁷

1.2.5.1. Geleneksel E-Ticaret Araçları

Elektronik ticaret özellikle internetin günlük hayatımıza girmesi ile adeta yeni keşfedilen bir yöntem olarak sunulmaya başlanmıştır. Fakat bilgisayarın ve internet erişiminin gerek sayıca gerekse teknolojik olarak gelişmediği dönemlerde de telefon, faks, teleks, televizyon, elektronik ödeme ve para transfer sistemleri (EFT), elektronik

¹³⁶ ERBAŞLAR ve DOKUR, s. 27.

¹³⁷ ALTUNTAŞ, s. 29.

veri değişimi gibi teknolojik temelli araçlar kullanılarak da e-ticaret yapılmıştır. Halen kullanılan bu iletişim araçları geleneksel araçlar olup, alışverişin gerçekleşmesi için birbirlerine destek sağlamaları gerekmektedir.¹³⁸

Geleneksel e-ticaret araçlarının işlevlerini toplu halde özetleyecek olursak; Televizyon ve Radyo üzerinden ürünlerin reklamı yapılmakta, telefon veya faksla sipariş edilmekte ve kredi kartı ile ödeme yapılabilir. ¹³⁹

1.2.5.1.1. Televizyon – Radyo

John Logie Baird tarafından 1923'te sekiz çizgili görüntüden televizyon cihazına dönüşümü sağlanmış olan insanların vazgeçemediği eğlence aracı televizyon, 1932 yılında ilk kez BBC ile yayın hayatına başlamıştır. Elektronik ticaretin ilk aşamalarında etkin bir Şekilde uygulama alanı bulmuştur.¹⁴⁰

Televizyon uzun yıllardır günlük hayatımızın vazgeçilmez bir parçası durumundadır. Tüketim toplumlarında evlerin vazgeçilmez bir parçası haline gelen televizyon, ticari mesajların pek çoğunu taşımasının yanı sıra, tüketime yönelik değerleri de desteklemektedir. Bu nedenle, televizyonların kamusal hizmetlere yönelik görevlerine ilaveten dünyanın hemen hemen her ülkesinde ticari faaliyetlere yönelik yayınlar yapılmaktadır. Kamu yayıncılığı tekellerinin yerini özel kanallara bırakmasıyla beraber reklam ve ticari mesajlar daha çok önem kazanmıştır.¹⁴¹

Televizyon gibi radyo da 20.yüzyılın en popüler mecralarından biridir. 1920 yılından günümüze kadar gelişimini sürdürmekte ve özel radyoların yaygınlaşması ile birlikte ulusal ve yerel ölçekte e-ticaret faaliyetleri artarak devam etmektedir.

1.2.5.1.2. Telefon – Fax

E-ticaretin bilinen en eski ve en önemli aracı olan telefon aynı zamanda internet ağının da temelini oluşturmaktadır. Maliyet dezavantajına rağmen telefon altyapı

¹³⁸ YÜKÇÜ ve GÖNEN, ss. 2–3.

¹³⁹ ALTUNTAŞ, s. 30.

¹⁴⁰ Esra MANKAN, **E-Ticaret** (İzmir: İlya Yayınları, 2011), s. 25.

¹⁴¹ ERBAŞLAR ve DOKUR, s. 25.

sisteminin işlerliğini yitirmesi şu an için olanaksız görünmektedir. Bunun nedeni var olan faks ve internet sisteminin telefon ağları üzerinden sunuluyor olmasıdır.¹⁴²

Günümüzde sabit telefonların kullanım oranının azalmakta ve yerini kablosuz iletişim sağlayan cep telefonlarına bırakmakta iken sabit telefonların altyapısı internet hizmeti için kullanılmaya devam etmektedir. Başlangıçta kablosuz telefon olarak kullanılmaya başlanılan mobil telefonların ulaştığı nokta oldukça şaşırtıcıdır. Bir bilgisayar ile gerçekleştirebileceğiniz işlemlerin tamamının akıllı telefonlar aracılığıyla yapıyor olması bu durumun bir kanıtı niteliğindedir.

Faks, yazılı iletişimde hız ve zaman problemlerini ortadan kaldırmak amacıyla geliştirilmiş elektronik iletişim aracıdır. Dokümanları çok hızlı bir şekilde göndererek geleneksel mektubun yerini almıştır. Ancak internetin yaygın olarak kullanımı ile birlikte elektronik posta ortaya çıkmıştır. E-posta olarak tabir ettiğimiz uygulama faksın kullanım alanını günden güne yitirmesine yol açmaktadır.¹⁴³ Faksın daha çok kurumsal işletmelerde kullanılıp evlerde nadiren kullanılması, elektronik ticaretin bireyler ile kurumlar arasında etkin kullanılmamasına neden olmuştur.¹⁴⁴

1.2.5.1.3. Elektronik Ödeme ve Para Sistemleri

Elektronik ödeme ve para sistemleri açısından bakıldığında; bankaya gitmeden yapılabilen kişisel bankacılık işlemlerine, ödeme, havale, para çekme ve yatırma, hatta yatırım hesaplarının kontrolüne ve hisse senedi tahvil gibi menkul kıymetlerin alınıp satılmasına imkân veren ATM (Automated Teller Machine) makineleri, telefon hatları yardımıyla kredi kartı bilgilerini bankaya ileten POS makineleri ve kredi kartları artık modern hayatın ayrılmaz parçaları haline gelmişlerdir.¹⁴⁵

Bankalararası Kart Merkezi'nin (BKM) verilerine göre; 2018 yılı üçüncü çeyreği itibarıyla ülkemizde kullanılan 140.076.710 adet Banka Kartı, 65.483.891 adet Kredi

¹⁴² AKTAŞ, s. 29.

¹⁴³ MANKAN, s. 25.

¹⁴⁴ TARAKCI, s. 6.

¹⁴⁵ TOPÇU, s. 36.

Kartı, 1.609.308 adet POS cihazı ve 51.455 adet ATM cihazı bulunmaktadır.¹⁴⁶ Aşağıdaki tabloda 2000-2018 yılları arasında 5'er yıllık periyodlar itibariyle POS Cihazı, ATM, Kredi Kart ve Banka Kartı sayılarına yer verilmiştir.

Tablo 5 : Türkiye’de POS, ATM ve Kart Sayıları (2000-2018)

POS, ATM VE KART SAYILARI (2000-2018)				
Yıl	POS Cihazı	ATM	Kredi Kartı	Banka Kartı
2000	299.950	11.991	13.048.477	29.560.303
2005	1.140.957	14.823	29.978.243	48.243.369
2010	1.823.530	27.649	46.956.124	69.916.462
2015	2.158.328	48.277	58.215.318	112.383.854
2018	1.586.747	51.941	60.304.403	146.375.337

Kaynak: “Faaliyet Raporları”, BKM - Bankalar Arası Kart Merkezi, URL: <<https://bkm.com.tr/raporlar-ve-yayinlar/faaliyet-raporlari/>> [Erişim 14 Şubat 2018].

1.2.5.1.3.1. Bankamatik Makineleri – ATM

İngilizcesi Automated Teller Machine olan ATM makinesinin ilk versiyonu, 1939 yılında Osmanlı Ermenisi Luther George Simciyan tarafından icat edilmiştir. Bir müddet sonra bu cihaz, Amerika'da pek talep görmediği için kullanımdan kalkmıştır.¹⁴⁷ Sonraki yıllarda ise, İskoç mucit John Shepherd Barron tarafından günümüzdeki versiyonu icat edilen ilk ATM 27 Haziran 1967’de İngiltere’nin başkenti Londra’nın kuzeyindeki Barclay’s Bankası tarafından kullanıma açılmıştır. 2018 yılı itibariyle dünya genelinde 3 milyondan fazla ATM cihazı olduğu tahmin edilmektedir.¹⁴⁸

ATM’ler, başlangıçta sadece para ödeme ve ekstre basma gibi hizmetler sunabilirken, günümüzde para yatırma, havale, EFT, fatura ödeme ve yatırım gibi birçok konuda müşterilere hizmet vermektedir. ATM cihazları banka şubeleri haricinde şehir

¹⁴⁶ “Pos, Atm, Kart Sayıları”, BKM - Bankalar Arası Kart Merkezi, URL: <<https://bkm.com.tr/pos-atm-kart-sayilari/>> [Erişim 27 Kasım 2018].

¹⁴⁷ Mark HAYWARD, “ATMS, Teleprompters and Photobooths: A Short History of Neoliberal Optics”, *New Formations*, Sayı.80–81 (2013), 194–208 (s. 196).

¹⁴⁸ “www.ntv.com.tr”, URL: <<https://www.ntv.com.tr/galeri/ekonomi/dunyanin-ilk-atmsi-50-yasinda,1MfO6P627UyC02Dt1LBPdG/uLgO6Od9pUCHD76tQ2iKZA>> [Erişim 28 Eylül 2018].

merkezleri, üniversiteler, hastaneler gibi kamuya açık noktalarda kurularak bankanın olmadığı yerlerde müşterilerin bankacılık işlemlerini gerçekleştirmelerini sağlamaktadır.

1.2.5.1.3.2. Kredi Kartları

Kredi kartı kullanımı ilk olarak 1900'lü yılların başında Amerika Birleşik Devletleri'nde başlamış olup, gerçek anlamda ilk kredi kartı ise 1914 yılında Western Union tarafından çıkarılarak kendi müşterilerinin hizmetine sunulmuştur. 1950'li yıllarda, ABD'de Diners Club tarafından çıkarılan Diners Card ile günümüzde kullanıldığı şekliyle kredi kartı görünümüne kavuşmuştur. 1970'li yıllarda Avrupa'ya da sıçrayan ve yaygınlaşarak kullanılmaya başlanan kredi kartları ülkemizde de ilk kez 1968 yılında kullanılmaya başlamış ve yaygınlaşması ancak 1980'li yılların sonlarından itibaren gerçekleşmiştir.¹⁴⁹

Kredi kartı, internet üzerinden yapılan alışverişlerde en çok kullanılan ödeme aracıdır. Kredi kartının tüm dünyada standart bir ödeme altyapısına sahip olması ve kullanıcı kitlesinin genişliği, en çok kullanılan ödeme aracı olmasını sağlamıştır.¹⁵⁰

Kredi kartı ile yapılan işlemlerde kullanıcılar özellikle güvenlik konusunda kaygı duymaktadırlar. Kişisel bilgilerin çalınması, yasadışı şekilde kullanılması gibi risklerin olması büyük sorun teşkil etmektedir. Bu riskleri minimize etmek amacıyla birtakım güvenlik önlemleri geliştirilmiştir. Alışveriş sırasında kredi kartı bilgilerinin üçüncü şahıslarca ele geçirilmesinin önlenmesi amacıyla bu bilgilerin şifrelenmesi esasına dayanan Güvenli Yuva Katmanı - SSL (Secure Socket Layer) ve Güvenli Elektronik Transfer - SET (Secure Electronic Transfer) protokolleri kullanılmakta, böylece alışveriş güvenliği kolaylıkla sağlanmaktadır.¹⁵¹

1.2.5.1.3.3. POS Cihazları

POS Cihazı, banka ve kredi kartı kullanıcılarının alışveriş yaparken, telefon bağlantısı üzerinden üye iş yeri ile banka arasında para transferi sağlanması amacıyla

¹⁴⁹ Şebnem AKİPEK, "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Çerçevesinde Kredi Kartları", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt.52. Sayı.3 (2003), 103-19 (s. 105).

¹⁵⁰ AKTAŞ, s. 48.

¹⁵¹ ALTUNTAŞ, s. 35.

kullanılan cihaza denilmektedir. İngilizce “Point Of Sale” kelimesinin kısaltmasıyla dilimize gelmiştir. Türkçe karşılığı ise “Satış Noktası” demektir.¹⁵²

POS makinelerini kullanan taraflar açısından birçok avantajı olmakla birlikte temelde müşterilerin nakit bulundurma gereksiniminden kurtulmasını sağlarken işletmeler açısından nakit bulundurma, sahte para gibi riskleri elimine etmekte ve devletler açısından da kayıt dışı ekonominin önlenmesine yardımcı olmaktadır.

Fiziki ortamda yapılan satışlarda pos cihazı kullanılırken, web sitesi üzerinden yapılan satışlar içinde Sanal POS kullanılmaktadır. Sanal POS, bankalar tarafından işyerlerine sağlanan ve internet üzerinden kredi kartı aracılığı ile tahsilât yapılmasını sağlayan yazılımdır.¹⁵³ E-ticaret ile internet üzerinden satış yapmak isteyen firmaların ödeme altyapısını hazır hale getirebilmeleri için bankalardan Sanal POS talebinde bulunmaları ve ilgili güvenlik şartlarını yerine getiriyor olmaları gerekmektedir. Sanal POS hizmetini veren ve ülkemizde de faaliyet gösteren PAYU, İYZİCO, BKMEXPRESS, İPARA gibi aracı kuruluşlar bulunmaktadır. Bu kurumlar birçok fazla banka ile anlaşarak tüm bankaların Sanal POS hizmetini komisyon karşılığında kendi sistemleri üzerinden sağlamaktadır. Bu sayede internet üzerinden satış yapmak isteyen firmalar Sanal POS temini için her bankaya ayrı ayrı başvuru yapmadan tüm bankaların Sanal POS sistemine kolayca ulaşmış olur.

1.2.5.1.4. İtranet & Extranet – EFT & EDI

İtranet (Şirket İçi Ağ), kurum içinde kullanılan internetin özel halidir. Kamu ve özel sektörde kurum çalışanlarını ve bölümlerini internet yazılımları kullanarak TCP/IP protokolü ile ortak bir ağ üzerinden birbirine bağlanmayı sağlayan özel bir internet ağıdır. İtranet web sitelerinin farkı diğer bilgisayar siteleri gibi herkese açık

¹⁵² Nermin ÜNALAN, “<https://paratic.com>”,

URL: <<https://paratic.com/pos-cihazı-nedir-ne-ise-yarar/>> [Erişim 28 Kasım 2018].

¹⁵³ Ayşegül KARABIYIK, “**Alternatif Ödeme Aracı Olarak: Elektronik Çek Sistemi (E-Çek) - 2**”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 2008, 155–66 (s. 92).

olmamasıdır. Kapalı ağ sistemi üzerine kurulu bir koruma sistemi vasıtasıyla istenmeyen kişi ve kullanıcıların siteye erişimi engellenmektedir.¹⁵⁴

İntranet ağı üzerinden muhasebe işlemlerini yürütmek, insan kaynakları yönetimi işlemlerini sağlamak, üretim için gerekli olan otomasyon yazımlarını kullanmak ve çalıştırmak mümkün olmakla beraber ayrıca veri tabanlarının kaydını tutmak ve belge dağıtım işlemlerini gerçekleştirmek de mümkündür. Ülkemizdeki intranet uygulamalarına büyük kamu intranet projeleri olan Polis Bilgisayar Ağı (POLNET), ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi Projesi (UYAP) örnek olarak gösterilebilir.¹⁵⁵

Extranet (Şirketler Arası Ağ), İşletmeleri müşteriler, tedarikçiler ve müşterek hedefleri paylaştıkları diğer işletmeler ile birbirine bağlanmasını sağlayan, internet teknolojilerini kullanan ve işbirliğine açık bir ağ niteliğinde olan extranet sistemi intranetin, şirketin iş ortaklığı yaptığı diğer firmaları da kapsayacak biçimde genişletilmiş halidir.¹⁵⁶

Aynı işletmenin farklı gayeler için kullandığı, ortaklık yaptığı farklı işletmelere ayrı ayrı açık olan birden çok extranet sistemi olabilmektedir. Bu sistemlere genellikle internet üzerinden TCP/IP protokolü ve Web uygulamaları kullanılarak erişim sağlanırken, veri güvenliği, erişim ve kimlik doğrulama protokollerinden faydalanılarak giriş yapılmaktadır. Extranet kullanımı, maliyetleri düşürerek, hızlı enformasyon paylaşımı ve işbirliği yapma imkânı sağlamaktadır. Aynı zamanda, olası hataları minimize ederek verimlilik ve etkinlik artarken, ilgili taraflarla ilişkilerin giderek daha fazla güçlenmesine fırsat sunmaktadır. Şirketler Arası Ağ sistemleri bilhassa e-ticaret, mobil ticaret ve e-Devlet uygulamaları için kullanılmaktadır.¹⁵⁷

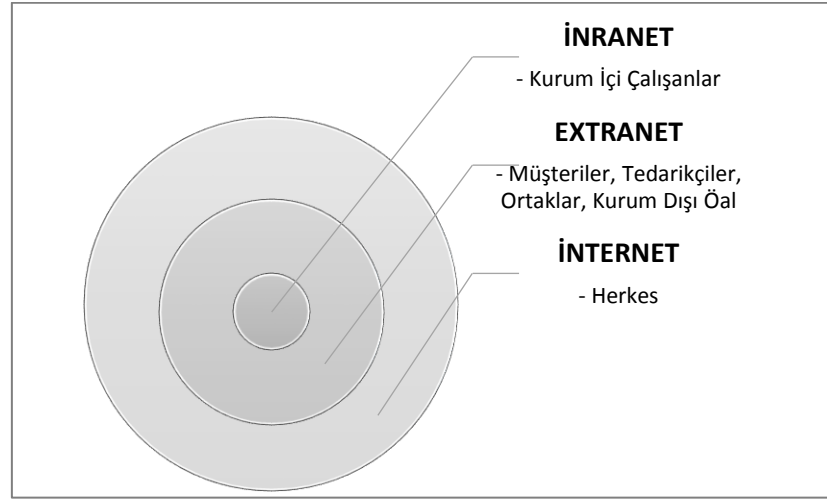
¹⁵⁴ Halil ELİBOL, “**Bilişim Teknolojileri Kullanımının İşletmelerin Organizasyon Yapıları Üzerindeki Etkileri**”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı.13 (2005), 155–62 (s. 158).

¹⁵⁵ AKÇAOĞLU, s. 36.

¹⁵⁶ Özmen ALTUN, “**Elektronik Ticaret, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi ve Türkiye Uygulaması**” (Balıkesir Üniversitesi, 2016), s. 22.

¹⁵⁷ “**Ekstranet**”, *www.tr.wikipedia.org*,

URL: <<https://tr.wikipedia.org/wiki/Ekstranet>> [Erişim 29 Kasım 2018].

Şekil 3 : İnternet, Extranet ve İnternet Ağı Kullanıcı kapsam ve Alanı

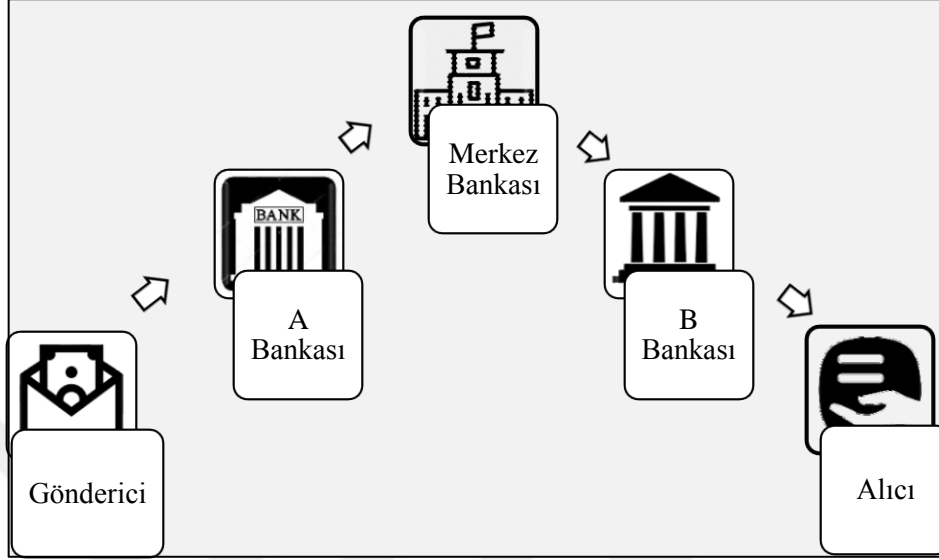
Elektronik Fon Transferi (EFT) İngilizce Electronic Funds Transfer kelimelerinin baş harflerinin kısaltılmasıyla oluşturulmuştur. İngiltere’de ilk kez 1987 yılında Barclays Connect kart sistemi EFT sistemi olarak kullanılmıştır. Kullanıcılar, bu sistemde karşı tarafa ödeme yapılması için bankaya elektronik olarak talimat vermektedir. EFT işlemi yalnızca iki farklı banka arasında gerçekleştirilebilir. Aynı isim altındaki bankalar arasında EFT işlemi yapılması söz konusu olmayıp aynı banka şubeleri arasında yapılan para transfer işlemleri Havale olarak tanımlanmaktadır.¹⁵⁸

Türkiye’de Elektronik Fon Transfer (EFT) işlemleri, Merkez Bankası’nın bankalar arası ödemelerin RTGS (Gerçek Zamanlı Brüt Mutabakat - Real Time Gross Settlement) sistemi ile yapılması amacıyla Nisan 1992’de uygulamaya konulmuştur. Bu sistem sayesinde hem bankalar arası para transferlerinin hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi hem de piyasada yer alan nakit miktarının dolaşımının azaltılması amaçlanmıştır. Ayrıca bankalar, işlemlerinde daha kolay ve etkin bir şekilde fon yönetimi oluşturulması, müşterilerine daha hızlı ve güvenli bir şekilde hizmet sağlamasının yanı sıra bankacılık işlemlerini elektronik ortamda yapma ve izleme imkânına kavuşmuşlardır.¹⁵⁹ Aşağıdaki şekilde EFT sisteminin işleyişi gösterilmiş olup

¹⁵⁸ Mustafa Topaloğlu, “Bilişim Hukuku”, Karahan Kitabevi, Adana, 2005, s.90-91 **Aktaran:** Fatih GENÇ, “**Elektronik Ticaret İşlemlerinin Vergilendirilmesi ve Muhasebeleştirilmesine Yönelik Bir Uygulama**” (Okan Üniversitesi, 2013), s. 26.

¹⁵⁹ HASILOĞLU Selçuk Burak, Elektronik ticaret ve Stratejileri, İstanbul Üniversitesi, Aksan Bülteni, 2002. s.89 **Aktaran:** ERBAŞLAR ve DOKUR, s. 55.

göndericiden alıcıya transfer işlemleri Merkez Bankası üzerinden gerçekleştirilmektedir.

Şekil 4: EFT Sisteminde İş Akış Süreci

İngilizcesi Electronic Data Interchange olan **Elektronik Veri Değişimi (EDI)**, en eski elektronik iletişim sistemlerinden birisidir. İlk EVD sistemi, II. Dünya Savaşında evrakların iletiminde yaşanan aksaklıklara çözüm üretmek amacıyla Edward A. Gilbert tarafından gerçekleştirilmiştir. 1960'lı yıllarda ABD'de ulaştırma sektöründeki ilk elektronik iletilerin birçok işletmeye özel belirli bir standart çerçevesinde gönderilmeye başlanmıştır. EVD, insan faktörünün ve kâğıt tüketiminin azaltılması amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. EVD sistemi, insan faktörünün işlemlerde daha az kullanılması ve kâğıt kullanımını azaltmak amacıyla uygulanmaya başlanmış ve bu konuda büyük oranda başarı sağlanmıştır. Bu sistem, genellikle büyük firmalar tarafından müşterilerine bilgi aktarılması, sipariş bilgilerine ait doküman sunulması ve tedarikçi firmalara sipariş verilmesi ya da EFT işlemlerinde kullanılmaktadır.¹⁶⁰

Elektronik veri değişimlerinde amaç siparişlerin alınması, ticari sözleşmelerin yapılması ve fatura hazırlama gibi işlemler ile gümrüklerde ve bankacılık sektöründe işlem maliyetlerinin düşürülmesi ile oluşan hataları minimum seviyeye indirerek

¹⁶⁰ Oya Hatice YÜREĞİR, **Elektronik İş ve Elektronik Veri Değişimi** (Adana: Baki Kitabevi, 2004), ss. 71-75.

işlemlerin kısa sürede tamamlanmasıdır. Elektronik veri değişimi gümrük idarelerinin otomasyonunda oldukça etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Ticaret hayatında daha etkin ve verimli olunabilmesi amacıyla “tam zamanında” (Just in Time-JIT) ve “hızlı yanıt” (Quick Response - QR) gibi kavramlar geliştirilmiş ve bu düşünce anlayışının gerçekleştirilmesi amacıyla iş akışında herhangi bir katma değer oluşturmayan işlemlerin ortadan kaldırılması gerektiği belirlenmiştir. Buna bağlı olarak birçok milletlerarası kuruluş ve bölgesel büyüklükteki organizasyonlar elektronik veri değişimini kullanırken ticaret yapmakta olan herkesin de elektronik veri değişimini kullanabilir hale getirmesini teklif etmektedirler.¹⁶¹

1.2.5.2. Yeni E-Ticaret Araçları

Günümüz teknolojisinde meydana gelen değişimlere paralel olarak geleneksel e-ticaret araçlarının yanı sıra İnternet, GSM teknolojileri, e-posta gibi modern araçlar kullanılmaya başlanmıştır. Bu araçlar geleneksel e-ticaret araçlarına nazaran daha az maliyetle daha geniş kitlelere hızlı bir şekilde erişim fırsatı sağladığından dolayı günümüzün en çok tercih edilen elektronik ticaret araçları halini almıştır.

1.2.5.2.1. İnternet

İnternet kelimesinin Türk Dil Kurumu (TDK)'ndaki karşılığı “*Genel Ağ*” iken, yine TDK'nin tanımına göre “*Genel Ağ*” ifadesi, “*bilişim Bilgisayar ağlarının birbirine bağlanması sonucu ortaya çıkan, herhangi bir sınırlaması ve yöneticisi olmayan uluslararası bilgi iletişim ağı*” şeklinde tanımlanmıştır.¹⁶² İnternetin temelleri 1967 yılında askeri amaçlı olarak kesintisiz iletişim sağlamak amacıyla atılmış olsa da 1970'li yıllardan itibaren üniversite ve kamu kurumlarının kullanımına açılarak gelişim göstererek günümüzdeki haline ulaşmıştır.

Çok yönlü bir ticaret aracı olarak kullanılan internet, bazı ürünlerin üretim aşamasından dağıtım sürecine kadar varan her safhada aktif bir şekilde kullanılmaktadır.

¹⁶¹ Zeynep ERSOY, **Elektronik Ticaret ve Ticaret Noktaları**, ed. İhracatçı Geliştirme Etüd Merkezi (Ankara, 1999), s. 42.

¹⁶² “**Türk Dil Kurumu Sözlük**”, *Www.tdk.gov.tr*,

URL: <http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=genel-ag&guid=TDK.GTS.5c065fdaf35515.52725716> [Erişim 4 Aralık 2018].

İnternetin bir diğerk özelliği, sağladığı animasyon, çizim, görüntü, grafik, metin, ses ve video gibi multimedya araçlarının gönderilip alınabilmesi olanağıdır. Dokümanlar bu işlemlerin neticesinde hem görsel olarak hem de ses kayıtları yapılarak alıcılara ve gereken durumlarda alıcılardan üreticilere ya da satıcılara ulaştırılabilmektedir. Gerekli durumlarda kullanıcılar oluşturulan bu dokümanların sağlıklı ve düzenli bir şekilde saklanabilmesinde ve üzerinde değişiklik yapılmasına imkân sağlamaktadır.¹⁶³

İnternet, e-ticaret aracı olmakla birlikte, toplum hayatını baştan sona şekillendiren bir olgu haline gelmiştir. Nitekim internetin toplum hayatını elektrik, matbaa, telefon kadar değiştirdiğini söylemek abartılı olmayacaktır. Bu teknoloji ile birlikte insanların yaşam tarzları günden güne değişim içerisinde dir. Teknoloji, biz istesek de istemesek de kendi kültürünü oluşturmaktadır. Alışveriş alışkanlıklarımızdan oyunlara, eğlenceye, kitap, gazete okumaktan sosyal aktivitelere, kamu hizmetlerinden eğitim hayatına kadar aklımıza gelebilecek birçok alanda internet üzerinden işlerimizi yürütmekteyiz. İnternetin pozitif yönleri olmakla birlikte toplum hayatını etkileyen negatif yönleri de bulunmaktadır ve buna bağlı olarak modern çağın hastalıkları diyebileceğimiz yeni hastalıklar türemektedir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus, bu teknolojiyi hayatımıza pozitif yönleri ile entegre etmeyi sağlamaktır.

¹⁶³ Murat ÇAK, **Dünyada ve Türkiye’de Elektronik Ticaret ve Vergilendirilmesi** (İstanbul: İTO Yayınları, 2002), s. 3.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılı Haziran ayı sonu itibariyle dünya nüfusunun bölgesel olarak dağılımı ve bu dağılım içerisinde internet erişimine sahip kullanıcı istatistiklerine yer verilmiştir.

Tablo 6 : Küresel İnternet Kullanım ve Nüfus İstatistikleri

KÜRESEL İNTERNET KULLANIM VE NÜFUS İSTATİSTİKLERİ (30.06.2018)				
Kıtalar	Nüfus	Dünya Nüfusuna Oranı %	İnternet Kullanıcı Sayısı	İnternet Kullanıcı Oranı %
Afrika	1.287.914.329	16,90 %	464.923.169	11,00 %
Asya	4.207.588.157	55,10 %	2.062.197.366	49,00 %
Avrupa	827.650.849	10,80 %	705.064.923	16,80 %
Latin Amerika / Karayipler	652.047.996	8,50 %	438.248.446	10,40 %
Kuzey Amerika	363.844.662	4,80 %	345.660.847	8,20 %
Orta Doğu	254.438.981	3,30 %	164.037.259	3,90 %
Avustralya / Okyanusya	41.273.454	0,60 %	28.439.277	0,70 %
TOPLAM	7,634,758,428	100 %	4,208,571,287	100 %

Kaynak: “Internet World Stats”, www.internetworldstats.com, URL: <<https://www.internetworldstats.com/stats.htm>> [Erişim 10 Şubat 2019].

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere 30.06.2018 tarihi itibariyle toplam dünya nüfusu 7,6 Milyardan fazla iken bu rakamın % 55,10’u internet erişimine sahiptir. Dünya nüfusunun % 55’ini oluşturan Asya Kıtası, toplam internet kullanıcı sayısının da % 49’unu oluşturarak hem nüfus hem de internet kullanıcıları açısından lider kıta olma özelliğine sahiptir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’nin hazırlamış olduğu Ağustos 2018 tarihli Hane Halkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması’na göre ülkemizde her 10

hanenin 8'inde internet bulunmaktadır. İnternet kullanan bireylerin oranı %72,9 ve internet üzerinden alışveriş yapanların oranı ise %29,3'tür.¹⁶⁴

1.2.5.2.2. Elektronik Posta (E-mail)

Elektronik posta, kısaca belirtmek gerekirse e-posta (İngilizce: e-mail) ya da diğer ismi ile elektronik ileti: internet sistemleri üzerinden gönderilebilen dijital mektuba verilen isimdir. Günümüzde dünyada her gün milyarlarca e-posta gönderilmektedir. E-posta ucuz olması ve kolay bir şekilde iletilmesi nedeniyle kâğıt mektuplara göre daha fazla ve sık bir şekilde kullanılmaktadır. Fakat güvenilirliğinin yetersiz olması sebebiyle resmi işlemlerde kullanımı oldukça kısıtlı kalmıştır.¹⁶⁵

Günümüzde yaygın bir şekilde kullanılmakta olan standart e-posta ile iletişim ve gönderilen belgeler hukuki açıdan kabul edilmemekte, teknik açıdan ise güvenlik zaafları bulunmaktadır. Standart elektronik postanın eksikliklerini ortadan kaldıran Kayıtlı Elektronik Posta (KEP) ve bu posta türünün farklı bir şekli olan e-tebligat sistemi yasal açıdan geçerli ve teknik yönleriyle de güvenli bir e-posta şekli olarak karşımıza çıkmaktadır. KEP ve e-tebligat sistemleri, e- imza ve 128 bitlik yüksek seviyeli bir şifreleme teknikleriyle güvenlik düzeyleri olabildiğince arttırılmış araçlardır.¹⁶⁶ KEP sistemi, elektronik posta haberleşmesinin özel bir sistem üzerinden Kayıtlı Elektronik Posta hizmet sağlayıcıları (KEPHS) vasıtasıyla yapıldığı bir telekomünikasyon alt yapısıdır. Türkiye'de 7201 sayılı Tebligat Kanununda Elektronik Tebligata yönelik ilk düzenleme 2011 yılında yapılmış, ilk yönetmelik ise Adalet Bakanlığı tarafından çıkarılmış olup 19.01.2013 tarih ve 28533 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.¹⁶⁷ 2018 yılı itibariyle ülkemizde Bilgi Teknolojileri Kurumu tarafından yetkilendiriliş olan PTT, TNB, TÜRKKEP, INTERTECH, EFİNANS, KEPKUR, F.I.T.

¹⁶⁴ “TÜİK - Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2018”, www.tuik.gov.tr, URL: <<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27819>> [Erişim 4 Aralık 2018].

¹⁶⁵ ERBAŞLAR ve DOKUR, s. 298.

¹⁶⁶ Asaf VAROL ve İhsan BAŞTÜRK, “Hukuki ve Teknik Boyutuyla Elektronik Tebligat ile Kayıtlı Elektronik Posta Sistemi”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2015, 263–78 (s. 272).

¹⁶⁷ Muhammet BAYRAM ve Abdullatif KARABALIK, “e-Tebligat ve Kayıtlı Elektronik Posta Sistemi Uygulamaları”, *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı.128 (2015), 145–52 (s. 148).

ve Mikro Yazılım gibi 8 farklı firma Kayıtlı Elektronik Posta hizmet sağlayıcıları (KEPHS) olarak hizmet vermektedir.

1.2.5.2.3. GSM Teknolojisi

GSM kelimesinin Türkçe anlamı “Mobil İletişim İçin Küresel Sistem” demektir. İngilizce Global System for Mobile Communication sözcüklerinin kısaltılmış halidir.

1972 yılında Bell Laboratuvarları’nda hücreli kavramının kabul edilmesi ile birlikte mobil-radyo sistemi için tüm ülkelerde birbirinden farklı mobil iletişimi sağlamak amacıyla altyapı sistemleri kuruldu. Dünyanın çeşitli noktalarında farklı mobil-radyo sistemleri olduğundan dolayı büyük sorunlar yaşanılmaktaydı. Örneğin mobil-radyo sistemi için üretilen cihazlar yalnızca satıldıkları ülke sınırları içerisinde kullanılabilirdiğinden, bu cihazların satış alanları da kısıtlanmış oluyordu. Bu ve benzeri sorunların çözüme kavuşturulması amacıyla 1982 yılında GSM (Groupe Speciale Mobile) grubu kurularak, Avrupa için tek bir standart oluşturulmuştur. Sistemin daha sonraları küresel bir büyüklüğe erişmesi ile birlikte GSM ismi Global System for Mobile Communication olarak anılmaya başlanmıştır. Avustralya ise Avrupa dışında GSM imzası atan ilk ülke olmuştur. 1973 yılında ilk cep telefonunu piyasaya sunan kişi ise Motorola firmasının mühendislerinden olan Martin Cooper’dır. GSM teknolojisi aracılığıyla ilk telefon görüşmesi 1991 yılında Finlandiya’nın Radiolinja operatörü üzerinden yapılmıştır. Dünyanın ilk akıllı telefonu (smartphone) olarak 1993 yılında IBM firması tarafından üretilmiş olan dokunmatik ekranlı Simon modeli ile günümüzdeki akıllı telefonların temelleri atılmıştır.¹⁶⁸

Mobil ticaretin dünya çapında büyümesi, kablosuz cihazların ve kablosuz kişisel yardımcı asistan olarak nitelendirilen akıllı telefonların küresel ölçekte gelişerek çoğalması ile doğrudan ilişkilidir.¹⁶⁹ Dijital medya platformu “HootSuite” ve küresel dijital medya ajansı “We Are Social” tarafından 29.01.2018’de yayınlanan "Digital in 2018" raporuna göre; 2017 yılında dünyada 200 milyon kişinin ilk kez mobil cihazlara

¹⁶⁸ Mustafa GÜNAY, “Gelişen Teknoloji Sayesinde Cep Telefon Operatörlerinin Değişimindeki Beklentiler”, *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, Cilt.7. Sayı.28 (2015), 53–63 (ss. 56–57).

¹⁶⁹ Zinovy RADOVİLSKY, *Application Models for E-Commerce*, 1. baskı (*Business Expert Press*, 2015), s. 22.

kavuştuğu ve böylelikle cep telefonu olan insan sayısının 5,1 milyara ulaştığı belirtilmiştir. Bu telefonların yaklaşık 3 milyara yakını akıllı telefonlardan oluşmaktadır. Rapora göre ülkemizde mobil telefon kullanıcı sayısı 59 milyon iken mobil internet kullanıcısı sayısı 51,5 milyondur. Yine rapora göre Türkiye'de cep telefonu kullanım oranı %98, akıllı telefon kullanımı %77 ve bilgisayar kullanım oranı %48'dir.

Cep telefonlarının hayatımızda bu kadar yaygın ve etkin kullanılıyor olmasının sebebi, kullanıcıların bu cihazlar sayesinde neredeyse bir bilgisayara ihtiyaç duymadan bütün işlemlerini yapabilir duruma gelmesinden kaynaklanmaktadır. Artık akıllı telefonlar aracılığı ile hayatımızın her alanında ihtiyaç duyduğumuz bütün işlemleri yapabilmekteyiz. Bu sayede bilgiye ulaşım, eğlence, sosyal ağlar, alışveriş, bankacılık işlemleri gibi akla gelebilecek birçok işlemi çok hızlı bir şekilde gerçekleştirebilmekteyiz.

1.2.5.2.4. Konferans Sistemleri

Türk Dil Kurumu Konferans kelimesini; “*Topluluğa bir konuda bilgi vermek amacıyla yapılan konuşma*” ve “*Uluslararası bir sorunun çözülmesi için yapılan toplantı*” olarak iki farklı şekilde tanımlamıştır.

Günümüzde elektronik iletişim araçlarının gelişmesi ile konferanslar internet ortamından da yapılabilir hale gelmiştir. **Video Konferans, Tele Konferans ve Data Konferansı** modern elektronik ticaret araçları arasında gösterilmektedir. Video Konferans, iki veya daha çok katılımcının birbirinden farklı fiziksel ortamlarda olmalarına rağmen aynı iletişim araçlarını kullanarak bu kanallar üzerinden görüntülü ya da sesli iletişim kurmalarına imkân sağlayan bir teknolojidir.¹⁷⁰ Telekonferans ya da bir diğer adıyla Teleseminer ise, birbirinden uzak noktada bulunan fakat bir telekomünikasyon sistemi sayesinde, bu sistem üzerinden bağlantı kuran birkaç kişi ve makine arasındaki canlı bilgi paylaşımını ifade etmektedir.¹⁷¹

Bu konferans sistemleri eğitim, sağlık, finans, şirketler ve devlet yönetimi gibi birçok alanda aktif olarak kullanılmaktadır. Örneğin Video konferans tekniğiyle bankalar

¹⁷⁰ “**Videokonferans**”, www.tr.wikipedia.org,

URL: <<https://tr.wikipedia.org/wiki/Videokonferans>> [Erişim 6 Ocak 2019].

¹⁷¹ “**Telekonferans**”, www.tr.wikipedia.org,

URL: <<https://tr.wikipedia.org/wiki/Telekonferans>> [Erişim 6 Ocak 2019].

şubeleriyle, uluslararası şirketler dünya ofisleriyle bir araya gelerek hem zamandan hem de seyahat giderlerinden tasarruf etmektedirler. Eğitim alanında Uzaktan Eğitim ve Sanal Dershane gibi yöntemlerle eğitim veren okulların maliyetleri azalırken, öğrencilerde ders aldıkları hocalara okul salonlarına gitmeden uzaktan erişim sağlayarak öğrenim görülmektedir.

1.2.5.2.5. Dosya Taşıma Protokolü – FTP

FTP, İngilizce File Transfer Protocol kelimelerinin kısaltmasından oluşmaktadır. Bu sistem internete bağlı olan bir bilgisayardan diğerine dosyaların aktarımını iki yönlü olarak gerçekleştirebilmek amacıyla geliştirilen bir internet protokolüdür. FTP protokolü internet üzerinden 1970’li yıllardan bu yana kullanılan bir sistem olmakla birlikte, günümüzde de yaygın bir şekilde kullanılmakta ve internet ortamında en fazla veri trafiği yaratan servislerden biri olarak varlığını sürdürmektedir. Herkes tarafından erişilebilen anonim dosya paylaşım servislerinde bulunan verilerin gün geçtikçe artarak çoğalıyor olması FTP’nin varlığını gelecek yıllarda da sürdüreceğini göstermektedir.¹⁷²

1.2.5.2.6. Kablosuz Uygulama Protokolü – WAP

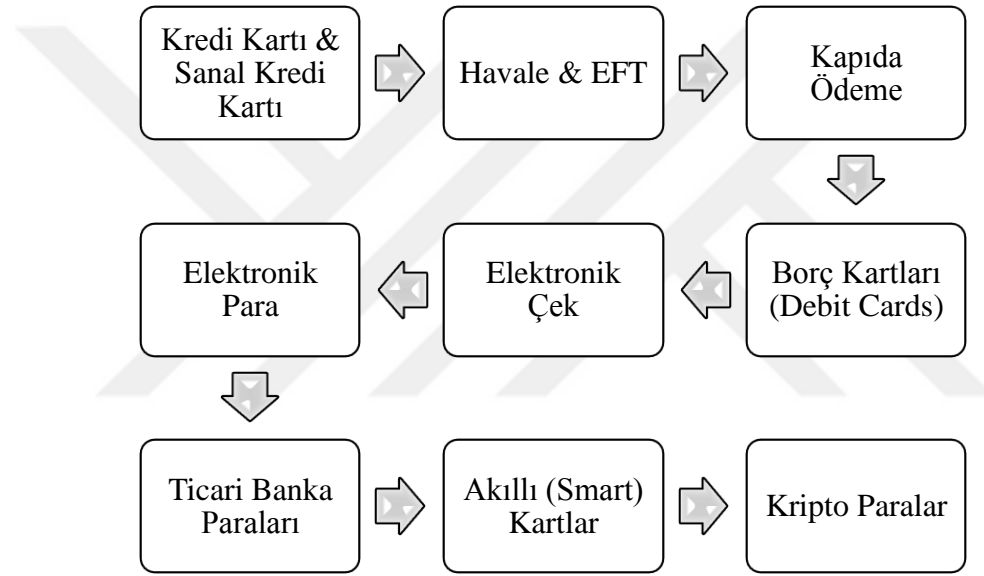
WAP, İngilizce Wireless Application Protocol kelimelerinin kısaltmasından oluşmaktadır. GSM altyapısı destekli olan bu servis protokolü, kullanıcılarına kablosuz bir biçimde internete erişim hizmeti sağlayan ve aynı zamanda mobil cihazlardan erişilen web sitelerinin bu cihazlara uygun bir şekilde görüntülenmesini sağlayan uluslararası bir sistemdir. Kablolara bağlı olmaksızın internet kaynaklarına mobil cihazlar üzerinden erişim hizmeti sunan WAP, sisteme uyumlu olan cep telefonu ya da tablet bilgisayarlar aracılığıyla çalışmaktadır. Bu sistemin amacı gerekli bilgilerin ve hizmetlerin kullanıcılara ulaşmasını sağlamak ve kullanıcılar arasında güvenli bir şekilde hızlı ve interaktif bir mobil bağlantı ortamı oluşturmaktır.¹⁷³

¹⁷² ERBAŞLAR ve DOKUR, ss. 56–57.

¹⁷³ SARISAKAL ve AYDIN, s. 86.

1.2.6. Elektronik Ticarete Ödeme Yöntemleri

Elektronik ticarete, internet ortamında alışveriş gerçekleştirilirken iş ödeme aşamasına geldiğinde birçok kişi güvenlik gerekçesiyle alışveriş yapmaktan vazgeçebilmektedir. Bu sebeptir ki elektronik ticarete güven ve kabul kavramları geleneksel ticarete göre daha fazla önem arz etmektedir. Geleneksel ticaret yönteminde müşteri, satın alabileceği ürünleri görerek, inceleyerek ve alacağı ürünün ödemesini nakit olarak ya da kredi kartı ile yapabilirken; elektronik ticaret ile yapılan alışverişlerde bu ödeme yöntemleri daha fazla seçenek içermektedir.

Şekil 5 : Elektronik Ticarete Ödeme Yöntemleri

1.2.6.1. Kredi Kartı ve Sanal Kredi Kartı

Elektronik ödeme sistemleri bölümünde tanım ve tarihçesini anlattığımız kredi kartları hem elektronik hem de geleneksel ticaret hayatı içerisinde en yaygın kullanılan ödeme aracı haline gelmiştir. Kredi kartlarının tüm dünyada kabul görmüş ve yasal düzenlemelerle hukuki altyapısının sağlanmış olması bu yöntemin standart bir ödeme aracı haline gelmesini sağlamıştır. Dolayısıyla bu ödeme yöntemi e-ticaret sistemi içerisinde en yaygın kullanılan ödeme aracı olma özelliğine sahiptir.

Sanal Kart, tüketicilerin internet üzerinden güvenle alışveriş yapabilmeleri için esas kredi kartı bilgilerini paylaşmadan ihtiyacı kadar olan limiti, asıl kredi kartlarından sanal kartlara aktararak risksiz bir şekilde ödeme yapılmasını sağlayan bir ödeme aracıdır. Tüketicilerin e-ticaret yoluyla web siteleri üzerinden ürün ve hizmet sipariş etme ve satın alma eğilimlerindeki artışa paralel olarak online alışveriş süreçlerinde güvenli bir ödeme sisteminin oluşturulması gerekliliği ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda karşımıza çıkan ve alışverişlerde güvenli bankacılık ürünü olarak nitelendirilen Sanal Kart uygulaması önemiyet kazanmıştır.¹⁷⁴

1.2.6.2. Havale & EFT

Havale, aynı banka hesapları arasında gerçekleştirilen para transfer işlemleri olarak tanımlanırken, EFT, farklı banka hesapları arasındaki para transferini ifade etmektedir.

Havale ve EFT gibi yöntemler, birçok görüşe göre e-ticaret sisteminin vazgeçilemez bir ödeme aracı olarak nitelendirilse de e-ticaret için geleneksel ve hantal bir yapıya sahiptir. Kredi kartıyla alışveriş yapmak istemeyen ya da çekinen kişiler ile kredi kartını hiç kullanmayan insanlar Havale ve EFT ile ödeme yöntemi sayesinde alışverişlerini gerçekleştirebilmektedir. Aynı zamanda birçok e-ticaret firması peşin ödeme ile yapılan alışverişlere çeşitli iskonto oranları uygulayarak satış yapılması bu yöntemin önümüzdeki yıllarda da kullanılacağını göstermektedir.

1.2.6.3. Kapıda Ödeme

Bu yöntem, ödeme sistemlerinin içerisinde kişilerin diğer ödeme yöntemlerine göre daha fazla güven duydukları bir yöntemdir. Web sitesi üzerinden gerçekleştirilen alışveriş işleminde kullanıcılar, site üzerinden tercihlerine sunulan ödeme sistemleri içerisinde daha güvenli olacağını düşündükleri kapıda ödeme yöntemini seçerek, aldıkları ürün kendilerine ulaştığı esnada kapıda ödeme yapmayı tercih etmektedirler. Kapıda ödeme yöntemiyle yapılan alışveriş işlemlerinde ürünün teslimat anında ödeme

¹⁷⁴ Selma KALYONCUOĞLU, “Tüketicilerin Online Alışverişlerindeki Sanal Kart Kullanımlarının Teknoloji Kabul Modeli ile İncelenmesi”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt.20. Sayı.2 (2018), 193–213 (ss. 193–94).

işlemi, nakit veya kredi kartı ile yapılabilmektedir. Bu yöntem, teslim ve ödeme işleminin aynı anda yapılabiliyor olmasından dolayı insanlarda güven duygusunu arttırmaktadır. Tüketicilerin internet üzerinden alışveriş yapma cesaretini arttıran bu duygu, kapıda ödeme yönteminin en önemli avantajıdır.¹⁷⁵

1.2.6.4. Borç Kartları (Debit Cards)

Borç kartlarının internet üzerinden yapılan alışverişlerde kullanıldığı bazı Avrupa ülkeleri bulunmaktadır. Borç kartlarının işleyişi, *Doğrudan Borçlandırma Sistemi**¹⁷⁶ şeklinde uygulanmakla birlikte bu sistemden farklı olarak alışveriş işlemlerinde kartın kendisi fiilen kullanıldığından daha fazla güvenlik imkânı sağlamaktadır. Borç kartlarının kullanımı oldukça sınırlı olmakla birlikte bazı Avrupa ülkelerinde internetten yapılan alışverişlerde bu kartlar kullanılmaktadır. Bu kartlar, bilgisayara bağlanan bir kart okuyucu yardımıyla kart sahibinin onayı ile kimlik doğrulama işlemi tamamlanmasının ardından alışveriş işlemlerinde kullanılabilir.¹⁷⁷

1.2.6.5. Elektronik Çek

Elektronik çek, bir diğer ifadeyle e-Çek, kâğıt çeklerle birlikte yapılandırılan, çok iyi geliştirilmiş yasal altyapısı ve iş süreçleriyle benzer bütün elektronik işlemlerin verimliliğini, hızını ve güvenliğini birleştiren diğer ödeme yöntemlerine nazaran daha yeni bir ödeme aracıdır.¹⁷⁸ Bu sistem ilk olarak ABD'de Financial Services Technology Consortium (FSTC) tarafından geliştirilmiştir.

Elektronik çek sisteminin ticaret hayatının lokomotifi olarak nitelendirilen KOBİ'ler tarafından kabul görmesiyle birlikte e-ticaret hayatında işlem hacminin artacağı ve bu sayede önemli bir ödeme yöntemi olarak kullanılacağı düşünülmektedir.

¹⁷⁵ Reşat Selçuk ERDEN, “Elektronik Ticaret ve Dış Ticarete Etkisi” (Marmara Üniversitesi, 2014), s. 61.

¹⁷⁶ **Doğrudan Borçlandırma Sistemi*: yaygın bayi ve satış teşkilatına sahip firmaların, mal ve hizmet satışı gerçekleştirdikleri bayi ve distribütörlerden olan alacaklarının, bayi lehine tahsis edilen kredi limiti kadar garanti kapsamına alınması ve otomatik olarak bayi hesaplarından ana firma hesabına transfer edilmesini sağlayan otomatik tahsilat sistemidir.

¹⁷⁷ EKİCİ, ss. 92–93.

¹⁷⁸ Ayşegül KARABIYIK, “Alternatif Ödeme Aracı Olarak: Elektronik Çek Sistemi (E-Çek) - 1”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı.38 (2008), 80–94 (s. 81).

e-Çek sisteminin amacı, bu sistemi kullanan kişi ve kurumların minimum başlangıç giderleriyle çalışabilmelerini, uluslararası düzeyde sanayi standartlarını uygulayabilmelerini, sisteme katılanlara her zaman ve her yerde hizmet vermeyi sağlamaktır. Bu sistemin ödeme araçlarından farkı ise ödeme işlemlerinde hem işletmelerin hem de bireysel kullanıcıların kullanılabildikleri bir ödeme aracı olmasıdır.¹⁷⁹

1.2.6.6. Elektronik Para

Elektronik para, parasal değer içeren verilerin özel yazılımlar vasıtasıyla chip karta veya bilgisayara yüklenmesiyle oluşan, sanal bir ödeme aracıdır. Elektronik para, banka hesabından bağımsız bir şekilde ödeme yapılmasını mümkün kılmaktadır.¹⁸⁰ Türkiye’de Elektronik para, 27.06.2013 tarihinde yürürlüğe giren 6493 Sayılı Kanunun 3. madde 1. fıkrasının (ç) bendinde “*ihraç eden kuruluş tarafından kabul edilen fon karşılığı ihraç edilen, elektronik olarak saklanan, bu Kanunda tanımlanan ödeme işlemlerini gerçekleştirmek için kullanılan ve elektronik para ihraç eden kuruluş dışındaki gerçek ve tüzel kişiler tarafından da ödeme aracı olarak kabul edilen parasal değer*” olarak tanımlanmıştır.¹⁸¹ Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere elektronik paralar, lisanslı kuruluşlar tarafından çıkartılan, para karşılığı satın alınan, bir sunucu ya da cihazda depolanabilen, birçok yerde kullanılabilen ve nakit para ile aynı özelliklere sahip, nakit paranın alternatifi olarak kullanılan dijital bir değerdir. Yine aynı kanunun 18. maddesinde, elektronik para çıkarma izni verilen kuruluşlar dışındaki kişi ve kurumların elektronik para ihraç faaliyetinde bulunmaları yasaklanmıştır.

6493 Sayılı Kanunun 18. maddesinin 5. fıkrasına göre, sadece belirli bir mal ve hizmet grubunun satın alınmasında kullanılan mağaza çekleri, toplu taşıma araçlarında kullanılan seyahat kartları gibi ön ödemeli araçlar elektronik para düzenlemesinin kapsamı dışında tutulmuştur. Ancak ilerleyen süreçlerde bu tarz kartlarında genel olarak her yerde kullanılabilir niteliğe kavuşması halinde ise elektronik para olarak

¹⁷⁹ KARABIYIK, “Alternatif Ödeme Aracı Olarak: Elektronik Çek Sistemi (E-Çek) - 2”, s. 166.

¹⁸⁰ Erdoğan EKŞİOĞLU, “**Elektronik Para Kullanımının Ekonomik Etkileri (Türkiye Üzerinde Bir Uygulama)**” (Cumhuriyet Üniversitesi, 2017), ss. 61–83.

¹⁸¹ **Ödeme Ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri Ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun**, 2013.

nitelendirmek daha doğru olacaktır. Bu noktada kripto paralarında niteliği itibari ile bir elektronik para olduğunu belirtmemiz gerekse de para ile aynı özelliklere sahip olmaması ve lisanslı kuruluşlar tarafından çıkartılmamış olması sebebiyle elektronik paralardan farklılaşmakta ve sanal para olarak tanımlanmaktadır.

Elektronik para işlemlerini ve ödeme hizmetlerini sunan firmalar gün geçtikçe dünya genelinde artmaktadır. Bu sistemin temelinde, çıkarılacak elektronik paranın karşılığı olarak ayrılan bir nakit sermayenin bulunması zorunludur. Ön ödemeli kartlar, kod numarası bulunan oyun kartları, toplu taşıma araçlarında kullanılan kartlar, köprü, otoyol geçişlerinde de kullanılan NFC (Near Field Communication / Yakın Alan İletişimi) veya RFID (Radio Frequency Identification / Radyo Frekansı ile Tanımlama) teknolojisi kullanan etiketler, kartlar, SMS ile mikro ödemeler elektronik para sisteminin yaygın bir şekilde kullanımını ve sirkülasyonunu kolaylaştıran teknolojilerden bazılarıdır.¹⁸²

Elektronik ödeme yöntemleri günümüzde oldukça yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Ödeme işlemlerinin elektronik ortamda yapılabilmesi ile birlikte işlem maliyetlerinin azalması ve işlemlerin daha hızlı bir şekilde gerçekleştirilerek etkinlik ve verimliliğinin artması yaygın olarak kullanılan bu yöntemlerin sağladığı avantajlardan bazılarıdır. Diğer taraftan ise bu ödeme yöntemlerinin getirdiği bir takım dezavantajlar da söz konusudur. Örneğin ödeme işlemlerinde e- para ve Bitcoin benzeri bazı elektronik para ve sanal para birimlerinin güvenli bir şekilde kullanılabilir olması dünya üzerinde merkez bankalarının rolü ve devletlerin egemenlik hakları ile ilgili konularda tartışmaların ortaya çıkması günümüzde bu ödeme yöntemlerinin getirdiği dezavantajlar olarak görülmektedir.¹⁸³

1.2.6.7. Akıllı (Smart) Kartlar

Akıllı kartlar, temelde mikro bilgisayarlı kartlar ve bellek kartları olmak üzere iki sınıfa ayrılmaktadır ve günümüz Bilgi Teknolojileri alanındaki rolü oldukça önemlidir. Akıllı kartların bir diğer sınıflandırması ise, veri iletişimi metoduna göre temaslı ve

¹⁸² EKŞİOĞLU, s. 73.

¹⁸³ Hakan BİLİR ve Şerif ÇAY, “Elektronik Para ve Finansal Piyasalar Arasındaki İlişki”, *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt.9. Sayı.2 (2016), 21–31 (s. 21).

temassız kartlar şeklindedir. Temaslı kartların çalışabilmesi için ihtiyaç duyulan enerji bu temas noktaları üzerinden iletilmektedir. Temassız kartlar ise genellikle yoğunluk sebebiyle oluşan kuyrukların ve hızlı bir şekilde işlem yapmaya ihtiyaç duyulan pasaport kontrol işlemleri, geçiş denetimi, ulaşım hizmetleri, uçak bileti gibi noktalarda kullanılmaktadır.¹⁸⁴

Akıllı kartlar çipli ve çipsiz olarak birbirinden farklı özellikleri ile günlük hayatımızın birçok alanında kullanılmaktadır. İşe giderken toplu taşımada, metroda, çalışma ofisimize girerken giriş-çıkış kartı olarak, cep telefonlarında sim kart olarak ve alışverişlerimizde limitli ödeme kartları olarak hayatımızın her alanında akıllı kartları kullanılmaktadır.

1.2.6.8. Kripto Paralar

Kripto paralar, her ne kadar elektronik paralar başlığı altına ele alınsa da bu paraların çıkış noktası merkezi bir otoriteye bağlı olmayan bir blok zinciri (blockchain) teknolojisi ile güvenliği sağlanan dünya çapında kullanılan para birimleridir. Dijital Para ya da Kripto Para olarak adlandırılan bu ödeme araçları elektronik paradan ayrılarak Sanal Para'nın kapsamına girmektedir.

Avrupa Merkez Bankası'nın ilk olarak 2012 yılında yaptığı ve daha sonra Şubat 2015'te revize ettiği tanıma göre Sanal Para; "Herhangi bir merkez bankası, kredi kuruluşu veya e-para kuruluşu tarafından ihraç edilmediği halde bazı durumlarda paranın yerine kullanılabilen bir değer dijital temsildir" şeklinde tanımlanmıştır. Amerikan Hazine Bakanlığı'na göre ise "Gerçek paranın tüm özelliklerini taşımadığı halde bazı ortamlarda para gibi kullanılabilen değişim medyasıdır" şeklinde tanımlanmıştır.

Özellikle merkeziyetsiz bir yapıya sahip olan ilk kripto para Bitcoin gibi, blockchain tabanlı bütün kripto para birimlerinin kontrol altına alınması ve kullanımının kısıtlanması veya engellenmesi oldukça zor görünmektedir. Bu para birimlerini kanuni

¹⁸⁴ Mustafa BAŞAK ve Eşref ADALI, "Dinamik Güvenlik Akıllı Kartlar İçin Dinamik Güvenlik İşlevi", *Türkiye Bilişim Vakfı Bilgisayar Bilimleri ve Mühendisliği Dergisi*, Cilt.5. Sayı.1 (2012), s. 2.

sınırlar içerisinde olmak ise blockchain sisteminin kontrol edilememesi sebebiyle çeşitli riskler içermektedir.¹⁸⁵

Kim olduğunu gizleyen Satoshi Nakamoto tarafından 2008 yılında yayınlanan 9 sayfalık bir bildiri ile blockchain tabanlı ilk kripto para olan Bitcoin tanıtıldı. Günümüzde ise 1800'den fazla kripto para elektronik ortamda bazı alışveriş sitelerinde ve fiziki mağazalarda kullanılmaktadır. Ancak şimdilik ödeme aracı olarak ilgili yasal düzenlemelerin devletler tarafından çıkarılmamış olması nedeniyle kullanım alanı sınırlı kalmakta ve vergilendirilememesinden dolayı da kullanımı yasa dışı olarak kabul edilmektedir. Özellikle finansal piyasalarda devrim yaratması beklenen kripto paraların en önemli özelliklerinden birisi para transfer işlemlerini çok düşük ve çok hızlı bir şekilde gerçekleştirebilmesidir. Bir diğer özelliği ise merkeziyetsiz olması yani hiçbir devlet, kurum, kuruluş tarafından kontrol edilememesidir.

Kripto paralardan Bitcoin'i kabul eden ve aldığı mal ve hizmetlerin ödemesini Bitcoin ile gerçekleştiren işletmeler ile Bitcoin'in ulusal para birimlerine dönüştürülerek alım satım işlemlerinin yapıldığı borsalara her geçen gün bir yenisini eklenmektedir. Bu para birimleri ile ilgili olarak bir yandan arkasında yatan blockchain teknolojisinin güvenilirliği, sanal ortamda kolay ve hızlı bir şekilde kullanılabilirliği gibi olumlu yönleri konuşulurken, diğer taraftan blok zincirleri hedef alan siber saldırılar ve kripto paraların kara para aklama, uyuşturucu gibi yasa dışı faaliyetlerde sıklıkla kullanıldığına dair olumsuz yönleri konuşulmaktadır. Ortaya çıkan bu çelişkili durumun sonucu olarak, ülkelerin kripto para birimlerine bakış açısı ve aynı zamanda bu alanda engelleyici veyahut destekleyici yönde farklı yasal düzenlemeler çıkartılmaktadır. Nitekim bazı ülkeler kripto para birimlerini ve blockchain teknolojisini destekleyici yasal düzenlemeler çıkartarak söz konusu teknolojiden yararlanmak için geniş bir özgürlük alanı oluştururken, bazı ülkelerde ise mevcut risklerinden dolayı kullanımı doğrudan yasaklanmaktadır. Türkiye'de ise kripto paralar ile ilgili olarak olumlu yada olumsuz yönde bir yasal düzenleme henüz yapılmamıştır. Ancak bu para birimleri içerisinde özellikle Bitcoin'in kullanımı günden güne yaygınlaşmakta ve ticari işlemlerde

¹⁸⁵ BİLİR ve ÇAY, s. 29.

kullanılıyor olduğundan dolayı hukuki ve vergisel açıdan ilgili yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.¹⁸⁶

Bitcoin ve benzeri kripto para birimlerinin yakın gelecekte ekonomik hayata tam olarak entegre olması durumunda, mevcut parasal ve ekonomik sistemin yeniden şekilleneceği aşikardır. Fakat bu para birimlerinin ekonomi üzerindeki etkisi ve rolünün mevcut para ve yatırım araçlarından farklı bir etki yapması söz konusu değildir. Bir başka ifadeyle, kripto para birimleri yoksulluğa çözüm getirmeyecek, gelir dengesizliğini önleyemeyecek veyahut toplumlar arasındaki gelişmiş ve az gelişmişlik farklarının ortadan kalkmasına yönelik olarak herhangi bir etkisi olmayacaktır. Çünkü bu sistemin herkes tarafından kullanılabilmesi için yeterli donanım, sermaye birikimi, eğitim ve teknolojik alt yapı gibi bazı temel önkoşulların herkes için sağlanmış olması gerekirken günümüz koşullarında bu ihtiyaçların herkes için var olduğu söylenemez. Bu sebeptir ki belli bir seviyesine ulaşmış birey ve toplumlar bu tarz teknolojik fırsatlardan yararlanarak gelir ve yaşam standartlarını daha da arttırırken, bu fırsatlardan yararlanmayan birey ve toplumlar gelir-gider kısır döngüsü içerisinde yaşamlarını devam ettirirken süregelen ekonomik ve sosyo-kültürel statü dengesizliği çağ atlayarak var olmaya devam edecektir.¹⁸⁷

1.2.7. Elektronik Ticarete Güvenlik

“Güven” kelime anlamıyla, kendine ve değerlerine çekinme ve kuşku duymadan inanma ve bağlanma duygusu, itimat demektir. İnsanoğlunun doğumdan ölüme kadar yaptıkları farklı iş ve eylemlerde güven esasına dayalı olarak hareket ettiği düşünülürse¹⁸⁸ e-ticarete de güven ve güvenlik kavramlarının ne kadar önemli olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

Tüketiciler alışveriş yapacakları web sitelerine karşı güven duygusu hissetmezlerse alışveriş yapmaktan vazgeçebilmektedirler. Bu durumu etkileyen

¹⁸⁶ Burcu ASLANTAŞ ATEŞ, “**Kripto Para Birimleri, Bitcoin ve Muhasebesi**”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt.7. Sayı.1 (2016), 349–66 (s. 364).

¹⁸⁷ Hasan ALPAGO, “**Bitcoin’den Selfcoin’e Kripto Para**”, Cilt.3. Sayı.2 (2018), 411–28 (s. 426).

¹⁸⁸ Serdar AYDIN ve Ezel DERER, “**E-Ticarete Güven Unsurunun Müşterilerin Satın Alma Davranışlarına Olan Etkisi: Süleyman Demirel Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma**”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı.21 (2015), 127–50 (s. 131).

sebeplerden biri de güvenlik olgusudur. E-ticaret firmaları, satış yaptıkları siteler ile ilgili yazılım ve donanım bakımında güvenlik altyapısını oluşturmamışlar ise verilerin çalınmasına sebep olabilir veya sitenin kontrolünün istenmeyen kişi ya da kurumların eline geçmesine yol açabilirler. Bu bağlamda güvenlik ve güven kavramları arasında paralel bir etkileşimden söz edilebilir.

Bilgiyi güvenli bir şekilde korumanın en önemli yöntemlerinden bir tanesi de şifreleme ve kitleme yöntemleridir. Bu kapsamda günümüzde kullanılan şifreleme yöntemlerinden bazıları aşağıdaki gibidir;¹⁸⁹

Açık Anahtar ve Gizli Anahtar: Bu anahtarlar, aralarında eşsiz bir matematiksel ilişki yapısının bulunduğu ve şifreleme işlemlerinde kullanılabilen sayısal algoritmalarından oluşmaktadır. Açık anahtar, kişiye ait olan ve herkes tarafından erişilebilen bir algoritma iken gizli anahtar yalnızca kişinin kendisinde bulunan ve açık anahtar ile çözümlenebilen bir algoritmadır.

Kriptografi ve Sayısal Şifreleme: Kriptografi, güvenli bir şekilde veri iletişiminin sağlanması, verinin saklanması ve gizlenebilmesi amacı ile şifrelemesi veya şifrelenmiş verileri çözüme yöntemlerini geliştiren bilim dalına denmektedir. Bilgisayar ağları üzerinden iletilen verinin belirli bir şifreleme yöntemi ile içeriğin değiştirilerek yalnızca karşı tarafın okuyabileceği hale dönüştürüldüğü işlem ise sayısal şifreleme olarak adlandırılmaktadır.

Onay Kurumu: Taraflar arasında veri gönderimi esnasında ortaya çıkabilecek sorunların önlenmesi amacıyla elektronik kimlik belgesi gibi doğrulama yöntemleri geliştirilmiştir. Sistem içerisinde yer alan ve güvenilir bir üçüncü taraf olarak nitelendirilen bu kurumlara Onay Kurumu denilmektedir.

Elektronik Kimlik Belgesi: Elektronik Kimlik Belgesi, onay kurumları tarafından verilen nüfus cüzdanı, pasaport, ehliyet ve diğer kimlik belgeleri gibi kişinin

¹⁸⁹ “**Elektronik Ticarete Bilgi Güvenliği**”, www.elektronikticaretrehberi.com,
URL: <http://www.elektronikticaretrehberi.com/e-ticaret_guvenlik.php> [Erişim 25 Ocak 2019].

internet üzerinden gerçek kimliğinin saptanması amacıyla kullanılan sayısal ispat yöntemidir.

SSL (Secure Sockets Layer): Netscape firması tarafından bilgisayar ağları üzerinde bulunan web uygulamalarına güvenli bir şekilde bilgi aktarımının sağlanabilmesi amacıyla geliştirilmiş olan iki bilgisayarın karşılıklı olarak birbirini tanıması üzerine kurgulanmış bir program katmanıdır. Bu katman sayesinde, bilginin gönderilip alındığı bilgisayarların güvenlik doğrulaması yapılmaktadır. Web sunucularına modül olarak yüklenebilen SSL katmanı, sunucuyu tanıyabilmek için dijital olarak imzalanmış sertifikalar kullanarak güvenli erişim hizmetini sağlamaktadır.¹⁹⁰

SET (Secure Electronic Transaction): Elektronik ticaret işlemlerinde, internet üzerinden güvenli bilgi aktarımının sağlanabilmesi için aralarında IBM, VISA ve Master Card gibi firmalarında olduğu kuruluşlar tarafından geliştirilmiş olan güvenlik protokolüdür. SET, özellikle kredi kartı bilgilerinin internet ortamında güvenli bir şekilde gönderilebilmesi için geliştirilmiş bir sistemdir. Kredi kartı ile gerçekleştirilen online ödeme işlemlerinde, kart bilgilerinin internet üzerinden aktarılması sürecinde gizlilik ve güvenliğin sağlanmasında bu sistem kullanılmaktadır.¹⁹¹

Elektronik ticaretin gelişebilmesi için müşterinin, satıcıya güvenerek ürünü almaya cesaret edebilmesi kadar, kişisel ve finansal bilgilerinin de güvence altında olduğuna inanması gerekmektedir. Bu güvenin tesis edilebilmesi için firmalar, olası risklerden uzak ve güven duyulan küresel enformasyon altyapısına sahip, şifreleme tekniklerinin kullandığı, verilerin doğruluğunun tasdik edilebildiği (authentication), siber saldırılara karşı güvenlik duvarının (firewall) oluşturulması gibi bir dizi teknolojik düzenlemeleri oluşturmaları gerekmektedir.¹⁹²

¹⁹⁰ RADOVİLSKY, s. 53.

¹⁹¹ Prathamesh CHURI, “e-Commerce Security with Secure Electronic Transaction Protocol: A Survey and Implementation”, *International Journal of Advanced Research in Computer Science*, Cilt.8. Sayı.8 (2017), 5–9 (s. 6).

¹⁹² B. S. SAHAY, “Understanding Trust in Supply Chain Relationships”, *Industrial Management & Data Systems*, Cilt.103. Sayı.8 (2003), 553–63 (s. 556).

İnternet ve e-ticaret, yalnızca web güvenliğinin geliştirilerek artırılması ve tüketicilerin hizmet ve faydalarına daha fazla güvenmesi sonucu gelişim gösterebilir.¹⁹³ Kullanıcılar, internet sitelerindeki kişisel ve finansal bilgilerinin istenmeyen kişiler tarafından ele geçirilmeyeceği ve güvenle muhafaza edileceği hususunda inançlarını yitirmeleri halinde elektronik ticaretin gelişimi de mümkün olmayacaktır.

¹⁹³ Julie HICKS, “**E-commerce and Its Impact on The Accounting Profession**”, *UNC Greensboro Journal of Student Research in Accounting*, Cilt.1. Sayı.1 (2004), 1–16 (s. 1).

İKİNCİ BÖLÜM

2. ELEKTRONİK TİCARET ŞİRKETLERİNDE BELGE VE KAYIT DÜZENİ

Yaşanan teknolojik gelişmeler, işletmelerin diğer birimlerinde olduğu gibi muhasebe alanında yürütülen iş süreçlerinde de büyük değişimlere sebep olmaktadır.¹⁹⁴ Bilgisayar dünyasındaki gelişmeler ile elektronik işlemlerin ortaya çıkması, ağ tabanlı muhasebe bilgi sisteminin oluşturulmasına imkân sağlamıştır. Bu yeni muhasebe bilgi işlem sisteminde, işletmenin farklı birimlerde yürütülen muhasebe verilerini toplayabilir ve bunları gerçek zamanlı olarak muhasebe bilgi sisteminde işleyebilmektedir.¹⁹⁵

Bu değişim ve gelişime paralel olarak, yeni yasal düzenlemeler ile birlikte muhasebede kullanılan bazı belgeler elektronik ortamda basılmaya ve arşivlenmeye, kayıtlar ise elektronik ortamda tutulmaya başlanmıştır. Ancak muhasebe süreçleri ile ilgili bütün işletmeler, tam olarak elektronik ortamda yürütülememektedir. Buna bağlı olarak geleneksel yöntemlerle fiziksel belge oluşturma, arşivleme ve kayıt işlemleri de elektronik işlemler ile birlikte devam etmektedir.

2.1. MUHASEBE SİSTEMİNDE TUTULMASI GEREKEN DEFTERLER

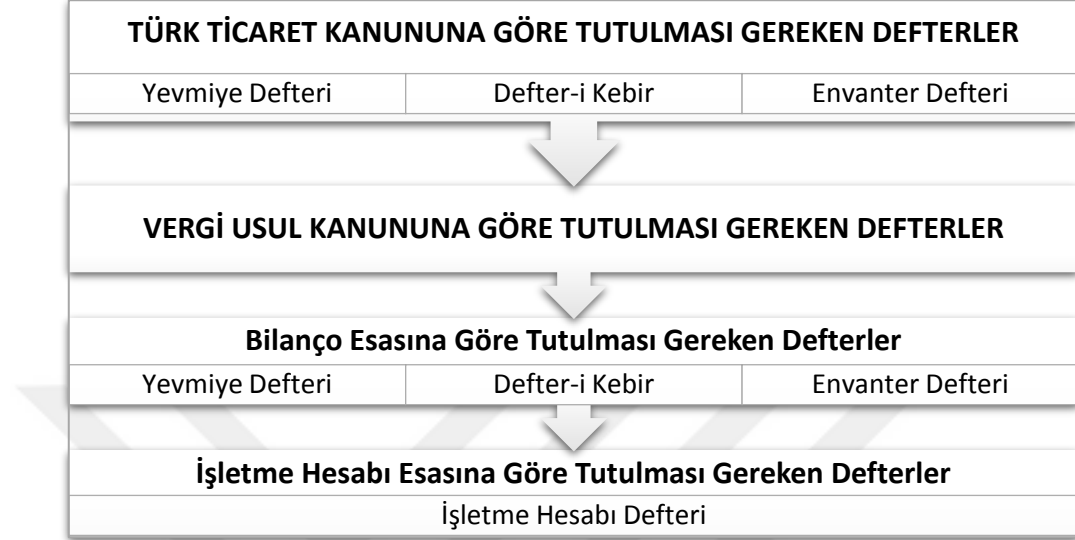
Mükellefler ekonomik olarak borç ve alacak ilişkilerini takip ve kontrol etmek amacıyla her bir faaliyet dönemine ilişkin mali durumlarını belgelendirmek ve yasal mevzuatlar çerçevesinde faaliyet alanları ve işletme bünyelerine uygun defterleri tutmak mecburiyetindedirler.

Yasal olarak tutulması zorunlu olan defterler, mükelleflerinin kanunlarda belirtildiği şekilde faaliyet gelir ve giderlerinin kayıt altına alınması suretiyle, ödenmesi gereken ya da ödenmiş olan vergilerin denetlenmesine imkân sağlamaktadır. Bu defterler

¹⁹⁴ Sana'a NM, "Recognition and Measurement Obstacles of the Conceptual Framework of Financial Accounting Underlying E-commerce Business", *Journal of Internet Banking and Commerce*, Cilt.21. Sayı.1 (2016), 1-21 (s. 2).

¹⁹⁵ Rui-qing LIU ve Yin-xing LI, "Research on the Influence and Development of Electronic Commerce on Accounting", *International Conference on Information, Computer and Education Engineering*, 2017, 424-28 (s. 425).

aynı zamanda işletme ile ilgili karar verecek olan yöneticilere, yatırım yapmak isteyen ilgililere bilgi sağlaması ve veri oluşturması açısından da önem arz etmektedir.

Şekil 6: Mükelleflerin Tutmakla Yükümlü Olduğu Yasal Defterler

Kaynak: TÜRMOB - Mevzuat Sirküleri, 19.12.2016/143”, www.turmob.org.tr, URL: <https://www.turmob.org.tr/ekutuphane/detailPdf/e3299092-5d49-4d15-8394-ac9f222f2c70/19-12-2016-143> [Erişim 19 Aralık 2018].

Yukarıdaki şekilde gerçek ve tüzel kişi mükellefler tarafından tutulması gereken defterler yer almaktadır. Muhasebede tutulması gereken defterler ile ilgili olarak Türk Ticaret Kanunu (TTK) ve Vergi Usul Kanunu’nda (VUK), bazı ortak hükümler olmakla birlikte, tutulması gereken defterler ve bu defterlerin tasdik süreçleri farklılık göstermektedir. Aşağıda VUK ve TTK’ye göre tutulması ve tasdik edilmesi zorunlu olan yasal defterler ve bu defterleri ile ilgili önemli hususlar açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1.1. Türk Ticaret Kanununa Göre Tutulması Gereken Defterler

Türk Ticaret Kanunu’na göre Tacirler, işletmelerin iktisadi ve mali vaziyetini öğrenmek, başka işletmelere olan borç ve alacak ilişkilerini belirlemek ve bir yıl içerisinde yapılan faaliyetlerin sonuçlarını tespit edebilmek amacıyla yasal defter tutmak zorundadırlar.¹⁹⁶

¹⁹⁶ Kemal AÇIKEL, “Yasal Defterler Hakkında Bilinmesi Gereken Hususlar”, *Mizan YMM ve Bağımsız Denetim* A.Ş., URL: <https://www.mizandenetim.com/mizandenetim.php?sayfa_id=160&kategori_id=160&id=102&lng=1> [Erişim 13 Ocak 2019].

6102 Sayılı TTK'nin 18. maddesinin 1. fıkrasında; “*Tacir, her türlü borcu için iflasa tabidir; ayrıca kanuna uygun bir ticaret unvanı seçmek, ticari işletmesini ticaret siciline tescil ettirmek ve bu Kanun hükümleri uyarınca gerekli ticari defterleri tutmakla da yükümlüdür*”¹⁹⁷ hükmünden de anlaşılacağı üzere, tutulması gereken defterler tacirin hukuki durumuna göre değişiklik göstermektedir. Yine aynı kanunun Beşinci Kısım'ında (Md. 64-88) Ticari Defterler ile ilgili olarak detaylı bilgilere yer verilmiştir.

Çeşitli kamu kurumları ve kamu tüzel kişiliğine sahip kuruluşlar tarafından kurulmuş olan ve tüzel kişiliğe haiz olmayan ticari işletmeler, kamunun yararı için çalışan dernekler, elde edilen gelirlerin yarısından fazlasını kamu görevi olarak değerlendirilen işler için harcayan vakıflar aracılığıyla kurulmuş ticari işletmeler ile bu işletmelerin faaliyetlerine benzeyen ve tüzel kişiliğe sahip olmayan diğer ticari teşekküller tarafından yukarıda belirtilen defterlerin tutulması zorunludur.

TTK'nin 64. maddesinin 4. fıkrası diğer yasal defterleri “*Pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defteri gibi işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterler de ticari defterlerdir*”¹⁹⁸ hükmüyle açıklamıştır.

Şahıs Şirketleri, Yevmiye, Envanter ve Defter-i Kebir dışında Genel kurul toplantı ve müzakere defterini; Limited Şirketler, Genel kurul toplantı ve müzakere defterine ilaveten Pay defteri ve Müdürler Kurulu defterini; Anonim Şirketler ise, Genel kurul toplantı ve müzakere defteri ile Pay defteri dışında Yönetim kurulu karar defterini tutmakla yükümlüdürler.

TTK'ye göre gerçek kişi tacirler ile tüzel kişi tacirler tarafından tasdik ettirilmesi zorunlu olan yasal defterler: Yevmiye defteri, Envanter defteri, Defter-i Kebir, Pay defteri, Genel Kurul Toplantı ve Müzakere defteri, Yönetim Kurulu Karar defteri ve Müdürler Kurulu defteridir. Bu defterlerin tasdik işlemlerinin bir kısmı Noter tarafından, diğer bir kısmı ise Ticaret Sicil Müdürlükleri tarafından yapılır. Ayrıca gerçek kişi tacirlerin karar defteri tasdik işlemlerini yaptırma zorunluluğu bulunmamaktadır.¹⁹⁹

¹⁹⁷ **Türk Ticaret Kanunu** (Turkey, 2011), ss. 1–350 Madde 18.

¹⁹⁸ *Türk Ticaret Kanunu* Madde 64.

¹⁹⁹ “**TÜRMOB - Mevzuat Sirküleri, 19.12.2016/143**”, *TÜRMOB*, 2016, ss. 1–22 (s. 5).

2.1.2. Vergi Usul Kanununa Göre Tutulması Gereken Defterler

213 Sayılı VUK'un 171. maddesinde; “Mükellefler bu kanuna göre tutacakları defterleri vergi uygulaması bakımından aşağıdaki maksatları sağlayacak şekilde tutarlar”,²⁰⁰

- Mükellefin vergi ile ilgili servet, sermaye ve hesap durumunu tespit etmek,
- Vergi ile ilgili faaliyet ve hesap neticelerini tespit etmek,
- Vergi ile ilgili muameleleri belli etmek,
- Mükellefin vergi karşısındaki durumunu hesap üzerinden kontrol etmek ve incelemek,
- Mükellefin hesap ve kayıtlarının yardımıyla üçüncü şahısların vergi karşısındaki durumlarını kontrol etmek ve incelemek, şeklinde açıklanmıştır.

VUK'un 172. maddesinde de aşağıda yazılı gerçek ve tüzel kişiler bu kanunda belirtilen esaslara göre defter tutmaya mecburdurlar;²⁰¹

- Ticaret ve Sanat erbabı,
- Ticaret şirketleri,
- İktisadi kamu müesseseleri,
- Dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmeler,
- Serbest meslek erbabı,
- Çiftçiler.

Gelir Vergisi Kanununa göre kazançları basit usulde tespit edilenler ile gelir vergisinden muaf olan esnaf ve gerçek usulde vergiye tabi olmayan çiftçiler için VUK'un 173. maddesine göre defter tutma mecburiyeti hükümleri uygulanmaz.²⁰²

VUK'a göre tutulması gereken defterler mükellef çeşitliliğine göre farklılık göstermekle birlikte temel olarak Bilanço Esasına ve İşletme Esasına göre tutulan defterler olarak nitelendirilmektedir. Mükellef, Serbest Meslek Erbabı ise tutulması

²⁰⁰ **Vergi Usul Kanunu** (Turkey, 1961), ss. 1–151,
URL: <<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.213.pdf>> Madde 171.

²⁰¹ *Vergi Usul Kanunu* Madde 172.

²⁰² *Vergi Usul Kanunu* Madde 173.

gereken defter Serbest Meslek Kazanç Defteri; Çiftçi ise, Çiftçi İşletme Defteri; Noter ise Özel Defter tutmakla yükümlüdür.

İşletmenin faaliyet konusuna göre ayrıca tutulması zorunlu defterler ise, İmalat Defteri, Kombine İmalat Defteri, Bitim İşleri Defteri, Yabancı Nakliyat Kurumlarının Hasılat Defteri ve Ambar Defteri'dir. İşletmeler tarafından ayrıca tutulabilecek diğer defterler ise, Damga resmi kayıtları, Banka ve sigorta şirketlerinin gider vergisi ile ilgili kayıtları ile Menkul ve gayrimenkul sermaye iratlarına ait kayıtlardır.²⁰³

VUK'un 220. maddesine göre tasdiki zorunlu olan defterler: Yevmiye ve Envanter defteri, İşletme defteri, Çiftçi işletme defteri, İmalat ve İstihsal Vergisi defterleri, Nakliyat Vergisi defteri, Yabancı nakliyat kurumlarının hasılat defteri ve Serbest meslek kazanç defteridir.²⁰⁴ VUK'un 221. maddesinde ise, tasdike tabi defterlerin tasdik zamanları açıklanmıştır.

2.1.2.1. Bilanço Esasına Göre Tutulması Gereken Defterler

VUK'a göre defter tutma bakımından tüccarlar iki gruba ayrılmıştır. Bunlar;

- a) I. Sınıf Tüccarlar,
- b) II. Sınıf Tüccarlar'dır.

I. sınıf Tüccarlar Bilanço esasına göre defter tutarlar. Bu tacirler, ilgili faaliyet dönemi sonunda Gelir Tablosu ve Bilanço gibi mali tabloları düzenlediklerinden dolayı bilanço esasına tabi mükellef olarak da isimlendirilebilir. II. Sınıf tüccarlar ise işletme hesabı esasına göre defter tutmakla yükümlüdürler. VUK'un 177-181'inci maddeleri arasında mükelleflerin hangi kıstaslara göre I. ya da II. sınıf Tüccar olarak sayılacağına ilişkin belirlenen hadler ve bu tüccar türleri arasındaki geçişlerin hangi koşullar altında yapılacağına dair düzenlemelere yer verilmiştir. Bilanço esasına göre ve işletme hesabı esasına göre defter tutan işletmelere ilişkin hadler her yıl güncel olarak VUK Tebliğleri ile yayınlanmaktadır.²⁰⁵

²⁰³ "TÜRMOB - Mevzuat Sirküleri, 19.12.2016/143", s. 5.

²⁰⁴ *Vergi Usul Kanunu* Madde 220.

²⁰⁵ "TÜRMOB - Mevzuat Sirküleri, 12.12.2018/190", *TÜRMOB*, 2018, ss. 1-11 (s. 2).

Bilanço esasına göre defter tutan I. sınıf tacirlerin VUK'un 182. maddesine göre tutmak zorunda oldukları defterler; Yevmiye Defteri, Defter-İ Kebir ve Envanter Defteri olarak belirlenmiştir.

VUK'un 221. maddesi uyarınca tasdike tabi defterlerin açılış tasdikinin yaptırılması zorunludur. Buna göre yeni işe başlayanlar, fiilen işe başladıkları güne kadar; vergi muafiyeti kalkanlar, muafılıktan çıkma tarihinden başlayarak on gün içinde; ticari faaliyetine devam etmekte olanlar; defterlerin kullanacağı ilgili yıldan önceki ayın son gününe kadar ve hesap dönemi Maliye Bakanlığınca tespit edilen Özel Hesap Dönemi'ne sahip mükellefler ise defterlerin kullanılacağı ilgili yılın hesap döneminden önceki son ayda defterlerini tasdik ettirmek zorundadırlar.²⁰⁶ Diğer taraftan VUK'un 222. maddesine göre de; defterlerini ertesi yılda da kullanmak isteyenler Ocak ayı içerisinde, hesap dönemleri Maliye Bakanlığınca tespit edilenler ise, özel hesap döneminin ilk ayı içinde tasdiki yenilemek zorundadırlar.²⁰⁷

6102 Sayılı TTK'nin 64. maddesinin 3. fıkrasında ve 6 Haziran 2013 tarih ve 28669 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Ticari Defterlere İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ'e göre; yevmiye defterinin kapanış tasdik işlemi, izleyen faaliyet döneminin altıncı ayı sonuna kadar (hesap dönemi takvim yılı olanlarda 30 Haziran'a kadar) notere ibraz edilerek, en son yapılmış olan muhasebe kaydının altına noterlik tarafından "*Görülmüştür*" ibaresi yazılıp mühür ve imza ile onaylanması gerekmektedir. Diğer yandan ise, 15.02.2018 tarih ve 7099 No.lu Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 2. maddesine istinaden VUK'un 223. maddesinin 3. fıkrası değiştirilmiştir. Söz konusu değişikliğe istinaden, Anonim ve Limited şirketler ile kooperatiflerin kuruluş aşamasında, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki Ticaret Sicili Müdürlüğü'nce tasdik edilmesi zorunlu hale getirilerek,²⁰⁸ bu şirketlerin defter tasdik işlemleri Noterlerden Ticaret Sicil Müdürlüklerine kaydırılmıştır.

²⁰⁶ Vergi Usul Kanunu Madde 221.

²⁰⁷ Vergi Usul Kanunu Madde 222.

²⁰⁸ 7099 No.lu Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Turkey, 2018).

TTK'ya göre kapanış tasdikleri sadece Yevmiye Defteri ve Yönetim Kurulu Karar Defteri ile sınırlandırılmış olup, Defter-i Kebir ve Envanter Defteri için bu şekilde bir zorunluluk yer almamaktadır. Diğer yandan ticari defterlerin elektronik ortamda tutulması halinde ise bu defterlerin açılışlarında ve yevmiye defteri ile yönetim kurulu karar defterinin kapanışında noter onayı aranmamaktadır.²⁰⁹

2.1.2.1.1. Yevmiye Defteri (Günlük Defter)

Ruznamçe sözcüğü, Tanzimat'a kadar Osmanlı devlet muhasebesinde günlük defter anlamında kullanılmaktaydı. “Ruz,” Farsça gün, “namçe” ise defter demektir. Tanzimat sonrası Arapça deyimlerin hâkim olmaya başlama sürecinde günlük deftere yevmiye defteri denilmeye başlanmıştır. Bu süreç, 1850 yılında, Türkiye'nin çağdaşlaşma çabalarında yürürlüğe giren ve ilk ticaret kanunu olan Kanunname-i Ticaret'in kabulü ile başlamıştır.²¹⁰

213 Sayılı VUK'un 183. maddesinde yevmiye defteri; “*kayda geçirilmesi icabeden muamelelerin tarih sırasıyla ve maddeler halinde tertipli olarak yazıldığı defterdir*” şeklinde tanımlanmıştır.²¹¹

Yevmiye defterlerinin özelliklerinden biri ise ciltli olması ve sayfalarının birbirini takip eden sıralı numaralardan oluşmasıdır. Muhasebe kayıtlarının çeşitli bilgisayar programları ile tutulan işletmelerde, program üzerinde yapılan kayıtlara ilişkin çıktıları defter olarak tasdik ettirirler ya da bu kayıtları yazıcılar aracılığı ile önceden tasdik ettirilmiş olan kâğıtlara yazdırırlar. Yevmiye defterine maddeler sıra numarası ile yazılır ve yeni işe başlayan işletmelerde ilk kayıt ve faaliyetine devam eden işletmelerde ise kapanış işlemleri sonrası yevmiye kayıtlarının, ilgili takvim yılı başında 1 (bir) sıra numarası ile başlaması ve dönem sonuna kadar birbirini takip eden sıralı numaralar verilmesi gerekmektedir. Yevmiye maddeleri şeklen bir yevmiye çizgisi ile başlar ve bitiş çizgisi ile de kapatılır. Bir madde için yapılan kapama çizisi aynı deftere kayıt edilecek olan ve kendinden sonra elen diğer madde için de açılış çizisi olma özelliğine sahiptir.²¹²

²⁰⁹ Türk Ticaret Kanunu.

²¹⁰ GÜVENLİ, s. 137.

²¹¹ Vergi Usul Kanunu Madde 183.

²¹² KIZIL, ss. 55–56.

2.1.2.1.2. Defter-i Kebir (Büyük Defter)

Kebir Arapça bir kelimedir ve büyük anlamına gelmektedir. Klasik dönem Osmanlı muhasebesinde Defter-i kebir, yani büyük defter deyimi yoktur fakat mukataa defteri, mevacib-i askeriye defteri gibi büyük defter niteliğindeki yardımcı defterler bulunmaktadır. 1850 ve 1926 tarihli Ticaret Kanunlarında büyük defter zorunlu defterler arasında yer almamaktadır. Türk muhasebe literatürüne 1920’li yılların sonlarına doğru yürürlüğe giren Kazanç Vergisi Kanunu ile girmiştir. Büyük defter, defter-i kebir adı ile 2011 yılında yayınlanan yeni Türk Ticaret Kanunu’nda da yer almıştır.²¹³

213 Sayılı VUK’un 184. maddesinde defter-i kebir; “*yevmiye defterine geçirilmiş olan muameleleri buradan alarak usulüne göre hesaplara dağıtan ve tasnifli olarak bu hesaplarda toplayan defterdir*”²¹⁴ şeklinde tanımlanmıştır.

Yevmiye defterinde işletmeler faaliyetlerine ilişkin kayıtları tarih ve sıra numarasına göre tutarken, defter-i kebirde aynı işlemler olayları açıklayan hesap isimleri ve bu hesap isimlerinin altında gruplandırılma yapmak suretiyle kayıt altına alınmaktadır. VUK’ta bu deftere ait şekil şartları ile ilgili olarak herhangi bir açıklama yapılmamış olması nedeniyle, işletmeler diledikleri şekilde defter-i kebir kullanabilirler.²¹⁵

2.1.2.1.3. Envanter Defteri

Envanter, ilk ticaret kanunu *Code de Commerce*’den alınırken, Fransızca kökenli “*inventaire*” sözcüğünden dilimize girmiştir. Envanter defteri, Türk Ticaret Kanunlarında ve ilgili vergi yasalarında istikrarlı bir şekilde yer alan ve içeriği fazla değişmeyen bir defterdir. 1926 Ticaret Kanununda adı *mevcudat ve muvazene* defteri olarak yer almıştır. Bu isim bir süre sonra yerini yeniden envanter sözcüğüne bırakmıştır.²¹⁶

213 Sayılı VUK’un 185. maddesinde Envanter defteri; “*işe başlama tarihinde ve müteakiben her hesap döneminin sonunda çıkarılan envanterler ve bilançolar kaydolunur*

²¹³ GÜVENLİ, ss. 140–41.

²¹⁴ *Vergi Usul Kanunu* Madde 184.

²¹⁵ KIZIL, s. 57.

²¹⁶ GÜVENLİ, s. 142.

ve bu tarihe 'bilanço günü' denir. Envanter defteri ciltli ve sayfaları müteselsil sıra numaralı olur"²¹⁷ şeklinde tanımlanmıştır. 186. maddede ise envanter çıkarma işlemi "bilanço günündeki mevcutları, alacakları ve borçları saymak, ölçmek, tartmak ve değerlemek suretiyle kesin bir şekilde ve müfredatlı olarak tespit etmektir"²¹⁸ şeklinde açıklanmıştır.

Ticaret hayatına ilk kez başlayan işletmeler ise işe başlama tarihlerinde işletmelerinde bulunan bütün mevcutları, alacaklarını ve borç yükümlülüklerini envanter defterinde kayıt altına alırlar. Envanter defteri, ciltli ve sayfalarının birbirini izleyen sıra numaralı olacak şekilde düzenlenmesi gerekir. Envanter defterine envanter kayıtları bittikten sonraki karşılıklı boş sayfalardan sol tarafa bilançodaki aktifler, sağ tarafa da pasifler gelecek şekilde yazılır.²¹⁹

2.1.2.2. İşletme Esasına Göre Tutulması Gereken Defterler

I. Sınıf tüccarların dışında kalan ve II. Sınıf tüccar olarak adlandırılan işletmeler 213 Sayılı VUK'un 193. maddesine göre İşletme Hesabı Defteri tutmakla yükümlüdürler.

2.1.2.2.1. İşletme Hesabı Defteri

İşletme hesabı defterinde işlemler gelir ve gider sayfalarına birer sıra numarası ile kaydedilmektedir. İlk sayfanın son satırı, o sayfaya atılan kayıtların toplamının yazıldığı satırken, takip eden her sayfanın ilk satırı, bir önceki sayfanın gelir ve gider toplamının devir bakiyesini ve yine son satırı da o sayfadaki kayıtlarının toplamının yazıldığı satırdan oluşmaktadır. İşlemler gider ve gelir sayfalarına sıra numarası ile yazılır. Gider ve gelir sayfaları kendi aralarında birbirini takip eder. Mal üzerine iş yapan ve aynı zamanda işletme esasına tabi olan mükellefler VUK'un 195. maddesi gereğinde Emtia Envanteri çıkarmak zorundadırlar.²²⁰

İşletme Hesabı Defteri, 17.12.2017 tarih ve 486 Sıra No.lu VUK Genel tebliği ile 01.01.2019 tarihinden itibaren Gelir İdaresi Başkanlığı'nın

²¹⁷ Vergi Usul Kanunu Madde 185.

²¹⁸ Vergi Usul Kanunu Madde 186.

²¹⁹ KIZIL, s. 59.

²²⁰ KIZIL, s. 63.

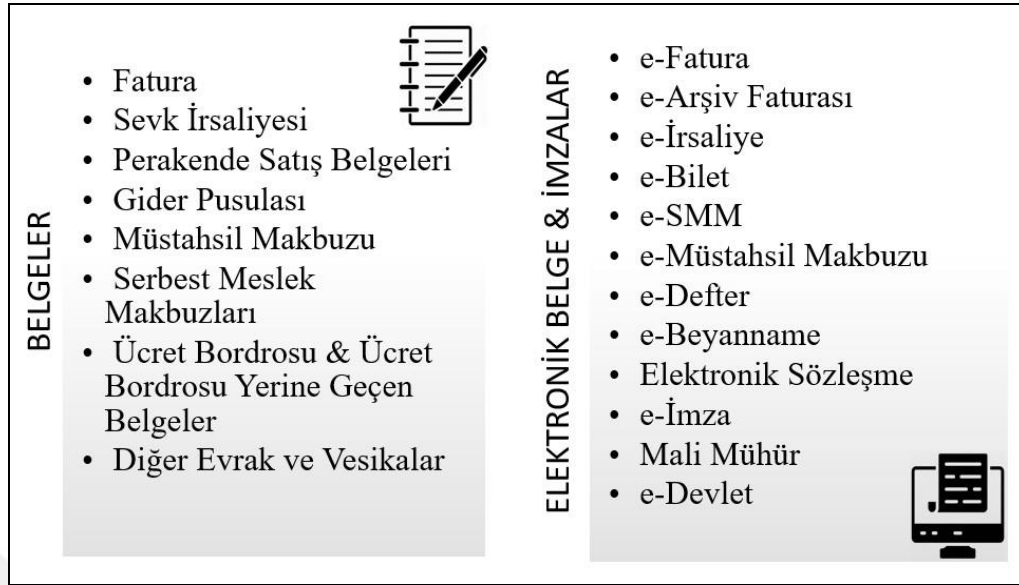
<https://www.defterbeyan.gov.tr/tr> adresi üzerinden elektronik olarak tutulacaktır. İlgili tebliğin 1. Maddesinde “Serbest meslek erbabı, işletme hesabı esasına göre defter tutan mükellefler ile basit usule tabi olan mükelleflerin kayıtlarının elektronik ortamda tutulması, bu mükelleflerden defter tutmak zorunda olanların defterlerinin bu kayıtlardan hareketle elektronik ortamda oluşturulması ve saklanması, vergi beyannamesi, bildirim ve dilekçelerin elektronik ortamda verilebilmesi ile elektronik ortamda belge düzenlenebilmesi amacıyla” oluşturulduğu belirtilmiştir.²²¹

2.2. MUHASEBE SİSTEMİNDE KULLANILAN BELGE VE İMZALAR

Muhasebenin temel kavramlarından biri olan Tarafsızlık ve Belgelendirme ilkesi gereğince ve 213 Sayılı VUK’un 227. maddesine göre; muhasebede tutulan kayıtların belgeye dayandırılması (tevsiki) zorunludur. VUK’un 229. ve 252. maddeleri arasında yer alan maddelerde, mükelleflerin kullanabilecekleri ve düzenlemeleri gereken belgelerin neler olduğuna yönelik açıklamalara ve yasal düzenlemelere ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Fatura, Sevk İrsaliyesi, Perakende Satış Belgeleri, Gider Pusulası, Müstahsil Makbuzu, Serbest Meslek Makbuzları, Ücret Bordrosu, Ücret Bordrosu Yerine Geçen Belgeler, Diğer Evrak ve Vesikalar muhasebede kullanılan belgelerden bazılarıdır.

Beyan esasına dayanan vergi sistemimizde mükelleflerin gerçek ve doğru beyanda bulduklarını ispatlayan Adisyon, Reçete, Kıymetli evrak gibi her türlü belgenin VUK’un 253. maddesinde 5 (Beş) yıl, TTK’nin 82. maddesine göre ise 10 (On) yıl süre ile saklanması zorunludur. Aşağıdaki şekilde muhasebede kullanılan yasal belgeler, elektronik belgeler ve bu elektronik belgelerin imza süreçlerinde kullanılan e-İmzalara yer verilmiştir.

²²¹ Maliye Bakanlığı, GİB - 486 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Turkey: Resmi Gazete No:30273, 2017), URL: <<http://www.gib.gov.tr/486-sira-nolu-vergi-usul-kanunu-genel-tebliği>>.

Şekil 7: Muhasebede Kullanılan Belge, Elektronik Belge ve İmzalar

Muhasebede kullanılan defter ve belgelere ilişkin vergi incelemesinin yapılabilmesi için, herhangi bir mücbir sebep olmaksızın defter ve belgelerin yetkili olanlara ibraz edilmemesi halinde, uygulanması gereken cezalar vergi kanunlarımızda açıklanmıştır. Bu müeyyideler, VUK'un mükerrer 355. maddesi uyarınca Özel Usulsüzlük Cezası kesilmesi, 30/3. maddesi uyarınca Gelir (Kurumlar) vergisi ve Katma Değer Vergisi (KDV) matrahlarının tamamen veya kısmen tespit edilememesi durumunda re'sen takdiri yapılarak vergi tarh olunması, KDV kanununun 29. ve 34. maddelerine göre indirim söz konusu olan KDV tutarlarının reddedilmesi ve yine VUK'un 359/a-2 maddesi uyarınca ilgililer hakkında Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunulması gerekmektedir.²²²

2.2.1. Fatura

VUK'un 229. maddesine göre fatura, “*satılan emtia veya yapılan iş karşılığında müşterinin borçlandığı meblâğı göstermek üzere emtiayı satan veya işi yapan tüccar tarafından müşteriye verilen ticarî vesika*”²²³ olarak tanımlanmıştır.

²²² Memiş KÜRK, “Mükelleflerin Yasal Defter ve Belgelerini Saklama Süresi ve İstisnaları”, *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı.98 (2010), 175–83 (s. 175).

²²³ *Vergi Usul Kanunu* Madde 229.

Fatura kullanımı VUK'a göre zorunlu olduğu halde, TTK'ye göre müşterinin tercihine bırakılmıştır. 13.01.2011 tarih ve 6102 sayılı TTK'nin 21'incü maddesinin (1) No.lu fıkrası, "*Ticari işletmesi bağlamında bir mal satmış, üretmiş, bir iş görmüş veya bir menfaat sağlamış olan tacirden, diğer taraf, kendisine bir fatura verilmesini ve bedeli ödenmiş ise bunun da faturada gösterilmesini isteyebilir*"²²⁴ şeklinde düzenlenmiştir.

Faturanın şekil şartları VUK'un 230. maddesinde belirlenmiş olup düzenlenen bir faturada olması gereken temel bilgiler şöyledir;²²⁵

- Faturanın düzenlenme tarihi seri ve sıra numarası,
- Düzenleyenin adı, varsa ticaret unvanı, iş adresi, bağlı olduğu vergi dairesi ve hesap numarası,
- Müşterinin adı, ticaret unvanı, adresi, varsa vergi dairesi ve hesap numarası,
- Malın veya işin nev'i, miktarı, fiyatı ve tutarı,
- Satılan malların teslim tarihi ve irsaliye numarası.

3065 sayılı KDV Kanunu'nun 2. maddesinde teslim, "*bir mal üzerindeki tasarruf hakkına malik veya onun adına hareket edenlerce, alıcıya veya adına hareket edenlere devredilmesi*" şeklinde tanımlanmış, 10/a maddesinde ise, "*mal teslimi ve hizmet ifası hallerinde vergiyi doğuran olayın, malın teslimi veya hizmetin ifası anında meydana geleceği*" hükme bağlanmıştır.

Fatura ticari hayatın içerisinde en yoğun kullanılan muhasebe belgelerinden biri olmakla birlikte vergisel ve hukuki açıdan da düzenleyen kurumlara sorumluluklar yüklemektedir. VUK'un 231. maddesinin 5035 sayılı Kanunla değişik (5) numaralı bendinde, "*Fatura, malın teslim veya hizmetin yapıldığı tarihten itibaren azami 7 gün içinde düzenlenir. Bu süre içerisinde düzenlenmeyen faturalar hiç düzenlenmemiş sayılır*" hükmü yer almaktadır. Bu süre aşıldıktan sonra düzenlenen faturalar ise mutlak butlan hükmünde yani yasal olarak hiç düzenlenmemiş sayılırlar.

Fatura mal veya hizmetin teslimi esnasında düzenlenir fakat bazı durumlarda mal ve hizmetin tesliminden sonra da düzenlenebilmektedir. 173 Sıra No.lu VUK Genel

²²⁴ Türk Ticaret Kanunu Madde 21.

²²⁵ Vergi Usul Kanunu Madde 230.

Tebliğî'nin (g) bendinde “*kabule bağı olan ve bunun için yazılı bir sözleşme bulunan satışlarda fatura düzenlenmesindeki 7 (Yedi) günlük sürenin kabul tarihinden itibaren başlayacağı*” belirtilmiştir. Bu tür satışlarda alıcı ve satıcı arasında bir yazılı sözleşme düzenlenerek, satış işleminin kesin olarak gerçekleşmesi alıcının malı kabul etme şartına bağlanmaktadır. Örneğin Müşteri Kabul Şartına Bağlı satışlarda tüketici, teslim aldığı tarihten itibaren yedi gün içinde malı kabul edebilir veya hiçbir gerekçe göstermeden ve yükümlülük altına girmeden reddetmekte serbesttir. Bu noktada faturaların 7 (Yedi) günlük kabul tarihini takip eden 7 (Yedi) gün içerisinde düzenlenmesi gerekmektedir. Alıcılar mal kabul işlemlerini, genellikle kendi bünyelerinde kurdukları alım veya kabul komisyonları aracılığıyla gerçekleştirmektedirler.

2.2.2. Sevk İrsaliyesi

İrsaliye kökeni olan İrsal kelimesinin anlamı Arapça göndermek demektir. Osmanlı'da başlangıçta taşradan merkeze gönderilen mal ve paralar hakkında kullanılan bir tabir iken, zamanla gönderilen mal ve paraların listesini içeren bir belge anlamında kullanılmaya başlanmıştır.²²⁶

VUK'un 230. maddesinin 5. fıkrasında Sevk İrsaliyesi: “*Malın alıcıya teslim edilmek üzere satıcı tarafından taşındığı veya taşıtırıldığı hallerde satıcının, teslim edilen malın alıcı tarafından taşınması veya taşıtırılması halinde alıcının taşınan veya taşıtırılan mallar için sevk irsaliyesi düzenlemesi ve taşıtta bulundurulması şarttır*” ve “*nihai tüketicilerin tüketim amacıyla perakende olarak satın aldıkları malları kendilerinin taşınması veya taşıtırması halinde bu mallara ait fatura veya perakende satış fişinin bulunması şartıyla sevk irsaliyesi aranmaz*”²²⁷ şeklinde açıklanmıştır.

En az üç nüsha olarak düzenlenmesi zorunlu olan sevk irsaliyesinin, bir malın taşınması esnasında düzenlenmesi ve nakliye sürecinde mallar ile birlikte araçta en az iki nüshasının bulundurulması zorunludur. Bir sevk irsaliyesinde taşıma işlemi gerçekleştirilen malın türünün ne olduğu, miktarının ne kadar olduğu, teslim alacak olan

²²⁶ GÜVENLİ, s. 132.

²²⁷ Vergi Usul Kanunu Madde 230.

tarafa ait ad, soyadı, ticaret unvanı ve adres bilgileri ile var ise vergi dairesinin adı ve vergi kimlik numarasının mutlaka yazılması gerekmektedir.

2.2.3. Perakende Satış Belgeleri

VUK'un 233. maddesinde Perakende Satış Vesikaları: “Birinci ve ikinci sınıf tüccarlar, kazancı basit usulde tespit edilenlerle defter tutmak mecburiyetinde olan çiftçilerin fatura vermek mecburiyetinde olmadıkları satışları ve yaptıkları işlerin bedelleri aşağıdaki vesikalardan herhangi biri ile tevsik olunur.”²²⁸

1. Perakende satış fişleri,
2. Makineli kasaların kayıt ruloları,
3. Giriş ve yolcu taşıma biletleri, şeklinde açıklanmıştır.

Doğrudan tüketiciye mal ve hizmet satışı gerçekleştiren mükelleflerin ödeme kaydedici cihaz kullanma mecburiyeti bulunmaktadır. Mükellefler VUK Genel Tebliği ile güncel olarak belirlenen fatura kesme ve düzenleme sınırlarını aşmayan mal ve hizmet satışları ile ilgili olarak belgelendirme ve ispat sürecinde ödeme kaydedici özelliğe sahip cihazlar vasıtasıyla temin edilen satış fişlerini kullanmaktadırlar.²²⁹

Ödeme kaydedici cihazlarla ilgili bilgilere 06.12.1984 tarihli ve 3100 sayılı KDV Mükelleflerinin Ödeme Kaydedici Cihazları Kullanmaları Mecburiyeti Hakkında Kanun'da yer verilmiş ve bu cihazlar söz konusu kanunda “elektronik yazar kasalar, yazıcı tertibatı bulunan elektronik teraziler veya elektronik terminaller gibi cihazlardır” şeklinde tanımlanmıştır. Teknolojik gelişmelerle birlikte ortaya çıkan yeni nesil ödeme kaydedici cihazlar ile ilgili olarak ise 15.06.2013 tarihinde 426 Sıra No.lu ve 30.09.2017 tarihinde de 483 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği yayımlanmıştır. Bu tebliğle söz konusu cihazlar, Yeni Nesil Ödeme Kaydedici Cihazlar adı ile anılmaya başlanmış ve ilgili yasal düzenlemeler yapılarak ticaret hayatımıza girmiştir. Bu cihazlar, artık eski nesil olarak ifade ettiğimiz ödeme kaydedici cihazlardan farklı olarak, teknolojik gelişmeler

²²⁸ Vergi Usul Kanunu Madde 233.

²²⁹ Özgür BİYAN, “Türk Vergi Hukukunda Belge Düzeni ve İspat: ‘Eleştiriler ve Öneriler’”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt.12. Sayı.Özel Sayı (2010), 27–55 (s. 44).

çerçevesinde teknik ve fonksiyonel özelliklerle donatılmış olan ve internet üzerinden GİB'e veri aktarabilen, iletişim kurabilen, güvenli ve bilgisayar tabanlı cihazlardır.

Perakende satış belgeleri faturalarda olduğu gibi seri ve sıra numaralı olarak en az iki nüsha düzenlenerek bu nüshalardan biri nihai tüketiciye teslim edilir. Fatura yerine perakende satış fişi veya yazar kasa fişi verme haddi 31.12.2018 tarih ve 504 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği ile 1.200,00 TL'ye çıkarılmıştır. Bu rakamın altında gerçekleştirilen satış işlemlerinde fiş düzenlenmesi, üstünde bir tutar ile satış yapılması durumunda fatura düzenlemesi gerekmektedir. Bu durum, sadece nihai tüketiciler için geçerli olup mükellefler arasındaki ticari işlemlerde yukarıdaki hadler dikkate alınmaksızın fatura kesilmesi zorunludur. Nihai tüketicilerin mükelleflerden fatura talep etmesi halinde belirtilen fatura düzenleme haddine bakılmaksızın faturanın mükellef tarafından düzenlenmesi zorunludur. Yasal olarak perakende satış belgesinin düzenlenmemesi halinde ise özel usulsüzlük cezası gibi ağır yaptırımları bulunmaktadır.

2.2.4. Gider Pusulası

213 Sayılı VUK'un 234. maddesinde Gider Pusulası: *“Birinci ve ikinci sınıf tüccarlar, kazancı basit usulde tespit edilenlerle defter tutmak mecburiyetinde olan serbest meslek erbabının ve çiftçilerin vergiden muaf esnafa yaptırdıkları işler veya onlardan satın aldıkları emtia içinde tanzim edip işi yapana veya emtiayı satana imza ettirecekleri gider pusulası vergiden muaf esnaf tarafından verilmiş fatura hükmündedir”* şeklinde tanımlanmıştır.²³⁰

Gider pusulası anlaşmalı matbaalara bastırılarak, seri ve sıra numaralı bir şekilde en az iki nüsha düzenlenendir ve bu nüshalardan bir tanesi işi yapan veya malı satan tarafa verilir. Vergiden muaf kişiler 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 9. maddesinde belirtilmiştir.

Gider pusulası, geniş kapsamlı kullanım alanına sahip bir belgedir. Vergiden muaf tutulmuş olan bir esnaftan alınan mal ve hizmet temini için düzenlenebildiği gibi nihai tüketicilerin sattıkları her çeşit mal ve hizmet için de bu belge düzenlenebilmektedir.

²³⁰ Vergi Usul Kanunu Madde 234.

Yasal olarak fatura hükmünde olan gider pusulasının düzenlenmemesi halinde ise özel usulsüzlük cezası gibi ağır yaptırımları bulunmaktadır.

Maliye Bakanlığı, VUK'un mükerrer 257. maddesinin kendisine vermiş olduğu yetkiye dayanarak, gider pusulasının kapsamını genişletmiş ve kullanım alanını yaygınlaştırmıştır. Bu kapsamda vergi mükellefi olmayan kişilerden temin edilen gayrimenkuller, ikinci el otomobiller, bilgisayar vb. elektronik ürünler, atık kâğıtlar, telif ödemeleri ve arızı serbest meslek kazanç ödemeleri gibi durumlarda da gider pusulası düzenlenebilmektedir.²³¹

Standart bir gider pusulası üzerinde Katma Değer Vergisi hesaplaması yapılmamaktadır. Çünkü gider pusulası düzenlenmesi gereken işlemler süreklilik arz etmediği için KDV'nin konusuna girmemektedir. Ancak bu duruma istisna teşkil eden husus ise nihai tüketicilerin satın aldıkları mallara ilişkin iade işlemlerinde düzenlenen gider pusulasında KDV hesaplamasının yapılmasıdır.

2.2.5. Müstahsil Makbuzu

213 Sayılı VUK'un 235. maddesinde Müstahsil Makbuzu: *“Birinci ve ikinci sınıf tüccarlar ile kazancı basit usulde tespit edilenler ve defter tutmak mecburiyetinde olan çiftçiler gerçek usulde vergiye tabi olmayan çiftçilerden satın aldıkları malların bedelini ödedikleri sırada iki nüsha makbuz tanzim etmeye ve bunlardan birini imzalayarak satıcı çiftçiye vermeye ve diğerini ona imzalatarak almaya mecburdurlar”*²³² şeklinde açıklanmıştır.

Müstahsil makbuzu, anlaşmalı matbaalara bastırılarak, seri ve sıra numaralı bir şekilde en az iki nüsha olacak şekilde düzenlenendir ve bu nüshalardan bir tanesi malı satan tarafa verilir. Makbuzda, makbuz tarihi, makbuz ile malı satın alacak olan tacir veya çiftçinin soyadı/adı/unvanı ve adresi, malı müstahsil makbuzu ile satacak olan çiftçinin

²³¹ Cem Barlas ARSLAN, “Gider Pusulasının Vergiden Muaf Esnaf Dışındakilere de Düzenleneceği”, *Yaklaşım Dergisi*, 2013, URL: <<http://www.orhansarigene.com/Gider-Pusulasinin-Vergiden-Muaf-Esna-Disindakilere-de-Duzenlenecegi/101>> [Erişim 10 Ocak 2019].

²³² *Vergi Usul Kanunu* Madde 235.

soyadı/adı ve ikametgâh adresi; satın alınacak olan ürüne ait cins, miktar ve mal bedeline ilişkin bilgilerin belirtilmesi zorunluluğu bulunmaktadır.²³³

Çiftçilere, tarımsal ürünler dışında kalan başka bir hizmetin yaptırılması durumunda müstahsil makbuzunun düzenlenmesi yanlıştır. Çiftçi tarafından gerçekleştirilen diğer işler için Gider Pusulası düzenlenmek suretiyle ödeme işlemi gerçekleştirilir. Müstahsil makbuzunun üzerinde KDV tutarı gösterilmemle birlikte zirai stopaj oranı ve tutarı yer almaktadır. Makbuzun çiftçi yâda tüccara verilen nüshası fatura yerine geçer ve muhasebe işlemlerinde fatura niteliğinde kaydedilir. Ayrıca malı satan çiftçi herhangi bir sosyal güvenceye sahip değilse makbuz üzerinde SGK kesintisi yapılır. Çiftçi ya da tüccar adına yapılan bu kesintiler gerçek ve tüzel kişi mükellefler tarafından, belirtilen yasal süreler dâhilinde SGK'ya bildirim ve ödeme işlemleri gerçekleştirilir. Çiftçinin ileride emeklilik için başvuruda bulunması halinde, çiftçi adına yapılan bu tarz prim ödemeleri SGK tarafından emeklilik hesaplamalarında dikkate alınmaktadır. Müstahsil makbuzunun gerçek ve tüzel kişi mükellefler tarafından düzenlenmemesi halinde ise özel usulsüzlük cezası gibi ağır yaptırımları bulunmaktadır.

2.2.6. Serbest Meslek Makbuzları

Gerçek usulde vergilendirmeye tabi olan serbest meslek erbabı kişiler tarafından yapılan gelir getirici faaliyetlerin tahsil edilebilmesi için düzenlemekle yükümlü oldukları belgeye Serbest Meslek Makbuzu denir. Aynı zamanda yapılan bu tahsilatların günlük olarak serbest meslek kazanç defterinde kayıt altına alınması gerekmektedir.²³⁴

213 Sayılı VUK'un 236. maddesinde Serbest Meslek Makbuzları: “*Serbest meslek erbabı, mesleki faaliyetlerine ilişkin her türlü tahsilatı için iki nüsha serbest meslek makbuzu tanzim etmek ve bir nüshasını müşteriye vermek, müşteri de bu makbuzu istemek ve almak mecburiyetindedir*”²³⁵ şeklinde açıklanırken, 237. maddesinde de bu makbuzların şekil şartları açıklanmıştır.

²³³ BİYAN, s. 45.

²³⁴ BİYAN, s. 47.

²³⁵ Vergi Usul Kanunu Madde 236.

Bilindiği gibi 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu(GVK)'nun 66. maddesi hükmünde belirtilen ve serbest meslek erbabı olarak sayılan kişiler tarafından yine ilgili kanununun 94. maddesine dayanılarak düzenlemek zorunda oldukları serbest meslek makbuzunda, yapılan işle ilgili olarak % 20 oranında stopaj kesintisinin yapılması gerekir. Hizmeti alan gerçek ve tüzel kişi kurumlar ise bu kesintileri bağlı oldukları vergi dairesine muhtasar beyannamesi ile yasal süreler çerçevesinde beyan etmek ve ödemekle yükümlüdürler. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, makbuzun düzenlendiği tarafın gerçek usulde gelir ya da kurumlar vergisi mükellefi olması gerekliliğidir.

KDV Kanunu'nun 27. maddesinin 5. fıkrası uyarınca da, Doktor, Avukat, Mühendis, Müşavir gibi serbest meslek erbabı olan mükellefler için, bağlı oldukları mesleki teşekküller tarafından belirlenmiş bir ücret tarifesi var ise, KDV matrahı bu tarife ile belirlenmiş olan minimum tutarından daha düşük olamaz. Gelir vergisi açısından ise serbest meslek kazançlarında tahsil esası geçerli olduğundan dolayı, gelir vergisi matrah tutarı tahsil edilen tutar kadar olmalıdır. Aynı zamanda serbest meslek erbabı olan mükellefler, bağlı oldukları mesleki teşekküller tarafından belirlenmiş ücret tarifesinden daha düşük bir bedel ile hizmet ifa ederler ise bağlı oldukları kurumlar tarafından disiplin cezası uygulamasına tabi olabilmektedirler.

2.2.7. Ücret Bordrosu ve Ücret Bordrosu Yerine Geçen Belgeler

213 Sayılı VUK'un 238. maddesinde Ücret Bordrosu: “*İşverenler her ay ödedikleri ücretler için (Ücret bordrosu) tutmaya mecburdurlar*”²³⁶ şeklinde ifade edilirken, aynı kanunun takip eden 239. maddesinde ise Ücret Bordrosu Yerine Geçen Belgeler: “*Genel, katma, özel bütçeli daire ve müesseselerle belediyelerin ve 3659 sayılı Kanuna tabi müesseselerin ücret ödemelerinde kullandıkları vesikalar ücret bordrosu yerine geçer*”²³⁷ şeklinde tanımlanmıştır.

İşveren ve işçi arasındaki ücret ilişkisi kapsamında yasal olarak kullanım zorunluluğu olan belgelerden “Ücret Bordrosu” değişik kanunlarda farklı şekilde isimlendirilmiştir. Vergi Usul Kanununda “Ücret Bordrosu”, İş Kanununda “Ücret Hesap

²³⁶ Vergi Usul Kanunu Madde 238.

²³⁷ Vergi Usul Kanunu Madde 239.

Pusulası”, ve Sosyal Güvenlik Kanununda “Ücret Tediye Bordrosu” isimleri ile yer almaktadır. Diğer yandan ücretin ödenmesi konusu ile ilgili yasal düzenlemelere Borçlar Kanunu ve İş Kanununda yer verilmiştir. Ücretlerin hesaplanması ve bu hesaplamaların çalışanlara bildirme yükümlülüğü işverenin sorumluluğundadır. İşverenler ücret bordrolarını kanunda belirtilen şartları yerine getirdikleri sürece diledikleri şekilde tanzim edebilirler.²³⁸

Ücret bordrosunu hukuki açıdan değerlendirmemiz gerekirse; Türk Vergi Hukuku açısından yeterli ve geçerli bir delil olarak kabul edilirken, İş Hukuku ve Sosyal Sigortalar Hukuku açısından ücret bordroları tek başına yeterli bir delil olarak kabul edilmemektedir. Bu duruma bağlı olarak, Sosyal Sigortalar Hukuku açısından gerek duyulan bilgileri içeren “Ücret Tediye Bordrosu” ve İş Hukuku açısından da “Ücret Hesap Pusulası” gibi belgeler yasal çerçevede ispat edici delil niteliğinde mahkemelerde kanıt olarak kullanılmaktadır.²³⁹

2.2.8. Diğer Evrak Ve Vesikalar

213 Sayılı VUK’un 240. 241. ve 242. maddelerinde muhasebe kullanılan Diğer Evrak ve Vesikalara ilişkin hükümler yer almaktadır.

Bu kapsamda kullanılan evraklar, Taşıma ve Otel İşletmelerine ait belgeler: Taşıma İrsaliyeleri, Yolcu Listeleri, Günlük Müşteri Listeleridir. Bunların dışında Muhabere evrakları, her türlü diğer vesikalar yine muhasebede kullanılabilen diğer belgeler arasındadır. VUK’un 242. maddesinde elektronik ortamda hazırlanan defter, belge ve kayıtlara ilişkin hükümler ile elektronik ortamdaki belgelerinde muhasebede kullanılabileceğini açıklamıştır. Diğer Evrak ve Vesikalar tabirindeki amaç, oluşturulan muhasebe kayıtlarının neye istinaden yapıldığının tevsik edilebilmesidir.

²³⁸ Mevlüt KÖKÜŞ, “Ücret Hesap Pusulası ve Ücret Bordrosunun Elektronik Ortamda İşçiye Gönderilmesi”, www.muhasibetr.com, 2016,

URL: <<http://www.muhasibetr.com/yazarlarimiz/mevlutkokus/007/>> [Erişim 10 Ocak 2019].

²³⁹ BİYAN, s. 49.

2.3. MUHASEBE SİSTEMİNDE KULLANILAN ELEKTRONİK BELGELER

Çağımızın bilişim çağı olması nedeniyle giderek artan rekabet ortamında, işletmelerin varlıklarını devam ettirebilmeleri amacıyla maliyetlerini düşürmeleri gerekmektedir. Yaşanan bu dönüşüm sürecinde, fiziksel ortamda yer alan iş ve iş süreçleri internet ağları ve bilgisayar programları vasıtasıyla yürütülmektedir. Gelişen teknolojiler sayesinde çok düşük maliyetlerle kitap ve belgelerin elektronik ortamda oluşturulması, kaydedilmesi, depolanması ve transfer edilmesi mümkün hale gelmiştir.²⁴⁰

Muhasebe sisteminin de yaşanan teknolojik gelişmelerden etkilemesiyle birlikte defter ve belgeler ile ilgili işlemler elektronik ortamda yürütülmeye başlanmıştır. Her geçen gün dünyada ve ülkemizde yeni elektronik uygulamalar yasal düzenlemeleri ile birlikte muhasebe dünyasına dâhil olmaktadır. Kimlik doğrulaması amacıyla kullanılan Elektronik imza, vergilerin internet üzerinden verilmesi amacıyla Elektronik Beyanname, SGK işlemlerinin yürütülmesi amacıyla Elektronik Bildirge, Elektronik Belge, Elektronik Fatura, Elektronik Defter, e-Serbest Meslek Makbuzu (e-SMM) ve işletmelere web sitesi zorunluluğu getirilmesi gibi uygulamalar bunlardan bazılarıdır. Görülmektedir ki yaşanan gelişmelere paralel olarak e-ticaret ve muhasebe sistemi bir bütün halinde, önümüzdeki yıllarda tamamen elektronik ortamda yürütülecek şekilde yasal düzenlemeleri ile birlikte değişim göstermektedir.²⁴¹

Dönüşüm, mevcut bir yapının değişime uğrayarak daha iyi bir hale gelmesini ifade etmektedir. Dönüşümden bahsedebilmemiz için değişim sürecini kesintiye uğratmadan, kontrollü ve bilinçli bir şekilde tamamlamak gerekir. Toplumsal dinamikler, yaşanan dönüşüm sürecine bağlı olarak yeni bir yapıya bürünerek olumlu yönde yeniden şekillenmektedir. Bir kurumda yaşanan e-dönüşüm süreci ise, o kurumun yapmış olduğu faaliyetlerinin her aşamasında ve bütün departmanlarında yürütülen iş süreçlerinde

²⁴⁰ Aysel GÜNEY, “**Role of Technology in Accounting and e-Accounting**”, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Cilt.152 (2014), 852–55 (s. 855).

²⁴¹ Murat KARA ve Ahmet Baran YILMAZ, “**Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirlerde e-Belge Kullanımı ve Uygulamaları**”, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt.1. Sayı.35 (2017), 1–15 (s. 13).

bilişim teknolojileri ile iletişim araçlarının etkin bir şekilde kullanılmasını ifade etmektedir.²⁴²

Ülkemizde e-Dönüşüm sürecinde elektronik ortamdaki düzenlemelere yetkili kuruluş Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) olup, GİB tarafından Elektronik Belge (e-Belge) ve Elektronik Defter (e-Defter) uygulamalarına geçiş sağlanmıştır. E-Belge olarak temel belge, Elektronik Fatura (e-Fatura)'dır. E-Dönüşüm sürecinde zorunluluk kapsamındaki ilgili mükelleflerin, VUK 397 Sıra No.lu Genel Tebliği ile 2010 yılında güncel elektronik uygulama olarak yerini alan e-Fatura uygulamasına geçişleri 01.09.2013 tarihinden itibaren başlamıştır. Aslında e-Fatura'nın başlangıç aşaması ve ilk pilot uygulaması, 2008 yılında gelen Elektronik Fatura Kayıt Sistemi (EFKS)'dir.²⁴³

Maliye Bakanlığı e-dönüşüm sürecinde e-Maliye kapsamında çeşitli projeler gerçekleştirmektedir. Devlet hesaplarının günlük olarak gün sonu itibariyle toplu bir şekilde görüntülenebilmesini sağlayacak olan SAY2000i projesi, e-maliye kapsamında gerçekleştirilmekte olan önemli adımlardan bir tanesidir. Bununla birlikte vergi dairelerinin modernizasyonunun yürütülmesi amacıyla Vergi Dairesi Tam Otomasyon Projesi (VEDOP) geliştirilmiştir. VEDOP sayesinde İnternet Vergi Dairesi uygulamasıyla mükellef ve diğer kuruluşlara çeşitli alanlarda hizmet verilmektedir. VEDOP sonucunda e-Beyanname, e-Tahsilat, e-Fatura, e-Denetim, e-Haciz, e-Kayıt, e-Defter ve e-Belge gibi bazı yeni kavramlar ortaya çıkmış ve bu kavramlar Türk Vergi Sistemi içerisinde yer almaya başlamıştır. Aynı zamanda e-Maliye bünyesinde yürütülmekte olan Bütçe Yönetim ve Enformasyon Sistemi (BYES), Milli Emlak Otomasyon Projesi (MEOP), Nakil Vasıtaları Vergi Dairesi Otomasyonu Projesi (MOTOP) gibi çeşitli projeler bulunmaktadır.²⁴⁴ Türkiye'de e-Devlet projesi kapsamı içerisinde yer alan e-Maliye uygulamaları birçok proje ile desteklenmektedir.²⁴⁵

²⁴² Ersan ÖZ ve Doğan BOZDOĞAN, “**Türk Vergi Sisteminde e-Maliye Uygulamaları**”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt.17. Sayı.2 (2012), 67–92 (s. 69).

²⁴³ Fatma TEKÜFEKÇİ, “**Türkiye’de e-Dönüşüm Sürecinde Elektronik Belge ve Defter Kontrolü ile Denetimi Üzerine Bir İnceleme**”, *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt.1. Sayı.1 (2018), 101–19 (s. 102).

²⁴⁴ Serhat BAŞTAN ve Ramazan GÖKBUNAR, “**Kamu Hizmetlerinin Sunumunda e-Devlet ile ilgili Yeni Gelişmeler: Tümlşik e-Devlet sistemlerine Doğru**”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt.19. Sayı.1 (2004), 71–89 (s. 84).

²⁴⁵ ÖZ ve BOZDOĞAN, s. 89.

2.3.1. Elektronik İmza ve Mali Mühür

Elektronik İmza, 23.01.2004 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 5070 Sayılı Elektronik İmza Kanununda; “*başka bir elektronik veriye eklenen veya elektronik veriyle mantıksal bağlantısı bulunan ve kimlik doğrulama amacıyla kullanılan elektronik veri*” şeklinde tanımlanmıştır.²⁴⁶

Elektronik imza, dijital ortamdaki verilerin kim tarafından gönderildiğini ve alıcı tarafın kim olduğunun tespit edilmesine imkân sağlayan bir uygulamadır. e-İmza yasal olarak, elle atılan ıslak imza ile eşdeğer nitelikte olup ıslak imzanın online platformdaki karşılığıdır. Bu sayede bir belgeyi e-İmza ile imzalayarak gönderen ve alan taraflar belgeleri gönderdiklerini ya da teslim aldıklarını inkâr edemezler. Elektronik imza, kapsamlı olarak verilerde değişiklik yapılmasını önlemek ve değişiklik yapılması durumunda da bu değişikliğin kim tarafından yapıldığını anlamamız konusunda yardımcı olan bir sistemdir.²⁴⁷

Avrupa Komisyonu, 30 Kasım 2000 tarihinde elektronik imzaların kullanımı ve tanınması için “*Elektronik İmza Yönergesi*” başlıklı yasal düzenleme çıkarmıştır.²⁴⁸ Elektronik imzanın çeşitli türleri bulunmakla birlikte, bu e-İmza türleri arasında “*güvenli e-İmza*” ile imzalanarak oluşturulan elektronik belgeler, birçok ülke yasalarında ve hukuk sistemlerinde geçerli doküman olarak kabul görmektedir. Kimlik tespitini doğru ve kesin bir şekilde yapabilmesi, güvenli nitelikte olması ve diğer çeşitli özellikleri nedeni ile güvenli e-İmza ile oluşturulan belgeler; ıslak imza ile imzalanan belgelerle eş değer kabul edilmektedir. Bu belgeler bazı durumlarda elle oluşturulan belgelerden daha üstün kabul edilerek, ihtiyaç duyulması halinde mahkemelere delil olarak ibraz edilebilmektedir.²⁴⁹

²⁴⁶ **Elektronik İmza Kanunu** (Turkey: *Resmi Gazete No:25355*, 2004), ss. 1–8.

²⁴⁷ Ziya DİRLİK ve Tuncay AYDOĞAN, “**E-İmza ile Dosya Şifreleme Uygulaması**”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Uluslararası Teknolojik Bilimler Dergisi*, Cilt.10. Sayı.2 (2018), 47–56 (s. 47).

²⁴⁸ Peter CAREY, **A Specially Commissioned Report: The Internet and E-Commerce**, *Thorogood Publishing Ltd* (London, 2001), s. 57.

²⁴⁹ Mustafa YILMAZ, “**Elektronik İmzalı Belgelerin Karşılaştırmalı Hukukta ve İdari Yargılama Hukukunda Delil Niteliği**”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt.22. Sayı.3 (2016), 3435–86 (s. 3435).

Mali Mühür, 05.03.2010 tarih ve 27512 No.lu Resmi Gazetede yayınlanan 397 Sıra No.lu VUK Genel Tebliğinde; “*Vergi Usul Kanunu kapsamında yapılacak düzenlemeler çerçevesinde kullanılmak üzere, tüzel kişi ve diğer kurum, kuruluş ve işletmelere ait veri bütünlüğünün, kaynağın ve içeriğın garanti altına alınması ile gerekli durumlarda gizliliğın sağlanması fonksiyonlarının yerine getirilmesi amacı ile oluşturulan ve e-Fatura uygulaması bünyesinde yapılan işlemlerde kullanılması zorunlu olan Mali Mühür, Gelir İdaresi Başkanlığı adına TÜBİTAK -UEKAE (Ulusal Elektronik ve Kriptoloji Araştırma Enstitüsü) tarafından hazırlanan elektronik sertifika alt yapısını ifade etmektedir*” şeklinde açıklanmıştır.²⁵⁰

Mali Mühür kavramı 397 Sıra No.lu tebliğ ile literatürümüze girmiştir. e-Faturanın yasal olarak geçerlilik kazanabilmesi için mali mühür ya da e-İmza ile imzalanmış olması gerekmektedir. Mali Mühür, GİB adına TÜBİTAK bünyesinde oluşturulan Kamu Sertifikasyon Merkezi (Kamu SM) tarafından başvuru yapan mükelleflere gönderilmektedir. Gerçek ve tüzel kişiliğe sahip olan mükelleflerin kendilerine özgü olarak kayıtlı e-Fatura sistemlerine girişini sağlayan Mali mühür, işletmelerin fiziki özelliklere sahip kaşelerinin elektronik halidir.

Gerçek ve Tüzel kişi mükellefler, Gelir İdaresi Başkanlığının çeşitli tebliğlerle elektronik ortama geçişini zorunlu kıldığı işlemleri yerine getirebilmek için Mali Mühür ya da **Elektronik İmza** ya da **Nitelikli Elektronik Sertifika(NES)**’sından birini kullanmak zorundadırlar. Mali Mühür, temel nitelik ve özellikleri itibariyle güvenli elektronik imzaya benzemekle birlikte, e-İmza uygulamasının yasal dayanağı olarak düzenlenen 5070 Sayılı Elektronik İmza Kanununda yer almamaktadır.

2.3.2. Elektronik Sözleşme

Elektronik Sözleşme, internet ortamda elektronik araçlar yardımıyla gerçekleştirilen ve taraflar arasındaki ilişkilerin bir akit olarak düzenlendiği durumların hukuki nitelik kazanması amacıyla elektronik olarak imzalanan sözleşmelerdir. Elektronik ticaretin yaygınlaşmasına paralel olarak bireylerin online alışveriş, sürecinde

²⁵⁰ Maliye Bakanlığı, GİB - 397 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Turkey: Resmi Gazete No:27512, 2010), URL: <<http://www.gib.gov.tr/node/88067>>.

işletmeler ile aralarında kurulan hukuki ilişkilerde elektronik olarak oluşmaktadır. Buna bağlı olarak elektronik ortamdaki ticari ilişkilerin düzenlenebilmesi amacıyla e-Sözleşme kavramı ortaya çıkmıştır.²⁵¹

Elektronik sözleşmeler online olarak kabul edildiği için sözleşme içeriğinin taraflarının irade beyanlarını yansıtır olması gerekir. Bu sözleşmeler taraflardan birinin yazılı olarak, sesli ya da görüntülü olarak veyahut bir başka şekilde karşı tarafa elektronik iletilmesi ile oluşmaktadır. Sözleşmeler, e-posta iletileri ile web sayfaları üzerinden satış esnasında ya da farklı elektronik araçlar ile karşı tarafa gönderilmektedir. Elektronik sözleşme kavramı yeni bir sözleşme türü değildir. Özellikleri farklılık gösterse dahi online ortamda kurulan her türlü sözleşme internet sözleşmesi olarak genel bir ifade ile nitelendirilmektedir. Bu sözleşmelerin hukuki açıdan yasal zemini, borç ilişkisi doğuran diğer ticari sözleşmelerde olduğu gibi Borçlar Hukuku'nun kapsamına girmektedir.²⁵²

Borçlar Hukuku'nda sözleşme kavramı, karşılıklı iki tarafın ortak irade beyanları sonucu aralarında kurulan hukuki ilişkiyi ifade eder. Elektronik sözleşme olgusu Türk Hukuk sisteminde yeni ve oldukça hızlı bir şekilde gelişme göstermekle birlikte esasen Borçlar Hukuku Sözleşmesi olarak kabul edilmektedir. Ancak bu sözleşmeler satıcı tarafından önceden hazırlanmış sözleşme metni ile iltihaki (zorunlu) olarak yapıldığından, Borçlar Hukuku açısından oluşturma şekli gereği irade serbestliği ilkesine uymamaktadır. Bu bağlamda taraflar arasında online olarak düzenlenen sözleşmelerin mesafeli sözleşmeler olması sebebiyle, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun açısından ticari ilişkide zayıf olan tarafın korunması ilkesinin bu kapsamda uygulanması gerekliliği hâsıl olmuştur.²⁵³

Elektronik imza uygulamasının 15. 01. 2004 tarih ve 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu (EİK) ile tanımlamaları ve yasal düzenlemeleri yapılmıştır. Bu sayede internet

²⁵¹ Gamze TURAN, “Elektronik Sözleşmeler ve Elektronik Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun Tespiti”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı.77 (2008), 87–119 (s. 87).

²⁵² Muzaffer ŞEKER, “6098 Sayılı Yeni Türk Borçlar Kanununa Göre İnternet Üzerinden Sözleşmelerin Kurulması”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı.22 (2012), 127–55 (ss. 130–31).

²⁵³ Alper UYUMAZ, “Elektronik Sözleşmelerin Web Siteleri Aracılığıyla Kurulması ve Bu Sözleşmelerin İfası”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt.9. Sayı.Özel Sayı (2007), 907–30 (ss. 929–30).

ortamında elektronik imza ile imzalanan sözleşmeler Borçlar Hukuku açısından da bağlayıcı bir niteliğe sahip olmaktadır.²⁵⁴

2.3.3. e-Fatura ve e-Arşiv Faturası

Gelişen birçok ülkede 2000’li yılların ilk dönemlerinden beri kullanılan e-Fatura uygulaması, ülkemizde de e-Devlet projesi çerçevesin 2008 yılından itibaren Elektronik Fatura Kayıt Sistemi ile hayata geçirilerek kullanılmaya başlanmıştır.²⁵⁵

e-Fatura: Oluşturulacak verilerin formatı ve sağlaması gereken standartların GİB tarafından belirlendiği, VUK’a göre faturalarda yer alması zorunlu olan bilgileri içerisinde bulunduran, gönderim sürecinin satıcı ve alıcı kişi ya da işletmeler arasında GİB tarafından oluşturulan bir platform üzerinden gerçekleştirildiği elektronik belgelerdir. e-Fatura yeni oluşturulan bir belge türü olarak değerlendirilmemekle birlikte yasal açıdan kâğıt olarak düzenlenen faturalarla aynı hukuki niteliktedir.²⁵⁶

Faturanın tanımı VUK’un 229. maddesinde yapılmış ve 230. maddesinde ise şekil şartları açıklanarak içeriğinde bulunması gereken asgari bilgilerin neler olduğu açıklanmıştır. Gelir İdaresi Başkanlığı, e-Fatura kullanımı ile ilgili usul ve esasları 05.03.2010 tarih ve 27512 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 397 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği ile açıklığa kavuşturmuş ve ihtiyari olarak uygulanmaya başlamıştır. Takip eden yıllar içerisinde sırasıyla 416, 421, 424 ve 454 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği ile e-Fatura bu uygulaması ilişkin yeni yasal düzenlemeler oluşturulmuştur. 397 Sıra No.lu tebliğde e-Fatura “*bu tebliğde yer alan şartlara uygun olan ve elektronik belge biçiminde oluşturulmuş faturadır*” şeklinde tanımlanmıştır.

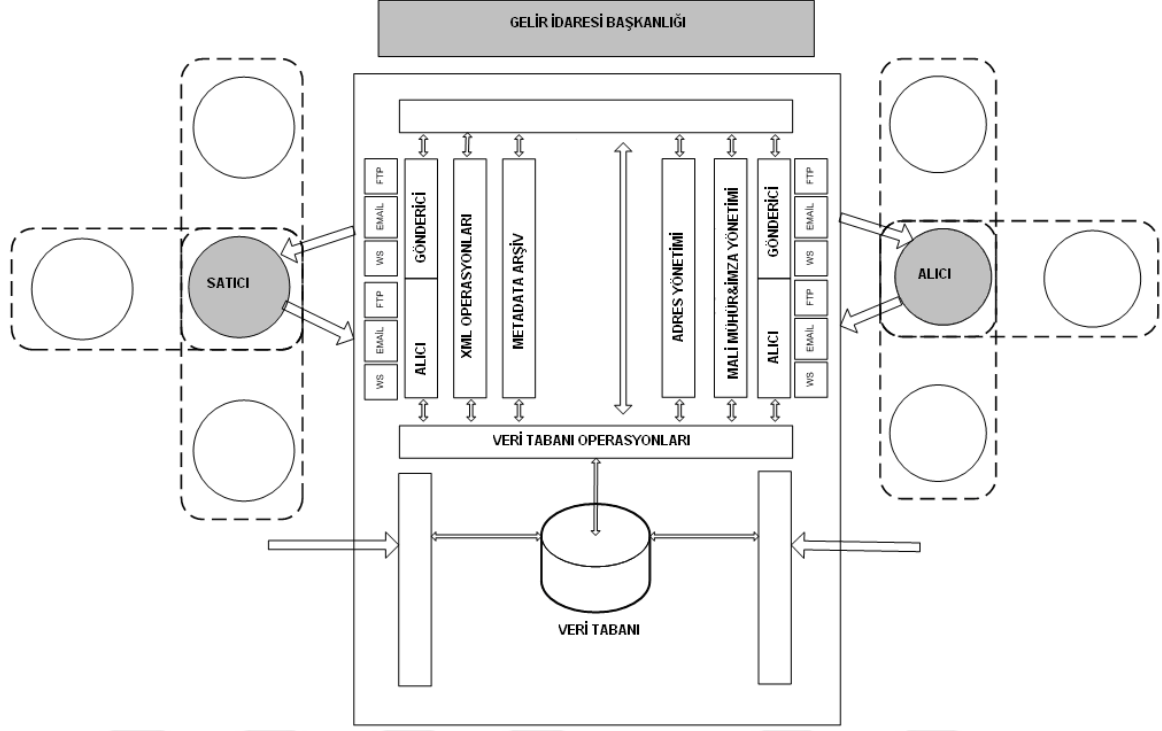
Teknik açıdan ise e-Fatura, belirlenen standartlara uygun bir şekilde oluşturulan elektronik belgelerin göndericiden alıcıya iletilmesini sağlayan mesajlaşma altyapısıdır.

²⁵⁴ ŞEKER, s. 145.

²⁵⁵ Gürbüz GÖKÇEN ve Mustafa ÖZDEMİR, “Türkiye’de Muhasebe Uygulamalarından e-Defter ve e-Fatura Uygulaması”, *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, Cilt.12. Sayı.46 (2016), 137–54 (s. 151).

²⁵⁶ “e-Fatura Hakkında”, www.efatura.gov.tr, URL: <<http://www.efatura.gov.tr/efaturahakkinda.html>> [Erişim 17 Ocak 2018].

GİB tarafından yayınlanan aşağıdaki şekilde e-Fatura uygulamasının genel mimarisi yer almaktadır.

Şekil 8 : e-Fatura Uygulamasının Teknik Mimarisi

Kaynak: “e-Fatura Uygulamasının Teknik Mimarisi”, [www.efatura.gov.tr](http://www.efatura.gov.tr/efaturamevzuat.html), URL: <<http://www.efatura.gov.tr/efaturamevzuat.html>> [Erişim 17 Ocak 2019].

Elektronik Fatura Kayıt Sistemi (EFKS): Mükellefler tarafından e-Fatura uygulamaları aracılığıyla elektronik belge olarak düzenlenen faturalardaki bilgilerin, belirlenen standartlar çerçevesinde elektronik olarak GİB'e iletilmesi şartıyla bu faturalara ait ikinci kopyalarının kâğıt halinde saklanması zorunluluğunu kaldıran; aynı zamanda faturalara ait birinci nüshaların elektronik ortamda oluşturulması ve alıcılara güvenli elektronik imza ile dijital belge şeklinde oluşturulmasına ve alıcılara iletilmesine imkân sağlayan bir sistemdir.²⁵⁷

e-Arşiv Fatura Uygulaması: VUK'a göre kağıt ortamında düzenlenen faturaların, 30.12.2013 tarihli ve 433 Seri No.lu VUK Genel Tebliği'nde yer alan şartlara uygun olarak, faturaların elektronik ortamda düzenlenmesi, saklanması, raporlanması ve

²⁵⁷ “EFKS Hakkında”, [www.efatura.gov.tr](http://www.efatura.gov.tr/efkshakkinda.html), URL: <<http://www.efatura.gov.tr/efkshakkinda.html>> [Erişim 17 Ocak 2019].

ibraz edilmesine imkân sağlayan uygulamadır. e-Arşiv uygulamasını kullanmak isteyen mükellefler, e-Fatura uygulamasına kayıt olmamaları halinde mükellefler, e-Arşiv uygulamasından yararlanamazlar. Dolayısıyla mükelleflerin e-Fatura uygulamasına kayıt olmaları gerekmektedir.²⁵⁸

Elektronik faturalar Temel Fatura ve Ticari Fatura olmak üzere iki farklı şekilde düzenlenmektedir. Temel fatura, oluşturulan e-Faturayı gönderen mükellef sisteminden ve alıcı mükelleflere ulaştırıldığı, alıcı tarafından reddedilmesi mümkün olmayan ve otomatik olarak onaylanan faturalardır. Ticarî fatura, çeşitli mal ve hizmet satışı için oluşturulan e-Faturanın her türlü alıcı ve satıcılara gönderilebilmesini ve bu faturaların alıcı tarafından kabulünü veya reddedilebilmesini ve aynı zamanda bu faturalar için 7 (Yedi) gün içerisinde iade faturası düzenlenebilen e-Fatura çeşididir.²⁵⁹

e-Fatura uygulamasını kullanmak için başvuru yapmak isteyen tüzel kişi mükellefler **Mali Mühür**, gerçek kişi mükellefler ise **Nitelikli Elektronik Sertifikaları** ya da **Mali Mühür** elektronik imza araçları ile online olarak işlemlerini gerçekleştirebilirler. GİB tarafından geliştirilen **e-Fatura Portalı**'nın kullanılabilmesi için, işletmenin bilgi işlem sistemleri ile GİB e-Fatura sisteminin entegrasyonunun tamamlanmış olması gerekir. Bu kapsamda entegrasyon işlemleri, GİB tarafından **Özel Entegrasyon** izni alan kuruluşların sistemleri üzerinden yürütülmektedir. e-Fatura uygulamasını kullanan mükellefler sisteme kayıtlı olan diğer mükelleflere e-Fatura oluşturup gönderebilir ve aynı şekilde fatura alma işlemini gerçekleştirebilirler. Kullanıcılar e-Faturaları bilgisayarlarına indirebilir, muhafaza edebilir ve ilgililerden talep edilmesi halinde ibraz edebilirler. Türkiye'de şirketler arasında gönderilen ilk e-Fatura 28.04.2010'da Filli Boya tarafından düzenlenmiştir. GİB, e-Fatura ile ilgili yasal sorumluluğu faturayı alan firmaya vermiştir. Mükellefler aldıkları e-Faturanın mali mührünün doğruluğunu kontrol etmelidirler.²⁶⁰

e-Fatura uygulamasının arkasında yatan teknolojik altyapı XML (Genişletilebilir İşaretleme Dili - Extensible Markup Language) tabanlı ve evrensel geçerliliğe sahip olan

²⁵⁸ “**e-Arşiv Hakkında**”, www.efatura.gov.tr,

URL: <<http://www.efatura.gov.tr/earsivhakkinda.html>> [Erişim 17 Ocak 2019].

²⁵⁹ GÖKÇEN ve ÖZDEMİR, s. 146.

²⁶⁰ TEKTÜFEKÇİ, ss. 81-105-7.

UBL (Evrensel İş Dili - Universal Business Language) kodlama dilidir. Gelir İdaresi Başkanlığı e-Faturanın UBL formatına uygun olarak hazırlanmasını istemektedir. Bu kapsamda yapılan çalışmalar neticesinde UBL standardının Türkiye şartlarına göre düzenlemesi ile birlikte UBL-TR standardı ortaya çıkmıştır. UBL standardına uygun formatta hazırlanan e-Faturalar ülke içi ve dışında sorunsuz ve kolay bir şekilde fatura gönderebilme ve alma işlemlerini yürütmeyi sağlamaktadır.²⁶¹

Günümüzde 60'tan fazla ülke e-Fatura uygulamasına çeşitli dönemlerde geçiş sağlamış ve aktif olarak kullanmaktadır. Aşağıdaki dünya haritasında e-Fatura uygulamasının kullanıldığı yerler koyu renkle gösterilmiş olup, uygulamanın en yoğun kullanıldığı bölgeler Avrupa, Kuzey Amerika, Latin Amerika ve Avustralya kıtasıdır.

Şekil 9 : e-Faturanın Kullanıldığı Ülke ve Bölgeler

Kaynak: “E-Invoicing Compliance”, www.esker.com, URL: <https://cloud.esker.com/fm/einvoicing-compliance-map/> [Erişim 7 Şubat 2019].

e-Fatura, günümüz ekonomisinin geleceği olup, sadece ticari işlem maliyetlerini düzenlenmesi ve azaltılması ile değil, aynı zamanda kurumsal yönetim süreçlerini destekleyen bir araç olarak da kullanılmaktadır. Şirketler için e-Fatura uygulaması, sadece vakit ve nakit tasarrufu sağlamakla kalmaz, aynı zamanda faturalandırma sürecini

²⁶¹ Arzu KAYA, “Elektronik Fatura Kayıt Sisteminin Gelişim Sürecinde Geline Son Nokta”, *Yaklaşım Dergisi*, Sayı.58 (2008).

kolaylaştırır. Faturaların teslim ve onayının otomatik olarak gerçekleştirilmesi suretiyle karşı tarafa hızlı bir şekilde gönderilmesini sağlar.²⁶²

e-Fatura sisteminin tüm birimler ile entegre bir şekilde çalışıyor olması sayesinde birimler arasındaki bilgi akışı hızlanmaktadır. Aynı zamanda fatura oluşturulurken oluşabilecek hatalar azalmakta, baskı ve posta giderleri olmamaktadır. Dolayısıyla baskı ve posta giderlerine sarf edilen enerjinin azalması ile e-Fatura sistemin geri dönüşüm ve çevresel açıdan sağladığı faydalar da oldukça önemlidir.²⁶³ Bununla birlikte kanun koyucu tarafından sahte fatura düzenlemelerinin ve taklit fatura gibi yasa dışı olarak gerçekleştirilen faaliyetlerin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

2.3.4. e-İrsaliye

E-İrsaliye, VUK'a göre kâğıt olarak düzenlenen ve en az 3 nüsha olması gereken irsaliyenin, 17.12.2017 tarihli ve 433 Seri No.lu VUK Genel Tebliği'nde yer alan standartlara uygun olarak elektronik belge biçiminde oluşturulmuş sevk irsaliyesidir.²⁶⁴

e-İrsaliye uygulamasının 487 Sıra No.lu VUK Genel Tebliğinin 17.12.2017 tarih ve 30273 sayılı Resmi Gazetede yayınlanması ile sevk irsaliyelerinin elektronik ortamda e-belge şeklinde düzenlenmesi, iletilmesi, saklanması ve ibraz edilmesi mümkün hale gelmiştir. Gerçekleştirilen ürün nakliye süreçlerinin düzenli bir şekilde elektronik ortamda takip edilebilmesi amacıyla geliştirilmiş bir uygulamadır. e-İrsaliye, yeni oluşturulan bir belge türü olarak değerlendirilmemekle birlikte yasal açıdan kâğıt olarak düzenlenen Sevk İrsaliyesi ile aynı hukuki niteliklere sahiptir.²⁶⁵

²⁶² Anna SPOZ, “A Look at e-Invoices From Enterprise’s and Government’s Perspective”, *Scientific Works of the Wroclaw University of Economics*, 214M.S., 254–65 (s. 263).

²⁶³ Seçkin GÖNEN ve Bilal SOLAK, “Maliye Bakanlığı e-Dönüşüm Sürecinin Muhasebe Meslek Mensupları Açısından Değerlendirilmesine İlişkin Bir Alan Araştırması”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı.76 (2017), 63–80 (ss. 66–67).

²⁶⁴ “e-İrsaliye Hakkında”, www.efatura.gov.tr, URL: <<http://www.efatura.gov.tr/eirsaliyehakkinda.html>> [Erişim 18 Ocak 2019].

²⁶⁵ Maliye Bakanlığı, **GİB - 487 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği** (Turkey: *Resmi Gazete No:30273*, 2017), URL: <<http://www.gib.gov.tr/node/126195>>.

397 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği kapsamında getirilen e-Fatura uygulamasını kullanmakta olan ve e-İrsaliye düzenleme ve gönderilmesi ile ilgili hususlarda gerekli altyapıya sahip olan mükellefler e-İrsaliye uygulamasını kullanabilirler.²⁶⁶

e-İrsaliye, 487 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği'ne göre zorunlu değil iken GİB'in 24.10.2018 tarih ve 505 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği (Sıra No:487)'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ Taslağı ile e-İrsaliye uygulamasına dâhil olacak yeni mükellef grupları belirlenmiş olup, 01.07.2019 tarihinden itibaren kullanımı zorunlu hale getirilmiştir.²⁶⁷

Ürünlerin alıcı tarafa sevk edilmesi esnasında nakliye aracında e-İrsaliyenin çıktısı bulundurulmalıdır. Düzenlenen elektronik irsaliyenin tertip tarihini takip eden takvim yılından itibaren 10 yıl boyunca muhafaza edilmesi zorunludur. Kâğıt olarak düzenlenen irsaliyede bulunan bilgilere ek olarak aracın plaka bilgisi ve sürücü kimlik bilgilerinin de yer aldığı e-İrsaliye uygulamasında alıcılar, ürünü teslim aldıklarında GİB sistemi üzerinden dönüş yaparak mal kabul ve ret işlemlerini gerçekleştirebilir. Ayrıca iade, kısmi kabul ya da çeşitli aksaklıklar da sistem üzerinden satıcıya iletilebilir.²⁶⁸

2.3.5. e-Bilet

Elektronik bilet, kâğıt bilet yerine hizmeti alan kişilere satıcı mükellef tarafından elektronik araçlar kullanılarak gönderilen ve elektronik belge olarak düzenlenen biletleme sistemini ifade etmektedir.²⁶⁹

e-Bilet uygulaması, 28335 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 26.06.2012 tarih ve 415 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği ile birlikte kara yolu, deniz taşımacılığı, yurt içi ve yurt dışı yolcu taşıma süreçlerinde kullanılmaya başlanmıştır.

²⁶⁶ “e-İrsaliye Hakkında”.

²⁶⁷ “**Maliye Bakanlığı, GİB - Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No:487)'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ Taslağı**”, 2018, URL: <<http://www.gib.gov.tr/vergi-usul-kanunu-genel-teblig-i-sira-no487nde-degisiklik-yapilmasina-dair-teblig-taslagi-guncellendi>> [Erişim 19 Ocak 2019].

²⁶⁸ Selahattin ÖZÜAK, “**2019 Yılında e-İrsaliye ve e-Arşiv Faturaya Geçme Zorunluluğu**”, *www.muhasabetr.com*, URL: <<http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/selahattinozuak/005/>> [Erişim 20 Ocak 2019].

²⁶⁹ “**e-Bilet Hakkında**”, *www.efatura.gov.tr*, URL: <<http://www.efatura.gov.tr/ebilethakkinda.html>> [Erişim 18 Ocak 2019].

Bilet satışlarını elektronik olarak düzenlemek isteyen satıcının Tüzel kişi mükellef olması halinde, bu mükelleflerin 397 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği ile yürürlüğe giren e-Fatura uygulaması kullanıyor olmaları; gerçek kişi mükellef olunması durumunda ise güvenli elektronik imzayı kullanıyor olmaları ve tebliğde belirtilen diğer şartları yerine getirmeleri gerekmektedir.²⁷⁰

e-Bilet uygulaması kapsamında biletlerin elektronik olarak düzenlenmesi, elektronik sertifikayla imzalanması ve elektronik araçlar yardımıyla alıcı tarafa kâğıt çıktı alınabilecek bir formatta gönderilmesi zorunludur. e-Bilet düzenleme izni almış olan mükelleflerin, düzenledikleri e-Bileti ya da eşdeğeri bir belgeyi muhatap tarafın talep etmesi halinde, biletin kâğıt çıktısı alınarak kaşeli ve imzalı bir şekilde teslim etmeleri gerekmektedir.²⁷¹

2.3.6. e-SMM

E-Serbest Meslek Makbuzu (e-SMM), gerçek usulde vergilendirmeye tabi olan serbest meslek erbabı kişiler tarafından yapılan gelir getirici faaliyetlerin tahsil edilebilmesi için 213 sayılı VUK'un 236. maddesine göre kâğıt ortamda düzenlemekle yükümlü oldukları serbest meslek makbuzunun elektronik ortamda e-belge olarak düzenlenmiş halidir. e-SMM, yeni oluşturulan bir belge türü olarak değerlendirilmemekle birlikte yasal açıdan kâğıt olarak düzenlenen Serbest Meslek Makbuzu ile aynı hukuki niteliklere sahiptir.²⁷²

Elektronik Serbest Meslek Makbuzu (e-SMM) Uygulaması, GİB tarafından 17.12.2017 tarihinde 30273 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 487 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği ile belirlenen standartlar çerçevesinde Serbest Meslek Makbuzunun elektronik ortamda düzenlenmesi muhafazası, raporlanması ve ilgililer tarafından talep edilmesi halinde ibrazını kapsamakta olan bir uygulamadır.²⁷³

²⁷⁰ Maliye Bakanlığı, GİB - 415 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Turkey: Resmi Gazete No:28335, 2012), URL: <<http://www.gib.gov.tr/node/87616>>.

²⁷¹ Maliye Bakanlığı, GİB - 415 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği.

²⁷² Maliye Bakanlığı, GİB - 487 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği.

²⁷³ “e-SMM Hakkında”, www.efatura.gov.tr, URL: <<http://www.efatura.gov.tr/esmmhakkinda.html>> [Erişim 19 Ocak 2019].

e-SMM, 487 Sıra No.lu VUK Genel Tebliğine göre zorunlu değil iken GİB'in 24.10.2018 tarih ve 505 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği (Sıra No:487)'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ Taslağı ile e-Serbest Meslek Makbuzu uygulamasına dâhil edilecek olan yeni mükellef grupları belirlenerek, 01.07.2019 tarihinden itibaren e-SMM kullanımı zorunlu hale getirilmiştir.²⁷⁴

Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından e-SMM başvurusunun nasıl yapılacağı açıklanmıştır. Süreci kısaca açıklamak gerekirse de; ilk olarak mali mühür alınmalı ve sonrasında GİB'in sitesi üzerinden e-SMMM için başvuru yapılmalıdır.

E-Serbest Meslek Makbuzu uygulamasının düzenlenmesinde kullanılan e-Belge formatı, işlenebilir veri yapısına sahip olması, belge üzerinde mali mühür/NES bulunması, belge doğrulamasının yapılabilmesi, görüntülenebilir ve kâğıt baskı olarak çıktı alınabilmesine imkân sağlayan özelliklere sahip olmalıdır. E-Serbest Meslek Makbuzunun muhataba kâğıt çıktı şeklinde gönderilmesi durumunda belge üzerinde, makbuzun elektronik olarak indirilebileceği platformun ve GİB üzerinden doğrulama işleminin yapılabilceği tarih bilgisine yer verilmelidir. Ayrıca format olarak izinle PDF kullanılıyorsa belge, PADES standardı kullanılarak Mali Mühür/NES ile imzalanmalı ve yayınlanan şema ve şematron kurallarına uygun XML'i eklenmelidir.²⁷⁵

2.3.7. e-Müstahsil Makbuzu

e-Müstahsil Makbuzu (e-MM), gerçek usulde vergilendirmeye tabi tutulmayan çiftçilerin ürettikleri malların satın alınması için VUK'un 235. maddesine göre kâğıt ortamda düzenlenen ve ticari açıdan fatura yerine geçen vesika olarak da kullanılan müstahsil makbuzunun elektronik ortamda e-belge olarak düzenlenmiş halidir. e-MM, yeni bir belge türü olarak değerlendirilmemekle birlikte yasal açıdan kâğıt olarak düzenlenen Müstahsil Makbuzu ile aynı hukuki niteliklere sahiptir.²⁷⁶

²⁷⁴ "Maliye Bakanlığı, GİB - Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No:487)'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ Taslağı".

²⁷⁵ TEKTÜFEKÇİ, s. 110.

²⁷⁶ Maliye Bakanlığı, GİB - 487 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği.

e-Müstahsil Makbuzu (e-MM) Uygulaması, GİB tarafından 17.12.2017 tarihinde 30273 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 487 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği ile belirlenen standartlar çerçevesinde Müstahsil Makbuzlarının elektronik ortamda düzenlenmesi muhafazası, raporlanması ve ilgililer tarafından talep edilmesi halinde ibrazını kapsamakta olan bir uygulamadır.²⁷⁷

e-Müstahsil Makbuzunun düzenlenmesinde kullanılan e-belge formatı, işlenebilir veri yapısına sahip olması, belge üzerinde mali mühür/NES e-İmzasının bulunması, belge doğrulamasının yapılabilmesi, görüntülenebilir ve kâğıt baskı olarak çıktı alınabilmesine imkân sağlayan özelliklere sahip olması gerekmektedir. Aynı zamanda belge üzerinde, GİB sistemlerinden elektronik ortamda sorgulama ve doğrulanma işlemlerinin yapılabilmesi amacıyla kare kod ya da barkod uygulamasından en az bir tanesinin bulunması zorunludur. Format olarak, UBL-TR Credit Note formatı genel olarak kullanılabilir bir yöntemdir. e-MM ile ilgili veriler XADES-BES standardı kullanılarak Mali Mühür/NES ile imzalanmalıdır. Belgenin elektronik ortamda alıcıya gönderilen mesajında, UBL-TR formatında oluşturulan e-belge görüntülenebilmeli, GİB üzerinden imza/mühür doğrulama işleminin nasıl yapılacağı ve gerektiğinde kâğıt çıktı olarak nasıl alınabileceği bilgisine yer verilmelidir.²⁷⁸

2.3.8. e-Defter

e-Defter, VUK ve TTK'ye göre tutulması zorunlu olan defterlerin, kanunda belirtilen özellik ve şartlara uygun bir şekilde hazırlanan, dijital ortamda kayıt altına alınabilen, güvenli e-İmza ile değiştirilemeyen, bütünlüğünün ve kaynak doğrulamasının yapılabildiği, hukuki ve teknik düzenlemelere dayanılarak oluşturulan elektronik kayıtlar bütünüdür.²⁷⁹

Maliye Bakanlığı'na bağlı GİB ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı aracılığıyla yapılan müşterek çalışmalar neticesinde 13 Aralık 2011 tarihli 28141 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 1 Sıra No.lu Elektronik Defter Genel Tebliği 01.01.2012 tarihinden

²⁷⁷ “e-Müstahsil Hakkında”, www.efatura.gov.tr,

URL: <<http://www.efatura.gov.tr/emustahsilhakkinda.html>> [Erişim 19 Ocak 2019].

²⁷⁸ TEKTÜFEKÇİ, s. 111.

²⁷⁹ Ertürk ÖZER, “Vergi İncelemesinde Yeni Dönem: E-Defter”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı.322 (2015), 65–69 (s. 66).

itibaren yürürlüğe girmiştir. 14.12.2014 tarihinde, 28497 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 421 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği ile elektronik defter tutması gereken mükellefler belirlenmiştir. Daha sonra ise 20.06.2015’te 29392 sayılı ve 454 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği ile e-Defter tutma mecburiyetinde olan mükelleflerin kapsamı genişletilmiştir.

1 Sıra No.lu e-Defter Genel Tebliğine göre e-Defter; “*şekil hükümlerinden bağımsız olarak Vergi Usul Kanununa ve/veya Türk Ticaret Kanununa göre tutulması zorunlu olan defterlerde yer alması gereken bilgileri kapsayan elektronik kayıtlar bütünü*” şeklinde tanımlanmıştır.²⁸⁰

Gerçek kişi mükelleflerin NES veya Mali Mühür, tüzel kişi mükelleflerin de Mali Mühür temin etmiş olmaları şartına bağlı olarak e-Defter tutmak isteyen bir mükellefin atacağı ilk adım; e-Defter tutma işlemlerini yürütmeye uyumlu muhasebe programı vb. türde bir yazılımı temin etmiş olmaları gerekmektedir. Daha sonra www.edeften.gov.tr web adresi üzerinden yayımlanmış başvuru kılavuzunda belirtilen şartlara uygun bir şekilde e-Defter başvuru işleminin yapılması gerekmektedir.²⁸¹

1 Sıra No.lu Elektronik Defter Genel Tebliği düzenlemesine göre yevmiye defteri ile büyük defterin XBRL GL e-Defter format ve standartlarına uygun olarak hazırlanması gerekmektedir. XBRL GL format ve standartları sayesinde yevmiye ve büyük defter kayıtlarının içerik ve standartları oluşturulmaktadır.²⁸² **XBRL** (Extensible Business Reporting Language - Genişleyebilir İşletme Raporlama Dili), kar amacı gütmeyen bir şirketler birliği (konsorsiyum) olan XBRL International tarafından yönetilen ve geliştirilen finansal bilgilerin hazırlanması, yayınlanması ve denetlenmesini kolaylaştırmak amacıyla oluşturulmuş, internet üzerinden verilerin kolaylıkla depolanması, transfer edilmesi ve analiz edilmesini sağlayan XML tabanlı bir yazılım

²⁸⁰ Maliye Bakanlığı, GİB - 1 Sıra No.lu Elektronik Defter Genel Tebliği (Turkey: Resmi Gazete No:28141, 2011), URL: <<http://www.gib.gov.tr/node/88458>>.

²⁸¹ Maliye Bakanlığı, GİB - 1 Sıra No.lu Elektronik Defter Genel Tebliği.

²⁸² “e-Defter Mevzuat ve Teknik Mimari”, www.edeften.gov.tr, URL: <<http://www.edeften.gov.tr/edeftenmevzuat.html>> [Erişim 20 Ocak 2019].

dilidir. XBRL’in en önemli özellikleri açık tanımlar, test edilebilir iş kuralları, çok dilli destek ve güçlü yazılım desteğidir.²⁸³

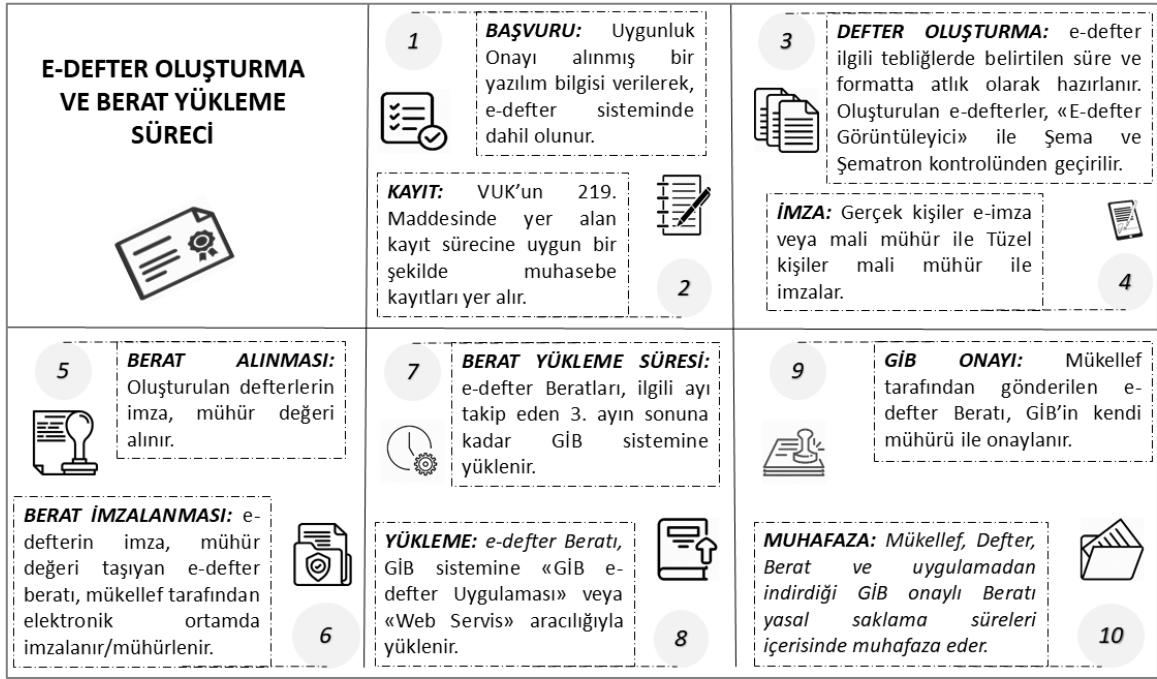
Elektronik Defter Beratı 1 Sıra No.lu e-Defter Genel Tebliğine göre; “*elektronik ortamda oluşturulan defterlere ilişkin olarak, Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından belirlenen standartlara uygun bilgileri içeren ve Başkanlık Mali Mührü ile onaylanmış elektronik dosyayı*” ifade etmektedir. Gelir vergisi mükellefleri e-İmza ile tüzel kişiler ise mali mühür ile berat alabilmektedirler. Elektronik ortamda hazırlanmış olan Yevmiye ve Defteri-i Kebirin geçerli hale gelebilmesi için e-Defter beratının alınması mutlak zorunluluktur.²⁸⁴

e-Defter, bir aylık dönem için oluşturulmaktadır. İzleyen 3. ayın sonuna kadar <http://www.e-defter.gov.tr> web sayfası üzerinden GİB’e yüklenmektedir. GİB’ten mali mühür ile onay beratı alındıktan sonra defterde herhangi bir değişiklik yapılamamaktadır. Bunun yerine ilgili cari dönemde, geçmiş döneme ait hatalı işlemler için yapılması gereken muhasebe düzeltme kayıtları oluşturulmalıdır. İlgili ayda oluşturularak GİB berat dosyası alınmış olan e-Defter’e, beratın oluşturulduğu tarihten sonra gelen bir faturanın kaydedilmesi mümkün değildir. Bu faturalar Ancak bir sonraki aylara işlenerek kaydedilebilir.²⁸⁵ GİB tarafından yayınlanan aşağıdaki iş akış şemasında e-Defter yükleme ve berat alma süreçlerinde yapılması gerekenler adım adım açıklanmıştır.

²⁸³ Filiz YÜKSEL, Cevdet KAYALI, ve Nilgün KAYALI, “Sürdürülebilirlik Raporlaması ve XBRL”, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 10. Yıl, Özel Sayı, Sayı.10. Yıl Özel Sayısı (2018), 110–31 (ss. 115–16).

²⁸⁴ Maliye Bakanlığı, *GİB - 1 Sıra No.lu Elektronik Defter Genel Tebliği*.

²⁸⁵ TEKTÜFEKÇİ, s. 111.

Şekil 10 : e-Defter Oluşturma ve Berat Yükleme Süreci

Kaynak: “e-Defter Uygulamasının Teknik Mimarisi”, www.efatura.gov.tr, URL: <http://www.edefter.gov.tr/edeftermevzuat.html> [Erişim 17 Ocak 2019].

Harcamaların kontrol altına alınması, yolsuzlukların önlenmesi ve bunların anında tespit edilebilmesinin yanı sıra, vergilendirme alanında yaşanan sahteciliğin önlenmesi, karşıt incelemelerin anında yapılabilmesi gibi birçok faydası olan e-Defter kullanımının, sağladığı bu avantajlardan dolayı yakın bir gelecekte işletmelerin tamamını veya tamamına yakın bir kısmını kapsaması mümkündür.²⁸⁶

2.3.9. Elektronik Beyannameler

e-Beyanname, e-mükellef projesinin başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Elektronik Beyanname, Türk Vergi Mevzuatına 31.07.2004 tarihli 5228 sayılı kanunun 8. maddesiyle Vergi Usul Kanunu'nun 257. maddesinin 4 No.lu bendinde yapılan değişiklikle girmiş bulunmaktadır. Beyannamelerin elektronik ortamda iletilmesi sürecine ise Ekim 2004 yılından itibaren başlanmıştır.²⁸⁷

²⁸⁶ KARA ve YILMAZ, s. 13.

²⁸⁷ ÖZ ve BOZDOĞAN, s. 82.

Elektronik beyanname (e-Beyanname), mükelleflerin sorumlu oldukları beyannamelerini elektronik ortamda gönderebilmesine imkân sağlayan bir uygulamadır. Bu uygulama, tam otomasyona geçiş sağlayan vergi dairelerine verilecek olan beyannameleri kapsamaktadır. E- beyanname göndermeye aracılık yapma hususunda hizmet sözleşmesi ile mükelleflerden yetki almış olan meslek mensupları, mükelleflerinin beyannamelerini elektronik ortamda gönderebilmek için Elektronik Beyanname Aracılık ve Sorumluluk Sözleşmesini mükellef ile karşılıklı olarak imzalamak ve sözleşmede belirtilen hükümleri yerine getirmekle yükümlüdürler.²⁸⁸

İnternet üzerinden gönderilmesi zorunlu olan beyannameleri göndermeyenler ile ilgili olarak Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 355. maddesi hükümlerine binaen özel usulsüzlük cezası uygulanmaktadır.

2.3.10. Elektronik Devlet

e-Devlet anlayışı, devletin çeşitli kademelerine bilişim alanında birçok yenilik getirmiştir. E-dönüşüm sürecinin bir sonucu şeklinden ortaya çıkan bu yenilikler e-Devlet çatısı altında gerçekleştirilmektedir. Bu dönüşümün en yoğun ve kapsamlı bir şekilde uygulandığı devlet kademelerinden biri de maliye alanındadır. Maliye alanında gerçekleşen E-vergi uygulaması ile devletin mükellef takibini kolaylaştırmış ve vergi gelirinin daha düzenli olmasını sağlamıştır. Aynı zamanda mükelleflere de ödeme ve beyanname vermede kolaylık getirmiştir.²⁸⁹

Muhasebeye kullanılan belgelerin birçoğu çeşitli e-Devlet projeleri kapsamında ortaya çıkmıştır. Elektronik ortamda birçok belge temin edilebilmekte ve muhasebe açısından da mali niteliğe sahip belgeler elektronik ortamda temin edilerek muhasebe süreçlerinde kullanılmaktadır. Bu kapsamda Gelir İdaresi Başkanlığının İnternet Vergi Dairesi uygulamasıyla mükellefler vergi dairelerine gitmeden Vergi, Resim, Harç vb. borçlarını online olarak ödeyebilmektedir.

²⁸⁸ Ertan AYDOĞAN, “**Elektronik Beyanname Sözleşmesinin Mükellef Tarafından İptal Edilmesi**”, *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı.143 (2017), 203–8 (s. 203).

²⁸⁹ ÖZ ve BOZDOĞAN, s. 88.

Maliye bakanlığının yanı sıra, İçişleri Bakanlığı'nın İl Envanteri Modernizasyonu Projesi (İLEMOD) ve Polis Ağı Oluşturma Projesi (Pol-Net); Milli Eğitim Bakanlığı'nın Yönetim Bilgi Sistemi (MEBNET); Adalet Bakanlığı'nın Ulusal Yargı Ağı (UYAP); Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'nün Tapu Kadastro Bilgi Sistemi (TAKBİS); MTA'nın Yerbilimleri Data Merkezi; DSI'nin Sel ve Deprem Felaketi Acil Yardım Projesi (TEFER); Gümrük Müsteşarlığı'nın Gümrük Sistemleri Otomasyon Projesi (GİMOP) gibi birçok kamu kurumunda farklı farklı projeler bulunmaktadır.²⁹⁰

e-Devlet dünya üzerinde giderek daha yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bununla birlikte sistemin yaşadığı bir takım sorunlar da beraberinde gelmektedir. Bilgi, elektronik ortamdan sağlandığı ve saklandığı için güvenlik sorunları ile karşı karşıya kalmaktadır. Devletin hukuki altyapısının yetersiz kalması, toplumun geleneksel devlet anlayışını benimsemesinden dolayı alışkanlıklarından vazgeçememesi ve ağ problemlerinden kaynaklı e-Devlet sistemine erişim sorunlarının yaşanması gibi sebepler e-Devlet kullanımının etkin kullanımını engelleyen etmenlerden bazılarıdır. Bu engelleri aşabilmek ve uygulamanın altyapısını geliştirmek için fon kaynağı ihtiyaç duyulmakta ve teknolojik gelişmelere paralel, eşzamanlı yasal düzenlemelerin oluşturulması gerekmektedir.

²⁹⁰ BAŞTAN ve GÖKBUNAR, s. 84.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. E-TİCARET İŞLEMLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE UYGULAMALARI

Teknoloji geliştikçe şirketlerin verimliliğini ve satışlarını arttırabilecekleri yeni fırsatlar ortaya çıkmaktadır. E-ticareti benimseyen ve müşteri ihtiyaçlarını karşılayabilen firmalar bu sayede rakiplerine karşı büyük avantaj sağlayarak daha fazla verimlilik ve başarı elde etmektedirler. Muhasebe bilimi de birçok açıdan teknoloji ve e-ticaret alanında meydana gelen gelişmelerden etkilenmektedir.²⁹¹

Elektronik ticaret firmalarının faaliyetleri göz önüne alındığında, bazı özellikli gelir ve gider türleri bulunmaktadır. Gelirler ise Mal ve hizmet satışları, kargo gelirleri ile banka faiz gelirlerinden oluşmaktadır. Giderler ise; Bilişim sistemlerinin temini, web sitesi hazırlama maliyetleri, ürün ve hizmet temini, paketleme ve kargo maliyeti, reklam harcamaları, banka komisyonları, sanal pos hizmeti, elektronik imza süreci için katlanılan maliyetler gibi çeşitli gider kalemlerinden oluşmaktadır.²⁹²

Söz konusu gelir ve giderlerden de anlaşıldığı gibi geleneksel ticaret firmalarından farklı olarak e-ticaret firmalarında, mal ve hizmetlerin satışı için katlanılan maliyetlerden elde edilen gelirlerin tahsilat şekillerine kadar çeşitli özellikli muhasebe işlemleri bulunmaktadır.

²⁹¹ HICKS, s. 13.

²⁹² Mariela CLAUDIU, Brandas MEGAN, Ovidiu CRACIUNESCU, “**Study on the impact of E-commerce on tax and accounting activities**”, *World Applied Sciences Journal*, Cilt.24. Sayı.4 (2013), 534–39 (s. 536).

E-ticaret firmalarında yaygın olarak kullanılan muhasebe ana hesapları aşağıda bulunan Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7 : E-Ticaret Firmalarında Yaygın Olarak Kullanılan Muhasebe Hesapları

HESAP SINIFI	HESAP KODU	HESAP ADI
10	-	HAZIR DEĞERLER
	100	KASA
	102	BANKALAR
	103	VERİLEN ÇEKLER VE ÖDEME EMİRLERİ
	108	DİĞER HAZIR DEĞERLER
12	-	TİCARİ ALACAKLAR
	120	ALICILAR
	127	DİĞER TİCARİ ALACAKLAR
15	-	STOKLAR
	153	TİCARİ MALLAR
	157	DİĞER STOKLAR
18	-	GELECEK AYLARA AİT GİDERLER
	180	GELECEK AYLARA AİT GİDERLER
19	-	DİĞER DÖNEN VARLIKLAR
	191	İNDİRİLECEK KDV
22	-	TİCARİ ALACAKLAR
	220	ALICILAR
	227	DİĞER TİCARİ ALACAKLAR
25	-	MADDİ DURAN VARLIKLAR
	253	TESİS, MAKİNE VE CİHAZLAR
	255	DEMİRBAŞLAR
	257	BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR (-)
26	-	MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR
	260	HAKLAR
	263	ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME GİDERLERİ
	267	DİĞER MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR
	268	BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR (-)
28	-	GELECEK YILLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI
	280	GELECEK YILLARA AİT GİDERLER
30	-	MALİ BORÇLAR
	309	DİĞER MALİ BORÇLAR
32	-	TİCARİ BORÇLAR

	320	SATICILAR
	321	BORÇ SENETLERİ
	329	DİĞER TİCARİ BORÇLAR
34	-	ALINAN AVANSLAR
	340	ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI
36	-	ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER
	360	ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR
	361	ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KESİNTİLERİ
39	-	DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR
	391	HESAPLANAN KDV
60	-	BRÜT SATIŞLAR
	600	YURTİÇİ SATIŞLAR
	601	YURTDIŞI SATIŞLAR
61	-	SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)
	610	SATIŞTAN İADELER (-)
	611	SATIŞ İSKONTOLARI (-)
64	-	DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR
	643	KOMİSYON GELİRLERİ
	646	KAMBIYO KARLARI
	649	DİĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR
65	-	DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-)
	653	KOMİSYON GİDERLERİ (-)
	656	KAMBIYO ZARARLARI (-)
67	-	OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR
	679	DİĞER OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR
68	-	OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR
	689	DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR
76	-	PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ
	760	PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ
77	-	GENEL YÖNETİM GİDERLERİ
	770	GENEL YÖNETİM GİDERLERİ
78	-	FİNANSMAN GİDERLERİ
	780	FİNANSMAN GİDERLERİ
90	-	NAZIM HESAPLAR
	950	KANUNEN KABUL EDİLMEMEYEN GİDERLER

Türkiye’de muhasebe uygulamaları genelde VUK ve TTK’da yer alan hükümlere göre gerçekleştirilmekte olup, bu kanunların ihtiyaca cevap vermediği noktalarda muhasebe fonksiyonlarının sağlıklı bir şekilde uygulanması için 18.12.1999 tarihinde kurulan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayımlanan TMS hükümlerinden yararlanılmaktadır.²⁹³

Bir firmanın e-ticaret firması olarak nitelendirilebilmesi için internet sitesi üzerinden satış yapıyor olması gerekmektedir. İnternet sitesi maliyetleri başlıklı TMS Yorum 32’ye göre bir web sitesinin geliştirilmesi sürecinde “Planlama”, “Uygulama ve Altyapı Geliştirmesi”, “Grafik Tasarım Geliştirmesi”, “İçerik Geliştirmesi” olmak üzere dört aşama bulunmaktadır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde yer alan örnek uygulamalarında VUK, TTK, TMS gibi yasal düzenlemelerden yararlanarak, e-ticaret firmalarında karşılaşılabilecek özellikli muhasebe işlemleri detaylı bir şekilde açıklanacaktır.

3.1. İŞLETME BİLİŞİM ALTYAPISININ KURULMASI İŞLEMLERİ

Elektronik ticaret faaliyeti yürütmek isteyen firmaların ilk olarak yapmaları gereken şey mal ve hizmetlerini satabildikleri bir web sitesine sahip olmaktır. Web sitesinin kurulumu ve şirket bilişim altyapısının oluşturulması için ise server, bilgisayar gibi donanım ekipmanlarının temin edilmesi, internet ve ağ bağlantılarının kurulması gerekmektedir.

3.1.1. Demirbaş/Donanım Satın Alınması

İşletme faaliyetlerinin yürütülmesi amacıyla kullanılan her türlü donanım, teçhizat vb. maddi varlıklar, 1. Sıra No’lu MSUGT’ye göre “255 DEMİRBAŞLAR” hesabında kayıt altına alınır.²⁹⁴ E-ticaret faaliyeti gerçekleştirmek isteyen firmaların web sitesi kurmak, güvenlik ve bazı servislerden faydalanabilmek için öncelikle bir sunucu sahibi olmaları ya da kiralararak temin etmeleri gerekmektedir.

²⁹³ Cemal ATAMAN GÖKÇEN Başak, GÖKÇEN Gürbüz, ve ÇAKICI, **Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları**, 1. baskı (İstanbul: *Türkmen Kitapevi*, 2011), ss. 9–10.

²⁹⁴ *Maliye Bakanlığı, GİB - 1 Sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği*, s. TDHP Açıklamaları.

VUK'un 269. maddesine göre satın alma yoluyla yapılan donanım harcamaları doğrudan gider yazılmak yerine sabit kıymet olarak kayıt altına alınmaktadır.²⁹⁵ TMS (Türkiye Muhasebe Standartları) 16'ya göre ise mal ve hizmet üretimi amacıyla bir yıldan fazla süreli elde tutulan fiziki kalemler "MADDİ DURAN VARLIK" olarak tanımlanmıştır.²⁹⁶ Bu nedenle bir web sitesi oluşturmak amacıyla satın alınan her nevi donanım malzemeleri Maddi Duran Varlık altında muhasebe kayıtlarına girmektedir.

Örnek 1: *Sunucu Satın Alınması*

Tezel Tekstil A.Ş. firmasına ait online alışveriş sitesi oluşturmak için 05.01.2019 tarihinde 20.000,00 TL + % 18 KDV bedelle Ersanlı Bilgisayar A.Ş. firmasından kredili olarak sunucu (server) satın almıştır.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 05.01.2019 /			
255	DEMİRBAŞLAR	20.000,00	
	255.02 Büro Makineleri		
	255.02.01 Sunucu (Server)		
191	İNDİRİLECEK KDV	3.600,00	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
320	SATICILAR		23.600,00
	320.01 Yurt İçi Satıcılara Borçlar		
	320.01.02 Ersanlı Bilgisayar A.Ş.		

Sunucu satın alan firmaların faaliyet konusu *web tasarım ve hosting hizmeti sağlamak* üzerine ise yukarıdaki yevmiye kaydı doğru olmayacaktır. Çünkü web hosting firmaları sunucuları hizmet üretebilmek amacıyla kullanmaktadır. Dolayısıyla mal ve hizmet üretilmesi amacıyla kullanılan her türlü tesis, makine ve cihaz ile bunların eklentilerinin "253 TESİS, MAKİNE VE CİHAZLAR" hesabı altında izlenmesi gerekmektedir. Bu durumda ilgili muhasebe kaydı aşağıdaki şekilde yapılmalıdır.

²⁹⁵ Vergi Usul Kanunu, s. Madde 269.

²⁹⁶ TMS 16 - Maddi Duran Varlıklar.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 05.01.2019 /			
253	TESİS, MAKİNE VE CİHAZLAR	20.000,00	
	253.03 Cihazlar		
	253.03.01 Sunucu (Server)		
191	İNDİRİLECEK KDV	3.600,00	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
320	SATICILAR		23.600,00
	320.01 Yurt İçi Satıcılara Borçlar		
	320.01.02 Ersanlı Bilgisayar A.Ş.		

Örnek 2: Sunucu Kiralanması

Gürleyen Mali Müşavirlik firması web sitesi oluşturmak amacıyla hosting ihtiyacını 08.01.2019 tarihinde 1.500,00 TL + % 18 KDV bedelle Akçe Web Hosting A.Ş. firmasından sunucu (server) kiralarak karşılamıştır. (sunucu fiziken Akçe web hosting firmasında). Akçe A.Ş. fatura bedelini peşin olarak banka havalesi yoluyla ödemiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 08.01.2019 /			
770	GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	125,00	
	770.06 Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler		
	770.06.01 Sunucu Kiralama		
180	GELECEK AYLARA AİT GİDERLER	1.375,00	
	180.03 Gelecek Aylara Ait Kira Giderleri		
	180.03.02 Sunucu Kiralama–Hosting Hiz.		
191	İNDİRİLECEK KDV	270,00	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
102	BANKALAR		1.770,00
	102.01 Vadesiz TL Mevduatlar		
	102.01.02 Akbank Vadesiz TL		

Sunucuların kiralanma yoluyla alınan web hosting hizmet bedelinin yıllık olarak temin edilmesi durumunda yapılan harcamalar tutar sınırlaması olmaksızın aylık olarak giderleştirilerek kayıt altına alınır. Web hosting hizmetinin bir yıldan daha uzun süreli

temin edilmiş olması durumunda ise söz konusu kiralama işlemi TMS 38'e^{297*} göre manyetik ortamın süreli kullanım hakkı olarak değerlendirilmeli ve "26 MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR" hesap grubu altında aktifleştirilmelidir.²⁹⁸ Sunucu kiralama hizmetinin yurt dışından alınması durumunda gayri maddi hak ödemeleri kapsamında değerlendirilmekte ve bu bağlamda çifte vergilendirme hükümleri de dikkate alınarak stopaja tabi tutulmaktadır.

Yukarıdaki örneğimizi bir yıl yerine üç yıllık olarak 4.500,00 TL + % 18 KDV bedel karşılığı sunucu kiralama hizmeti alındığını düşünürsek muhasebe kaydı aşağıdaki şekilde olmalıdır.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 08.01.2019 /			
260	HAKLAR	4.500,00	
	260.99 Diğer Haklar		
	260.99.01 Sunucu Kiralama–Hosting Hizmeti		
191	İNDİRİLECEK KDV	810,00	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
102	BANKALAR		5.310,00
	102.01 Vadesiz TL Mevduatlar		
	102.01.02 Akbank Vadesiz TL		

Örnek 3: *Bilgisayar Satın Alınması*

Akıllı Yazılım A.Ş. web sitesi üzerinden satış işlemlerini yürütmek amacıyla ofis çalışanları için Demirci Bilgisayar A.Ş.'den 5 adet laptop satın almıştır. Firma 09.01.2019 tarihli ve 20.000,00 TL + % 18 KDV tutarındaki fatura bedeli için üç ay vadeli senet keşide etmiştir.

²⁹⁷ Türkiye'de muhasebe uygulamaları genelde VUK ve TTK'da yer alan hükümlere göre gerçekleştirilmekte olup, bu kanunların ihtiyaca cevap vermediği noktalarda muhasebe fonksiyonlarının sağlıklı bir şekilde uygulanması için 18.12.1999 tarihinde kurulan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayımlanan TMS hükümlerinden yararlanılmaktadır.

²⁹⁸ **TMS 38 - Maddi Olmayan Duran Varlıklar.**

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 09.01.2019 /			
255	DEMİRBAŞLAR	20.000,00	
	255.02 Büro Makineleri		
	255.02.02 Bilgisayarlar		
191	İNDİRİLECEK KDV	3.600,00	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
321	BORÇ SENETLERİ		23.600,00
	321.01 Verilen TL Borç Senetleri		
	321.01.02 Demirci Bilgisayar A:Ş		

3.1.2. Demirbaşlara Amortisman Ayrılması

Kayıt altına alınan Maddi Duran Varlıklar VUK'un 313. maddesine göre, yıllar itibariyle faydalı ömrünü tamamlayarak yıpranmaya tabi oldukları için²⁹⁹ zaman içerisinde ortaya çıkan değer kayıpları amortisman ayrılarak giderleştirilmektedir.

VUK'un 313 ile 321. maddeleri arasında amortisman konusunda detaylı bilgilendirme yapılmış olup firmalar amortisman ayırmak için "Normal Amortisman Yöntemi", "Azalan Bakiyeler Yöntemi (Hızlandırılmış Amortisman Yöntemi)" ve sadece otomobiller için kullanılan "Kıst Amortisman Yöntemi"nden birini tercih etmektedirler. Normal amortisman yönteminde duran varlığın faydalı ömrüne bağlı olarak oranlama yapılarak ve her yıl eşit tutarda amortisman ayrılır. Azalan bakiyeler yönteminde ise bulunan oranın iki katı kadar amortisman ayrılmaktadır. Her yıl biriken amortisman tutarı duran varlığın maliyetinden çıkarılmak suretiyle tekrar amortisman payı hesaplanıp son yıl oran kullanılmadan kalan bakiyenin tamamı için amortisman kaydı yapılmaktadır. Bu yöntemde yıllık amortisman oranı üst limiti % 50'dir.

Türkiye'de GİB'in yayınladığı Amortisman Oranları Tablosu'na göre bilgisayar, bilgisayar donanımları ve sunucuların faydalı ömrü 4 (Dört) yıl, amortisman oranı da %

²⁹⁹ Vergi Usul Kanunu, s. Madde 313.

25 olarak belirlenmiştir.³⁰⁰ 2019 yılı itibariyle değeri 1.200,00 TL'nin altında olan alet, edevat ve demirbaşlar için amortisman ayırmadan gider hesaplarına kaydedilmektedir.³⁰¹

Örnek 1: Normal Amortisman Yöntemi

Gedikpınar Yazılım A.Ş. firmasının 01.02.2018 almış olduğu 20.000,00 TL + % 18 KDV bedelli sunucunun ekonomik ömrü 4 yıldır. Normal amortisman yöntemini kullanan firmanın 2018 yılından itibaren ayırması gereken yıllık amortisman oranları ve örnek kayıt aşağıdaki gibidir.

Amortisman Oranı: 1 / Faydalı Ömür = 1 / 4 = 0,25 (% 25)

Yıllar	Duran Varlık Maliyeti	Amortisman Oranı	Amortisman Payı	Birikmiş Amortisman
2018	20.000,00 TL	% 25	5.000,00 TL	5.000,00 TL
2019	20.000,00 TL	% 25	5.000,00 TL	10.000,00 TL
2020	20.000,00 TL	% 25	5.000,00 TL	15.000,00 TL
2021	20.000,00 TL	% 25	5.000,00 TL	20.000,00 TL

2018 Yılı Yevmiye Kaydı;

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 31.12.2018 /			
770	GENEL YÖNETİM GİDERİ	5.000,00	
	770.11 Amortisman ve Tükenme Payları		
	770.11.01 Sunucu (Server)		
257	BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR (-)		5.600,00
	257.05 Demirbaşlar		
	257.05.02 Sunucu (Server)		

Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi 2019 yılında ve takip eden yıllarda eşit oranda amortisman kaydı yapılarak ilgili sunucunun maliyeti gider hesaplarına aktarılmaktadır.

³⁰⁰ GİB – Amortisman Oranları Tablosu 2019.

³⁰¹ 504 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği, 2018.

Amortisman ayırma işlemleri ile ilgili muhasebe kayıtları dönem sonlarında aylık, üçer aylık veya yıllık olarak yapılabilir.

Örnek 2: Azalan Bakiyeler Yöntemi

$$\text{Amortisman Oranı: } (1 / \text{Faydalı Ömür}) * 2 = (1 / 4) * 2 = 0,50 (\% 50)$$

Yıllar	Maliyet – Birikmiş Amortisman	Amortisman Oranı	Amortisman Payı	Birikmiş Amortisman
2018	20.000,00 TL – 0,00 TL	% 50	10.000,00 TL	10.000,00 TL
2019	20.000,00 TL - 10.000,00 TL	% 50	5.000,00 TL	15.000,00 TL
2020	20.000,00 TL - 15.000,00 TL	% 50	2.500,00 TL	17.500,00 TL
2021	20.000,00 TL - 17.500,00 TL	-	2.500,00 TL	20.000,00 TL

2018 Yılı Yevmiye Kaydı;

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 31.12.2018 /			
770	GENEL YÖNETİM GİDERİ	10.000,00	
	770.11 Amortisman ve Tükenme Payları		
	770.11.01 Sunucu (Server)		
257	BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR (-)		10.000,00
	257.05 Demirbaşlar		
	257.05.02 Sunucu (Server)		

Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi 2019 yılında ve son yıla kadar takip eden yıllarda eşit amortisman oranı üzerinden hesaplanan tutarın kaydı yapılarak ilgili sunucunun maliyeti gider hesaplarına aktarılmış olmaktadır.

3.1.3. İşletim Sistemi Kurulması

İşletim sistemleri bilgisayar vb. donanımların çalışabilmesi için gerekli olan yazılımlardır. Bu yazılımlar devlet desteğiyle ya da geniş teknolojik bilgi birikime sahip büyük firmalar tarafından üretilmektedir. Windows, Mac OS, Unix, Pardus, Linux gibi bilgisayarlar için üretilen işletim sistemleri ile tabletler ve mobil cihazlar için geliştirilmiş

olan Andoid ve IOS gibi işletim sistemleri bulunmaktadır. Bu sistemler, cihazlara yüklü olarak satılabildiği gibi ayrı bir ücret karşılığında da tedarik edilmesi mümkündür.

İnternet sitesi için alınan bilgisayarda kullanılan işletim sistemlerinin maddi duran varlık mı yoksa maddi olmayan duran varlık şeklinde mi aktifleştirileceği, yazılımın cihaza yüklü olup olmadığına göre değişiklik göstermektedir. TMS 38.4'e göre, maddi olan ve olmayan unsurlar içeren bir varlığın "TMS 16 Maddi Duran Varlıklar" standardına göre mi yoksa "TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar" standardına göre mi ele alınması gerektiğine karar verilirken ilgili donanım bünyesinde maddi ve maddi olmayan varlıklardan hangisi daha önemli ise muhasebe kaydı o hesaba yapılır.³⁰²

Eğer işletim sistemi bilgisayar satın alınırken içeriğinde mevcut ise bu yazılım söz konusu donanımın ayrılmaz bir parçası olduğundan Maddi Duran Varlık olarak aktifleştirilmektedir. Diğer yandan donanımdan bağımsız olarak alınabilen işletim sistemleri donanımın ayrılmaz bir parçası olmadığından dolayı Maddi Olmayan Duran Varlık olarak aktifleştirilmektedir. GİB tarafından yayınlanan "Amortisman Tabi İktisadi Kıymetlerin Faydalı Ömürleri" tablosuna göre işletim sistemleri, bilgisayar yazılımları ile aynı kategoride değerlendirilerek 3 (üç) yıl boyunca % 33,33 oranla amortisman tabi tutulmaktadır.³⁰³

Örnek 1: İşletim Sisteminin Satın Alınması

Akgüloğlu Online Eğitim A.Ş. web sitesi işlemlerinde kullanılması için önceden almış olduğu bilgisayar için Windows.10 işletim sistemini Özsoy Bilgisayar A.Ş.'den satın almıştır. Firma 10.01.2019 tarihli ve 400,00 TL + % 18 KDV tutarındaki fatura bedelini peşin ödemiştir.

³⁰² TMS 38 - Maddi Olmayan Duran Varlıklar.

³⁰³ Maliye Bakanlığı, GİB - Amortisman Oranları Tablosu 2019.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 10.01.2019 /			
267	DİĞER MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	400,00	
	267.01 Bilgisayar Yazılımları		
	267.01.02 İşletim Sistemleri		
191	İNDİRİLECEK KDV	72,00	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
100	KASA		472,00
	100.01 TL Kasa		

Örnek 2: İşletim Sisteminin Donanım ile Birlikte Satın Alınması

Doğancılı Tekstil A.Ş. web sitesinin oluşturulması için gerekli olan bilgisayar ve işletim sistemini Sezen Bilgisayar A.Ş.'den satın almıştır. Firma 10.01.2019 tarihli ve 3.000,00 TL + % 18 KDV tutarındaki fatura bedelini firma kredi kartı ile ödemiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 10.01.2019 /			
255	DEMİRBAŞLAR	3.000,00	
	255.02 Büro Makineleri		
	255.02.02 Bilgisayarlar		
191	İNDİRİLECEK KDV	540,00	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
309	DİĞER MALİ BORÇLAR		3.540,00
	309.01 Kredi Kartı ile Yapılan Alışlardan Doğan Borçlar		
	309.01.02 Sezen Bilgisayar A.Ş.		

3.1.4. İnternet Ağı Altyapısının Oluşturulması

Kurum içi bilgisayarların birbirine bağlanması, internet altyapısı vb. işlemler için network altyapısının oluşturulması gerekmektedir. Bu kapsamda suncu bilgisayar gibi demirbaşların birbirine bağlanması amacıyla kullanılan değer olarak irili ufaklı bazı malzemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Kablo, switch, modem, router gibi malzemeler intranet, extranet ve internet altyapısını oluşturmak amacıyla kullanılan bu tarz malzemelerden bazılarıdır.

Bu malzemelerin doğrudan gider mi yazılacağı veyahut aktifleştirilip aktifleştirilmeyeceği konusu VUK'un 313. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre 1 (bir) yıldan uzun süre kullanılan, yıpranmaya maruz kalan, parasal değeri 31.12.2018 tarih ve 504 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği'ne göre 1.200,00 TL (KDV Hariç) tutarını aşan ve **demirbaşların tamamlayıcı bir parçası olan** her türlü malzeme aktifleştirilerek faydalı ömürleri dahilinde amortismanına tabi tutulmaktadır. Bu rakam aynı zamanda fatura düzenleme sınırı olup her yıl GİB tarafından yayınlanan tebliğler ile güncellenmektedir. İktisadi ve teknik bakımdan bütünlük arz eden malzemelerde ise bu sınır kümülatif olarak dikkate alınmaktadır. Diğer taraftan bu sınırların altında kalan her türlü alet, edevat, malzeme ise doğrudan gider yazılabilir.

Örnek 1: Amortismanına Tabi Malzeme Alımı

Kılıç Liman İşletmeciliği A.Ş. daha önceden almış olduğu sunucuyu şirket ağ altyapısının oluşturulması ve bilgisayarlara bağlamak için Kendigelen Bilgisayar A.Ş.'den 11.01.2019 tarihinde 1.800,00 TL + % 18 KDV bedelle kablo ve switch satın almıştır. Firma fatura bedelini banka havalesi yoluyla peşin ödemiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 11.01.2019 /			
255	DEMİRBAŞLAR	1.800,00	
	255.02 Büro Makineleri		
	255.02.03 Sunucu Ekipmanları		
191	İNDİRİLECEK KDV	324,00	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
102	BANKALAR		2.124,00
	102.01 Vadesiz TL Mevduatlar		
	102.01.03 T.C. İş Bankası Vadesiz TL		

Örnek 2: Doğrudan Giderleştirilen Malzeme Alımı

Bayrakçı Yabancı Dil A.Ş. şirket içi wifi bağlantısı oluşturmak için Gedikpınar Teknoloji A.Ş.'den 12.01.2019 tarihinde 300,00 TL + % 18 KDV bedelle modem satın almıştır. Firma fatura bedelini peşin ödemiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 12.01.2019 /			
770	GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	300,00	
	770.04 Diğer Çeşitli Giderler		
	770.04.01 Amortismana Tabi Olmayan Sabit Kıymet giderleri		
191	İNDİRİLECEK KDV	54,00	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
100	KASA		354,00
	100.01 TL Kasa		

3.1.5. İnternet Bağlantı Hizmeti Alınması

Kuşkusuz sadece web sitesi için değil bütün faaliyet süreçleri için internet hizmetinin alınması firmalar adına vazgeçilmez bir hal almış ve artık elektrik, su vb. giderler gibi sabit gider haline dönüşmüştür. Bu tarz giderler, firmaların çeşitli birimlerinin kullanım oranlarına göre paylaştırılarak yevmiye kayıtları yapılmaktadır. Çünkü internet kullanımı gibi giderler hem genel yönetim işleri için hem de pazarlama satış süreçleri gibi diğer faaliyetlerin yürütülmesi amacıyla kullanılabilir. İnternet hizmetleri ilgili dönemde gider olarak kayıt altına alınır. Alınan hizmetin bir yıldan uzun vadeli olması durumunda ve hizmet bedelinin peşin ödenmiş olması halinde ise gelecek döneme ait giderler aktifleştirilerek ilerleyen süreçlerde gider hesaplarına aktarılmaktadır.

Hem sabit hatlar üzerinden hem de mobil cihazlar üzerinden satın alınan internet hizmetlerinde, abonelik ve aylık internet bedeline ÖİV (Özel İletişim Vergisi) eklenmektedir. 6802 Sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun özel iletişim vergisini düzenleyen 39. maddesine göre cep telefonlarından % 25, sabit hatlardan % 15 ve internet hizmetlerinden % 5 oranında ÖİV uygulanırken; 02.12.2017 tarih ve 7061 No.lu Kanununun 10. maddesi ile 01.01.2018 tarihinden itibaren bu kapsamda alınan ÖİV oranları bütün hizmetler için % 7,5 olarak belirlenmiştir.

Yine 6802 Sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun 39. maddesinde "...*Bu vergi, katma değer vergisi matrahına dahil edilmez, gelir ve kurumlar vergisi uygulamasında gider*

kaydedilmez ve hiçbir vergiden mahsup edilmez.” şeklinde hüküm altına alınmıştır. Bu nedenle ödenecek ÖİV'nin kanunen kabul edilmeyen gider olarak hesaplara yansıtılması gerekmektedir. Söz konusu yansıtma işlemini de ya 90'lı “NAZIM HESAPLAR” grubu altında izlenerek dönem sonlarında 689 “DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR” hesabına aktarılmalı ya da doğrudan 689 no.lu hesaba kaydedilmelidir.

Örnek 1: İnternet Bağlantı Hizmeti Alınması

Özçelik Yazılım Hizmetleri A.Ş. tüm birimlerde kullanılmak üzere Gürleyen İnternet Hizmetleri A.Ş.'den 2019 yılı için bir yıllığına internet bağlantı hizmetini KDV dahil 1.882,50 TL yıllık bedel karşılığı anlaşmıştır. Fatura bedelleri aylık olarak hizmetin alındığı ilgili ay sonunda düzenlenecektir. 31.01.2019 itibariyle düzenlenen ilk fatura bedeli 150,00 TL + % 18 KDV + % 7,5 ÖİV olmak üzere toplam 188,25 TL'dir. Özçelik A.Ş. almış olduğu internet hizmetinin % 70'ini Pazarlama, % 30'unu Genel Yönetim departmanında kullanmaktadır.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 31.01.2019 /			
760	PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ	105,00	
	760.06 Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler		
	760.06.03 İnternet Giderleri		
770	GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	45,00	
	770.06 Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler		
	770.06.03 İnternet Giderleri		
689	DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR	11,25	
	689.06 Özel İletişim Vergisi		
	689.06.01 Özel İletişim Vergisi (% 7,5)		
191	İNDİRİLECEK KDV	27,00	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
320	SATICILAR		188,25
	320.01 Yurt İçi Satıcılara Borçlar		
	320.01.08 Gürleyen İnt. Hiz. A.Ş.		

Yukarıdaki örneğimizde bulunan 689 no.lu hesap kaydını, dileyen firmalar 950/951 no.lu nazım hesaplarda da izlemek amacıyla yevmiye kaydı oluşturabilmektedir.

Aşağıda örneği bulunan bu kayıt firmalar için bir zorunluluk olmamakla birlikte giderleri takip edebilmek adına bir avantaj sağlamaktadır.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 31.01.2019 /			
950	KANUNEN KABUL EDİLMEYEN GİDERLER	11,25	
	950.06 Özel İletişim Vergisi		
	950.06.01 Özel İletişim Vergisi (% 7,5)		
951	KANUNEN KABUL EDİLMEYEN GİDERLER KARŞILIĞI		11,25
	951.06 Özel İletişim Vergisi		
	951.06.01 Özel İletişim Vergisi (% 7,5)		

3.2. WEB SİTESİ HAZIRLANMASI İŞLEMLERİ

Gerçek veya tüzel kişi mükellefler e-ticaret faaliyeti gerçekleştirmek, pazarlama, reklam, tanıtım faaliyetleri yürütmek amacıyla, yasal zorunluluklar nedeniyle veyahut hem reklam hem de mal ve hizmet satış maksadıyla web sitesi oluşturulmasına gereksinim duyabilmektedirler. Bu tarz durumlarda ihtiyaç duyulan web sayfası dışarıdan hazır şablon olarak alınabilir ya da firmaların kendi bünyelerinde kendi imkânları ile oluşturabilmektedir. Ülkemizde 01.07.2012 tarih ve 6102 No.lu Yeni TTK ile birlikte denetime tabi sermaye şirketleri için web sitesi oluşturma ve finansal tablo, yıllık raporlar gibi birtakım bilgilerin web sitesi üzerinden yayınlaması zorunluluğu getirilmiştir.³⁰⁴ Kanun kapsamında şartları sağlayan ve web sitesi oluşturmayan firmalara 100-300 gün arası adli para cezası uygulanmaktadır.³⁰⁵

Bir web sitesinin oluşturulması için öncelikle internet ortamındaki adı ve adresini ifade eden alan adının alınması gerekmektedir. Sonrasında kuruluş, tasarım, içerik geliştirme ve güncelleştirme amacıyla yazılım hizmetinin alınması gerekmektedir. Siber saldırılara karşı verilen korunması amacıyla güvenlik hizmetinin alınması, site üzerinden satış gerçekleştirilecek ise sanal pos gibi elektronik ödeme altyapısının oluşturulması da etkin ve güvenli bir web sitesinde olması gereken özelliklerden bazılarıdır.

³⁰⁴ *Türk Ticaret Kanunu*, s. Madde 1524.

³⁰⁵ *Türk Ticaret Kanunu*, s. Madde 562 (12. Fıkra).

TMS 38'e göre bir varlığın Maddi Olmayan Duran Varlık olarak muhasebeleştirilebilmesi için "Araştırma" ve "Geliştirme" giderleri olmak üzere iki safhası söz konusudur. Bu standarda göre bir web sitesi ile ilgili araştırma giderleri aktifleştirilmeyip dönem gideri olarak muhasebeleştirilirken, geliştirme giderleri "MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIK" olarak aktifleştirilebilir. Standarda göre araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin birbirinden ayrıştırılamaz halde olması durumunda ise bunların araştırma gideri sayılarak doğrudan sonuç hesaplarına aktarılmalıdır.³⁰⁶

Bir firmanın reklam ve pazarlama dışındaki gelir getirici amaçlar için kendi imkânlarıyla oluşturulan bir web sitesi, "TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar" standardına tabi olmakta ve ilgili maliyetler TMS 38.21 ve TMS 38.57 hükümlerini karşılaması halinde "Maddi Olmayan Duran Varlık" olarak aktifleştirilmektedir. Ancak firma içerisinden ya da dışarıdan alınan destek ile oluşturulan bir web sitesi, sadece reklam ve tanıtıma yönelik olarak kullanılıyor ise katlanılan maliyetlerin tutarı ne olursa olsun doğrudan gider yazılması mümkündür.

3.2.1. Web Sitesi Alan Adı Tescili

Domain (alan adı), bir internet sitesi oluşturulması için web sitesi adının ilgili IP adresine tanımlanarak satın alan kuruluş adına tescil edilmesidir. İşletmeler, alan adı vermeye yetkili kılınmış kuruluşlardan web siteleri için alan adını belirli bir süreliğine satın alırlar. Bununla birlikte bazen büyük holdinglerin alan adı daha önceden başkaları tarafından tescil ettirilmiş olabilmektedir. Bu tarz durumlarda holdingler yıllık bedellerden daha yüksek meblağlar ödeyerek firmaları ile ilgili alan adını satın almaktadırlar.

E-ticaret firmalarında, internet sitesi bir iş yeri olarak değerlendirildiğinden, alan adı kiralama işlemleri genellikle bir yıldan daha uzun süreli yapılmaktadır. Kiralama işleminin bir yıldan kısa olması durumunda dönemsellik ilkesi gereği alan adı doğrudan gider olarak yazılabilirken bir yıldan uzun süreli kiralamalarda ise özün önceliği ilkesi gereği ve TMS 38'e göre "Maddi Olmayan Duran Varlık" olarak aktifleştirilmektedir.

³⁰⁶ Ali ALAGÖZ, "Web Sitesi Maliyetlerinin Muhasebeleştirilmesi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı.18 (2007), 11-24 (s. 17).

Maddi Olmayan Duran Varlıklar VUK'un 269. maddesine göre gayrimenkuller gibi değerlendirildiğinden gayri maddi haklarda maliyet bedeli üzerinden amortisman tabii tutulmaktadır. 339 Seri No.lu VUK Genel Tebliği ile belirlenen gayri maddi haklarla ilgili amortisman oranları daha sonra yayımlanan 339, 365, 406 ve 458 Seri No.lu tebliğler ile güncellemeler yapılmıştır. Nitekim "HAKLAR" hesabında izlenmesi gereken alan adı tescilinin, bu hükümlere göre % 6,66 oranla 15 yılda amorti edilmesi gerekmektedir.³⁰⁷ Ancak MSUGT'ye göre ise haklar yararlanma süreleri içerisinde; yararlanma süreleri belli değil ise beş yıllık sürede eşit taksitlerle itfa olunarak yok edilmektedir.³⁰⁸ Bu durumda iki mevzuat arasında ortaya çıkan bu farklılık zaman zaman sorun yaratabilmektedir.

Örnek 1: Bir Yıldan Uzun Vadeli Alan Adı Tescili

Çelik Gıda San. Tic. Ltd. Şti. firması web sitesi üzerinden satış yapmak amacıyla belirlenen www.celikgida.com isimli alan adını Güney Web Hosting AŞ firmasından 15.01.2019 tarihinde 5 (beş) yıllığına 250,00 TL + % 18 KDV bedel karşılığında tescil ettirmiştir. Firma hizmet bedelini banka hesabından peşin olarak ödemiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 15.01.2019 /			
260	HAKLAR	250,00	
	260.03 Ticari Marka ve İsimler		
	260.03.03 Web Sitesi Alan Adı Tescili		
191	İNDİRİLECEK KDV	45,00	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
102	BANKALAR		295,00
	102.01 Vadesiz TL Mevduatlar		
	102.01.03 T.C. İş Bankası Vadesiz TL		

Örnek 2: Bir Yıldan Kısa Vadeli Alan Adı Tescili

Doğancılı Kuş Yemleri Ltd. Şti. firması web sitesi üzerinden tanıtım yapmak amacıyla belirlenen www.dogankus.com isimli alan adını Sezen Web Hosting AŞ

³⁰⁷ Maliye Bakanlığı, GİB - Amortisman Oranları Tablosu 2019.

³⁰⁸ Maliye Bakanlığı, GİB - 1 Sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği.

firmasından 01.01.2019 tarihinde, 1 (bir) yıllığına, 50,00 TL + % 18 KDV bedel karşılığında tescil ettirmiştir. Firma hizmet bedelini banka hesabından peşin olarak ödemiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 01.01.2019 /			
760	PAZARLAMA, SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ	4,17	
	760.06 Dışarıdan Sağlanan Diğer Fayda ve Hizmetler		
	760.06.03 Web Sitesi Alan Adı Tescili		
180	GELECEK AYLARA AİT GİDERLER	45,83	
	180.09 Gelecek Aylara Ait Diğer Giderler		
	180.09.03 Web Sitesi Alan Adı Tescili		
191	İNDİRİLECEK KDV	9,00	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
102	BANKALAR		59,00
	102.01 Vadesiz TL Mevduatlar		
	102.01.01 T.C. Halkbank Vadesiz TL		

3.2.2. Web Sitesi Kurulması Amacıyla Yazılım Hizmeti Alınması

Alt yapı ve uygulama geliştirme aşaması olarak değerlendirilen yazılım geliştirme süreci, web sitesinin tasarımdan kod yapısına kadar firmaya özgü oluşturulması amacıyla geliştirilen ya da satın alınan gerekli yazılımsal süreçleri kapsamaktadır. Html, php vb. kod tabanlı her türlü cihazdan erişim sağlanması için web sayfası geliştirmek, şablonlar hazırlamak, linkler oluşturmak, test işlemleri gibi süreçler bunlardan bazılarıdır.

Web sitesinin kuruluş aşamasında katlanılan yazılım geliştirme maliyetleri ile ilgili olarak geliştirilen web sitesinin gelir getirici bir amaç ile mi yoksa sadece firmanın tanıtımına yönelik olarak mı kullanılacağına göre değişiklik göstermektedir. Gelir getirici amaçlar doğrultusunda geliştirilmeye çalışılan bir web sitesi için katlanılan yazılım maliyetleri aktifleştirilerek 3 yılda % 33,33 amortisman oranı ile itfa edilmelidir.³⁰⁹

³⁰⁹ Maliye Bakanlığı, GİB - Amortisman Oranları Tablosu 2019.

Tanıtım amacıyla oluşturulan ve herhangi bir gelir getirici işleve sahip olmayan web sitesi için katlanılan yazılım maliyetleri ise doğrudan gider yazılmaktadır.

Örnek 1: Gelir Getirici Amaçla Kurulan Web Sitesi Yazılım Maliyetleri

Demirci Oto Yedek Parçaları AŞ, internet üzerinden satış yapabilmek amacıyla web sitesi için kurmak için Akıllı Yazılım Ltd. Şti.'den almış olduğu yazılım hizmeti için 20.01.2019 tarihinde kesilen 5.000,00 TL + % 18 KDV tutarındaki faturayı kabul ederek kayıtlarına almıştır. Firma faturadan doğan borcunu aynı gün banka havalesi yoluyla ödemiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 20.01.2019 /			
260	HAKLAR	5.000,00	
	260.09 Diğer Haklar		
	260.03.04 Web Sitesi		
191	İNDİRİLECEK KDV	900,00	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
102	BANKALAR		5.900,00
	102.01 Vadesiz TL Mevduatlar		
	102.01.01 T.C. Halkbank Vadesiz TL		

Örnek 2: Tanıtım Amaçla Kurulan Web Sitesi Yazılım Maliyetleri

Gökçe Organizasyon Danışmanlık Ltd. Şti. internet sitesi üzerinden tanıtım faaliyeti yürütmek amacıyla web sitesi kurmuştur. Sitenin kuruluş aşamasında Özsoy Yazılım Hizmetleri AŞ'den 18.01.2019 tarihinde 2.000,00 TL + % 18 KDV bedelle yazılım hizmeti satın almıştır. Firma fatura bedelini 1 (bir) ay sonra ödemek üzere satıcıya borçlanmıştır.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 18.01.2019 /			
760	PAZARLAMA, SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ	2.000,00	
	760.06 Dışarıdan Sağlanan Diğer Fayda ve Hizmetler		
	760.06.04 Web Sitesi Yazılımları		
191	İNDİRİLECEK KDV	360,00	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
320	SATICILAR		2.360,00
	320.01 Yurt İçi Satıcılara Borçlar		
	320.01.11 Özsoy Yaz. Hizm. AŞ		

3.2.3. Güvenlik (Antivirüs) Programı Satın Alınması

Genellikle firmalar, kurulacak internet sitesine karşı çeşitli nedenlerle gerçekleştirilmesi olası siber saldırıları önlemek amacıyla hazır güvenlik programları satın almaktadır. Bazen de firmalar kendi bünyesinden ya da dışarıdan kendilerine özgü yazılım geliştirmesi yolu ile güvenlik programlarını oluşturmaktadırlar. Bir yıldan kısa süreli olarak alınan güvenlik programları dönemsellik ilkesi gereği giderleştirilmektedir. Bu programların bir yıldan uzun süreli olarak temin edilmesi durumunda ise ilgili program demirbaş sınırını aşan hadlerde aktifleştirilerek dönemler itibariyle giderleştirilmektedir. Ancak web sitesi tanıtım amaçlı oluşturulmuş ise ilgili antivirüs program maliyeti doğrudan giderleştirilmektedir. Antivirüs programlarının amortisman ayrılması işlemi bilgisayar yazılımları kategorisinde değerlendirilerek 3 yılda % 33,33 amortisman oranına göre itfa olunmaktadır.³¹⁰

Örnek 1: Bir Yıldan Kısa Vadeli Antivirüs Programı Satın Alınması

Ataman YMM AŞ daha önceden almış olduğu sunucu güvenliğini sağlamak için Gökçen Antivirüs Yazılım AŞ'den 1 yıl ömre sahip bir güvenlik programını 01.01.2019 tarihinde 360,00 TL + % 18 KDV bedel karşılığında satın almıştır. Firma fatura bedelini banka havalesi yoluyla peşin ödemiştir.

³¹⁰ Maliye Bakanlığı, GİB - Amortisman Oranları Tablosu 2019.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 01.01.2019 /			
770	GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	30,00	
	770.06 Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler		
	770.03.04 Server Güvenliği		
180	GELECEK AYLARA AİT GİDERLER	330,00	
	180.09 Gelecek Aylara Ait Diğer Giderler		
	180.09.04 Server Güvenliği		
191	İNDİRİLECEK KDV	64,80	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
102	BANKALAR		424,80
	102.01 Vadesiz TL Mevduatlar		
	102.01.01 T.C. Halkbank Vadesiz TL		

Örnek 2: Bir Yıldan Uzun Vadeli Antivirüs Programı Satın Alınması

Şeşen Sigortacılık Ltd. Şti. internet satış yapmak amacıyla almış olduğu sunucu güvenliğini sağlamak için Poyraz Antivirüs Yazılım AŞ'den 01.02.2019 tarihinde 1.260,00 TL + % 18 KDV bedel karşılığında 3 (üç) yıllığına Antivirüs programı satın almıştır. Firma fatura bedelini banka havalesi yoluyla aynı gün ödemiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 01.02.2019 /			
260	HAKLAR	1.260,00	
	260.02 Lisanslar		
	260.02.03 Antivirüs Programları		
191	İNDİRİLECEK KDV	226,80	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
102	BANKALAR		1.486,80
	102.01 Vadesiz TL Mevduatlar		
	102.01.03 T.C. İş Bankası Vadesiz TL		

3.2.4. Web Sitesi Tasarım, Güncelleme ve İçerik Geliştirme Giderleri

Web sitesinin kuruluş aşamasında tasarım ve içerik geliştirme işlemleri (reklam ve tanıtım amaçlılar hariç) yapılıyor ise TMS 38'in 57. ve 64.³¹¹ Hükümlerine göre geliştirme safhasıyla benzerlik taşır ve TMS 38'in 21. ve 57. hükümlerine uygun olması halinde bu giderler "Maddi Olmayan Duran Varlık" olarak aktifleştirilerek amortismanına tabi tutulur. Diğer yandan kuruluş aşamasından sonra zaman içerisinde gerçekleştirilen güncelleme, içerik geliştirme, tasarım gibi maliyetler gerçekleştiği anda TMS 38'in 69. hükümlerine istinaden gider olarak muhasebeleştirilir.

Örnek 1: Kuruluş Aşamasındaki Tasarım vb. Giderler

Ersanlı Laboratuvar Malzemeleri Ltd. Şti. www.ersanlilab.com isimli web sitesinin kuruluş aşamasında Tezel Web Tasarım Ltd. Şti firmasından tasarım ve içerik düzenleme hizmeti satın almıştır. Ersanlı Ltd. almış olduğu hizmet karşılığında 18.03.2019 tarihinde düzenlenmiş olan 3.800,00 TL + % 18 KDV tutarlı fatura bedelini banka havalesi yoluyla aynı gün ödemiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 18.03.2019 /			
260	HAKLAR	3.800,00	
	260.09 Diğer Haklar		
	260.03.04 Web Sitesi		
191	İNDİRİLECEK KDV	684,00	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
102	BANKALAR		4.484,00
	102.01 Vadesiz TL Mevduatlar		
	102.01.01 T.C. Halkbank Vadesiz TL		

Örnek 2: Güncelleme Aşamasındaki Tasarım vb. Giderler

Karasu Su Arıtma Ürünleri Ltd. Şti. internet üzerinden ürünlerinin tanıtımını gerçekleştirmek amacıyla kurmuş olduğu web sitesinin tasarım ve içerik güncelleştirmesi için Palta Yazılım Hizmetleri AŞ'den 19.01.2019 tarihinde 800,00 TL + % 18 KDV bedel

³¹¹ TMS 38 - Maddi Olmayan Duran Varlıklar.

karşılığında yazılım hizmeti satın almıştır. Firma fatura bedelini banka havalesi yoluyla peşin ödemiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 19.01.2019 /			
760	PAZARLAMA, SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ	800,00	
	760.06 Dışarıdan Sağlanan Diğer Fayda ve Hizmetler		
	760.06.04 Web Sitesi Yazılımları		
191	İNDİRİLECEK KDV	144,00	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
102	BANKALAR		944,00
	102.01 Vadesiz TL Mevduatlar		
	102.01.01 T.C. Halkbank Vadesiz TL		

3.2.5. Elektronik Ödeme Altyapısının Oluşturulması

E-ticaret firmalarının oluşturdukları web siteleri üzerinden kredi kartı, banka kartı gibi elektronik ödeme araçları ile satış yapabilmeleri için ihtiyaç duydukları en önemli unsur bir e-tahsilat altyapısına sahip olmalarıdır. Bu kapsamda gerçek ve tüzel kişi mükellefler, “Sanal Pos (VPOS)” olarak adlandırılan hizmeti satın alabilirler. Firmaların bu hizmetten yararlanabilmesi için web sitelerinin minimum 128 bit SSL şifreleme sistemine sahip olması, ürün ve sözleşme bilgilerinin bulunması gibi bir takım kriterlere sahip olması gerekmektedir. Sanal Pos hizmeti almak için her bankaya ayrı ayrı başvuru yapılabileceği gibi birden çok bankanın sanal pos hizmetini bir arada toplayan ve BDDK’dan lisans almış ödeme sistemleri hizmeti sunan aracı firmalara da başvuru yapılabilmektedirler.

Sanal Pos kullanımı ile ilgili yasal çerçeve 20.06.2013 tarih ve 6493 No.lu “Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun” ile oluşturulmuştur. Sanal Pos hizmeti temini için katlanılan abonelik, aidat vb. maliyetlerin bir yıldan kısa vadeli olması durumunda TMS 38’in 69. hükümlerine istinaden gider olarak kaydedilmektedir. Bir yıldan uzun vadeli

ise, ilgili yıl maliyeti gider hesaplarına, takip eden yıllar ise “280 GELECEK YILLARA AİT GİDERLER” hesabında aktifleştirilerek takip eden yıllarda giderleştirilmektedir.

Örnek 1: Bir Yılda Kısa Vadeli Sanal Pos Hizmeti Alınması

Aydoğan Tarım Ürünleri AŞ internet üzerinden kısa süreli satış yapabilmek amacıyla T.C. İş Bankası AŞ’ye 20.01.2019 tarihinde 6 (altı) aylık sanal pos talebi başvurusunda bulunmuştur. Firma 400,00 TL + % 18 KDV tutarı peşin ödemiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 20.01.2019 /			
760	PAZARLAMA, SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ	400,00	
	760.06 Dışarıdan Sağlanan Diğer Fayda ve Hizmetler		
	760.06.04 Web Sitesi Yazılımları		
191	İNDİRİLECEK KDV	96,00	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
100	KASA		496,00
	100.01 TL Kasa		

Örnek 2: Bir Yılda Uzun Vadeli Sanal Pos Hizmeti Alınması

Yurtseven Ayakkabıcılık Ltd. Şti. internet üzerinden satış yapabilmek amacıyla oluşturduğu web sitesi için PAYU Ödeme Hizmetleri AŞ ile 3 yıllık sanal pos hizmeti anlaşması yapmıştır. Firma bu hizmet karşılığında 01.03.2019 tarihli 1800,00 TL + % 18 KDV tutarlı abonelik bedeli faturasını banka havalesi yoluyla peşin ödemiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 01.03.2019 /			
760	PAZARLAMA, SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ	66,67	
	760.06 Dışarıdan Sağlanan Diğer Fayda ve Hizmetler		
	760.06.04 Web Sitesi Yazılımları		
180	GELECEK AYLARA AİT GİDERLER	533,33	
	180.09 Gelecek Aylara Ait Diğer Giderler		
	280.03 Abonelik ve Aidat Giderleri		
280	GELECEK YILLARA AİT GİDERLER	1.200,00	
	280.09 Gelecek Yıllara Ait Diğer Giderler		
	280.03 Abonelik ve Aidat Giderleri		
191	İNDİRİLECEK KDV	324,00	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
102	BANKALAR		2.124,00
	102.01 Vadesiz TL Mevduatlar		
	102.01.02 Akbank Vadesiz TL		

3.3. MÜŞTERİ PORTFÖYÜ OLUŞTURMA VE SATIŞ İŞLEMLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

E-ticaret firmaları, web sitelerinin tanınırlığını arttırmak amacıyla bir takım reklam ve pazarlama faaliyetleri yürütmektedirler. Pazarlama faaliyetleri sonucunda sitelerine alışveriş yapmaya gelen kullanıcılara web sitelerine üye olmaları halinde bir takım promosyonlar uygulamaktadırlar. Böylelikle e-ticaret firmaları zaman içerisinde kendi müşteri portföyünü oluşturarak e-mail, mesaj vb. elektronik araçlar yardımıyla ürün ve hizmetleri hakkında reklam ve pazarlama faaliyetlerini gerçekleştirmektedirler.

Web sitesi üzerinden alışveriş yapmak isteyen müşteriler, beğendikleri ürünleri satın aldıktan sonraki ilk işlem siparişlerin onaylanması sürecidir. Alınan siparişin e-ticaret firması tarafından onaylanmasının ardından ürün hazırlanarak kargo firmasına teslim edilmektedir. Ürünün müşteriye sorunsuz bir şekilde ulaşması ile online satın alma süreci tamamlanmaktadır. Bu noktada karşılaşılabilecek bir takım sorunlar ve farklı durumlar takip eden yevmiye kaydı örnekleri ile açıklanacaktır.

3.3.1. Reklam ve Pazarlama Giderleri

İnternet ortamında verilen reklamlar ve yürütülen pazarlama faaliyetleri diğer mecralara göre daha ucuz ve hızlı bir şekilde müşterilere erişim imkânı sağlamaktadır. E-ticaret firmalarının ürün ve hizmetleri ile ilgili yapmış oldukları her türlü tanıtım faaliyetleri için oluşan maliyetler “760 PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ” hesabında izlenmektedir.

Örnek 1: İnternet Ortamında Reklam Verilmesi

Nurçin Kozmetik Ürünleri AŞ internet üzerinden satış yapmak amacıyla oluşturduğu web sitesinin tanıtımı için sosyal medya platformlarında 50.000 defa tıklanma karşılığında, tıklanma başına 0,20 kuruştan 10.000,00 TL + KDV bedeli karşılığında Toksoylu Reklamcılık AŞ firması ile anlaşma imzalamıştır. Firma anlaşma üzerine 10.02.2019 tarihli faturayı düzenlemiş ve Toksoylu AŞ faturayı satıcının cari hesabına kaydetmiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 10.02.2019 /			
760	PAZARLAMA, SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ	10.000,00	
	760.06 Dışarıdan Sağlanan Diğer Fayda ve Hizmetler		
	760.06.05 Reklam ve Tanıtım Giderleri		
191	İNDİRİLECEK KDV	1.800,00	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
320	SATICILAR		11.800,00
	320.01 Yurt İçi Satıcılara Borçlar		
	320.01.12 Nurçin Reklamcılık AŞ		

3.3.2. Web Sitesi Üzerinden Sipariş Alınması

Web sitesi üzerinden satılan mal ve hizmetler ön sipariş yöntemi ile de satışa sunulabilmektedir. Aslında müşteri bu noktada ürün bedelinin tamamını ödeyerek satın alma gerçekleştirmektedir. Bu nedenle satıcı açısından yapılan satış işleminin bedeli peşin olarak ödenmiş olmaktadır. Fakat satıcı siparişe dayalı üretim gerçekleştiriyor ve

ürün bedelini kısmen veya tamamen tahsil etmiş ise alınan ödemenin “340 ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI” hesabında izlenmesi gerekmektedir. Ürün hazırlanıp faturası ile birlikte müşteriye gönderildiği noktada satış kaydı yapılmalıdır.

Örnek 1: Sipariş Yöntemi ile Satış Yapılması

İsteğe özgü tasarlanmış mobilya üretimi yapan Koyuncu Ltd. Şti. web sitesi üzerinden bedelinin tamamı havale edilerek ödenmiş olan koltuk takımı siparişi almıştır. Firma bu ürünleri en geç 3 hafta içerisinde hazırlayarak teslim edebileceğini müşteri ile elektronik ortamda yapılan satış sözleşmesinde belirtmiştir. Müşteri 7.000,00 TL + % 18 KDV ürün bedelini 28.02.2019 tarihinde satıcının banka hesabına havale etmiştir. Satıcı ise 17.03.2019 tarihinde ürünleri faturası ile birlikte müşteriye iletilmek üzere kargoya vermiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 28.02.2019 /			
102	BANKALAR	8.260,00	
	102.01 Vadesiz TL Mevduatlar		
	102.01.03 T.C. İş Bankası Vadesiz TL		
340	ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI		8.260,00
	340.01 Yurt İçi Alıcılardan Alınan TL Avanslar		
	340.01.05 e-Ticaret Müşterileri		

Sipariş tamamlandıktan sonra, ürünlerin müşteriye ulaştırılmak üzere irsaliyeli fatura ile birlikte gönderildiği zaman yapılması gereken yevmiye kaydı;

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 17.03.2019 /			
340	ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI	8.260,00	
	340.01 Yurt İçi Alıcılardan Alınan TL Avanslar		
	340.01.05 e-Ticaret Müşterileri		
600	YURTİÇİ SATIŞLAR		7.000,00
	600.01 e-Ticaret Satışları		
	600.01.03 % 18 KDV’li e-Ticaret Satışları		
391	HESAPLANAN KDV		1.260,00
	391.03 Hesaplanan KDV (% 18)		

3.3.3. Web Sitesi Üzerinden Aracısız Satış Yapılması

Bu noktada, e-ticaret firmasının kendi web sitesi üzerinden sipariş usulüne göre değil de, mevcut stoktaki ürünlerinden satış yaptığını ve tahsilatı kendi ödeme alt yapısı ile ya da kapıda ödeme yöntemine göre gerçekleştirdiğini varsayarsak yapılması gereken muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olmalıdır.

Örnek 1: Web Sitesi Üzerinden Satış Yapılması

Ertürk Ltd. Şti. kendi web sitesi üzerinden oyuncak ürünleri satışı yapmaktadır. 22.01.2019 tarihinde 200,00 TL + % 18 KDV bedelle web sitesi üzerinden bir müşteri banka kartı ile alışveriş yapmıştır. Firma ertesi günü ürünleri alıcıya göndermiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 22.01.2019 /			
108	DİĞER HAZIR DEĞERLER	236,00	
	108.02 Banka Kartı Slipleri		
600	YURTIÇİ SATIŞLAR		200,00
	600.01 e-Ticaret Satışları		
	600.01.03 % 18 KDV'li e-Ticaret Satışları		
391	HESAPLANAN KDV		36,00
	391.03 Hesaplanan KDV (% 18)		

Örnek 2: Kapıda Ödeme Yöntemi ile Satış Yapılması

Alemdar Su Dağıtım Ltd. Şti. internet üzerinden 23.01.2019 tarihinde almış olduğu su siparişinin teslimatını aynı gün yapmıştır. Satıcı 10,00 TL + % 8 KDV tutarındaki tahsilatı müşteriden kredi kartı ile kapıda gerçekleştirmiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 23.01.2019 /			
108	DİĞER HAZIR DEĞERLER	10,80	
	108.01 Kredi Kartı Slipleri		
600	YURTIÇİ SATIŞLAR		10,00
	600.01 e-Ticaret Satışları		
	600.01.02 % 8 KDV'li e-Ticaret Satışları		
391	HESAPLANAN KDV		0,80
	391.02 Hesaplanan KDV (% 8)		

3.3.4. Siparişlerin Teslim Sürecinde Kargo, Kurye, Nakliye Maliyetleri

Satışı yapılan ürünün müşteriye ulaştırılması amacıyla katlanılan her türlü kargo, sigorta vb. giderler “760 PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ HESABI” altında izlenmektedir. E-ticaret firmaları nakliye, kargo, kurye vb. giderleri, bazen kendileri üstlenirken bazen de müşteriye yansıtmaktadırlar. Müşteriye yansıtıldığı noktada web sitesinde ürün bedeli ve kargo bedeli ayrı ayrı gösterilerek bu bedellerin toplamı müşteriden tahsil edilmektedir. Müşteriden tahsil edilen kargo bedeli “649 DİĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR” hesabına kaydedilmektedir. Sonrasında kargo firmasına ödeme yapılırken “760 PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ HESABI” ile gerçekleştirilen ödemenin giderleştirilmesi için yevmiye kaydı yapılmaktadır. Satıcının kargo bedelini hiçbir şekilde tahsil etmediği noktada ise kargo maliyeti alıcı müşteriye ait olmaktadır ve bu durumda kargo işlemleri ile ilgili herhangi bir yevmiye kaydı yapılamamaktadır.

E-ticaret firmaları kargo maliyetlerini düşürmek amacıyla bazı kargo firmaları ile anlaşma yaparak ürünlerini daha düşük maliyetlerle müşterilerine ulaştırmaktadırlar. Böylelikle anlaşmalı firmalara kargo bedelleri sözleşmeye bağlı olarak belirli zaman aralıkları ile ödenebilmektedir.

Örnek 1: Kargo Ücretinin İşletmeye Ait Olması

Koyuncu Tekstil AŞ 24.01.2019 tarihinde internet üzerinden yapmış olduğu elbise satış işlemine ait ürünü Ulaş Kargo AŞ ile 25.01.2019 tarihinde müşteriye göndermiştir. Firma 8,00 TL + % 18 KDV tutarındaki kargo bedelini kargo firmasına borçlanmıştır.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 25.01.2019 /			
760	PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ	8,00	
	760.06 Dışarıdan Sağlanan Diğer Fayda ve Hizmetler		
	760.06.10 Kurye, Kargo, Nakliye Giderleri		
191	İNDİRİLECEK KDV	1,44	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
329	DİĞER TİCARİ BORÇLAR		9,44
	329.01 Kurye, Kargo, Nakliye Borçları		
	329.01.03 Ulaş Kargo AŞ		

Örnek 2: Kargo Ücretinin Müşteriye Yansıtılması

Ersanlı Laboratuvar Malz. Ltd. Şti. internet sitesi üzerinden 24.01.2019 tarihinde 400,00 TL + % 18 KDV bedelli laboratuvar malzemeleri satışı gerçekleştirmiştir. Firma 23,60 TL kargo bedelini müşteriye yansıtarak toplam 495,60 TL ürün ve kargo bedelini tahsil etmiştir. Müşteri ödemeyi kredi kartı ile gerçekleştirmiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 24.01.2019 /			
108	DİĞER HAZIR DEĞERLER	495,60	
	108.01 Kredi Kartı Slipleri		
600	YURTİÇİ SATIŞLAR		400,00
	600.01 e-Ticaret Satışları		
	600.01.02 % 8 KDV'li e-Ticaret Satışları		
649	DİĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR		23,60
	649.09 Diğer Çeşitli Olağan Gelir ve Karlar		
391	HESAPLANAN KDV		72,00
	391.03 Hesaplanan KDV (% 18)		

3.3.5. e-Çarşı Firmalarına Komisyon Ödenmesi

Gerçek ve tüzel kişi mükellefler, kendi web siteleri dışında hepsiburada.com, n11.com, gittigidiyor.com vb. farklı e-çarşı firmaları üzerinden de satış gerçekleştirebilmektedirler. Bu sistemde, tüketicilerin satın aldığı mal ve hizmetlerin ödemesi ürün numarası ile e-çarşı havuzunda alıcı adına bloke edilmektedir. Tüketiciler mal ve hizmetleri teslim aldıktan sonra herhangi bir sorun yok ise alışveriş işlemini onaylamalarının ardından mal ve hizmet bedeli satıcıların hesabına transfer edilmektedir. Bu noktada satıcı ile e-çarşı firması arasındaki anlaşmaya bağlı olarak belirlenen komisyon oranı, havuzda bekleyen paradan e-çarşı firması hesabına transfer edilerek kalan tutar satıcının belirttiği banka hesabına aktarılmaktadır. Bir diğer husus ise alıcı ödemeyi taksitli yapmış olsa dahi e-çarşı firması ürün bedelinin tamamını satıcıya transfer edeceğinden dolayı yapılan işlem satıcı açısından peşin yapılan bir satış işlemi niteliğindedir.

Bazı kaynaklarda, satıcı açısından e-çarşı firmaları üzerinden yapılan satışların muhasebe kaydında “136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR” hesabının kullanılması gerektiği belirtilmiştir. Ancak MSUGT’ye göre “13 DİĞER ALACAKLAR” hesap grubu tanımında “*herhangi bir ticari nedene dayanmadan meydana gelmiş ve en çok bir yıl içinde tahsil edilmesi düşünülen ...*” ibaresi yer almaktadır.³¹² Dolayısıyla bu satışlar firmaların esas faaliyetleri ile ilgili olması halinde özün önceliği ilkesi gereği “120 ALICILAR” hesabı altında izlenmelidir. Aynı zamanda ödeme ilk olarak e-çarşı firmasının hesabına geçtiği için satıcılar, düzenleyecekleri fatura üzerine “*Fatura tutarı ... Elekt. Tic. Bilş. Hiz. AŞ ünvanlı firma hesabına devir ve temlik edilmiştir*” ibaresini yazmalıdır.³¹³

E-çarşı firmalarının satıcılardan tahsil ettikleri komisyon bedellerinin satıcı firma açısından “760 PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ” hesabında izlenmelidir. Bazı kaynaklarda bu tarz komisyonların “653 KOMİSYON GİDERLERİ” hesabında izlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Ancak bu hesabın MSUGT’de belirtilen tanımında “*işletmenin diğer olağan faaliyetleriyle ilgili olarak ...*” ibaresine göre, bu

³¹² Maliye Bakanlığı, GİB - 1 Sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği.

³¹³ Türk Borçlar Kanunu, 2011, s. Madde 183.

hesabın işletmenin esas faaliyetleri dışında kalan işlemler için kullanılması gerekmektedir. Bu yüzden 653 No.lu hesabı kullanmak yerine 760 No.lu hesabın altında “Komisyon Giderleri” alt hesap tanımlaması ile kayıt altına alınmalıdır.

Örnek 1: e-Çarşı Web Sitesi Üzerinden Satış Yapılması

Baysan Yatak Ltd Şti. e-Çarşı firması Genç e-Ticaret AŞ ile anlaşma yaparak ürünlerini www.burdaherseyvar.com web sitesi üzerinden satışa çıkarmıştır. Web sitesi üzerinden alışveriş yapan bir müşteri firmanın ürünlerinden 26.01.2019 tarihinde 200,00 TL + % 18 KDV bedeli ile şişme yatak satın almıştır. Firma ürünü 27.01.2019 tarihinde hazırlayarak kargo firmasına teslim etmiştir. 10,00 TL + % 18 KDV tutarındaki kargo bedelini Ulaş Kargo AŞ firmasına banka havalesiyle aynı gün ödemiştir. Müşteri e-Çarşı firmasına ürünü teslim aldığına dair onaylama bilgisini ilettikten sonra, e-Çarşı firması satıcının banka hesabına 216,00 TL ürün bedelini 01.02.2019 tarihinde transfer etmiştir. E-Çarşı firması kalan 20,00 TL tutarı komisyon bedeli olarak kendi hesabına aktarmış ve 01.02.2019 tarihinde Baysan AŞ’ye % 18 KDV dahil 20,00 TL tutarında komisyon faturası düzenlemiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 26.01.2019 /			
120	ALICILAR	236,00	
	120.01 Yurt İçi Alıcılar		
	120.01.09 e-Ticaret Alıcıları		
600	YURTIÇİ SATIŞLAR		200,00
	600.01 e-Ticaret Satışları		
	600.01.03 % 18 KDV’li e-Ticaret Satışları		
391	HESAPLANAN KDV		36,00
	391.03 Hesaplanan KDV (% 18)		

Kargo bedelinin ödenmesi;

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 27.01.2019 /			
760	PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ	10,00	
	760.06 Dışarıdan Sağlanan Diğer Fayda ve Hizmetler		
	760.06.10 Kurye, Kargo, Nakliye Giderleri		
191	İNDİRİLECEK KDV	1,80	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
329	DİĞER TİCARİ BORÇLAR		11,80
	329.01 Kurye, Kargo, Nakliye Borçları		
	329.01.03 Ulaş Kargo AŞ		

Ödemenin e-çarşı firmasından satıcının banka hesabına aktarılması,

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 01.02.2019 /			
102	BANKALAR	216,00	
	102.01 Vadesiz TL Mevduatlar		
	102.01.01 T.C. Halkbank Vadesiz TL		
120	ALICILAR		216,00
	120.01 Yurt İçi Alıcılar		
	120.01.09 e-Ticaret Alıcıları		

e-Çarşı firmasının komisyon kesintisi karşılığında satıcıya komisyon faturası düzenlemesi,

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 01.02.2019 /			
760	PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ	16,95	
	760.11 Komisyon Giderleri		
	760.11.21 e-Çarşı Komisyonları		
191	İNDİRİLECEK KDV	3,05	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
329	DİĞER TİCARİ BORÇLAR		20,00
	329.02 e-Çarşı Firmalarına Borçlar		
	329.02.11 Genç e-Ticaret AŞ		

Alacak ve Borç bakiyelerini mahsuplaştırma işlemi,

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 01.02.2019 /			
329	DİĞER TİCARİ BORÇLAR	20,00	
	329.02 e-Çarşı Firmalarına Borçlar		
	329.02.11 Genç e-Ticaret AŞ		
120	ALICILAR		20,00
	120.01 Yurt İçi Alıcılar		
	120.01.09 e-Ticaret Alıcıları		

3.3.6. Promosyonlu Satışlar, Numune Ürünler, İskontolar

İşletmeler müşteri memnuniyeti kazanmak, ürün tanıtmak, özür dilemek vb. gayelerle satışını gerçekleştirdikleri mal ve hizmetlerin beraberinde ya da ayrı bir şekilde müşterilerine ücretsiz ürün gönderebilir veyahut indirim kuponları tanımlayabilirler. Bayram, resmi tatil, yılbaşı gibi bazı özel günlerde firmalar tanıtım amaçlı eşantyon ürünler çıkartarak müşterilerine hediye olarak göndermektedirler. Bu tarz işlemler firmalar için pazarlama satış dağıtım niteliğindeki faaliyetlerdir.

Firmalar tarafından müşterilere tanımlanan hediye çekleri, ilgili ayda kullanılacak şekilde düzenlenmiş ise “760 PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ” hesabına takip eden aylarda kullanılacak şekilde düzenlenmesi durumunda da “180 GELECEK AYLARA AİT GİDERLER” hesabında izlenmeli ve kullanıldığı dönemde giderleştirilmelidir. Firmaların satış esnasında anında indirim uygulaması durumunda ise “611 SATIŞ İSKONTOLARI” hesabı kullanılmalıdır. Müşterilere gönderilen eşantyon ürünlerin bir başka firmadan satın alınmış olması durumunda, bu tarz ürünler “157 DİĞER STOKLAR” hesabında takip edilmektedir.

Örnek 1: Promosyonlu Ürün Satın Alınması ve Gönderilmesi

Akçe Kırtasiye Malzemleri AŞ web sitesi üzerinden kırtasiye ürünleri satışı yapmaktadır. Firma internet üzerinden satışlarını arttırabilmek ve tanıtım amaçlı 500 Adet firma logosunun basılı olduğu, tanesi 1,00 TL + % 18 KDV bedel karşılığında tükenmez kalem satın almıştır. Firma bu kalemleri web sitesi üzerinden 75,00 TL ve üzeri

alışveriş yapan müşterilerine göndermektedir. Firma 28.01.2019 tarihinde web sitesi üzerinden 80 TL + % 18 KDV bedelli alışveriş yapan bir müşterisinin ürünlerine 1 adet numune kalem ekleyerek kargoya vermiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 28.01.2019 /			
120	ALICILAR	94,40	
	120.01 Yurt İçi Alıcılar		
	120.01.09 e-Ticaret Alıcıları		
600	YURTIÇİ SATIŞLAR		80,00
	600.01 e-Ticaret Satışları		
	600.01.03 % 18 KDV'li e-Ticaret Satışları		
391	HESAPLANAN KDV		14,40
	391.03 Hesaplanan KDV (% 18)		

Promosyon ürünlerin müşteriye gönderilmesindeki yevmiye kaydı;

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 28.01.2019 /			
760	PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ	1,00	
	760.04 Çeşitli Giderler		
	760.04.08 Promosyon Malzeme Giderleri		
157	DİĞER STOKLAR		1,00
	157.03 Promosyon Malzeme Stokları		

Örnek 2: İleri Tarihli Hediye/İndirim Çeki/Kuponu Tanımlanması

Sözalmaz Dekorasyon Malzemeleri Ltd. Şti. web sitesi üzerinden alışveriş yapan müşterisinin satın aldığı ürünlerden memnun kalmadığı yönünde bir geri bildirim almıştır. Firma bunun üzerine müşteri memnuniyetini kazanmak amacıyla 03.02.2019 tarihinde 3 ay içerisinde kullanılmak üzere 100,00 TL tutarında bir hediye çeki tanımlamıştır. Müşteri bu çek ile 05.02.2019 tarihinde 100,00 TL tutarında dekorasyon malzemeleri satın almıştır.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 03.02.2019 /			
180	GELECEK AYLARA AİT GİDERLER	100,00	
	180.09 Gelecek Aylara Ait Hediye Çeki Giderleri		
103	VERİLEN ÇEKLER VE ÖDEME EMİRLERİ		100,00
	103.01 Verilen TL Çekler		
	103.01.07 Verilen TL Hediye Çekleri		

Müşterinin hediye çekini kullanılarak alışveriş yapması durumunda;

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 05.02.2019 /			
103	VERİLEN ÇEKLER VE ÖDEME EMİRLERİ	100,00	
	103.01 Verilen TL Çekler		
	103.01.07 Verilen TL Hediye Çekleri		
600	YURTIÇİ SATIŞLAR		84,75
	600.01 e-Ticaret Satışları		
	600.01.03 % 18 KDV'li e-Ticaret Satışları		
391	HESAPLANAN KDV		15,25
	391.03 Hesaplanan KDV (% 18)		

Hediye çekinin gider hesaplarına aktarılması;

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 05.01.2019 /			
760	PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ	100,00	
	760.04 Diğer Çeşitli Giderler		
	760.04.07 Hediye Çeki Giderleri		
180	GELECEK AYLARA AİT GİDERLER		100,00
	180.09 Gelecek Aylara Ait Hediye Çeki Giderleri		

Örnek 3: Satış Esnasında İskonto Uygulanması

Aydoğan Oto Aksesuarları Ltd. Şti. internet web sitesi üzerinden yaptırmış olduğu satışlarda, 200,00 TL ve üzeri yapılan alışverişlerde ödemenin Havale ile yapılması durumunda % 10 indirim uygulamaktadır. 06.02.2019 tarihinde internet üzerinden 250,00 TL + % 18 KDV bedel ile alışveriş yapan bir müşteri % 10 indirim kampanyasından yararlanarak satıcının banka hesabına 265,50 TL havale yapmıştır.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 06.02.2019 /			
102	BANKALAR	265,50	
	102.01 Vadesiz TL Mevduatlar		
	102.01.01 T.C. Halkbank Vadesiz TL		
611	SATIŞ İSKONTOLARI	29,50	
	611.01 Yurt İçi Satış İskontoları		
	611.01.04 e-Ticaret Satış İskontoları		
600	YURTIÇİ SATIŞLAR		250,00
	600.01 e-Ticaret Satışları		
	600.01.03 % 18 KDV'li e-Ticaret Satışları		
391	HESAPLANAN KDV		45,00
	391.03 Hesaplanan KDV (% 18)		

3.3.7. Satıştan İadeler ve Değişimler

Tüketiciler tarafından satın alınan mal ve hizmetler çeşitli nedenlerle iade edilmekte ya da değişim talebi ile geri gönderilmektedir. 6052 sayılı “Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun”a göre internet satışları mesafeli satış sözleşmesi kapsamına girmektedir. Kanununun 24. maddesine göre tüketiciler, herhangi bir gerekçe göstermeksizin ve cezai şart ödemeksizin 14 (on dört) gün içerisinde sözleşmeden cayma hakkını kullanarak almış oldukları mal ve hizmetleri satıcıya iade edebilirler.³¹⁴

GİB tarafından yayınlanan 54 Seri No.lu KDV Genel Tebliğine göre satıcı iade edilen ürün için VUK’un 234. maddesinde belirtilen fatura hükmündeki “*Gider*

³¹⁴ Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, 2013, s. Madde 24.

Pusulası”nı düzenleyerek ilgili düzeltmeleri gerçekleştirmektedir. Alıcı taraf tüzel kişi mükellef ise iade edecekleri mal ve hizmeti “*İade Faturası*” düzenleyerek satıcıya gönderirler.³¹⁵ İade işlemlerinin aynı yıl içerisinde yapılması halinde “610 SATIŞTAN İADELER” hesabı kullanılmaktadır. İade işleminin takip eden yıla sarkması durumunda ise bir önceki yıl gelir gider hesaplarının bilanço hesabına aktarılarak mali tabloların kesinleşmesinden dolayı yapılan iadeyi 610 hesabı kullanarak değil de yeni bir mal alış işlemi gibi değerlendirmek suretiyle stoklara dahil edilmelidir. Yevmiye maddesinin karşı ayağında ise müşteriye borçlanılarak 120/320 kodlu hesaplara kaydedilmelidir. Değişim işlemlerinde de öncelikle iade süreçleri uygulanarak daha sonra yeni ürünün satış faturası düzenlenmelidir.

Örnek 1: Cari Yılda Satılan Ürünün İadesi

Diyalog Kulaklık Ltd. Şti. web sitesi üzerinden 11.02.2019 tarihinde satmış olduğu kulaklığı, müşteri beğenmediğinden dolayı 20.02.2019 tarihinde Gider Pusulası düzenleyerek geri iade almıştır. Firma 120 TL + % 18 KDV tutarındaki ürün bedelini aynı gün banka havalesi yoluyla müşteriye iade etmiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 20.02.2019 /			
610	SATIŞTAN İADELER	120,00	
	610.01 Yurt İçi Satış İadeleri		
	610.01.04 e-Ticaret Satışlarından İadeler		
191	İNDİRİLECEK KDV	21,60	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
102	BANKALAR		141,60
	102.01 Vadesiz TL Mevduatlar		
	102.01.02 Akbank Vadesiz TL		

Örnek 2: Geçmiş Yılda Satılan Ürünün İadesi

Güven Para Kasaları Ltd. Şti. web sitesi üzerinden kurumsal müşteri olan Zengin Sigortacılık AŞ'ye 24.12.2018 tarihinde 3.000,00 TL + % 18 KDV bedelinde bir para kasası satışı yapmıştır. Zengin Sigortacılık AŞ almış olduğu ürünü 08.01.2019 tarihinde

³¹⁵ Vergi Usul Kanunu, s. Madde 234.

iade faturası düzenleyerek geri iade etmiştir. Firma ürün bedelini 09.01.2019 tarihinde Zengin AŞ'ye banka havalesi yoluyla geri ödemiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 08.01.2019 /			
153	TİCARİ MALLAR	3.000,00	
	153.01 Ticari Mal Stokları		
191	İNDİRİLECEK KDV	540,00	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
320	SATICILAR ^{*316}		3.540,00
	320.01 Yurt İçi Satıcılara Borçlar		
	320.01.23 Zengin Sigortacılık AŞ		

Ürün bedelinin müşteriye geri iade edilmesi;

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 08.01.2019 /			
320	SATICILAR	3.540,00	
	320.01 Yurt İçi Satıcılara Borçlar		
	320.01.23 Zengin Sigortacılık AŞ		
102	BANKALAR		3.540,00
	102.01 Vadesiz TL Mevduatlar		
	102.01.02 Akbank Vadesiz TL		

3.4. TAHSİLAT ÇEŞİTLERİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

E-ticaret işlemlerinde geleneksel ticaret yöntemine göre daha fazla seçenekte ödeme yöntemi bulunmaktadır. Havale, EFT, Kredi Kartı ile ödemenin yanı sıra gelişen teknolojilerin paralelinde ortaya çıkan kapıda ödeme, elektronik para, kripto para ile ödeme yöntemleri de e-ticaret alanında kullanılan yöntemlerden bazılarıdır. Kuşkusuz e-ticaret alanındaki ödeme yöntemlerinin çeşitliliğinin geleneksel ticarete nazaran daha fazla olmasının sebebi tüketicilerin sanal ortama karşı yaşadıkları güven sorunundan kaynaklanmaktadır. Bu güven sorununu ortadan kaldırabilmek, müşterilere ödeme kolaylığı sağlamak ve verimliliği artırmak amacıyla her geçen gün yeni bir ödeme

³¹⁶ *Bir önceki yıl gelir gider hesaplarının bilanço hesabına aktarılarak mali tabloların kesinleşmiş olmasından dolayı, cari yılda yapılan satıştan iade işlemi 610 hesabı yerine, yeni bir mal alış işlemi gibi değerlendirmek suretiyle stoklara dahil edildiğinden 320 Satıcılar hesabı kullanılmıştır.

yöntemi gelişmektedir. Diğer taraftan firmalar, bu çeşitli ödeme yöntemlerini tek çatı altında toplayarak hizmet veren lisanslı firmalardan belirli bir komisyon karşılığında ödeme hizmetleri olarak daha çeşitli, hızlı ve kolay bir ödeme alt yapısına sahip olabilirler. Aşağıda ödeme yöntemleri ile ilgili bilgilere ve örnek uygulamalara yer verilmiştir.

3.4.1. Havale, EFT & Posta Çeki ile Ödeme

Bu ödeme yöntemini kredi kullanmak istemeyen ya da havale, EFT yöntemi ile daha ucuza ürün satın almak isteyen müşteriler tercih etmektedir. Firmalar posta havalesi, banka havalesi ve EFT ile yapılan tahsilat yöntemlerini, ürün fiyatı üzerinden belirli oranlarda iskonto uygulayarak teşvik ederler. E-ticaret firmasının belirttiği banka hesap numaralarına ödeme yapıldığının teyit edilmesinin ardından satın alınan ürünler faturası ile birlikte alıcıya iletilmek üzere kargoya verilmektedir. Posta çeki ile yapılan ödemelerde “108 DİĞER HAZIR DEĞERLER” hesabı; havale ve EFT yöntemi ile yapılan ödemeler ise “102 BANKALAR” hesabı altında izlenmektedir.

Örnek 1: Havale/EFT ile Yapılan Ödemeler

İnce İplik Ürünleri Ltd. Şti. web sitesi üzerinden 18.02.2019 tarihinde 90,00 TL + % 8 KDV tutarlı ürün satışı gerçekleştirmiştir. Firma havale ile yapılan ödemelere ürün bedelleri üzerinden % 10 indirim uygulamaktadır. Müşteri firmanın banka hesabına, sipariş verdiği ürün bedelini % 10 indirimli olarak 87,48 TL havale yapmıştır.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 18.02.2019 /			
102	BANKALAR	87,48	
	102.01 Vadesiz TL Mevduatlar		
	102.01.02 Akbank Vadesiz TL		
611	SATIŞ İSKONTOLARI	9,72	
	611.01 Yurt İçi Satış İskontoları		
	611.01.04 e-Ticaret Satış İskontoları		
600	YURTIÇİ SATIŞLAR		90,00
	600.01 e-Ticaret Satışları		
	600.01.02 % 8 KDV’li e-Ticaret Satışları		
391	HESAPLANAN KDV		7,20
	391.01.02 Hesaplanan KDV (% 8)		

Örnek 2: Posta Çeki Hesabına Yapılan Ödemeler

Ergüven Gözlük Ltd. Şti. web sitesi üzerinden gözlük satışı gerçekleştirmektedir. Firma internet sitesi üzerinden müşterilerine, Havale, Eft ya da Posta Çeki ile yapılan ödemelerde % 5 iskonto uygulamaktadır. 24.02.2019 tarihinde 200,00 TL + % 18 KDV bedelli bir ürünü satın alan müşteri, % 5 indirimli tutar olan 224,20 TL'yi satıcının Posta Çeki hesabına yatırmıştır. Firma aynı gün ürünleri faturası ile birlikte müşteriye göndermiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 24.02.2019 /			
108	DİĞER HAZIR DEĞERLER	224,20	
	108.03 Posta Çeki Hesabı		
611	SATIŞ İSKONTOLARI	11,80	
	611.01 Yurt İçi Satış İskontoları		
	611.01.04 e-Ticaret Satış İskontoları		
600	YURTIÇİ SATIŞLAR		200,00
	600.01 e-Ticaret Satışları		
	600.01.03 % 18 KDV'li e-Ticaret Satışları		
391	HESAPLANAN KDV		36,00
	391.01.03 Hesaplanan KDV (% 18)		

3.4.2. Kapıda Ödeme

Kapıda ödeme yöntemi, e-ticaret sitesi üzerinden yapılan alışverişin bir kargo firması yoluyla tahsil edildiği sistemdir. Güven sorunu nedeniyle internet üzerinden hiçbir ödeme aracını kullanmak istemeyen müşteriler, ürünün kapıda kendilerine ulaştığı esnada ödeme yapmayı tercih etmektedir. Bu yöntemde ilk olarak, müşteri tarafından, web sitesi üzerinden ürünün siparişi verilir ve ödeme yöntemi kapıda ödeme olarak seçilir. Satıcı, sipariş onayının ardından ürünü ve faturayı kargo firmasına teslim eder. Bu sistemde, ödeme ilk olarak kargo firmasının hesabına geçtiğinden dolayı satıcılar düzenleyecekleri fatura üzerine “*Fatura tutarı ... Taşımacılık AŞ ünvanlı firma hesabına*

devir ve temlik edilmiştir” ibaresini yazmalıdır.³¹⁷ Kargo firması teslimatı gerçekleştirdiği esnada müşteriden ürün bedelini tahsil eder ve sonrasında tahsil edilen bedeli üzerinden komisyon kesintisi uygulamasının ardından kalan bedelini satıcı hesabına transfer eder. Bu komisyon kesintileri 760 “PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ” hesabın altında “Komisyon Giderleri” alt hesap tanımlaması ile kayıt altına alınmalıdır.

Örnek 1: Kargo Firmaları Üzerinden Kapıda Ödeme Yöntemiyle Satış

Serin Balık Malzemeleri Ltd. Şti. web sitesi üzerinden satış gerçekleştirmektedir ve ödeme seçenekleri arasında kapıda ödeme yöntemi bulunmaktadır. Firma kapıda ödeme yöntemi için Ulaş Kargo AŞ ile % 5 komisyon oranı karşılığında anlaşma yapmıştır. 27.02.2019 tarihinde bir müşteri 300,00 TL + % 18 KDV bedelli ürünü kapıda ödeme yöntemi ile satın almıştır. Firma aynı gün ürünleri faturası ile birlikte Ulaş Kargo AŞ’ye teslim etmiştir. Kargo firması ürünleri 02.03.2019 tarihinde ürünleri teslim ederek müşteriden 354,00 TL tahsilat gerçekleştirmiştir. Kargo firması aynı gün yapmış olduğu tahsilattan % 5 komisyon kesintisi uygulayarak kalan 336,30 TL’yi satıcının banka hesabına havale etmiş ve KDV dahil 17,70 TL’lik komisyon bedeli için de komisyon faturası düzenlemiştir. Kargo firması kurye hizmeti olarak 02.03.2019 tarihli 12,00 TL + % 18 KDV tutarındaki kargo faturasını Serin Ltd.’ye göndermiş ve firma bu bakiyeyi kargo firmasına borçlanmıştır.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 27.02.2019 /			
120	ALICILAR	354,00	
	120.01 Yurt İçi Alıcılar		
	120.01.09 e-Ticaret Alıcıları		
600	YURTIÇİ SATIŞLAR		300,00
	600.01 e-Ticaret Satışları		
	600.01.03 % 18 KDV’li e-Ticaret Satışları		
391	HESAPLANAN KDV		54,00
	391.01.03 Hesaplanan KDV (% 18)		

³¹⁷ *Türk Borçlar Kanunu*, s. Madde 183.

Ödemenin kargo firmasından satıcıya transfer edilmesi;

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 02.03.2019 /			
102	BANKALAR	336,30	
	102.01 Vadesiz TL Mevduatlar		
	102.01.03 T.C. İş Bankası Vadesiz TL		
120	ALICILAR		336,30
	120.01 Yurt İçi Alıcılar		
	120.01.09 e-Ticaret Alıcıları		

Kargo firması tarafından düzenlenen komisyon faturasının kaydı;

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 02.03.2019 /			
760	PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ	15,00	
	760.11 Komisyon Giderleri		
	760.11.22 Kapıda Ödeme Komisyonları		
191	İNDİRİLECEK KDV	2,70	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
329	DİĞER TİCARİ BORÇLAR		17,70
	329.02 Kargo, Kurye Komisyon Borçları		
	329.02.03 Ulaş Kargo AŞ		

Komisyon bedelinin mahsuplaştırma kaydı;

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 02.03.2019 /			
329	DİĞER TİCARİ BORÇLAR	17,70	
	329.02 Kargo, Kurye Komisyon Borçları		
	329.02.03 Ulaş Kargo AŞ		
120	ALICILAR		17,70
	120.01 Yurt İçi Alıcılar		
	120.01.09 e-Ticaret Alıcıları		

Kargo maliyetine ait faturanın yevmiye kaydı;

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 02.03.2019 /			
760	PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ	12,00	
	760.06 Dışarıdan Sağlanan Diğer Fayda ve Hizmetler		
	760.06.10 Kurye, Kargo, Nakliye Giderleri		
191	İNDİRİLECEK KDV	2,16	
	191.03 İndirilecek KDV (% 18)		
329	DİĞER TİCARİ BORÇLAR		14,16
	329.01 Kurye, Kargo, Nakliye Borçları		
	329.01.03 Ulaş Kargo AŞ		

3.4.3. Banka Kartı ile Ödeme

Kredi kartı kullanmayan müşteriler kart ile ödeme yapmak istediklerinde, nakit kart, banka kartı, maaş kartı olarak bilinen kartları ile internet üzerinden alışveriş yapabilmektedir. Bu işlemde müşteri hesabında bulunan mevcut parası ile ödeme yaparak banka ile herhangi bir kredi ilişkisine girmemektedir. Para kartları ile yapılan ödemeler satıcının hesabına direkt olarak geçebileceği gibi firmaların banka ile yapmış oldukları anlaşmaya göre bir süreliğine banka tarafından bloke edilebilmektedir. Bu nedenle banka kartı üzerinden yapılan satışların parası satıcı hesabına aynı gün geçmeyeceğinden dolayı “108 DİĞER HAZIR DEĞERLER” ya da “10 HAZIR DEĞERLER” hesap grubu altında boş hesaplardan birinde (Örn: 105 Para Kartları Hesabı) tanımla yapılarak kayıt altına alınabilir.

Örnek 1: Banka Kartı ile Satış Yapılması

Sancar Bayrak Ltd. Şti.01.03.2019 tarihinde internet sitesi üzerinden 80,00 TL + % 8 KDV bedelle bayrak satışı gerçekleştirmiştir. Müşteri ödemeyi banka kartı ile gerçekleştirmiştir. Firma 02.03.2019 tarihinde ürünleri faturası ile birlikte müşteriye göndermiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 01.03.2019 /			
108	DİĞER HAZIR DEĞERLER	86,40	
	108.02 Banka Kartı Slipleri		
600	YURTIÇİ SATIŞLAR		80,00
	600.01 e-Ticaret Satışları		
	600.01.02 % 8 KDV'li e-Ticaret Satışları		
391	HESAPLANAN KDV		6,40
	391.01.02 Hesaplanan KDV (% 8)		

3.4.4. Kredi Kartı ve Sanal Kredi Kartı ile Ödeme

Kuşkusuz, e-ticaret işlemlerinin artmasına katkı sağlayan en önemli ödeme araçlarından biri de kredi kartı ve sanal kartlardır. Kredi kartları ödemede kolaylık sağlaması, nakit ihtiyacını karşılamada ikame edici özelliğe sahip olması ve her yerde kullanılabilir olması gibi özelliklerinden dolayı kullanımı her geçen gün artış göstermektedir. Diğer taraftan, kart bilgilerini internet ortamında paylaşma istemeyen müşteriler için ise diledikleri zaman açıp kapatabilecekleri sanal kartları oluşturabilme seçeneği ile güvenlik konusundaki kaygılar minimuma indirilmektedir.

Türkiye’de Tek Düzen Hesap Planı’nın (TDHP) oluşturulduğu yıllarda kredi kartı ile yapılan işlemler yaygın olmadığından dolayı hesap planında bu işlemlere ilişkin bir ana hesap kodu oluşturulmasına gerek duyulmamıştır. Ancak günümüzde başta e-ticaret firmaları olmak üzere birçok firmada satışların tahsilat şekilleri içerisindeki büyük bir kısmı kredi kartı ile gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle kredi kartı işlemlerinin “Diğer” başlığı altındaki hesap gruplarında takip edilmesinin yeterli olmayacağı ve işlemin özelliğine göre “10”, “12”, “22” ana hesap grupları altında boş olan “10x”, “12x” ve “22x” hesap kodlarında ayrı bir şekilde takip edilmesi görüşü yaygın olarak kabul görmektedir.

Satıcılar açısından kredi kartı işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde, e-ticaret firmalarının bankalar ile yaptığı anlaşmaya göre farklı seçenekler bulunmaktadır. Yapılan anlaşmaya göre bankalar, kredi kartından yapılan satışlar üzerinden anlaşılan komisyon oranı kadar kesinti yaparak slip bedellerini ertesi gün satıcının banka hesabına aktarabilir.

Bir diğer seçenek ise kart satışlarına ilişkin slip bedellerinin banka tarafından belirli bir vade sonuna kadar bloke edilmesi karşılığında, komisyon kesintisi olmaksızın satıcının hesabına aktarılmaktadır.

Kredi kartı ile yapılan satışların, komisyon karşılığında satıcı hesabına geçmesi durumunda dahi asgari 1 (bir) iş günü sonrasında transfer işlemi gerçekleştiğinden dolayı, bu işlemler öncelikle “108 DİĞER HAZIR DEĞERLER” hesabında izlenir ve transfer sonrası “102 BANKALAR” hesabına kaydedilir. Belirli bir vade sonunda satıcının hesabına geçecek olan kart slip bedelleri ise yaygın görüş olarak “127 DİĞER TİCARİ ALACAKLAR” hesabı altında izlenir. Burada yukarıda belirtilen “DİĞER” ibareli hesapların, kartlı satışların yoğunluğuna göre “KREDİ KARTI” olarak tanımlanmasında sakınca bulunmamaktadır. Taksitli satışlar sonucunda gelecek yıllara sarkan alacaklar var ise dönemsellik ilkesi gereği “22” hesap grubu altında açılacak “22x” hesap kodlarından birinde takip edilebilir. Banka tarafından kesilen komisyon kesintileri ise “780 FİNANSMAN GİDERLERİ” hesabında izlenerek dönem sonu işlemlerinde, kredi kartından doğan vadeli alacak ve borçlar reeskonta tabi tutulmaktadır.

rnek 1: Komisyonlu Sanal POS Anlaşması ile Yapılan Kartlı Satış Tahsilatı

Kuru Banyo Aksesuarları Ltd. şti. web sitesi üzerinden satış gerçekleştirmektedir. Firma deme altyapısı olarak T.C. İş Bankası Sanal Pos sistemini kullanmaktadır. Banka ile yapılan anlaşmaya göre, Sanal Pos üzerinden yapılan demeler alışverişin gerçekleştiği tarihten itibaren 3 iş günü içerisinde % 3 komisyon kesintisi karşılığında satıcının banka hesabına aktarılacaktır. Firma aynı gün ürünü faturası ile birlikte müşteriye göndermiştir. Firma 03.03.2019 tarihinde web sitesi üzerinden kredi kartı ile 1.400,00 TL + % 18 KDV tutarında satış gerçekleştirmiştir. Banka ilgili ödeme işlemini satıcının hesabına 05.03.2019 tarihinde komisyon kesintisi uygulayarak transfer etmiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 03.03.2019 /			
108	DİĞER HAZIR DEĞERLER	1.652,00	
	108.01 Kredi Kartı Slipleri		
600	YURTIÇİ SATIŞLAR		1.400,00
	600.01 e-Ticaret Satışları		
	600.01.03 % 18 KDV'li e-Ticaret Satışları		
391	HESAPLANAN KDV		252,00
	391.01.03 Hesaplanan KDV (% 18)		

Tahsilatın banka tarafından komisyon kesintisi yapılarak firma hesaplarına geçmesi;

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 05.03.2019 /			
102	BANKALAR	1.602,44	
	102.01 Vadesiz TL Mevduatlar		
	102.01.03 T.C. İş Bankası Vadesiz TL		
780	FİNANSMAN GİDERLERİ	49,56	
	780.08 Sanal Pos Kullanım Komisyon Giderleri		
108	DİĞER HAZIR DEĞERLER		1.652,00
	108.01 Kredi Kartı Slipleri		

Örnek 2: Vadeli Sanal POS Anlaşması ile Yapılan Kartlı Satış Tahsilatı

Sürücü Bisiklet Ltd. Şti. web sitesi üzerinden bisiklet satışı gerçekleştirmektedir. Firma site üzerinden kart ile satış yapabilmek için T.C. Halkbank'a ait Sanal Pos altyapısını kullanmaktadır. Banka ile yapılan anlaşma gereği yapılan alışverişlere ait tahsilatlar, alışveriş tarihinden itibaren 40 günlük vade sonunda herhangi bir komisyon kesintisi olmaksızın satıcının banka hesabına aktarılmaktadır. Müşteri 18.10.2018 tarihinde 2 (iki) taksit olarak kredi kartı ile web sitesinden 1.800,00 TL + % 18 KDV bedelli bisiklet satın almıştır. Banka bu satışa ait ilk taksit bedelini 27.11.2018 tarihinde, ikinci taksit bedelini ise 06.01.2019 tarihinde satıcının banka hesabına transfer etmiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 18.10.2018 /			
127	DİĞER TİCARİ ALACAKLAR ^{*316}	1.062,00	
	127.01 Kredi Kartı Slipleri		
	127.01.01 Halkbank Sanal Pos Slipleri		
227	TAKSİTLİ SATIŞLARDAN ALACAKLAR ^{*318}	1.062,00	
	227.01 Kredi Kartı Slipleri		
	227.01.01 Halkbank Sanal Pos Slipleri		
600	YURTIÇİ SATIŞLAR		1.800,00
	600.01 e-Ticaret Satışları		
	600.01.03 % 18 KDV'li e-Ticaret Satışları		
391	HESAPLANAN KDV		324,00
	391.01.03 Hesaplanan KDV (% 18)		

Cari yıldaki taksit bedelinin vade sonunda satıcının banka hesabına aktarılması;

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 27.11.2018 /			
102	BANKALAR	1.062,00	
	102.01 Vadesiz TL Mevduatlar		
	102.01.01 T.C. Halkbank Vadesiz TL		
127	DİĞER TİCARİ ALACAKLAR		1.062,00
	127.01 Kredi Kartı Slipleri		
	127.01.01 Halkbank Sanal Pos Slipleri		

³¹⁸ * Firmaların faaliyetleri ile ilgili bazı işlemlerinin nispi ağırlıkta olması durumunda, muhasebenin temel kavramlarından Önemlilik ilkesi gereği, hesap planındaki boş hesap kodlarına yeni hesap tanımlaması yapılabilir. Yukarıdaki örneğimizde kartlı satış işlemleri ile ilgili olarak 127/227 no.lu hesap kodlarına yeni bir tanımlama yapılmıştır.

Gelecek yıldaki taksit bedelinin vade sonunda satıcının banka hesabına aktarılması;

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 06.01.2019 /			
102	BANKALAR	1.062,00	
	102.01 Vadesiz TL Mevduatlar		
	102.01.01 T.C. Halkbank Vadesiz TL		
227	TAKSİTLİ SATIŞLARDAN ALACAKLAR		1.062,00
	227.01 Kredi Kartı Slipleri		
	227.01.01 Halkbank Sanal Pos Slipleri		

3.4.5. Elektronik Para, Sanal Para, Akıllı Kart vb. ile Ödeme

Elektronik para vb. ödeme araçlarının muhasebe işlemleri ile ilgili olarak 11.03.2017 tarih ve 30004 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 91 Seri No.lu Gider Vergileri Genel Tebliği’ne göre; BDDK’dan izin alarak faaliyet gösteren kuruluşların verdiği hizmetler bankerlerin verdiği hizmetler ile eşdeğer görülmüş ve tebliğin 11. maddesine göre Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV)’ne (Hizmet Vergisi) tabi tutulmuştur. Diğer yandan 3065 sayılı KDV kanununun 17. maddesinin 4. fıkrasına göre BSMV kapsamına giren işlemler KDV’den muaf tutulmuştur. 30. maddenin 1(a) bendine göre ise istisna edilen işlemler nedeniyle yüklenilen KDV indirim konusu yapılamaz. Ancak 58. maddeye göre indirilecek KDV tutarları bu kuruluşlar tarafından doğrudan gider olarak yazılabilir.

PayPal, Ecopayz, Troy, İninal, Wirecard, Webmoney gibi ödeme araçları elektronik para birimlerine örnek olarak gösterilebilir. Elektronik para birimleri ile satış yapan firmalar, yapmış oldukları satışlara ilişkin tahsilatları “108 DİĞER HAZIR DEĞERLER” hesabında izlerken bu satışlarla ilgili elektronik para çıkartan kuruluşlara komisyon ödemektedirler. Bu kuruluşlar BSMV’ye tabi oldukları için ödenen komisyon bedelleri de firmalar tarafından “780 FİNANSMAN GİDERLERİ” hesabı altında izlenmelidir.

Örnek 1: Elektronik Para ile Satış Yapılması

Yavuz Saat Ltd. Şti. internet sitesi üzerinden saat satışı gerçekleştirmektedir. Firma web sitesi üzerinden elektronik paralar ile de ödeme kabul etmektedir. Bu kapsamda Webmoney ile 08.03.2019 tarihinde ödeme yapan bir müşteri, 400,00 TL + % 18 KDV tutarında bir saat satın almıştır. Firma ürünü aynı gün kargoya vermiştir. Wbmoney ile yapılan anlaşma gereği ödemeler % 2 oranında komisyon kesintisi yapılarak ertesi gün satıcının banka hesabına aktarılmaktadır.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 08.03.2019 /			
108	DİĞER HAZIR DEĞERLER	472,00	
	108.03 Elektronik Ödeme Sistemleri		
	108.03.04 Webmoney		
600	YURTIÇİ SATIŞLAR		400,00
	600.01 e-Ticaret Satışları		
	600.01.03 % 18 KDV'li e-Ticaret Satışları		
391	HESAPLANAN KDV		72,00
	391.01.03 Hesaplanan KDV (% 18)		

Elektronik para firmasının komisyon kesintisi sonrasında satıcıya ödemenin transferi;

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 09.03.2019 /			
102	BANKALAR	462,56	
	102.01 Vadesiz TL Mevduatlar		
	102.01.03 T.C. İş Bankası Vadesiz TL		
780	FİNANSMAN GİDERLERİ	9,44	
	780.09 Elektronik Ödeme Sistemleri Komisyon Giderleri		
108	DİĞER HAZIR DEĞERLER		472,00
	108.03 Elektronik Ödeme Sistemleri		
	108.03.04 Webmoney		

3.4.6. Kripto Paralar ile Ödeme

Kripto paralar ile ilgili ülkemizde henüz kabul görmesi ya da yasaklanması yönünde herhangi bir yasal düzenleme yapılmamıştır. 20.06.2013 tarih ve 6493 No.lu “Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun” kapsamında mevcut yapısı ve işleyişi itibariyle elektronik para olarak değerlendirilmemektedir. Elektronik paralar gibi sanal paraların gözetim ve denetim altına alınabilmesi, kripto sisteminin doğası gereği mümkün değildir. Bu nedenle devletlerin kripto paralar ile ilgili çıkartacakları yasaların, denetim ve kontrol altına alınmaya yönelik oluşturulması anlamsız olacaktır. Dolayısıyla gerçekleştirilecek yasal düzenlemelerin sistemi kontrol altına almak yerine kripto piyasaları regüle etmeye ve manipülasyonları önlemeye yönelik olması yerinde olacaktır.

Kripto para muhasebesi ile ilgili olarak kayıtların netlik kazanabilmesi için yasal düzenlemelerin bir an önce hayata geçirilmesi gerekmektedir. Kripto paralar SPK'nın tanımına göre menkul kıymet değil iken Merkez Bankası'na göre de bir para birimi değildir. Bu noktada kripto paraları altın gümüş gibi bir emtia olarak değerlendirildiği takdirde ise kripto para alım satım işlemlerinde vergisel açıdan KDV, Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi ortaya çıkacaktır.

Muhasebe işlemleri açısından kripto paralar bir görüşe göre günümüzde para veya menkul kıymet olarak değerlendirilmediği için “10” ve “11” hesap gruplarında takip edilemez. Bu nedenle TDHP tanımı içerisinde “...bir yıl içerisinde nakde çevrilebileceği düşünülen varlıklardan...” ibresine istinaden emtiaların takip edildiği “15 STOKLAR” hesap grubu altında kayıt altına alınması gerektiği görüşü savunulmakla birlikte UFRRS'ye göre de “26 MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR” hesap grubu altında kayıt altına alınması gerektiği görüşü yaygın olarak kabul görmektedir. Diğer bir görüşe göre ise kripto paralar günümüzde aracı kurumlar vasıtasıyla kolaylıkla TL'ye çevrilebildiği için “10 HAZIR DEĞERLER” hesap grubu altında takip edilmelidir.

Kripto paralar ile gerçekleştirilen tahsilat işlemlerinde kesilen komisyon ücretleri bir görüşe göre “760 PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ” hesabında,

diğer bir görüşe göre “653 KOMİSYON GİDERLERİ” bir başka görüşe göre ise “780 FİNANSMAN GİDERLERİ” hesabı altında izlenmelidir.

Kripto paralar ile ilgili hukuki düzenlemelerin gerçekleştirilmemiş olması bu paraların Hazır Değer, Menkul Kıymet ya da Emtia olarak hangi sınıfta değerlendirileceği ve hangi vergi yasalarına tabi olacağı konusunda ve aynı zamanda hangi muhasebe hesaplarında takip edilmesi gerektiği konusunda görüş farklılıklarının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Nitekim yasal düzenlemeler yapıncaya kadar yevmiye kayıtlarında oluşan farklılıkların devam edeceği de aşikârdır.

Her geçen gün kripto paraların yaygınlaşması ve olgunlaşması, bu alanda borsaların ortaya çıkması, ülkemizde TL ile alınıp satılabilmesi ve istenildiğinde nakte dönüştürülebilme özelliğine sahip olması durumları göz önüne alındığında satışlardan elde edilen sanal paraların yukarıda belirtilen görüşler ışığında “10 HAZIR DEĞERLER” hesap grubu altında takip edilmelidir. Her ne kadar yasal olarak kabul edilmemiş olsa da özün önceliği ilkesi gereği sanal paranın çıkış noktası paranın yerini almaktır. Bu nedenle bunları bir para olarak değerlendirerek “100 KASA” hesabı altında “Sanal Paralar” alt başlığı ile kayıt altına almak mümkündür. Kripto paraların dönüştürülmesi için kesilen komisyon bedelleri de Havale, EFT işlem masrafları gibi “780 FİNANSMAN GİDERLERİ” hesabı altında izlenmesi daha uygun görülmektedir. Sanal paraların TL’ye dönüştürülerek banka hesaplarına aktarılması esnasında ortaya çıkabilecek kar ve zararlar tıpkı yabancı para birimlerinde olduğu gibi “646 KAMBİYO KARLARI” ve “656 KAMBİYO ZARARLARI” hesabına kaydedilebilir.

Örnek 1: Bitcoin ile Satış Yapılması

Bulut Kahve Makinaları AŞ. Web sitesi üzerinden kahve makinesi satışı yapmaktadır. Firma ödeme seçenekleri arasına sanal para ile alışveriş yapılabilmesi için bitcoin cüzdan bilgisini web sitesine eklemiştir. Müşteri web sitesi üzerinden 700,00 TL + % 18 KDV tutarında bir kahve makinasını 02.03.2019 tarihinde bitcoin ile ödeyerek satın almıştır. Müşteri alışveriş yaptığı esnada 1 BTC = 20.770,00 TL olduğundan almış olduğu ürün bedeli için satıcıya 0,03977 BTC transfer etmiştir. Firma aracı kurum ile yaptığı anlaşma gereği cüzdanındaki sanal parayı TL’ye dönüştürürken 0,003 (binde üç)

oranında BTC komisyon bedeli ödemektedir. 03.03.2019 tarihinde firma (1 BTC=22.550,00 TL) 0,03977 BTC'yi 896,81 TL'ye çevirmiştir. Aracı kurum 2,69 TL komisyon kesintisi sonrası kalan 894,12 TL'yi satıcının banka hesabına transfer etmiştir.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 02.03.2019 /			
100	KASA ^{319*}	826,00	
	100.03 Sanal Para Kasası		
	100.03.01 Bitcoin (0,03977 BTC)		
600	YURTIÇİ SATIŞLAR		700,00
	600.01 e-Ticaret Satışları		
	600.01.03 % 18 KDV'li e-Ticaret Satışları		
391	HESAPLANAN KDV		126,00
	391.01.03 Hesaplanan KDV (% 18)		

Bitcoin'in aracı kurumdan satıcı banka hesaplarına aktarılması;

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 03.03.2019 /			
102	BANKALAR	894,12	
	102.01 Vadesiz TL Mevduatlar		
	102.01.03 T.C. İş Bankası Vadesiz TL		
780	FİNANSMAN GİDERLERİ	2,69	
	780.11 Sanal Para Komisyon Giderleri		
100	KASA		826,00
	100.03 Sanal Para Kasası		
	100.03.01 Bitcoin		
646	KAMBIYO KARLARI		70,81
	646.02 Sanal Para Kur Farkı Gelirleri		

³¹⁹ Kripto paraların gelecekte kağıt paraların yerini almayı amaçlayarak ortaya çıktığı göz önüne alındığında bu çalışmada ilgili muhasebe kaydının para olarak değerlendirilerek yapılması gerektiği görüşü savunulmakta birlikte ileride yapılacak bir yasal düzenlemenin ışığında ilgili muhasebe hesaplarında kayıt altına alınması daha doğru olacaktır.

3.4.7. Ödeme Platformu Şirketleri Üzerinden Tahsilat

E-ticaret firmaları Sanal Pos hizmeti için bankalara tek tek başvuru yapmak yerine bu hizmeti komisyon karşılığında tek çatı altında toplayan firmalardan satın alabilirler. Birden çok Sanal Pos hizmetini tek çatı altında birleştirerek sunan ve BDDK lisanslı firmalar üzerinden yapılan satışlarda, müşteri ödemesi ilk olarak satıcı firma yerine Sanal Pos hizmeti sunan lisanslı firma hesabına geçmektedir. Çünkü ilgili Sanal Poslar lisanslı firma adına kayıtlıdır. Bu poslar üzerinden yapılan satışlar müşterilerin kart ekstrelerinde ürünü satan firma adı ile değil de lisanslı ödeme altyapısı hizmeti veren firmaların adı ile görülmektedir.

Her ne kadar satıcı firma ile ödeme altyapısı hizmeti veren firma arasında imzalı bir sözleşme olsa dahi satıcı taraf yapılan satışlarla ilgili düzenleyeceği fatura üzerine “*Fatura tutarı ... Ödeme Hizmetleri AŞ ünvanlı firma hesabına devir ve temlik edilmiştir*” ibaresini yazmalıdır.³²⁰ Bu tarzda bir tahsilat şeklinde yapılması gereken yevmiye kayıtları aşağıdaki gibidir.

Örnek 1: Ödeme Platformu Şirketinin Sanal Pos Hizmeti ile Satış Yapılması

Akçe Kozmetik Ürünleri AŞ. Web sitesi üzerinden kozmetik malzemeleri satışı yapmaktadır. Firma ödeme altyapısı olarak Payu Ödeme Hizmetleri AŞ'nin Sanal Pos hizmetini kullanmaktadır. Firma yapmış olduğu anlaşmaya istinaden yapılan satışlar üzerinden % 2 komisyon bedeli ödeyerek, 3 (üç) iş günü içerisinde satış tahsilatları banka hesabına transfer edilmektedir. 18.03.2019 tarihinde web sitesi üzerinden 120,00 TL + % 18 KDV tutarında alışveriş yapan müşteri ödemeyi kredi kartı ile gerçekleştirmiştir. Payu firması 20.03.2019 tarihinde, anlaşma gereği % 2 oranında komisyon kesintisi uygulayarak, kalan bakiyeyi satıcının banka hesabına transfer etmiştir. Payu 20.03.2019 tarihinde yapılan kesinti için satıcıya 2,83 TL tutarında fatura düzenlemiştir. Payu firması BSMV'ye tabi olduğu için düzenlediği komisyon faturasında KDV bulunmamaktadır.

³²⁰ *Türk Borçlar Kanunu*, s. Madde 183.

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 18.03.2019 /			
120	ALICILAR	141,60	
	120.01 Yurt İçi Alıcılar		
	120.01.09 e-Ticaret Alıcıları		
600	YURTIÇİ SATIŞLAR		120,00
	600.01 e-Ticaret Satışları		
	600.01.03 % 18 KDV'li e-Ticaret Satışları		
391	HESAPLANAN KDV		21,60
	391.01.03 Hesaplanan KDV (% 18)		

Ödemenin aracı kurumdan satıcıya transfer edilmesi;

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 20.03.2019 /			
102	BANKALAR	138,77	
	102.01 Vadesiz TL Mevduatlar		
	102.01.01 T.C. Halkbank Vadesiz TL		
120	ALICILAR		138,77
	120.01 Yurt İçi Alıcılar		
	120.01.09 e-Ticaret Alıcıları		

Ödeme Hizmetleri firması tarafından düzenlenen komisyon faturasının kaydı;

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 20.03.2019 /			
780	FİNANSMAN GİDERLERİ	2,83	
	780.07 Sanal Pos Hizmeti Komisyon Giderleri		
329	DİĞER TİCARİ BORÇLAR		2,83
	329.03 Sanal Pos Kullanımı Komisyon Borçları		
	329.03.02 Payu Ödeme Hizmetleri AŞ		

Komisyon fatura bedelinin mahsuplaştırma kaydı;

KOD	HESAP ADI	BORÇ	ALACAK
/ 20.03.2019 /			
329	DİĞER TİCARİ BORÇLAR	2,83	
	329.03 Sanal Pos Kullanımı Komisyon Borçları		
	329.02.02 Payu Ödeme Hizmetleri AŞ		
120	ALICILAR		2,83
	120.01 Yurt İçi Alıcılar		
	120.01.09 e-Ticaret Alıcıları		

SONUÇ

Elektronik ticaret şirketlerinde muhasebe hesap düzeni ve örnek uygulamalarını aktarmaya çalıştığımız bu çalışmamızın temelinde değişim olgusu yer almaktadır. Değişim, herhangi bir sistemin, kişi ya da toplumun planlı veya plansız olarak zaman içerisinde bir durumdan başka bir duruma geçiş sürecidir. İnsanlık, tarih boyunca değişim içerisinde olmuş ve bundan sonra da gelişerek değişmeye devam edecektir.

Bilgi, bilim ve teknolojinin değerli olduğu günümüz toplumunun içinde bulunduğu çağ “Bilgi Çağı”, “Bilişim Çağı”, ya da “Bilgi Toplumu” olarak adlandırılmaktadır. Bilgi toplumunun bir sonraki aşaması ise “Toplum 5.0” yani diğer adı ile “Süper Akıllı Toplum” olarak adlandırılmaktadır. Günümüzde meydana gelen teknolojik gelişmelerin paralelinde hayatın her alanında değişim yaşanmakta ve kuşkusuz bu değişim sürecinden iş dünyası ve iş süreçleri de payını almaktadır.

Sanayi Devrimi'nin dördüncü jenerasyonu olarak adlandırılan Endüstri 4.0 devrimi ile günümüz iş dünyasında emeğe dayalı üretim modelinin yerini makineleşme, yapay zekâ, robotik teknoloji, bilgisayar sistemleri gibi teknolojik gelişmelerle oluşturulan yeni üretim modelleri almaktadır. Endüstri 4.0 devrimi, emeğin katkısını ve üretim hatalarını minimuma indirgeyen yeni teknolojilere dayalı, kaliteli ve daha düşük maliyetli üretim süreçlerinin oluşturulmasını ifade etmektedir. Bu değişim ve gelişim süreci yalnızca üretimde değil organizasyonların bütün iş süreçlerinde de kendini göstermektedir.

İnternetin yaygınlaşması ile birlikte Bilgi Çağı'nın hayatımıza getirdiği en önemli kavramlardan biri de “Elektronik Ticaret”tir. İşletmeler web sitesi aracılığı ile ürünlerinin tanıtım ve satışını 7 gün 24 saat gerçekleştirme imkânına sahip hale gelmişlerdir. Küreselleşen dünyada 4 (dört) milyardan fazla insanın internet erişimine sahip olması ile birlikte işletmeler için dünyanın her yeri erişilebilir bir pazar yerine dönüşmüştür. Şüphesiz ki yaşanan teknolojik gelişmeler ticaret hayatında rekabeti arttırmakta ve değişime ayak uyduramayan firmaların yok olma sürecini hızlandırmaktadır. Bu nedenle işletmeler rekabet avantajlarını kaybetmemek amacıyla geleneksel ticarete ek olarak e-ticarete kaçınılmaz bir şekilde yönelmek zorunda kalmaktadırlar. Nitekim dünyada ve

Ülkemizde e-ticaretin toplam ticaret hacmi içerisindeki payı her geçen gün artış trendi göstermekte olup, bu durum işletmelerin e-ticaret pazarında yer almaya çalıştığının açık bir göstergesidir.

Elektronik ticaret kavramının işletmelere sağladığı avantajların yanında bazı dezavantajları da bulunmaktadır. Tedarikçi eşitliliği, fiyat karşılaştırması, düşük maliyetlerle ürün temini, 7/24 online satış mağazası, depo, dükkan kirası vb. sabit giderleri azaltması e-ticaretin avantajlarını oluşturmakta iken web sitesi, veri güvenliğine karşı kötü amaçlı saldırı ihtimalleri, ülke içi ve dışı yasal düzenlemelerin eksikliği ya da ülkeler arası antlaşmaların yapılmamış olmasından dolayı ortaya çıkan vergi sorunları, tüketicilerin online alışverişe karşı duyduğu tedirginlik gibi durumlar da e-ticaretin dezavantajları olarak gösterilmektedir.

Bilgi ağında yaşanan teknolojik gelişmeler ile e-ticaret, kaçınılmaz olarak organizasyonların muhasebe süreçlerini de etkilemiştir. Muhasebe işlemlerinde kullanılan birçok belgenin elektronik ortamda üretilmesi, muhasebe kayıtlarının çeşitli programlar aracılığıyla yapılabilmesi, satıştan teslim e kadar gerçekleşen aşamalarda ilgili sipariş formu, satış faturası ve yevmiye kaydı gibi muhasebe belge ve işlemlerinin sistem tarafından otomatik bir Şekilde oluşturulması örnek olarak gösterilmektedir. Ancak programlar tarafından oluşturulabilen bu elektronik belgelerin yasal statü kazanabilmesi için kanun koyucular tarafından ilgili mevzuatlarının hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Dünyada ve ülkemizde işletmeler ve vatandaşların hizmetine sunulan e-Devlet, e-Tahsilat, e-Beyanname, e-Fatura gibi çeşitli e-dönüşüm projeleri ile bilgi çağına uyum sağlamak amacıyla aktif bir değişim ve dönüşüm süreci yürütülmektedir. Türkiye’de e-dönüşüm projelerinin hayata geçirdiği birçok yasal düzenleme ve yatırımlar ile kamu kuruluşlarında yürütülen işlemlerin elektronik ortama aktarılması sağlanmıştır. Muhasebe alanında ise Maliye Bakanlığı GB tarafından yürütülen e-Beyanname, e-Fatura, e-rsaliye, e-SMM, e-Tahsilat, e-Defter gibi birçok uygulama yasal düzenlemeleri ile birlikte yürürlüğe girmiştir. E-dönüşüm süreçleri sayesinde işletmeler, zaman ve maliyet tasarrufu elde ederken e-ticaret işlemleri ile ilgili muhasebe süreçleri de daha kolay ve hızlı bir Şekilde yürütülmektedir.

İşletmelerin e-ticaret ile dünya genelinde varlık gösterecek bir güce ulaşabilmesi için organizasyonlarını teknolojik gelişmelere uygun, yenilikçi ve rekabet edebilir bir seviyeye taşımaları oldukça önemlidir. Ancak bu şartlar tek başına yeterli olmayıp, devletlerin e-ticareti yeni gelişmelere uyum sağlayacak bir esneklikte mali ve hukuki açıdan yasal düzenlemeleri ivedilikle çıkarması gerekmektedir. Bilgi çağında ortaya çıkan bir teknolojik gelişmeye uyum sağlamaya çalışırken kısa bir zaman dilimi içerisinde yeni bir trend başlayabilmektedir. Bu noktada yasal düzenlemelerin teknolojik trendlerin sonrasında hayata geçirildiği görülmektedir. Dolayısıyla çıkarılacak bir kanunun esnek ve gelecekteki gelişmelere uyum sağlayabilecek bir şekilde tasarlanması ve yasalaştırılması gerekmektedir.

Bir diğer önemli husus ise devletlerarası yapılacak ticaret antlaşmaları ile ortaya çıkan ya da çıkması muhtemel vergi uyumsuzluklarının giderilmesinin gerekliliğidir. Bunun sağlanması ile birlikte işletmeler hangi ülkenin kanunlarına göre nerede ve ne kadar vergi ödeyecekleri konusunda oluşan karmaşadan kurtulma imkânına sahip olurken, devletler de e-ticaret işlemlerinden kaynaklı vergi kaybının önüne geçebilecektir. Devletlerin üzerine düşen bir başka önemli husus da yazılım üretimi, yapay zekâ, robotik teknoloji gibi alanlarda çeşitli Ar-Ge teşvikleri ile şirketleri teknolojik trendlerin gerisinde kalmamak için teşvik etmektir.

Elektronik ticaret kavramını muhasebe bilimi açısından ele aldığımızda, e-ticaret alanında birtakım özellikli hesaplar yoğun olarak kullanılmakla beraber genelde klasik ticarete ortaya çıkan muhasebe işlemleri ile benzerlik göstermektedir. Elektronik ticarete ödeme yöntemlerinin çeşitliliği geleneksel ticarete göre daha fazladır. Örneğin e-ticarete bir web sitesi üzerinden kredi kartı, sanal kart, eft, havale, kapıda ödeme, kripto paralar ile ödeme gibi tahsilat seçenekleri varken geleneksel ticaret yönteminde mağazadan alışveriş yapıldığında kredi kartı veya nakit para ile ödeme gerçekleştirilmektedir.

Yaşanın teknolojik gelişmelerin paralelinde ortaya çıkan önemli hususlardan bir tanesi de para kavramıdır. Dünya, kağıt paranın yerine kredi kartları ile ödeme yapılarak dolaşımdaki paranın azaltılması yönünde çalışmalar yaparken, blockchain teknolojisine dayalı kripto paralar ile ödeme yöntemiyle yeni bir teknolojik trend başlamıştır. Kripto

para teknolojisini kimi devletler yasal olarak kabul etmiş, bazıları reddetmiş ve ülkemiz de dahil olmak üzere bazı devletler ise gri bölgeden gelişmeleri takip ederken tüm dünyada kripto paralar ile ticaret yapılmaya başlanmıştır.

Muhasebe işlemleri açısından kripto paraları ele alacak olursak, yasal düzenlemelerin eksikliğinden dolayı bir işletmenin kripto para ile tahsilat yapması durumunda bu işlemin hangi hesaba kaydedilmesi gerektiği konusunda görüş farklılıkları mevcuttur. Bu konuda önerilen görüşler ise “*ilgili yasal düzenleme olmadığından ...*” şeklinde başlayarak, bu paraların Para, Menkul Kıymet ya da Emtia olarak değerlendirilmesi yönünde farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Kripto paraların gelecekte kâğıt paranın yerini almayı amaçlayarak ortaya çıktığı göz önüne alındığında, bu çalışmada tahsilat kaydının para olarak değerlendirilerek yapılması gerektiği görüşü savunulmakla beraber, ileride yapılacak yasal düzenlemeler ışığında ilgili muhasebe hesaplarında izlenmesi daha doğru olacaktır.

Sonuç olarak, içinde bulunduğumuz bilgi çağında yapay zekâ, robotik teknoloji, otomasyon sistemleri, uygulamalar, yazılımlar, Endüstri 4.0, Toplum 5.0 gibi kavramlar konuşulurken toplumun her alanında bir değişim ve devrimin yaşandığı şüphesizdir. Gelecek yıllarda uluslar, üreten ve tüketen taraf olarak birbirinden ayrışma eğiliminde olacaktır. Emek yoğun iş süreçlerinin yerini bilişim teknolojilerine dayalı yazılımların ve robotik sistemlerin devraldığı her geçen gün daha fazla görülmektedir. Birçok bilim dalı ve meslekler de meydana gelen değişimlerden payını alırken muhasebe bilimi ve mesleğinin bu değişime ayak uydurması, kendini güncelleyerek gelişmesi gerekliliği gözlemlenmektedir.

KAYNAKÇA

Kitap ve Süreli Yayınlar

- AKAR, Erkan, ve Cantürk KAYAHAN, **Elektronik Ticaret ve Elektronik İş** (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2010)
- AKÇAOĞLU, Satılmış Ertuğrul, “**Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi**” (Ankara Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2011)
- AKDOĞAN, Nalan, ve Orhan SEVİLENGÜL, **Tekdüzen Muhasebe Sistemi**, 11. baskı (Ankara: Gazi Kitapevi, 2005)
- AKİPEK, Şebnem, “**Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Çerçevesinde Kredi Kartları**”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt.52 Sayı.3 (2003), ss.103–119
- AKPINAR, Esra Nur, “**Türkiye’de Elektronik Dış Ticaretin Gelişimi ve İstihdam İlişkisi**”, *Harran Maarif Dergisi*, Cilt.2 Sayı.2 (2017), ss.18–32
- AKTAŞ, Orçun, “**E-Ticaret Firmalarında Muhasebenin Örgütlenmesi ve Kuramsal Bir Uygulama**” (Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2008)
- ALAGÖZ, Ali, “**Web Sitesi Maliyetlerinin Muhasebeleştirilmesi**”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt.- Sayı.18 (2007), ss.11–24
- ALPAGO, Hasan, “**Bitcoin’den Selfcoin’e Kripto Para**”, *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, Cilt.3 Sayı.2 (2018), ss.411–428
- ALTUĞ, Osman, **Maliyet Muhasebesi**, 14. baskı (İstanbul: Türkmen Kitapevi, 2006)
- ALTUN, Özmen, “**Elektronik Ticaret, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi ve Türkiye Uygulaması**” (Balıkesir Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2016)
- ALTUNTAŞ, Caner, “**Elektronik Ticaretin Muhasebeleştirilmesi ve Vergilendirilmesi Sorunları, Bir Uygulama**” (İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2011)
- ASLAN, Sinan, **Envanter Değerleme Uygulamaları**, 1. baskı (İstanbul: Beta Basım Yayım, 2010)
- ASLANDERE, Murat, “**Elektronik Ticaret ve Karaman’daki Kobiler Üzerine Bir Araştırma**” (Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2010)
- ASLANTAŞ ATEŞ, Burcu, “**Kripto Para Birimleri, Bitcoin ve Muhasebesi**”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt.7 Sayı.1 (2016), ss.349–366

- ATAMAN, Ümit, **Genel Muhasebe II** (İstanbul: *Türkmen Kitabevi*, 2005)
- ATAMAN, Ümit, **Tekdüzen Hesap Planı ve Mali Tablolar** (İstanbul: *Türkmen Kitabevi*, 1997)
- AVDER, Erdoğan, ve İsmail ÖZÇELİK, **Genel Muhasebe ve Tekdüzen Hesap Planı Uygulama Örnekleri**, 1. baskı (Bursa: *Ekin Yayınevi*, 2013)
- AYDEMİR, İbrahim, **Elektronik Ticaret Alanındaki Rekabet Sorunları** (Ankara: *Rekabet Kurumu*, 2004)
- AYDIN, Serdar, ve Ezel DERER, “**E-Ticarette Güven Unsurunun Müşterilerin Satın Alma Davranışlarına Olan Etkisi: Süleyman Demirel Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma**”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Cilt.- Sayı.21 (2015), ss.127–150
- AYDOĞAN, Ertan, “**Elektronik Beyanname Sözleşmesinin Mükellef Tarafından İptal Edilmesi**”, *Mali Çözüm Dergisi* Cilt.- Sayı.143 (2017), ss.203–208
- BAJAJ, Kamlesh K., ve Debhani NAG, **E-Commerce**, 2. baskı (New Delhi: *Tata Mcgraw-hill Publishing Company Limited*, 2005)
- BARUTÇUGİL, İsmet, **Bilgi Yönetimi**, 1. baskı (İstanbul: *Kariyer Yayıncılık*, 2002)
- Başak, Cemal ATAMAN GÖKÇEN, GÖKÇEN Gürbüz, ve ÇAKICI, **Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları**, 1. baskı (İstanbul: *Türkmen Kitabevi*, 2011)
- BAŞAK, Mustafa, ve Eşref ADALI, “**Dinamik Güvenlik Akıllı Kartlar İçin Dinamik Güvenlik İşlevi**”, *Türkiye Bilişim Vakfı Bilgisayar Bilimleri ve Mühendisliği Dergisi*, Cilt.5 Sayı.1 (2012), ss.1-7
- BAŞTAN, Serhat, ve Ramazan GÖKBUNAR, “**Kamu Hizmetlerinin Sunumunda e-Devlet ile ilgili Yeni Gelişmeler: Tümüleşik e-Devlet sistemlerine Doğru**”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt.19 Sayı.1 (2004), ss.71–89
- BAYRAM, Muhammet, ve Abdullatif KARABALIK, “**e-Tebligat ve Kayıtlı Elektronik Posta Sistemi Uygulamaları**”, *Mali Çözüm Dergisi*, Cilt.- Sayı.128 (2015), ss.145–52
- BİLİR, Hakan, ve Şerif ÇAY, “**Elektronik Para ve Finansal Piyasalar Arasındaki İlişki**”, *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt.9 Sayı.2 (2016), ss.21–31
- BİYAN, Özgür, “**Türk Vergi Hukukunda Belge Düzeni ve İspat: Eleştiriler ve Öneriler**”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt.12 Sayı.Özel Sayı (2010), ss.27–55

- BURAK, Emel, ve Saadet ÖZTAŞ, “**Kurumsal Yönetim İlkelerinin Muhasebenin Temel Kavramları Açısından Değerlendirilmesi**”, *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt.4 Sayı.1 (2015), ss.1–17
- ÇAK, Murat, **Dünyada ve Türkiye’de Elektronik Ticaret ve Vergilendirilmesi** (İstanbul: *İTO Yayınları*, 2002)
- ÇAKIRER, Mehmet Akif, **Elektronik Ticaret** (Bursa: *Ekin Yayınları*, 2013)
- CANPOLAT, Önder, **E-Ticaret ve Türkiye’deki Gelişmeler** (Ankara: *Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Hukuk Müşavirliği*, 2001)
- CAREY, Peter, **A Specially Commissioned Report: The Internet and E-Commerce**, *Thorogood Publishing Ltd* (London, 2001)
- CHURI, Prathamesh, “**e-Commerce Security with Secure Electronic Transaction Protocol: A Survey and Implementation**”, *International Journal of Advanced Research in Computer Science*, Cilt.8 Sayı.8 (2017), ss.5–9
- CLAUDIU, Brandas MEGAN, Ovidiu CRACIUNESCU, Mariela, “**Study on the impact of E-commerce on tax and accounting activities**”, *World Applied Sciences Journal*, Cilt.24 Sayı.4 (2013), ss.534–539
- DAYI, Faruk, **Sağlık İşletmelerinde Uygulamalı Finansal Analiz**, 1. baskı (Bursa: *Ekin Yayınevi*, 2013)
- DEMİRDÖĞMEZ, Mehmet, Nihat GÜLTEKİN, ve Yunus Hacı TAŞ, “**Türkiye’de E-Ticaret Sektörünün Yıllara Göre Gelişimi**”, *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, Cilt.8 Sayı.15 (2018), ss.2216–236
- DİRLİK, Ziya, ve Tuncay AYDOĞAN, “**E-İmza ile Dosya Şifreleme Uygulaması**”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Uluslararası Teknolojik Bilimler Dergisi*, Cilt.10 Sayı.2 (2018), ss.47–56
- DRUCKER, Peter Ferdinand, **Geleceğin Toplumunda Yönetim** (İstanbul: *Hayat Yayınları*, 2003)
- EKİCİ, Mehmet Kenan, **E-Ticaret** (Ankara: *Savaş Kitap ve Yayınevi*, 2013)
- EKŞİOĞLU, Erdoğan, “**Elektronik Para Kullanımının Ekonomik Etkileri (Türkiye Üzerinde Bir Uygulama)**” (*Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi*, 2017)
- ELİBOL, Halil, “**Bilişim Teknolojileri Kullanımının İşletmelerin Organizasyon Yapıları Üzerindeki Etkileri**”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt.- Sayı.13 (2005), ss.155–162
- ELİKARA, Adem, **Genel Muhasebe**, 2. baskı (İstanbul: *Mart Yayınları*, 2006)

- ELİTAŞ, Cemal, Oğuzhan AYDEMİR, ve Bilge Leyli DEMİREL, “**Elektronik Ticaret ve Muhasebe Sistematiği**”, *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt.7 Sayı.13 (2007), ss.194–210
- ENE, Selda, **Elektronik Ticarete Tüketicinin Korunması ve Bir Uygulama** (İstanbul: Pusula Yayıncılık, 2002)
- ERBAŞLAR, Gazanfer, ve Şükrü DOKUR, **Elektronik Ticaret** (Ankara: Nobel Yayınevi, 2012)
- ERDEN, Reşat Selçuk, “**Elektronik Ticaret ve Dış Ticarete Etkisi**” (*Marmara Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi*, 2014)
- ERGİN, Hüseyin, **Muhasebeye Giriş**, 3. baskı (Kütahya: Üniversite Kitabevi, 1997)
- ERKAN, Mehmet, Cemal ELİTAŞ, ve Yunus CERAN, **Dönem Sonu Muhasebe İşlemleri**, 5. baskı (Bursa: Ekim Yayınevi, 2014)
- ERSOY, Zeynep, **Elektronik Ticaret ve Ticaret Noktaları**, ed. İhracatçı Geliştirme Etüd Merkezi (Ankara, 1999)
- FANG, Zhiyuan, “**e-Government in Digital Era: Concept, Practice, and Development**”, *International Journal of The Computer, The Internet and Management*, Cilt.10 Sayı.2 (2002), ss.1–22
- GENÇ, Fatih, “**Elektronik Ticaret İşlemlerinin Vergilendirilmesi ve Muhasebeleştirilmesine Yönelik Bir Uygulama**” (*Okan Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi*, 2013)
- GÖKÇEN, Gürbüz, ve Mustafa ÖZDEMİR, “**Türkiye’de Muhasebe Uygulamalarından e-Defter ve e-Fatura Uygulaması**”, *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, Cilt.12 Sayı.46 (2016), ss.137–154
- GÖKGÜL, Mustafa, “**Türkiye’de Elektronik Ticaret ve İşletmelere, Tüketicilere Sağladığı Avantajlar, Dezavantajlar**” (*İstanbul Kültür Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi*, 2014)
- GÖNEN, Seçkin, ve Bilal SOLAK, “**Maliye Bakanlığı e-Dönüşüm Sürecinin Muhasebe Meslek Mensupları Açısından Değerlendirilmesine İlişkin Bir Alan Araştırması**”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Cilt.- Sayı.76 (2017), ss.63–80
- GONG, Wen, “**National Culture and Global Diffusion of Business-to-Consumer e-Commerce**”, *Cross Cultural Management: An International Journal*, Cilt.16 Sayı.1 (2009), ss.83–101
- GÜNAY, Mustafa, “**Gelişen Teknoloji Sayesinde Cep Telefon Operatörlerinin Değişimindeki Beklentiler**”, *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, Cilt.7 Sayı.28 (2015), ss.53–63

- GÜNEY, Aysel, “**Role of Technology in Accounting and e-Accounting**”, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Cilt.152 Sayı.- (2014), ss.852–855
- GÜVENLİ, Oktay, “**Dikey Gelir Tablosunun Öyküsü**”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Cilt.- Sayı.32 (2006), ss.1–10
- HAYWARD, Mark, “**ATMS, Teleprompters and Photoboosts: A Short History of Neoliberal Optics**”, *New Formations*, Cilt.- Sayı.80-81 (2013), ss.194–208
- HICKS, Julie, “**E-commerce and Its Impact on The Accounting Profession**”, *UNC Greensboro Journal of Student Research in Accounting*, Cilt.1 Sayı.1 (2004), ss.1–16
- JOSEPH, Rhoda C., “**Government-to-Business (G2B) Perspectives in e-Government**”, *Proceedings for the Northeast Region Decision Sciences Institute (NEDSI)*, Cilt.- Sayı.- (2009), ss.191–96
- KALYONCUOĞLU, Selma, “**Tüketicilerin Online Alışverişlerindeki Sanal Kart Kullanımlarının Teknoloji Kabul Modeli ile İncelenmesi**”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt.20 Sayı.2 (2018), 1ss.93–213
- KARA, Murat, ve Ahmet Baran YILMAZ, “**Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirlerde e-Belge Kullanımı ve Uygulamaları**”, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt.1 Sayı.35 (2017), ss.1–15
- KARABIYIK, Ayşegül, “**Alternatif Ödeme Aracı Olarak: Elektronik Çek Sistemi (E-Çek) - 1**”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Cilt.- Sayı.38 (2008), ss.80–94
- KARABIYIK, Ayşegül, “**Alternatif Ödeme Aracı Olarak: Elektronik Çek Sistemi (E-Çek) - 2**”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Cilt.- Sayı.39 2008, ss.155–166
- KAYA, Arzu, “**Elektronik Fatura Kayıt Sisteminin Gelişim Sürecinde Geline Son Nokta**”, *Yaklaşım Dergisi*, Cilt.- Sayı.58 (2008)
- KILIÇ, Erdal, “**E-iş’in Neresindeyiz?**”, *Çerçeve Dergisi*, Cilt.- Sayı.27 (2001)
- KIZIL, Ahmet, **Genel Muhasebe Vergi Uygulamaları, Enflasyon Muhasebesi** (İstanbul: Bahar Yayınevi, 2006)
- KÜÇÜKYILMAZLAR, Aysun, **Elektronik Ticaret Rehberi** (İstanbul: İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2006)
- KÜRK, Memiş, “**Mükelleflerin Yasal Defter ve Belgelerini Saklama Süresi ve İstisnaları**”, *Mali Çözüm Dergisi*, Cilt.- Sayı.98 (2010), ss.175–83
- KWOK, Helen, “**The Effect of Cash Flow Statement Format on Lenders Decisions**”, *The International Journal of Accounting*, Cilt.37 Sayı.2 (2002), ss.347–62

- LAUDON, Kenneth C., ve Carol G. TRAVER, **e-Commerce 2016: Business, Technology, Society**, 12. baskı (*Pearson Education Limited*, 2016)
- LIU, Rui-qing, ve Yin-xing LI, “**Research on the Influence and Development of Electronic Commerce on Accounting**”, *International Conference on Information, Computer and Education Engineering*, Cilt.- Sayı.- (2017), ss.424–428
- MANKAN, Esra, **E-Ticaret** (İzmir: *İlya Yayınları*, 2011)
- MARANGOZ, Mehmet, **İnternette Pazarlama** (İstanbul: *Beta Yayınevi*, 2014)
- Measuring Electronic Commerce**, *Committee for Information, Computer and Communications Policy of OECD*, (1997)
- MOQBEL, Akram Muhannad, “**The Impact Of Accounting Information Systems (AIS) On e-Commerce Analytical Study-Service Sector-Jordan ASE**”, *International Journal of Scientific & Technology Research*, Cilt.3 Sayı.1 (2014), ss.211–15
- MÜLKÜT, Umut, “**Elektronik Ticarete Mobil Uygulamaların Denetim ve Vergisel Boyutu**” (*İstanbul Ticaret Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi*, 2017)
- NM, Sana’a, “**Recognition and Measurement Obstacles of the Conceptual Framework of Financial Accounting Underlying E-commerce Business**”, *Journal of Internet Banking and Commerce*, Cilt.21 Sayı.1 (2016), ss.1–21
- ÖZ, Ersan, ve Doğan BOZDOĞAN, “**Türk Vergi Sisteminde e-Maliye Uygulamaları**”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt.17 Sayı.2 (2012), ss.67–92
- ÖZER, Ertürk, “**Vergi İncelemede Yeni Dönem: E-Defter**”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Cilt.- Sayı.322 (2015), ss.65–69
- ÖZTÜRK, Veli, **Şirketler Muhasebesi** (Ankara: *Tutibay Yayıncılık*, 2005)
- PARLAKKAYA, Raif, “**Elektronik Ticaret ve Muhasebe Uygulamalarının Etkileri**”, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt.5 Sayı.2 (2005), ss.168–175
- PIRNAR, İge, “**Turizm Endüstrisinde E-Ticaret**”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt.8 Sayı.9 (2005), ss.28–55
- POIRIER, Charles C., ve Michael J. BAUER, **e-Supply Chain: Using the Internet to Revolutionize your Business** (San Francisco: *Berrett-Koehler Publishers Inc.*, 2001)
- RADOVİLSKY, Zinovy, **Application Models for E-Commerce**, 1. baskı (*Business Expert Press*, 2015)

- SAHAY, B. S., “**Understanding Trust in Supply Chain Relationships**”, *Industrial Management & Data Systems*, Cilt.103 Sayı.8 (2003), ss.553–563
- ŞAHİN, Tayfun, “**Elektronik Ticaretin Yeni Yüzü e-Çarşı ve Vergi Denetimi**” (İstanbul Üniversitesi, *SBE, Yüksek Lisans Tezi*, 2010)
- ŞAKRAK, Münir, “**Maliyet Hesaplarının İzlenmesinde Uygulanacak Seçeneğin Belirlenmesi ve Yasal Düzenleme İle İlgili Öneri**”, *Öneri Dergisi*, Cilt.1 Sayı.4 (1996), ss.31–34
- SANGSTER, Alan, ve Giovanna SCATAGLINIBELGHITAR, “**Luca Pacioli: The Father of Accounting Education**”, *Accounting Education*, Cilt.19 Sayı.4 (2010), ss.423–38
- SARISAKAL, Mustafa Nusret, ve Mehmet Ali AYDIN, “**E-Ticaretin Yeni Yüzü Mobil Ticaret**”, *Havacılık Ve Uzay Teknolojileri Dergisi*, Cilt.1 Sayı.2 (2003), ss.83–90
- ŞEKER, Muzaffer, “**6098 Sayılı Yeni Türk Borçlar Kanununa Göre İnternet Üzerinden Sözleşmelerin Kurulması**”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt.1 Sayı.22 (2012), ss.127–155
- ŞETVAN, Cemil, “**Kobilerin Elektronik Ticarete Geçişleri ve Yaşadıkları Problemler**” (*Kadir Has Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi*, 2007)
- SPOZ, Anna, “**A Look at e-Invoices From Enterprise’s and Government’s Perspective**”, *Scientific Works of the Wroclaw University of Economics*, Cilt.-Sayı.263 (2014), ss.254–265
- SUGÖZÜ, İbrahim Halil, **İnternet Teknolojisi ve Elektronik Ticaret** (Ankara: *Nobel Yayınevi*, 2011)
- SÜRMEİLİ, Fevzi, **Genel Muhasebe** (Eskişehir: *Anadolu Üniversitesi Açıköğretim ve İşletme Fakülteleri Yayınları*, 2004)
- TARAKCI, Selvi, “**E-Ticaretin Vergilendirilmesi ve Getirdiği Sorunlar**” (*Marmara Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi*, 2006)
- TASSABEHJİ, Rana, **Applying E-Commerce In Business**, 1. baskı (London: *Sage Publications*, 2003)
- TEKTÜFEKÇİ, Fatma, “**Türkiye’de e-Dönüşüm Sürecinde Elektronik Belge ve Defter Kontrolü ile Denetimi Üzerine Bir İnceleme**”, *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt.1 Sayı.1 (2018), ss.101–119
- TOPÇU, İhsan, “**Elektronik Ticaret ve Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi**” (*Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi*, 2008)

- TURAN, Gamze, “**Elektronik Sözleşmeler ve Elektronik Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun Tespiti**”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Cilt.- Sayı.1 (2008), ss.87–119
- TURBAN, Efraim, David KING, Jae Kyu LEE, Ting-Peng LIANG, ve Deborah C. TURBAN, **Electronic Commerce**, 8. baskı (*Springer International Publishing*, 2015)
- UYUMAZ, Alper, “**Elektronik Sözleşmelerin Web Siteleri Aracılığıyla Kurulması ve Bu Sözleşmelerin İfası**”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt.9 Sayı.Özel Sayı (2007), ss.907–30
- VAROL, Asaf, ve İhsan BAŞTÜRK, “**Hukuki ve Teknik Boyutuyla Elektronik Tebligat ile Kayıtlı Elektronik Posta Sistemi**”, *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt.- Sayı.1 (2015), ss.263–278
- YAĞMURLU, Duran, **Muhasebe Sistemi ve Tekdüzen Hesap Planı Açıklamaları** (İstanbul: *Kurtiş Matbaacılık*, 1997)
- YARDIMCIOĞLU, Melek, ve Mustafa UÇAR, “**Küresel E-Ticaret Şirketlerinin Faaliyet Gösterdikleri Ülkelerde Elde Ettikleri Kazançların Muhasebe Süreci ve Vergilendirilmesi:Google, Facebook, Twitter İçin Türkiye Örneği**”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt.5 Sayı.2 (2015), ss.169–190
- YEŞİL, Ahmet, **E-Ticaret, İnternet Ortamında Ticaret** (İstanbul: *Kum Saati Yayınları*, 2008)
- YILMAZ, Baki, ve Halenur YILMAZ, “**Muhasebede Kullanılan Kavramların Kelime Olarak Kökenleri ve Muhasebe Sürecindeki Anlam ve Yerleri**”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt.9 Sayı.45 (2016), ss.924–933
- YILMAZ, Mustafa, “**Elektronik İmzalı Belgelerin Karşılaştırmalı Hukukta ve İdari Yargılama Hukukunda Delil Niteliği**”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt.22 Sayı.3 (2016), ss.3435–3486
- YÜKÇÜ, Süleyman, ve Seçkin GÖNEN, “**Türkiye’de Elektronik Ticaretin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Uygulama Önerileri**”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt.23 Sayı.2 (2009), ss.1–13
- YÜKSEL, Filiz, Cevdet KAYALI, ve Nilgün KAYALI, “**Sürdürülebilirlik Raporlaması ve XBRL**”, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, Cilt.- Sayı.10. Yıl, Özel Sayı (2018), ss.110–31
- YÜREĞİR, Oya Hatice, **Elektronik İş ve Elektronik Veri Değişimi** (Adana: *Baki Kitabevi*, 2004)

ZEREN, Halim Emre, Özel SEBETCİ, ve Yüksel KOÇAK, “E-Devlet ve E-Belediye Hizmetleri Çerçevesinde Aydın Halkının Katılma Duyarlılığının Ölçülmesi”, *Kafkas Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt.6 Sayı.9 (2015), ss.249–268

ZERENLER, Muammer, **Dijital İş Yaşamı: Tüm Boyutlarıyla Elektronik Ticaret**, 1. baskı (Ankara: *Gazi Kitapevi*, 2007)

Yasal Mevzuatkar

Elektronik İmza Kanunu (Kanun No:5070 : *Resmi Gazete No:25355*, 2004), URL: <<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/01/20040123.htm#1>>

Maliye Bakanlığı, GİB - 1 Sıra No.lu Elektronik Defter Genel Tebliği (Turkey: *Resmi Gazete No:28141*, 2011), URL: <<http://www.gib.gov.tr/node/88458>>

Maliye Bakanlığı, GİB - 1 Sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (Turkey: *Resmi Gazete No:21447 (M)*, 1992), URL: <<http://gib.gov.tr/node/88229>>

Maliye Bakanlığı, GİB - 397 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Turkey: *Resmi Gazete No:27512*, 2010), URL: <<http://www.gib.gov.tr/node/88067>>

Maliye Bakanlığı, GİB - 415 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Turkey: *Resmi Gazete No:28335*, 2012), URL: <<http://www.gib.gov.tr/node/87616>>

Maliye Bakanlığı, GİB - 486 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Turkey: *Resmi Gazete No:30273*, 2017), URL: <<http://www.gib.gov.tr/486-sira-nolu-vergi-usul-kanunu-genel-tebligi>>

Maliye Bakanlığı, GİB - 487 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Turkey: *Resmi Gazete No:30273*, 2017), URL: <<http://www.gib.gov.tr/node/126195>>

Maliye Bakanlığı, GİB - 504 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği, (Turkey: *Resmi Gazete No: 30642*, 2018), URL: <<https://www.gib.gov.tr/vergi-usul-kanunu-genel-tebligi-sira-no-504>>

Maliye Bakanlığı, GİB - Amortisman Oranları Tablosu 2019, URL: <https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/Yararli_Bilgiler/amortisman_oranlari.pdf> [Erişim 26 Ocak 2019]

“**Maliye Bakanlığı, GİB - Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No:487)’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ Taslağı**”, 2018, URL: <<http://www.gib.gov.tr/vergi-usul-kanunu-genel-tebligi-sira-no487nde-degisiklik-yapilmasina-dair-teblig-taslagi-guncellendi>> [Erişim 19 Ocak 2019]

Ödeme Ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri Ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun (Kanun No:6493 : *Resmi Gazete No:* 28690, 2013), URL: < <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/06/20130627-14.htm> >

TMS 16 - Maddi Duran Varlıklar, URL: < http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TMS/TMS_16_2018.pdf >

TMS 38 - Maddi Olmayan Duran Varlıklar, URL: < http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TMS/TMS_38_2018.pdf >

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (Kanun No:6502 : *Resmi Gazete No:* 28835, 2013), URL: < <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/11/20131128-1.htm> >

Türk Ticaret Kanunu (Kanun No:6102 : *Resmi Gazete No:* 27846, 2011), URL: < <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110214-1-1.htm> >

Türk Borçlar Kanunu (Kanun No:6098 : *Resmi Gazete No:* 27836, 2011), URL: < <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110204-1.htm> >

Vergi Usul Kanunu (Kanun No:213 : *Resmi Gazete No:* 10705, 1961), URL: < <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.213.pdf> >

Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Kanun No:7099 : *Resmi Gazete No:* 30356, 2018), URL: < <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/03/20180310-9.htm> >

İnternet Kaynakları

AÇIKEL, Kemal, “**Yasal Defterler Hakkında Bilinmesi Gereken Hususlar**”, *Mizan YMM ve Bağımsız Denetim A.Ş.*, URL: < https://www.mizandenetim.com/mizandenetim.php?sayfa_id=160&kategori_id=160&id=102&lng=1 > [Erişim 13 Ocak 2019]

ARSLAN, Cem Barlas, “**Gider Pusulasının Vergiden Muaf Esnaf Dışındakilere de Düzenleneceği**”, *Yaklaşım Dergisi*, 2013, URL: < <http://www.orhansarigene.com/Gider-Pusulasinin-Vergiden-Muaf-Esnaf-Disindakilere-de-Duzenlenecegi/101> > [Erişim 10 Ocak 2019]

“**Dünyanın ilk ATM'si**”, *www.ntv.com.tr*, URL: < <https://www.ntv.com.tr/galeri/ekonomi/dunyanin-ilk-atmsi-50-yasinda,1MfO6P627UyC02Dt1LBPDg/uLgO6Od9pUCHD76tQ2iKZA> > [Erişim 28 Eylül 2018]

- “**e-Arşiv Hakkında**”, *www.efatura.gov.tr*,
URL: <<http://www.efatura.gov.tr/earsivhakkinda.html>> [Erişim 17 Ocak 2019]
- “**e-Bilet Hakkında**”, *www.efatura.gov.tr*,
URL: <<http://www.efatura.gov.tr/ebilethakkinda.html>> [Erişim 18 Ocak 2019]
- “**e-Defter Mevzuat ve Teknik Mimari**”, *www.edeften.gov.tr*,
URL: <<http://www.edeften.gov.tr/edeftenmevzuat.html>> [Erişim 20 Ocak 2019]
- “**e-Fatura Hakkında**”, *www.efatura.gov.tr*,
URL: <<http://www.efatura.gov.tr/efaturahakkinda.html>> [Erişim 17 Ocak 2018]
- “**e-İrsaliye Hakkında**”, *www.efatura.gov.tr*,
URL: <<http://www.efatura.gov.tr/eirsaliyehakkinda.html>> [Erişim 18 Ocak 2019]
- “**e-Müstahsil Hakkında**”, *www.efatura.gov.tr*,
URL: <<http://www.efatura.gov.tr/emustahsilhakkinda.html>> [Erişim 19 Ocak 2019]
- “**e-SMM Hakkında**”, *www.efatura.gov.tr*,
URL: <<http://www.efatura.gov.tr/esmmhakkinda.html>> [Erişim 19 Ocak 2019]
- “**EFKS Hakkında**”, *www.efatura.gov.tr*,
URL: <<http://www.efatura.gov.tr/efkshakkinda.html>> [Erişim 17 Ocak 2019]
- “**Ekstranet**”, *www.tr.wikipedia.org*,
URL: <<https://tr.wikipedia.org/wiki/Ekstranet>> [Erişim 29 Kasım 2018]
- “**Elektronik Ticarete Bilgi Güvenliği**”, *www.elektronikticaretrehberi.com*, URL:
<http://www.elektronikticaretrehberi.com/e-ticaret_guvenlik.php> [Erişim 25 Ocak 2019]
- KÖKÜŞ, Mevlüt, “**Ücret Hesap Pusulası ve Ücret Bordrosunun Elektronik Ortamda İşçiyeye Gönderilmesi**”, *www.muhasibetr.com*, 2016, URL:
<<http://www.muhasibetr.com/yazarlarimiz/mevlutkokus/007/>> [Erişim 10 Ocak 2019]
- ÖZÜAK, Selahattin, “**2019 Yılında e-İrsaliye ve e-Arşiv Faturaya Geçme Zorunluluğu**”, *www.muhasibetr.com*,
URL: <<http://www.muhasibetr.com/yazarlarimiz/selahattinozuak/005/>> [Erişim 20 Ocak 2019]
- “**Pos, Atm, Kart Sayıları**”, *BKM - Bankalar Arası Kart Merkezi*,
URL: <<https://bkm.com.tr/pos-atm-kart-sayilari/>> [Erişim 27 Kasım 2018]
- “**Telekonferans**”, *www.tr.wikipedia.org*,
URL: <<https://tr.wikipedia.org/wiki/Telekonferans>> [Erişim 6 Ocak 2019]

TÜBİSAD - E-Ticaret-2016 Pazar Büyüklüğü Raporu, 2017,

URL: <<http://www.tubisad.org.tr/duyuru/e-bulten/2017/temmuz17/TUBISAD-E-Ticaret-2016-Pazar-Buyuklugu-Raporu.pdf>>

“TÜİK - Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2018”,
www.tuik.gov.tr, URL: <<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27819>>
[Erişim 4 Aralık 2018]

“Türk Dil Kurumu Sözlük”, *www.tdk.gov.tr*,

URL: <http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=genel-ag&guid=TDK.GTS.5c065fdaf35515.52725716> [Erişim 4 Aralık 2018]

“TÜRMOB - Mevzuat Sirküleri, 12.12.2018/190”, *TÜRMOB*, 2018,
www.turmob.org.tr,

URL: <<https://www.turmob.org.tr/ekutuphane/detailPdf/57eed441-363c-4ece-9397-b7115bd94bc3/2018-192>>

“TÜRMOB - Mevzuat Sirküleri, 19.12.2016/143”, *TÜRMOB*, 2016,
www.turmob.org.tr,

URL: <<https://www.turmob.org.tr/ekutuphane/detailPdf/e3299092-5d49-4d15-8394-ac9f222f2c70/19-12-2016-143>>

ÜNALAN, Nermin, **“<https://paratic.com>”**,

URL: <<https://paratic.com/pos-cihaz-nedir-ne-ise-yarar/>> [Erişim 28 Kasım 2018]

“Videokonferans”, *www.tr.wikipedia.org*,

URL: <<https://tr.wikipedia.org/wiki/Videokonferans>> [Erişim 6 Ocak 2019]